

กล้าใหม่...ไฟรู้

ถอดบทเรียน 19 ทีมเยาวชน สร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อสังคม
โครงการ "กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน"

คณะทำงาน

โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ถอดบทเรียน 19 ทีมเยาวชน สร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อสังคม โครงการ “กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน” ปี 10

ดำเนินการโดย	ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) มูลนิธิสยามกัมมาจด
ISBN	978-974-8365-60-2
พิมพ์ครั้งแรก	เมษายน 2559
สงวนลิขสิทธิ์	โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) 9 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ โทรศัพท์ 0 - 2777 - 7777 โทรสาร 0 - 2544 - 1040 e-mail: scbchallenge@scb.co.th
ที่ปรึกษา	คุณอารยา ภูพานิช รศ.ดร.บรรณโคกิชฐ์ เมฆวิชัย คุณปิยาภรณ์ มั่นทะจิตร คุณบุษกร ตรีสวัสดิ์
บรรณาธิการ	คุณศรินทิพย์ จันทร์สวัสดิ์ คุณปิยนุช รัตนาวังเจริญ คุณรัตนา กิติกร
จัดทำเนื้อหา ออกแบบ และควบคุมการผลิต	บริษัท คิดค้นคว่า จำกัด 57/357 หมู่ 1 ต.บางบัวทอง อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี 11110 โทรศัพท์ 0 - 2270 - 1350 e-mail: kidkonkwa@gmail.com
พิมพ์ที่	บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

คำนำ

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

ธนาคารไทยพาณิชย์ตระหนักดีถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในการเป็นองค์กรธุรกิจที่เป็นแบบอย่างที่ดี และมีความตั้งใจจริงในการร่วมพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน หนึ่งในเป้าหมายหลัก คือ การพัฒนาเยาวชน และส่งเสริมการเรียนรู้ ด้วยว่าเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการสร้างคุณลักษณะที่ดี อันได้แก่ สำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม มีจิตอาสาที่จะทำประโยชน์แก่ผู้อื่น และเตรียมพร้อมเพื่อให้มีความสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ เป็น “คนเก่ง” ควบคู่ไปกับการเป็น “คนดี” ของสังคม

หนึ่งทศวรรษกับการจัดการแข่งขันโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” เพื่อเป็นเวทีโอกาสให้เยาวชนไทยทุกระดับชั้นการศึกษาทั่วประเทศ ได้แสดงความรู้ ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานเป็นทีมกิจกรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพ พัฒนาการและความสนใจในแต่ละช่วงวัย และส่งเสริมให้สังคมไทยเข้มแข็งด้วยวัฒนธรรมรากฐานแห่งการเรียนรู้ และฐานชุมชน โครงการได้เป็นส่วนหนึ่งในการผลิตเยาวชนที่เก่ง ดี และมีคุณธรรมออกสู่สังคม ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษากว่า 50,000 คน จาก 2,600 สถาบันการศึกษาทั่วประเทศ

สำหรับการแข่งขันโครงการ “กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน” ในระดับอุดมศึกษา ตลอดระยะเวลา 10 ปี มีสถาบันการศึกษาจากทั่วประเทศกว่า 250 สถาบัน ครอบคลุมเยาวชนกว่า 18,000 คน จัดส่งโครงการพัฒนาชุมชนกว่า 3,800 โครงการ เข้าร่วมในโครงการ โดยมีชุมชนได้รับการพัฒนาไปทั้งสิ้นกว่า 200 ชุมชน ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และในปีที่ 10 นี้มีนิสิต นักศึกษาส่งโครงการเข้าร่วมแข่งขัน จำนวน 330 โครงการ จาก 99 สถาบันการศึกษา โดยแต่ละทีมได้มีการบูรณาการความรู้ของตนเองกับเพื่อนต่างคณะ ต่างสาขา ตลอดจนจรรยาบรรณนำหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทางดำเนินงาน ซึ่งเป็นที่น่าภาคภูมิใจ ที่นักศึกษาได้ร่วมและร่วมพลัง สร้างการเปลี่ยนแปลงสู่ชุมชน และพร้อมจะเป็น “กล้าใหม่” ที่เติบโตและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
เมษายน 2559

คำนำ

ประธานกรรมการคัดเลือก โครงการ “กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน”

โครงการ “กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน” เป็นส่วนหนึ่งในโครงการ “กล้าใหม่...ไฟรู้” ของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนระดับอุดมศึกษารวมตัวกันทำงานเพื่อชุมชน โดยนำความรู้ความสามารถที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียน มาทำประโยชน์แก่สังคม โดยการทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อสร้างสรรค์ชุมชนไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับปีที่ 10 ของโครงการ จะเห็นได้ว่า นิสิต นักศึกษาที่เข้าร่วมแข่งขันในโครงการ “กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน” มีทักษะและฐานความรู้ที่แตกต่างกันมาก แต่โครงการก็เปิดโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเท่าเทียม ไม่มีทีมใดดีกว่าทีมอื่น ซึ่งการเรียนรู้นี้ถือเป็นกำไรชีวิตของเยาวชนทุกคนที่เข้าร่วมโครงการนี้ การเรียนรู้ในการทำงานร่วมกับชุมชนในโครงการต่าง ๆ นับเป็นประสบการณ์ชีวิตที่ดี ในการก้าวไปสู่อนาคตหลังสำเร็จการศึกษา ด้วยทักษะและฐานความรู้ที่แตกต่างกัน อาจทำให้ประสบการณ์ของการเข้าร่วมแข่งขันในโครงการ “กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน” ของนิสิต นักศึกษา แต่ละคนแตกต่างกันไป แต่ทุกคนล้วนได้เรียนรู้ปัจจัยและกระบวนการสร้างสรรค์ชุมชน ซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยน เรียนรู้ รู้จัก เข้าใจ และทำงานร่วมกับชุมชนอย่างเหมาะสม นับเป็นบทเรียนของนิสิต นักศึกษาทุก ๆ คนที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การยกย่อง

ผลงานการเรียนรู้เหล่านี้ สมควรที่จะบันทึกไว้ เพื่อเป็นความทรงจำอันดีแก่ผู้ร่วมโครงการ และเป็นประโยชน์ให้ผู้สนใจได้ร่วมเรียนรู้งานสร้างสรรค์ชุมชนของกล้าใหม่ร่วมกัน

รศ.ดร. บรรณโคภิชญ์ เมฆวิชัย

— សាស្ត្រ —

● ฟังเติบโตใหญ่ ใจเติบโต	9
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาเขตนนทบุรี	
● รักษ์กระบือไทย	23
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา	
● การท่องเที่ยวชุมชน...ค้นคนบนภูเขา	37
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล	
● แดนเปียน...สร้างโอกาส	51
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา	
● พลังงานทดแทนจากแกนข้าวโพด	65
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน	
● สร้างทางเลือกจากพลังทดแทน การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	79
มหาวิทยาลัยแม่โจ้	
● เปิดกล่อง เปิดใจ สร้างสายใยครอบครัว	93
มหาวิทยาลัยนเรศวร	
● ปรุงท่าพ่อ...รอการมาเที่ยว	107
มหาวิทยาลัยนเรศวร	
● ภาษาอังกฤษ - ภาษามาลายูกลาง...จ่ายนิตเดียว	119
มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์	
● ปรับบ้าน เปลี่ยนความคิด เพิ่มคุณภาพชีวิตคนใช้ติดบ้าน	133
มหาวิทยาลัยมหิดล	
● โดรน...คว่านข้าว	147
มหาวิทยาลัยรังสิต	
● ธนาคารสัตว์น้ำ...แห่งบ้านบางกุฬา	161
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	
● สารานุกรมกุฎีจีน ฉบับชาวบ้าน	175
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	
● แก๊สชีวภาพจากมูลวัว	187
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	
● บรรจุภัณฑ์บุกเบิกตลาดข้าวชุมชน	201
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่	
● “เห็นโครง” เรียนรู้คู่อนุรักษ์	215
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	
● เพิ่มมูลค่าเสือก...บ้านนกะบา	229
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	
● หมอนขัดไร่ฟู	243
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	
● ช่างกลปทุมวันรุ่นใหม่ ช่วยชุมชน ห่างไกลไฟฟ้าลัดวงจร	257
สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน	
● “คุณค่า” ของโครงการ “กล้าใหม่...ไฟรู้”	271
● โครงการ “กล้าใหม่...ไฟรู้”	279

ผึ้งเติบโตใหญ่ ใจเติบโตโต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยาเขตน่าน

โครงการผึ้งจะรักษ์ บ้านป่าสัก

ผึ้งจะรัก...บ้านป่าสัก

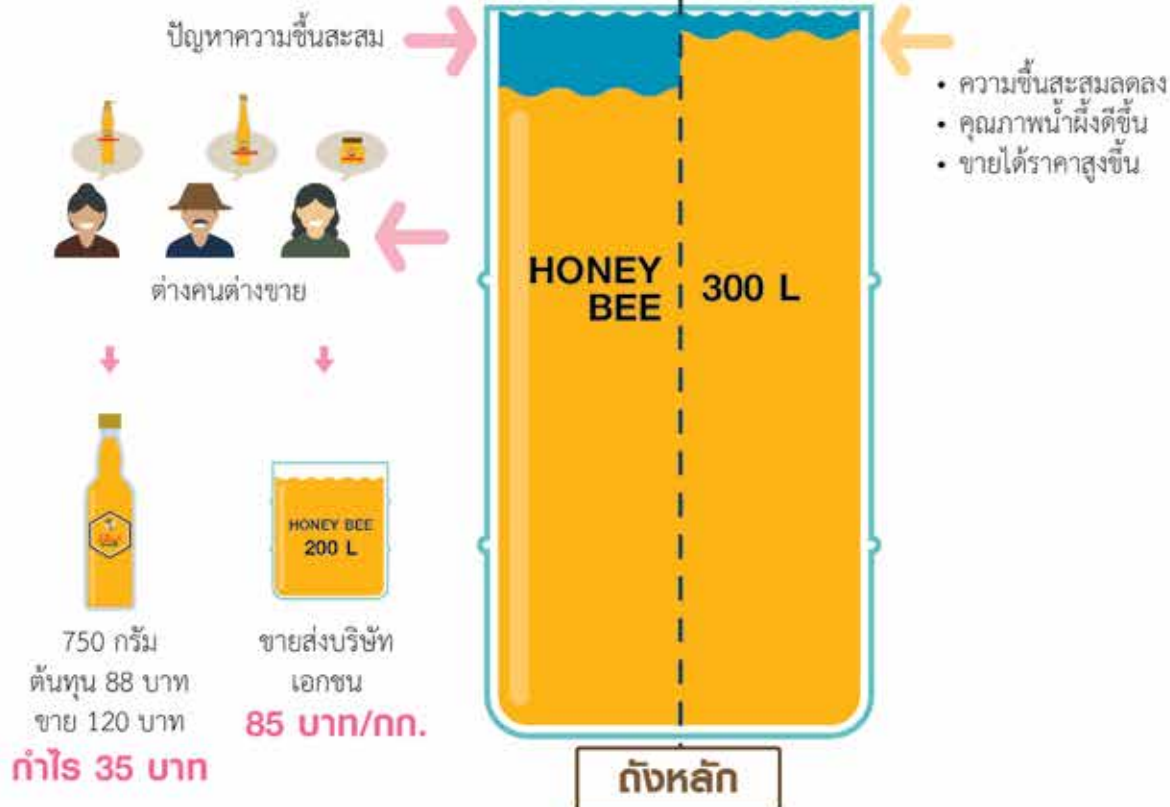
สำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาเขตน่าน

โจทย์ปัญหา

นักศึกษาสนใจเรื่องประโยชน์ของน้ำผึ้งเป็นพิเศษ
เมื่อรู้ว่าชุมชนบ้านป่าสัก จังหวัดน่าน มีกลุ่มชาวบ้านผู้เลี้ยงผึ้งเป็นอาชีพ
จึงเข้าไปพูดคุยพบว่า ชาวบ้านประสบปัญหาเรื่องราคา และความชื้น
ทำให้ไม่สามารถกำหนดราคาขายส่งให้บริษัทเอกชนได้
และไม่มีความรู้เรื่องการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และการตลาด

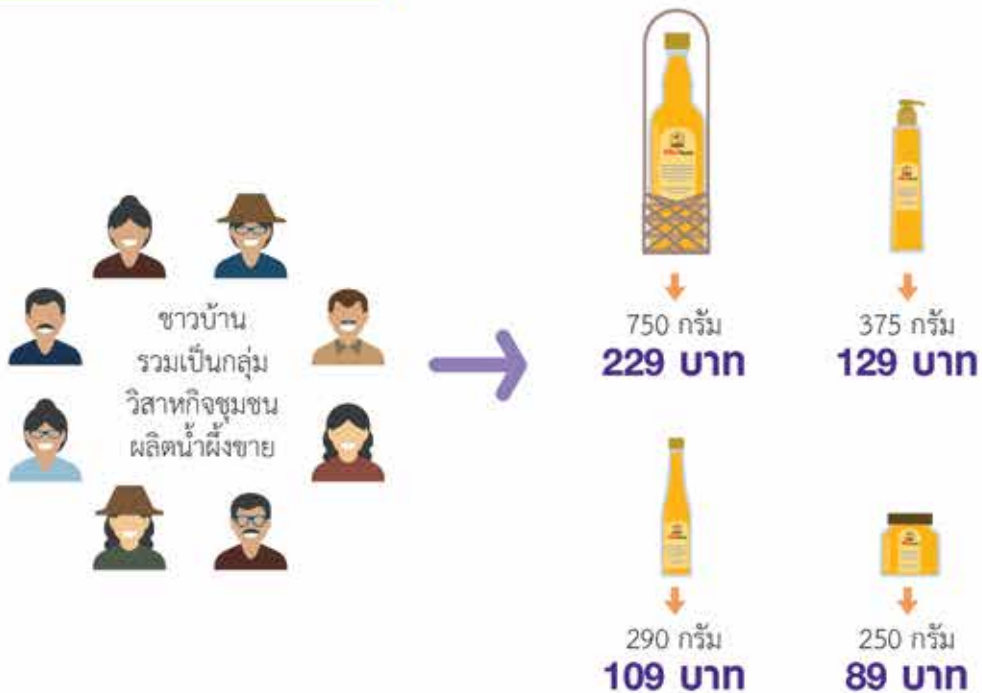
ก่อนทำโครงการ

ขั้นตอนการทำงาน

หลังทำโครงการ

“ความรู้ที่เรามีอยู่แล้ว เราก็ถ่ายทอดให้เด็ก ๆ สิ่งไหนที่เราไม่รู้และเป็นปัญหา เด็ก ๆ ก็มาช่วยเสริมจุดช่องโหว่ให้ ทำงานประสานกันไปมา เรียนรู้ไปพร้อมกัน กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งที่นี่ รวมกลุ่มกันมานานแล้ว แต่เราก็พัฒนาอะไรไม่ได้มาก ตั้งแต่มีสิตาเข้ามาในช่วงไม่กี่เดือนกลุ่มพัฒนาไปได้มาก เด็บโตขึ้น มีคนสนใจติดต่อเข้ามาซื้อน้ำผึ้งมากขึ้น จนตอนนี้เรามีผลิตภัณฑ์ที่ช่วยสร้างรายได้เพิ่มให้กับกลุ่มได้”

นอกจากความหวาน น้ำผึ้งยังมีสรรพคุณทางยามากมาย บ้างบอกว่าช่วยให้รู้สึก กระปรี้กระเปร่า บำรุงผิว รักษาบาดแผล ช่วยฆ่าเชื้อโรค แก้โรคท้องผูก เป็นแอนตี้ ออกซิแดนท์ สร้างสมดุลให้ร่างกาย เรียกได้ว่าประโยชน์ของน้ำผึ้งบำรุงร่างกายได้ทั้ง ภายในภายนอก ตั้งแต่หัวจรดเท้า

คุณประโยชน์ของน้ำผึ้ง

ประโยชน์รอบด้านของน้ำผึ้งนี่เอง ที่จุดชนวนให้กลุ่มนิสิตจากสำนักวิชาทรัพยากร การเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ความสนใจเรื่องการเลี้ยงผึ้ง จนเกิดเป็นโครงการ ผึ้งจะรักษ บ้านป่าสัก ภายใต้โครงการ “กล้าใหม่...ไฝู้”

เก่ง-นรินทร์ ออบแพทย์ เจ้าของไอเดีย เล่าว่า ก่อนจบการศึกษา นิสิตสำนักวิชา ทรัพยากรการเกษตรทุกคนต้องเรียนวิชาโครงการปริญญาบัณฑิตอยู่แล้ว โดยนิสิตจะต้อง คิดค้นนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ให้แก่ชุมชนเป้าหมายที่ตัวเองเลือกไว้ ด้วยเหตุนี้ ตั้งแต่ยังไม่เข้าร่วมโครงการ “กล้าใหม่...ไฝู้” กลุ่มนิสิตได้เริ่มศึกษาและทดลองเลี้ยงผึ้งด้วยตัวเอง มาแล้วระยะหนึ่ง เพราะสนใจเรื่องประโยชน์ของน้ำผึ้งเป็นพิเศษ

จากความสนใจที่มีอยู่ เมื่อรู้ว่าชุมชนบ้านป่าสัก จังหวัดน่าน มีกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง เป็นอาชีพ สิ่งแรกที่กลุ่มนิสิตลงมือทำ คือ วิ่งเข้าหาผู้นำกลุ่มเกษตรกร เพื่อพูดคุยสอบถาม ถึงสถานการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับการเลี้ยงผึ้งในชุมชน หลังจากนั้นจึงค่อย ๆ ทอยยพบปะเกษตรกร ผู้เลี้ยงผึ้งที่มีอยู่ทั้งหมด 10 ครัวเรือนด้วยตนเอง

เก่งบอกว่า วิธีการเคาะประตูบ้านแบบนี้ สร้างความสนิทสนมคุ้นเคยและความไว้วางใจระหว่างกลุ่มนิสิตซึ่งเป็นคนแปลกหน้าที่ต้องเข้ามาทำโครงการกับเกษตรกร ผลพลอยได้ จากการแลกเปลี่ยนพูดคุยทำให้พวกเขามองเห็นจุดแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง บ้านป่าสัก กล่าวคือ ผู้นำกลุ่มมีภาวะความเป็นผู้นำ แม้จะมีความคิดเห็นแตกต่างกันบ้าง แต่สมาชิกกลุ่มจะรับฟังความคิดเห็นของกันและกันเสมอ

ผลของการพูดคุยเป็นข้อมูลชั้นดีที่ทำให้พวกเขารับรู้ถึงปัญหาของกลุ่มเกษตรกร กลุ่มนิสิตจึงตัดสินใจร่วมกันว่าจะช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชนด้วยความรู้ที่ร่ำเรียนมา

พ่อเกษม แปรกันทา ประธานกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งบ้านป่าสัก ตำบลตาลชุม อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เล่าว่า การเลี้ยงผึ้งบ้านป่าสักเริ่มต้นเมื่อ 20 ปีที่แล้ว จากกิจการภายในของครอบครัว ปัจจุบันสมาชิกทั้ง 10 ครัวเรือนยังคงเลี้ยงผึ้งในลักษณะเป็นธุรกิจขนาดย่อมที่สมาชิกในครอบครัวช่วยกันดูแล

“ตัวผมเองเริ่มศึกษาและเลี้ยงผึ้งมา 7 ปีแล้ว ตั้งแต่ก่อนเกษียณ เพราะเห็นตัวอย่างจากคนที่เลี้ยงมาก่อนว่าการเลี้ยงผึ้งสร้างรายได้ได้จริง จะได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณและกำลังของคนเลี้ยง ผมเริ่มจาก 10 ลัง ตอนนี้มีทั้งหมด 250 ลัง ที่ผ่านมารเราส่งขายให้บริษัทเอกชน กำหนดราคาแน่นอนไม่ได้ บางปีโดนกดราคา แต่เราทำอะไรไม่ได้ เพราะเขาเป็นผู้รับซื้อรายใหญ่ ไม่อยากขายเราก็ดึงขาย” พ่อเกษม เล่าด้วยเสียงทุ้มต่ำ

ความผูกพันสร้างการเปลี่ยนแปลง

กลุ่มนิสิตสารภาพว่า ความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบต่อโครงการ สร้างความกดดันและลำบากใจให้พวกเขาอยู่ไม่น้อย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะภาระทางการเรียนที่แสนหนักหน่วง บวกกับการทำโครงการภายใต้ระยะเวลาจำกัด แถมยังต้องแยกส่วนวิชาเรียนกับโครงการที่ทำอยู่ สิ่งรวมเร้าทั้งหมดยิ่งทำให้รู้สึกท้อทุกอย่างดูอัดแน่นจนไม่มีเวลาพักผ่อน แต่ “ความผูกพัน” กับชุมชนผลักดันให้พวกเขาสู้และเดินหน้าทำโครงการต่ออย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

“พวกเราเข้ามาในชุมชน มาพูดคุยกับกลุ่มเกษตรกร ตั้งแต่ยังไม่รู้จักโครงการ พอโครงการผ่านเราก็อยกนำงบประมาณที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะเห็นแล้วว่าสิ่งที่พวกเราลงมือทำ ลุง ๆ ป้า ๆ ต่างได้ประโยชน์ เหตุผลข้อนี้เอาชนะเงื่อนไขหรือข้ออ้างทุกอย่าง ไม่ว่าจะเรียนหนัก งานเยอะ ไม่มีเวลา แต่เพราะความผูกพันกับชาวบ้าน และเราเห็นคุณค่าของงบประมาณก้อนนี้เลยไม่หยุดทำ” เก่ง เล่าอย่างแน่วแน่

ลูกปลา-ศศิพร สามนกร เล่าว่า เป้าหมายการทำโครงการที่วางไว้ตั้งแต่แรก ไม่ครอบคลุมกระบวนการผลิตน้ำผึ้งตั้งแต่ต้นจนจบ ตอนนั้นพวกเขามองแค่ปลายทางของการนำน้ำผึ้งมาบรรจุใส่ภาชนะให้ดูสวยงาม เพื่อขายในราคาที่สูงขึ้น

“ช่วงแรกเรามุ่งอยู่กับการออกแบบบรรจุภัณฑ์มากเกินไป แต่พอโครงการผ่านและได้งบประมาณมาไม่น้อย ทำให้ฉุกละหุกคิดว่า เราจะทำแค่บรรจุภัณฑ์เท่านั้นหรือ เรายังทำอย่างอื่นได้อีกไหม ทำให้คิดว่าที่เคยคิดไว้” ลูกปลา เอ่ยขึ้น

เมื่อมองไปที่ความผันผวนของราคารับซื้อน้ำผึ้ง สิ่งนี้จุดประกายให้กลุ่มนิสิตมองเห็น “ช่องโหว่” ของกระบวนการจัดจำหน่ายของเกษตรกร พวกเขาจึงวางแผนช่วยพัฒนาผลผลิตน้ำผึ้งจากชุมชนให้ได้มาตรฐานตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ กล่าวคือ ตั้งแต่การเลี้ยงและการเพาะตัวผึ้งนางพญา ไปจนถึงกระบวนการเก็บน้ำผึ้ง ได้แก่ การเก็บรวงผึ้งแล้วตัดเอาไขบริเวณรวงผึ้งออก การปั่นรวงเพื่อเอาน้ำผึ้ง การกรองน้ำผึ้งใส่ภาชนะ และการบรรจุน้ำผึ้งลงขวดเพื่อวางขาย

ด้วยมองว่ามาตรฐานจะเป็นเครื่องการันตีคุณภาพที่จะช่วยส่งเสริมให้เกษตรกรขยายช่องทางการจัดจำหน่ายไปสู่ห้างสรรพสินค้าใหญ่ ๆ ในประเทศ หรือแม้แต่ตลาดต่างประเทศภายใต้ Brand (ตราสินค้า) ของชุมชนได้ง่ายขึ้น

สำหรับขั้นตอนการเก็บน้ำผึ้งใช้ทักษะ 3 อย่างที่ฟังดูง่าย แต่ทำยาก ได้แก่ บิด ปาด และปั่น

นั่นคือหลังจากเกษตรกรเลี้ยงผึ้งจนได้เวลาเก็บน้ำผึ้ง เราจะต้องไปขนรวงผึ้งมาจากรัง ขั้นตอนนี้ใช้วิธีบิดตัวผึ้งให้เหลือแต่รวง รวงผึ้งที่ได้จะมีไขผึ้งแข็ง ๆ เกาะติดอยู่จึงต้องใช้วิธีการปาดไขผึ้งออก เพื่อให้ น้ำผึ้งไหลออกจากรวงได้ หลังจากนั้นจึงนำรวงผึ้งเข้าเครื่องปั่นเอาน้ำผึ้งออกมา

ขยายผลความร่วมมือ

สอง-ณรงค์ศักดิ์ เลิศจรรยาพันธ์ อธิบายต่อถึงวิธีการทำงาน เพื่อวางแผนงานให้ครอบคลุมการผลิตตามมาตรฐานทั้งระบบว่า พวกเขาเริ่มจากแจกแบบสอบถามให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย เพื่อวิเคราะห์หรสนิยมและความต้องการซื้อของผู้บริโภคก่อน

“จะขยายอะไรเราต้องรู้ว่าลูกค้าต้องการอะไรจากสิ่งนั้น”

นอกจากแบบสอบถาม กลุ่มนิสิตยังจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง เพื่อสอบถามความคิดเห็นและปัญหาของเกษตรกรแต่ละราย รวมทั้งวางข้อตกลงและทำความเข้าใจถึงทิศทางการทำงานร่วมกัน

ไม่เพียงแค่อสร้างความเข้าใจภายในชุมชน นิสิตยังช่วยประสานงาน เพื่อดึงหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมมือในเวทีพูดคุยเกี่ยวกับประโยชน์ของการผลิตน้ำผึ้งให้ได้มาตรฐานและช่องทางการจัดจำหน่าย

ด้วยหวังว่าความร่วมมือจากองค์กรภาคีทั้งภายในภายนอกจะเข้ามาช่วยสนับสนุนการทำโครงการ และขยายองค์ความรู้ด้านการพัฒนาการผลิตและการตลาดร่วมกับชุมชน โดยเครือข่ายเป้าหมายมีตั้งแต่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 องค์การบริหารส่วนตำบลตาลชุม สำนักงานพาณิชย์จังหวัด หอการค้าจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ และกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น โดยในเวทีนี้มีนักวิชาการเกษตร ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรและแมลงเศรษฐกิจเป็นผู้ให้ความรู้

“เราเชิญหน่วยงานต่างๆ มา เบื้องต้นเป็นเหมือนการแจ้งให้ทราบว่าพวกเรากำลังทำอะไรอยู่ อีกส่วนหนึ่งเรามองว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย กรณีนี้ อนาคตเป็นเจ้าบ้าน ถ้าผู้บริหาร อนาคตได้มาทำความเข้าใจ หากเห็นด้วยและเกิดการสนับสนุนความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรจะมีมากขึ้น ชาวบ้านจะไม่โดดเดี่ยว” สอง กล่าว

จากต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ

วิธีการทำงานของกลุ่มนิสิตคือการดึงกลุ่มเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ พวกเขาบอกว่า หากให้กลุ่มเกษตรกรทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ สุดท้ายแล้วเขาก็จะไม่ทำ เพราะไม่ใช่สิ่งที่เขาต้องการ

“ต่อให้เรามีความคิดอย่างหนึ่ง กลุ่มเกษตรกรมีความคิดอย่างหนึ่ง แต่เมื่อคุยกันแล้ว สุดท้ายเราต้องเคารพการตัดสินใจของเขา” เก่ง กล่าว

การระดมความคิด การลองผิดลองถูก และความร่วมแรงร่วมใจระหว่างนิสิตกับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง ก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตและการตลาดของน้ำผึ้งที่บ้านป่าสักตามมาตรฐานทั้ง 3 ส่วน ได้แก่

ช่วงต้นน้ำ เป็นขั้นตอนการเพาะเลี้ยงและดูแลผึ้ง เมื่อกลุ่มเกษตรกรมีความเข้าใจในทิศทางการพัฒนา ร่วมกัน การรวมกลุ่มจึงมีความเหนียวแน่น เกิดกระบวนการช่วยกันคิด ช่วยกันทำอย่างเป็นระบบ

สำหรับการเลี้ยงผึ้ง น้ำตาลทรายเป็นวัตถุดิบสำคัญ เพราะเกษตรกรเตรียมไว้สำหรับใช้เป็นอาหารให้ผึ้ง จากเดิมเกษตรกรแต่ละบ้านต่างคนต่างซื้อน้ำตาลทรายมาเลี้ยงผึ้งในส่วนของตัวเอง แต่กลุ่มนิสิตสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันซื้อน้ำตาลทราย เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาจนได้น้ำตาลทรายราคาถูกลงกระสอบละ 320 บาท หรือเท่ากับลดลง 352,000 บาท จากราคาเดิมที่ต้องจ่ายถึงปีละ 1,260,600 บาท

ช่วงกลางน้ำ เป็นขั้นตอนของกระบวนการผลิต เพื่อสกัดน้ำผึ้งออกจากรวง ด้วยแรงผลักดันของกลุ่มนิสิตที่เข้าไปติดต่อประสานงานและเชิญหน่วยงานต่างๆ มาเข้าร่วมเสวนา ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลตาลชุม ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ ทั้งด้านสถานที่สำหรับจัดตั้งเป็นศูนย์กลางการผลิตน้ำผึ้งที่ได้มาตรฐานของกลุ่มเกษตรกร งบประมาณ และการหาช่องทางการจัดจำหน่าย

ช่วงปลายน้ำ เป็นขั้นตอนการตลาดและการขาย ในช่วงแรกกลุ่มนิสิตเข้ามาช่วยเหลือด้านการออกแบบ

“โครงการ “กล้าใหม่...ไฝรู้” สร้างโอกาสให้ได้คิด แล้วยังได้ลงมือทำจริง พอเจอปัญหาจริงแล้วหาทางแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ ทำให้เราจริงใจในสิ่งที่ทำ ซึ่งความรู้นี้จะติดตัวเราไปตลอด”

ตราสินค้าให้เป็นเอกลักษณ์ และลงสำรวจตลาดเพื่อหาบรรจุภัณฑ์หลากหลายรูปแบบที่มีราคาถูก (ขวดละ 16-20 บาท) มาเป็นตัวช่วยให้ชาวบ้าน ทำให้ปัจจุบันผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งแท้บ้านป่าสักมีมากถึง 4 แบบ ได้แก่ ขวดใหญ่ 750 กรัม ขายขวดละ 229 บาท ขวดหัวบี๋ม 375 กรัม ขายขวดละ 129 บาท ขวดกลม 290 กรัม ขายขวดละ 109 บาท และขวดโหลแก้ว 250 กรัม ขายขวดละ 89 บาท แต่ทั้งนี้ราคาขายอาจขึ้นลงตามคุณภาพของน้ำผึ้ง ราคาข้างต้นเป็นน้ำผึ้งจากดอกหญ้าสาบเสือ แต่หากเป็นน้ำผึ้งจากดอกกล้วยจะขายได้ราคาสูงกว่านี้ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าจากเดิมที่เกษตรกรขายน้ำผึ้งให้บริษัทราคา กิโลกรัมละ 85 บาท แต่หากแบ่งขายในบรรจุภัณฑ์แบบใหม่จะขายได้ราคาสูงกว่าเดิมถึง 2 เท่า

ในส่วนการบริหารจัดการกลุ่มจะมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ มีพ่อเกษม แบ่งกันทำ เป็นประธานกลุ่ม พ่อสากล อินทร์แก้ว เป็นคนประสานงาน ส่วนற்றுญิก คือพ่อสมาน ธรรมธนทรัพย์ ขณะที่แม่อำพร แก้วใส ดูแลฝ่ายผลิต พี่นงลักษณ์ จันทะโมกษ์ เป็นฝ่ายการตลาด พี่ธิดาลิณี คำดี ฝ่ายจัดซื้อ และพี่สมพร สีตะ เป็นเลขานุการ โดยรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์จะแบ่งเป็นสัดส่วนดังนี้ 25 เปอร์เซ็นต์ เป็นค่าใช้จ่ายในการผลิต 30 เปอร์เซ็นต์ เป็นรายได้ของเกษตรกร อีก 15 เปอร์เซ็นต์ เป็นเงินปันผล และส่วนที่เหลืออีก 30 เปอร์เซ็นต์ กันไว้ใช้เงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม

แต่สิ่งที่กลุ่มนิสิตพยายามทำเพื่อสร้างความมั่นคงจากภายในชุมชนได้อย่างยั่งยืน คือ การดูแลตรวจสอบกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน ให้ได้ตามมาตรฐาน GMP เพื่อยื่นขอใบรับรองในอนาคต ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายพวกเขาได้ช่วยเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ตราสินค้า “น้ำผึ้งแท้บ้านป่าสัก” ผ่าน Social Media โดยลงข้อมูล

ให้ผู้สนใจติดต่อสื่อสารกับพ่อเกษมและกลุ่มวิสาหกิจผู้เลี้ยงผึ้ง ตำบลตาลชุมโดยตรง

หาหนทาง “เพิ่มมูลค่า” สินค้า

ดูเหมือนว่าเส้นทางของ “น้ำผึ้งแท้บ้านป่าสัก” จะไปได้สวย แต่กลุ่มนิสิตยังไม่หยุดคิดพัฒนาผลิตภัณฑ์ พวกเขาคิดว่าจะชวนเกษตรกรนำน้ำผึ้งจากดอกกล้วยส่งให้กลุ่มรายละเอียด 50 กิโลกรัม เพื่อให้ น้ำผึ้งแท้บ้านป่าสักสามารถวางขายได้ตลอดปี

อย่างไรก็ตาม หลังขายน้ำผึ้ง “ดอกสาบเสือ” รอบแรกที่ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกันดำเนินการซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แต่เมื่อกลับมาพูดคุยต่อเรื่องการรวบรวมน้ำผึ้งดอกกล้วย และการตรวจสอบคุณภาพน้ำผึ้งอย่างเข้มข้น พบข้อบกพร่องว่า...น้ำผึ้งที่ได้มาจากเกษตรกรแต่ละคน คุณภาพต่างกัน บางรายยังมีความชื้นสูง สีน้ำผึ้งก็ไม่เหมือนกัน ซึ่งหากนำมาเทรวมกัน จะทำให้น้ำผึ้งที่มีคุณภาพดีได้รับผลกระทบตามไปด้วย เกษตรกรจึงตัดสินใจรับซื้อน้ำผึ้งจากลุงเผ่า จันทะโมกษ์ หนึ่งในกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเพียงรายเดียว

ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรบอกว่า ที่ต้องกำหนดรูปแบบการรับซื้อแบบนี้ เพราะต้องคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว เนื่องจากเกรงว่า หากนำไปบรรจขวดขาย เมื่อมีการสุ่มตรวจ และพบว่าน้ำผึ้งแท้บ้านป่าสักไม่ได้คุณภาพตามที่บอกไว้ ก็จะทำให้เสียชื่อเสียง ซึ่งวิธีการนี้ได้รับการยินยอมจากกลุ่มอย่างเป็นเอกฉันท์

สำหรับน้ำผึ้งที่ผ่านการคัดเลือกแล้ว จะนำไปบรรจขวดขายในนามของกลุ่ม และกำไรจากการขายก็จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 30 เปอร์เซ็นต์ กันไว้เป็นกองทุนที่เหลือ 70 เปอร์เซ็นต์ เป็นเงินปันผลให้กับสมาชิกในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน

นอกจากนี้พวกเขายังคิดทำ ชุด Limited Edition น้ำผึ้งแท้บ้านป่าสัก ด้วยเห็นว่า โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 หรือศูนย์ศึกษาสงเคราะห์น่าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน มีชมรมส่งเสริมอาชีพการวาดลวดลายบนวัสดุให้แก่นักเรียน โรงเรียนแห่งนี้มีความพิเศษตรงที่มีนักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ และบางส่วนเป็นนักเรียนที่ต้องได้รับการดูแลด้านพัฒนาการเรียนรู้อันพิเศษ

กลุ่มนิสิตจึงประสานงานขอความร่วมมือจากโรงเรียน “เปิดพื้นที่” ให้นักเรียนได้แสดงฝีมือวาดลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองน่าน เช่น ลวดลายปูม่านยาม่าน ลงบนขวดโหลน้ำผึ้ง เพื่อแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้โรงเรียน นอกจากนี้กลุ่มนิสิตยังมองว่า การวาดลวดลายบนขวดโหลน้ำผึ้งเป็นการตลาดที่จะช่วยดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวหรือนักสะสมได้ ถือเป็นภารกิจกระตุ้นยอดขายให้กลุ่มเกษตรกรได้อีกทางหนึ่ง

“เราอยากให้อีกส่วนหนึ่ง ได้แสดงความสามรถแล้วได้รับรู้ว่ายังมีคนสนใจสิ่งที่เราทำ ตอนนี้อยู่ในช่วงทดลองวาดลวดลาย และรอติดตามผลว่าจะออกมาในรูปแบบไหน” ลูกปลา กล่าว

ไม่เพียงเท่านั้น กลุ่มนิสิตยังตั้งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกลุ่มอื่นเข้ามาผนวกกับผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งของกลุ่มเกษตรกรบ้านป่าสักด้วย

“คนในชุมชนนี้มีความสามารถในการจักสาน ตอนนี้นำไม้ประสานงานไปยังกลุ่มจักสานให้ช่วยผลิตหูหิ้วสำหรับใส่บรรจุภัณฑ์แบบขวดให้ด้วย” ลูกปลา กล่าว

เมื่อฟังเติบโตใหญ่...ทำให้ใจเติบโต

อาจกล่าวได้ว่าโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” เข้ามาช่วยสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนให้นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาเขตน่าน นำความรู้พื้นฐานในห้องเรียนมาประยุกต์ใช้ จนเกิดประโยชน์ทั้งต่อชุมชน และตัวนิสิตเอง

“ความรู้ในห้องเรียนไม่ใช่ไม่มีประโยชน์ ถ้าพวกเขาไม่มีพื้นฐานความรู้จากสิ่งที่เรียนมาก่อน เราคงไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาให้ชุมชนได้ ทั้งความรู้พื้นฐานด้านการธุรกิจการเกษตร ตั้งแต่การผลิตแปรรูป และการจัดการ ล้วนนำมาเชื่อมโยงกับความรู้ภายนอก เรื่องไหนไม่รู้ก็ถามคนที่รู้ ส่วนความรู้และประสบการณ์ใหม่ต่อจากนั้นเกิดจากการค้นหาและการลงมือทำด้วยตัวเอง” ลูกปลา กล่าว

ปิณี ตง นักศึกษาแลกเปลี่ยนจากประเทศกัมพูชา บอกว่า การทำโครงการช่วยให้เขาเห็นโอกาสที่จะนำความรู้เรื่องการเลี้ยงผึ้งเป็นอาชีพไปใช้ในประเทศของเขา เนื่องจากเรื่องการเลี้ยงผึ้งยังไม่ได้รับความนิยมและไม่ได้รับการเผยแพร่ในวงกว้าง หากทำได้ก็จะเป็นช่องทางการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่ง

“โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” สร้างโอกาสให้ได้คิดแล้วได้ลงมือทำจริง พอเจอปัญหาจริงแล้วหาทางแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ ทำให้เรารู้จริงในสิ่งที่ทำ ซึ่งความรู้นี้จะติดตัวเราไปตลอด บ้านผมทำนา จากประสบการณ์ผมว่าผึ้งเลี้ยงง่าย ง่ายกว่าการทำเกษตรอย่างอื่น”

ส่วนลูกปลา สะท้อนว่า การทำงานกับคนและชุมชนต้องอาศัยความยืดหยุ่น สถานการณ์เฉพาะหน้าที่ผุดผ่นเกิดขึ้นได้เสมอ ดังนั้นการทำงานทุกอย่างต้องเตรียมแผนสำรองไว้ เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนแผนงานได้อย่างทันที่

“ปัญหาเฉพาะหน้าหรืออุปสรรคไม่ใช่เรื่องน่าปวดหัว ถ้าเรามีความพร้อม มันช่วยให้เรามีความรอบคอบและละเอียดอ่อนมากขึ้นในทุก ๆ กระบวนการคิดของตัวเอง”

ด้านสองที่ขึ้นชอบการเลี้ยงผึ้งมากเป็นพิเศษ บอกว่า จากอุปนิสัยเดิมที่เป็นคนชอบเก็บตัว ไม่ชอบพบปะสมาคมกับคนหมู่มาก โครงการนี้ทำให้เขาเรียนรู้เรื่องการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและการพยายามทำความเข้าใจผู้อื่น

“หากเราต้องการความร่วมมือจากกลุ่มเกษตรกร เราต้องมองจากใจของเขาว่า เขาต้องการอะไร ค่อยๆ เข้าไปพูดคุยเข้าไปถาม ค่อยๆ ตัดไม้ให้ลงไปเรื่อยๆ ไม่ใช่หักทีเดียว ยิ่งชาวบ้านเปิดใจ เขาจะให้ความร่วมมือ แล้วเราจะเข้าไปช่วยส่งเสริมหรือแก้ปัญหาให้เขาได้ถูกจุด”

ส่วน เก่ง บอกว่า การไม่ยึดติดกับสิ่งที่ตัวเองรู้ และการยอมรับความจริงว่าไม่รู้ เป็นประตูเบิกทางไปสู่ความรู้ใหม่ อีกทั้งยังช่วยสร้างเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น

“เราไม่จำเป็นต้องเก่งทุกเรื่องแต่เราต้องมีวิธีการบริหารจัดการเพื่อหาตัวช่วยในแต่ละขั้นตอน เมื่อเราไม่รู้เราก็ต้องหาคำตอบ หาความรู้แล้วลองทำ อย่างบางที่

เราไม่รู้แล้วถามหาจากคนที่รู้ นอกจากได้คำตอบแล้วเรายังได้ทำความรู้จักคนอื่นอีก”

โครงการ “เปลี่ยน” วิธีคิด วิธีทำงาน

อาจารย์วินัย แก้วละมุล ที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า บทบาทได้ซของเขาคือ ช่วยวางแผน ช่วยรับฟัง และแก้ปัญหาให้บางส่วน แต่จะไม่ลงไปทำเอง ปล่อยให้เขาได้เผชิญและลองทำด้วยตนเอง ถ้ามีอะไรที่เหนือกว่าแรงแล้วจึงจะไปช่วย ถือเป็น การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการเผชิญปัญหา แก้ปัญหาด้วยตนเอง ถ้าอาจารย์ไปทำก็จะกลายเป็นงานของอาจารย์ ไม่ใช่ในงานของนิสิต

สำหรับการเปลี่ยนแปลงของนิสิตกลุ่มนี้ที่เห็นได้ชัดคือ “วิธีคิด วิธีทำงาน” ซึ่งแต่ก่อนพวกเขาไม่เคยรู้เลยว่าทำงานอย่างไร วิธีที่อาจารย์ที่ปรึกษาใช้คือ “ตั้งคำถาม” ว่าเขาจะคิดทำอะไร อย่างไร โดยรูปแบบคำถามก็จะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามสถานการณ์ ส่วนผลที่เกิดขึ้นใน

ชุมชนก็ดีมาก ได้รับการตอบรับที่ดี จากเดิมที่กลุ่มเกษตรกรเคยรวมตัวกันแบบหลวม ๆ แต่พอนิสิตลงไปทำกิจกรรมในพื้นที่จริง แม้ช่วงแรกจะไม่ได้รับการยอมรับ แต่พอเห็นนิสิตทำจริง ก็เกิดการยอมรับและเกิดความภูมิใจในผลิตภัณฑ์ของเขา การรวมตัวก็เริ่มเข้มแข็งขึ้น จากนั้นการหนุนเสริมจากภาคีเครือข่ายทั้งภายในภายนอกก็เริ่มเข้ามาให้ความช่วยเหลือมากขึ้นตามไปด้วย

นอกจากนิสิตจะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงแล้ว อาจารย์ที่ปรึกษาเองก็ได้เรียนรู้เช่นกัน อาจารย์วินัยบอกว่า เขานำกระบวนการต่างๆ ที่วิทยากรในค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการชุมชน” แนะนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน แทนที่จะให้นิสิตจดอย่างเดียว ก็เปลี่ยนไปเน้นที่ “กระบวนการการทำงาน” แทนเป็นการลดเวลาเรียน แต่เพิ่มเวลาการทำงานและเพิ่มการติดตามแทน เห็นผลชัดเจนมาก จากเดิมที่เรียนแล้วจบในห้องเรียน แต่พอเปลี่ยนมาเรียนแบบแบ่งกลุ่มการทำงาน นิสิตก็จะจับกลุ่มพูดคุยกัน การเรียนแบบนี้ทำให้นิสิตได้คิดตลอดถามอะไรก็ตอบได้ อธิบายได้หมด

ส่วนพ่อเกษม ยืนยันด้วยว่า กลุ่มนิสิตมีความตั้งใจใฝ่เรียนรู้และเชื่อฟังผู้ใหญ่มาก จากเดิมพวกเขาเข้ามาด้วยความรู้เป็น “ศูนย์” แต่ปัจจุบันทุกคนสามารถจัดการดูแลฝั่งได้ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย

“ความรู้ที่เรามีอยู่แล้ว เราก็ถ่ายทอดให้เด็ก ๆ สิ่งไหนที่เราไม่รู้และเป็นปัญหาเด็ก ๆ ก็มาช่วยเสริมจุดอ่อนให้ ท่างานประสานกันไปมา เรียนรู้ไปพร้อมกัน กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งที่นี้รวมกลุ่มกันมานานแล้ว แต่เราก็พัฒนาอะไรไม่ได้มาก ตั้งแต่ นิสิตเข้ามาในช่วงไม่กี่เดือนกลุ่มพัฒนาไปได้เยอะ เติบโตขึ้น มีคนสนใจติดต่อเข้ามาซื้อน้ำผึ้งมากขึ้น จนตอนนี้เรามีผลิตภัณฑ์ที่ช่วยสร้างรายได้เพิ่มให้กับกลุ่มได้”

ความไว้วางใจเชื่อใจและการทำงานเป็นทีม ทั้งระหว่างกลุ่มนิสิตด้วยกันเองและกลุ่มเกษตรกรในชุมชน ผลักดันให้โครงการผึ้งจะรักษ์ บ้านป่าสัก เดินทางมาถึงจุดที่สร้างผลลัพธ์ได้อย่างน่าพอใจภายในระยะเวลาอันสั้น ผลงานที่กลุ่มนิสิตฝากไว้ให้กับกลุ่มเกษตรกรบ้านป่าสัก ได้ผ่านการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำของกลุ่มเกษตรกร เมื่อพวกเขาพึ่งพาตนเองได้ และไม่โดนเอารัดเอาเปรียบจากกลไกภายนอก นั้นย่อมหมายถึงการพัฒนาที่น่ามาซึ่งคุณภาพในการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

โครงการฟังจะรักษ์ บ้านป่าสัก

ที่ปรึกษาโครงการ

นายสัตวแพทย์ ดร. วิชัย แก้วละมุล

ทีมทำงาน

ศศิพร สามนคร

ปวีณ์ ๓ง

สุรดา ชำนาญกุล

สุนิตา บุญตั้ง

นรินทร์ ออบแพทย์

ณรงค์ศักดิ์ เลิศจรรยาพันธ์

รัตน์ติกรณี คำเทพ

หทัยภัทร ปิ่นจาด

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต
เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

โครงการหมู่บ้านรักษาระบือไทย

รักษ์กระบือไทย

หมู่บ้านรักษาระบือไทย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ
จังหวัดสกลนคร

โจทย์ปัญหา

วิธีการเลี้ยงกระบือเดิม ชาวบ้านคอนตาลโจะจะปล่อยกระบือ
ออกไปรวมฝูงที่หนองหาร โดยปล่อยให้หากินกันเอง
และจะแวะเวียนไปดูเป็นระยะๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านโภชนาการ
ด้านการผสมพันธุ์ โรคภัยไข้เจ็บ

ขั้นตอนการทำงาน

เลี้ยงแบบระบบเดิม

ปัญหา

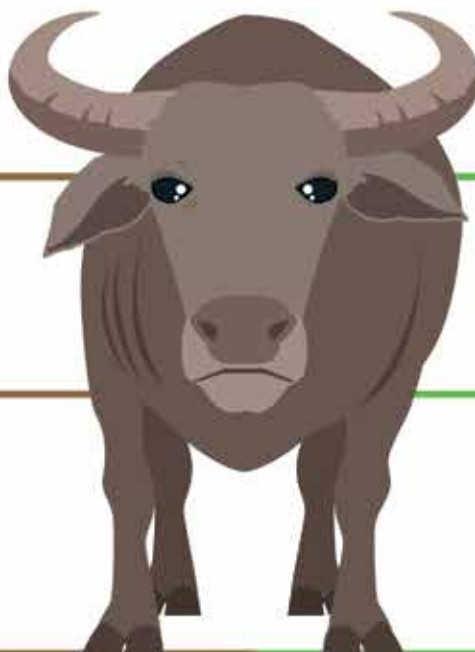
ชาวบ้านขาดความเข้าใจ
การเลี้ยงกระบือระบบใหม่

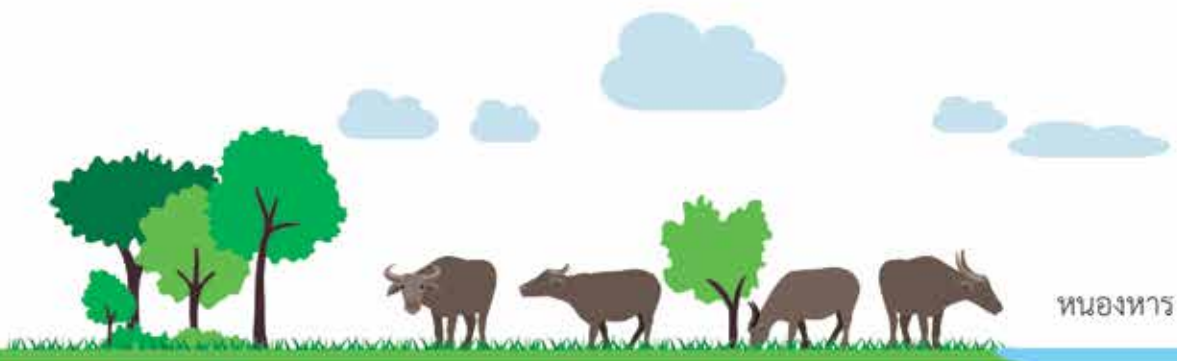
โภชนาการ

อาหารไม่เพียงพอ

โรคภัย

- ภาวะเลือดชิด (Inbreeding)
- บาดเจ็บขณะเดินไปรวมฝูง
- เป็นโรคปากเท้าเปื่อย
- เป็นวัณโรค

เลี้ยงแบบระบบใหม่

- ทำความเข้าใจกับชาวบ้าน โดยชี้ให้เห็นข้อดีการเลี้ยงกระบือระบบใหม่

- ปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง จำนวน 5 ไร่
- อบรมการทำหญ้าเนเปียร์หมัก เพื่อเป็นอาหารให้กับกระบือ
- อบรมการทำอาหารเสริมแบบก้อน

- จัดทำทะเบียนประวัติกระบือทุกตัว เพื่อให้ทราบประวัติการป่วย การรักษา และแก้ปัญหา Inbreeding

พที่ได้

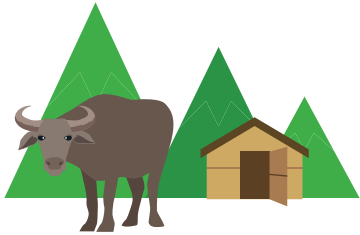

- มีแหล่งอาหารและสามารถสำรองไว้กินตลอดปี
- มีทะเบียนประวัติ
- มีอาหารเสริมแบบก้อนที่มีมูลค่าทางโภชนาการกินทั้งปี

“โครงการนี้สอนให้เราเห็นว่า ในอนาคตหากเราจะเป็นนักส่งเสริมการเกษตร เราต้องเข้าร่วมกับชาวบ้าน และต้องมีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านอย่างไร ทั้งคำพูดคำจา ท่าทาง การวางตัว และทำให้เราได้เรียนรู้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านอย่างแท้จริง”

ต่างคนต่างรู้จักโครงการ “กล้าใหม่...ไฝ่รู้” จากการแนะนำของอาจารย์ ความสนใจที่ก่อเกิดจึงทำให้ทีมงานทั้งหมดแม้จะไม่ใช่เพื่อนสนิทกลุ่มเดียวกัน มารวมตัวกันทำโครงการหมู่บ้านรักษาระบบกระบือไทย โดยมีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์การเลี้ยงกระบือให้คงอยู่คู่สังคมไทย

เรียนรู้และเข้าใจวิถีชุมชน

แต่ใจหทัยเริ่มแรกก็คิดว่าจะทำเรื่องการผสมเทียมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการ In Breeding ในหมู่กระบือของบ้านดอนตาลโงะ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร แต่ผลการศึกษาริบทชุมชนและวิธีการเลี้ยงกระบือของชาวบ้านพบว่า หมู่บ้านนี้มีประชากรทั้งหมด 250 หลังคาเรือน มีคนที่เลี้ยงกระบือเพียง 27 หลังคาเรือน และเมื่อนับจำนวนกระบือที่มีอยู่ในชุมชนแล้วพบว่า มีจำนวนถึง 220 ตัว นับได้ว่าเป็นชุมชนที่มีการเลี้ยงกระบือมากที่สุดในจังหวัดสกลนครเลยทีเดียว ด้วยสภาพพื้นที่ราบลุ่มติดหนองหาร ซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ของจังหวัด วิธีการเลี้ยงกระบือของคนที่นี่จึงเป็นการเลี้ยงแบบปล่อย ให้กระบือหาอาหารกินเองตามท้องทุ่ง และท้องน้ำ ภาพปกติของการเลี้ยงคือ ตอนเช้านำกระบือออกจากคอก ปล่อยให้หากินอย่างอิสระเป็นเวลานานนับสัปดาห์ ก่อนจะไปตามต้อนกลับเข้าคอก เพื่อนับจำนวนและตรวจดูว่าตั้งท้องหรือไม่ ก่อนจะปล่อยให้ออกไปหากินอีกครั้ง วนเวียนอยู่เช่นนี้

สภาพการเลี้ยงดังกล่าว ทำให้กระบือได้รับอาหารไม่เพียงพอ เกิดปัญหาโรคและเลือดชิด เพราะผสมพันธุ์กันเองในสายเลือดเดียวกัน ทีมงานจึงลงพื้นที่เพื่อสำรวจพร้อมกับสอบถามว่า กระบือที่เลี้ยงเป็นอย่างไร มีโรคหรือไม่ หากเป็นโรคมีการรักษาอย่างไร ซึ่งเป็นกระบวนการพูดคุยเพื่อทำความรู้จักมักคุ้นกับชาวบ้าน และเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นสำหรับเขียนข้อเสนอโครงการ

ใช้ Project Management นกวนโครงการงาน

แต่เมื่อมีโอกาสเข้าค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” ที่มีการอบรมเรื่อง Project Management ทำให้แกนนำคือ หมวย-ผู้สรัตน์ ปราบพาล อ้อแอ้-เพียงใจ ฉายละออ และ บั้งกี-ธนิษฐา วชิรนครเศรษฐ์ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ เรื่องการทำงานให้สำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด จนได้คำตอบว่า สิ่งที่เกิดขึ้น เป็นไปไม่ได้แน่นอน เพราะวิธีการดังกล่าวต้องใช้เวลานานกว่าจะเห็นผลในระยะ เวลา 3-4 เดือน ทีมงานจึงต้องหาประเด็นการทำงานใหม่

เมื่อต้องเปลี่ยนประเด็นการทำงานกะทันหัน ทีมงานถูกภาวะเครียดดูใจมจน นอนไม่หลับ นั่งทบทวนโครงการไปพร้อมกับนำข้อเสนอแนะของพี่ๆ วิทยากรมาคิด จนเกิดอาการบึ้งในตอนตี 2 ของวันใหม่ว่าจะทำอะไร

“อาการบึ้งแว็บเกิดขึ้นจากความกดดัน คิดทบทวนว่าถ้าเราเปลี่ยนประเด็น การทำงาน แต่ความหมายยังเหมือนเดิมคือ อยากเห็นคนยังสนใจเลี้ยงกระบืออยู่ ไม่อยากให้กระบือหายไป และมีการเลี้ยงกระบืออย่างครบวงจร มีหญ้ามีอาหารเสริม ให้กิน เพราะทุกวันนี้กระบือลดน้อยลงมาก” อ้อแอ้เล่าถึงการปรับเปลี่ยนประเด็น การทำงาน

แม้กิจกรรมจะเปลี่ยน แต่ทีมงานยังคงเป้าหมายอนุรักษ์การเลี้ยงกระบือไว้ เพียงแต่เปลี่ยนโจทย์ของการทำงานให้สอดคล้องกับระยะเวลาที่กำหนดไว้ใน โครงการ จึงลดทอนเหลือเพียงการปลูกพืชอาหารสำรอง ทำอาหารเสริม และ การทำทะเบียนประวัติกระบือ

เมื่อผลประโยชน์ลวงตัว

และไม่ผิดหวัง เมื่อโครงการผ่านเข้ารอบ 20 ทีม กระบวนการแรกเริ่มต้นด้วยการ ขอให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยประสานเชิญเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือมาประชุมเพื่อขอความร่วมมือ รวมถึงชี้แจงรายละเอียดโครงการ และกิจกรรมที่จะทำ พร้อมทั้งนัดหมายเวลาในการ ทำกิจกรรมต่างๆ

อ้อแอ้บอกว่า ตอนแรกที่เข้าไปก็ต้องแนะนำตัวก่อนว่า พวกเราเป็นใครมาจากไหน มาทำอะไร เน้นไปที่ประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับเลยว่า พวกเราต้องการ เข้ามาพัฒนาความเป็นอยู่ของกระบือให้ดีขึ้น ซึ่งชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือเป็น อย่างดี จากเดิมที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ 10 ครัวเรือน พอเข้าไปทำจริงๆ มีชาวบ้าน เข้าร่วมทั้งสิ้น 27 ครัวเรือน อาจเป็นเพราะเรื่องอาหารเสริม หญ้าอาหารสัตว์ และ การทำทะเบียนประวัติตรงกับความต้องการของชาวบ้านพอดี

“ชาวบ้านรู้ว่าหญ้าเนเปียร์มีประโยชน์ ทะเบียนสัตว์ก็มีประโยชน์ อาหารเสริม ก็มีประโยชน์ แต่ที่เขาไม่ทำ อาจเพราะชาวบ้านไม่มีกำลังทรัพย์มากพอ แล้วพวกเรา ก็เข้าไปในช่วงเวลาที่เหมาะสมพอดี” หมวยเล่าเสริม

ด้วยเหตุนี้การทำงานช่วงแรกจึงเป็นการสำรวจพื้นที่ในชุมชนว่า มีตรงไหนที่พอจะปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 เพื่อสร้างคลังอาหารสำรองได้บ้าง ชาวบ้านชี้จุดพื้นที่ว่างประมาณ 5 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ของกรมประมง โดยมีผู้ใหญ่บ้านช่วยประสานขอใช้พื้นที่ เมื่อได้พื้นที่ตามต้องการ จึงได้ระดมพลทั้งชาวบ้านและนิสิตทั้งชุดหลุม ผังเสาะ ล้อมรั้ว วางระบบน้ำ และไถ เพื่อเตรียมปลูกหญ้าเนเปียร์ ขณะเดียวกันก็ประสานขอพันธุ์หญ้าจากคณะฯ ซึ่งก็ต้องระดมรุ่นพี่ รุ่นน้อง และเพื่อน ๆ ในคณะมาช่วยกันตัดท่อนพันธุ์ ก่อนที่จะขนไปให้ชาวบ้านในชุมชนช่วยตัดท่อนพันธุ์และปลูกต่อไป

หลังปลูกหญ้าเรียบร้อยแล้ว **พ่อโหน-ขวัญณรงค์ สัพพโส** จะเป็นคนจัดสรรให้ชาวบ้านแบ่งเวรดูแลหญ้า ส่วนทีมงานใช้เวลาหลังเลิกเรียนตั้งแต่บ่ายสามถึงห้าโมงเย็นทุกวันจันทร์ถึงศุกร์เข้าไปช่วยดูแล แต่วันเสาร์อาทิตย์ไปเต็มวัน เพราะต้องทำหลายอย่าง ทั้งทำทะเบียนประวัติ ตอนเข้า ตอนสาย ๆ สูบน้ำเข้าแปลง

อ้อแอ้เล่าต่อว่า ระหว่างรอให้หญ้าโต ทีมงานทำอาหารเสริมสำหรับกระบือไปแจกจ่ายให้เกษตรกร โดยทำเป็นอาหารก้อนที่มีส่วนผสมหลักคือ รำละเอียด กากมัน กากปาล์ม และน้ำตาล คลุกเคล้าให้เข้ากัน ปั้นเป็นก้อนนำไปแขวนให้กระบือเลีย ส่วนผสมก็เป็นสูตรที่เรียนมา ไม่ได้พลิกแพลงดัดแปลงอะไร แต่ในอนาคตถ้าจะสอนให้ชาวบ้านทำกันเองอาจจะพลิกแพลงโดยใช้

ชาวบ้านรู้ว่าหญ้าเนเปียร์มีประโยชน์ ทะเบียนสัตว์ก็มีประโยชน์ อาหารเสริมก็มีประโยชน์ แต่ที่เขาไม่ทำ อาจเพราะชาวบ้านไม่มีกำลังทรัพย์มากพอ แล้วพวกเขาก็เข้าไปในช่วงเวลาที่เหมาะสมพอดี

“ทำงานทีมยอมรับว่ามีปัญหาอยู่บ้างเรื่องความเข้าใจในทีม เป็นเพราะพูดคุยกันน้อย จึงไม่เข้าใจกันมากพอ และการสื่อสารที่ผิดพลาด การแบ่งกลุ่มทำงานยังไม่ลงตัว แต่เมื่อทุกคนยึดเอางานเป็นตัวตั้ง จึงละทิ้งความขุ่นเคืองไว้เบื้องหลัง ทำใจว่า เป็นธรรมชาติของมนุษย์โลก ด้วยวิธีคิดแบบนี้ การทำงานจึงสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ และทีมงานก็ยังสามารถประคับประคองให้งานดำเนินต่อไปได้เรื่อยๆ”

วัตถุดิบที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เช่น ใช้เปลือกหอยที่ชาวบ้านเก็บจากลำธาร และปลาป่นมาใช้แทน เพราะหมู่บ้านนี้มีการทำปลาอย่างรมควัน จึงมีเศษปลาเหลือมาก น่าจะมาปรับใช้แทนกันได้

ประโยชน์ของทะเลเบียนประวัติกระบือ

การทำทะเลเบียนประวัติเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ 6 โมงเช้า ก่อนที่ชาวบ้านจะปล่อยกระบือออกหากิน ทีมงานหลักทั้ง 9 คน แบ่งกลุ่มละ 3 คน คนหนึ่งทำหน้าที่วัดตัวกระบือกับชาวบ้าน อีกคนจดข้อมูลเกี่ยวกับเพศ สี อายุ ชื่อ อีกคนดูแลลักษณะเด่นของกระบือ

อ้อแอ้บอกว่า การทำทะเลเบียนประวัติทำได้ช้า เพราะทำได้แค่ตอนเช้ากับเย็นซึ่งเป็นช่วงเวลาไปกลับของกระบือ มีเวลาทำวันละประมาณ 4 ชั่วโมง ทีมหนึ่งจะได้ประมาณ 3 ถึง 4 ครั้วเรือน (เฉลี่ยครั้วเรือนละ 6 ตัว) คิดว่าก่อนจบโครงการน่าจะสามารถทำทะเลเบียนได้ครบทุกตัว

ทีมงานเล่าว่า เหตุผลที่พวกเขาต้องทำทะเลเบียนประวัติอย่างละเอียด เพราะข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เชื่อมั่นใจ แต่ใจหายที่สำคัญกว่าคือ ทำอย่างไรให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการทำทะเลเบียนประวัติ และบันทึกข้อมูลต่อเนื่องหลังจากนี้ เพราะหากกระบือเป็นโรค มีการผสมเทียม หรือมีการฉีดวัคซีน เจ้าของกระบือต้องนำทะเลเบียนประวัติไปให้สัตวแพทย์กรอกข้อมูลด้วย และเมื่อมีการขาย หรือย้ายกระบือ ก็ต้องมีการบันทึกเช่นกัน

“ทะเลเบียนประวัติจะเป็นประโยชน์ในเรื่อง In Breeding คือ พยายามลดการเลือดชิดให้ได้ จากการลงพื้นที่เห็นได้ชัดว่ากระบือชาสันนิคเดียวแต่ตัวอ้วน ซึ่งมาจากการผสมพันธุ์ บางตัวก็มาจากแม่ผสมลูก หรือพ่อผสมลูกต่อไปเรื่อยๆ ขามันก็สั้นลงเรื่อยๆ ขุนอย่างไรเขาก็ไม่ขายเขาก็ไม่ได้ราคา ถ้ากระบือไม่สวยเขาก็กดราคาลง เอาไปขุนต่อลำบาก” หมวยเล่าถึงความสำคัญของทะเลเบียนประวัติกระบือ ซึ่งนอกจากการป้องกันเรื่องเลือดชิดแล้วยังเกี่ยวข้องกับการป้องกันโรค ทำให้สามารถรู้ได้ว่ากระบือตัวนี้เคยเป็นโรคอะไรมา มีการรักษาหรือไม่

หมวยเสริมว่า นอกจากเรื่องเลือดชิด และการป้องกันโรคแล้ว ทะเบียนประวัติยังมีประโยชน์คือ คนที่สามารถย้อนกลับมาดูวิธีการเลี้ยงของเจ้าของได้ว่าเลี้ยงอย่างไร ให้กระบือกินอยู่แบบไหน เคยเป็นโรคหรือเปล่าเคยผสมเทียมมาหรือไม่ และที่สำคัญสามารถขายได้ราคาดี เนื่องจากผู้ซื้อเห็นที่มาที่ไปของกระบือชัดเจนว่ากระบือถูกเลี้ยงมาอย่างไร ยิ่งปัจจุบันกฎหมายระบุไว้ว่าหากนำกระบือไปโรงเชือดต้องมีทะเลเบียนประวัติ แม้ในทางปฏิบัติจะยังไม่สามารถทำได้ก็ตาม แต่ในอนาคตเชื่อว่า ไบทะเลเบียนประวัตินี้จะเป็นประโยชน์แน่นอน

“บทเรียน” ของความทุ่มเท

1 เดือนผ่านไป ภูเขาเนเปียร์ที่ปลูกไว้ไม่เจริญงอกงามดังหวัง ด้วยความแปรปรวนของสภาพอากาศที่หนาวจัด และการขาดแคลนน้ำ ที่ส่งผลต่อการเติบโตของหญ้า ความผิดหวังเสียใจใจจุ่มทีมงาน เพราะทุ่มเทแรงกายแรงใจไปมาก แต่กลับไม่ได้ผลอย่างใจหวัง

“เสียความรู้สึกและอับอาย พวกเราทุ่มเทกับเรื่องนี้มากจนไม่มีวันหยุดเลย ช่วงปีใหม่เพื่อน ๆ กลับบ้านกัน แต่พวกเราต้องมาดูแลแปลงหญ้า จำได้ไม่มีวันลืมถึงความยากลำบากในการขุดหลุมฝังเสา 220 ต้น ที่ต้องใช้จอบ เสียมขุดดินร่วมกับชาวบ้าน ปลุกเสร็จก็ต้องเอาน้ำเข้าทุกอาทิตย์ กว่าจะขับรถไถจากมหาวิทยาลัยไปที่หมู่บ้านใช้เวลาชั่วโมงถึงชั่วโมงครึ่ง กว่าจะตั้งเครื่อง กว่าจะสูบน้ำ พื้นที่ 5 ไร่แรก ๆ มองดูแค่นี้เอง ทำเดียวเดียวก็เสร็จ แต่พอทำจริง ๆ เหนื่อยมาก” อ้อแอ้พ้อ

จากคำบอกเล่าที่บอกว่า หญ้าเนเปียร์ปลูกง่าย ขึ้นไว โยนทิ้ง ๆ ไว้เดียวก็โต ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่จริง เมื่อทีมงานทบทวนกระบวนการทำงานตั้งแต่ต้น จึงพบจุดเล็กจุดน้อยที่เป็นสาเหตุให้หญ้าเนเปียร์ไม่โต เริ่มตั้งแต่การเตรียมท่อนพันธุ์ ที่ท่อนพันธุ์มีขนาดเล็กเกินไป ผนวกกับการขนท่อนพันธุ์ไปกองไว้เพื่อรอการตัดก็โดนกระบือเข้าไปเหยียบท่อนพันธุ์แตก จนต้องเสียเวลาคัดเลือก พอให้ชาวบ้านมาช่วยสับท่อนพันธุ์ ชาวบ้านก็ไม่ว่าว่าต้องสับให้ตรง ไม่เช่นนั้นท่อนพันธุ์จะแตก เมื่อนำไปปลูกก็ไม่ขึ้น พอปลูกจริง ๆ พันธุ์หญ้าก็ไม่พอ ต้องหาเพิ่มเติม ดีหน่อยที่ได้น้ำใจจากชาวบ้านเอารถมาช่วยขน ขั้นตอนการเตรียมดินก็มีปัญหา เตรียมดินไม่ดี ไถถากไม่ละเอียด

ขณะที่อ้อแอ้เสริมว่า เริ่มรู้ตัวเมื่อผ่านไป 2 สัปดาห์แล้ว จน 1 เดือนผ่านไปหญ้าก็ยังไม่ขึ้น จริง ๆ เดือนหนึ่งหญ้าจะขึ้นได้ประมาณเท่าแล้ว เลยมาปรึกษาอาจารย์ ในคณะว่าทำไม อาจารย์ก็บอกว่า เพราะอากาศหนาวหรือเปล่า ดินเค็มไหม ให้น้ำพอหรือเปล่า อาจารย์เสนอให้ใช้เค็มแก้เค็มโดยการใส่ปุ๋ยมูลสัตว์

ความไม่สำเร็จที่พบเป็นความไม่พึงใจที่ทำให้รู้สึกท้อ แต่ทีมงานยังไม่ถอย ด้วยมองว่ามาไกลแล้ว จะทิ้งไปไม่ได้ ความทุกข์ร้อนกังวลของลูกหลานถูกส่งผ่านไปให้คนในครอบครัวรับรู้ พ้อแม่หมวยให้กำลังใจลูกสาวให้สู้ต่อ โดยบอกว่า ทำให้ดีที่สุดถ้าคิดว่ามันจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตในอนาคต ไม่สำเร็จไม่เป็นไร ถือว่าเป็นประสบการณ์ชีวิต

นอกจากปัญหาหญ้าไม่โตแล้ว ในกระบวนการทำงานที่มยอมรับว่ามีปัญหาอยู่บ้างเรื่องความเข้าใจในทีม เป็นเพราะพูดคุยกันน้อย จึงไม่เข้าใจกันมากพอ และการสื่อสารที่ผิดพลาด การแบ่งกลุ่มทำงานยังไม่ลงตัว แต่เมื่อทุกคนยึดเอางานเป็นตัวตั้ง จึงจะทิ้งความขุ่นเคืองไว้เบื้องหลัง ทำให้ว่า เป็นธรรมชาติของมนุษยโลก ด้วยวิธีคิดแบบนี้ การทำงานจึงสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ และทีมงานก็ยังสามารถประคับประคองให้งานดำเนินต่อไปได้เรื่อยๆ

ประสบการณ์ที่ล้ำค่า

การมาเยี่ยมเยือนถึงถิ่นของพี่ๆ จากโครงการ “กล้าใหม่...ไฝรู้” เป็นโอกาสที่ทีมได้นำปัญหาที่ประสบมาบอกเล่า รวมทั้งกิจกรรมบางเรื่องที่ได้ทำไปแล้ว เห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ เพราะไม่สอดคล้องกับวิถีชุมชน เช่น การทำลานตากมูลกระบือเพื่อรวมกันขายเป็นปุ๋ย ได้นำมาหารือกับพี่ๆ เพื่อขอปรับกิจกรรม เมื่อคำแนะนำช่วยคลี่คลายความคับข้องใจได้ ทีมงานจึงเริ่มมองเห็นแนวทางแก้ปัญหา

เมื่อมองย้อนกลับไป ณ วันที่เริ่มต้นทำโครงการ ด้วยหวังว่าจะได้รับประสบการณ์มาเติมเต็มความรู้จากในห้องเรียน ซึ่งทีมงานทุกคนบอกว่า ประสบการณ์ที่ได้มีค่ายิ่ง

“โครงการนี้สอนให้เรารู้ว่า ในอนาคตหากเราจะ เป็นนักส่งเสริมการเกษตร เราต้องเข้าร่วมกับชาวบ้าน และต้องมีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านอย่างไร ทั้งคำพูด คำจา ท่าทาง การวางตัว และทำให้เราได้เรียนรู้วิถี ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านอย่างแท้จริง” อ้อแอ้เล่า ถึงประโยชน์ที่ได้รับ

“ทำให้รู้ว่าต้องแบ่งเวลา ใช้เวลาทุกวินาทีให้มีคุณค่า ต้องเรียน ต้องอ่านหนังสือ ต้องรับผิดชอบมากขึ้น เมื่อมีความรับผิดชอบและมีวินัยในการจัดการตนเอง จึงส่งผลการเรียนดีขึ้น ในขณะที่พฤติกรรมส่วนตัวก็เปลี่ยนแปลงไป จากการที่ได้ทำงานเป็นทีม ทำให้รู้จักจัดการอารมณ์ของตนเอง แยกเรื่องส่วนตัวออกจากเรื่องงาน มุ่งไปที่เป้าหมายของงานเป็นหลัก”

ขณะที่หมวยเสริมว่า ยิ่งทำกิจกรรมก็ยิ่งทำให้ตั้งใจเรียน เพราะต้องจัดสรรเวลาให้ถูก เมื่อก่อนเวลามีการบ้านก็มักคิดว่าเดี๋ยวค่อยทำก็ได้ เดี่ยวค่อยอ่านหนังสือก็ได้ เพราะเวลาเยอะ แต่พอมาทำโครงการ ทำให้รู้ว่าต้องแบ่งเวลา ใช้เวลาทุกวินาทีให้มีคุณค่า ต้องเรียน ต้องอ่านหนังสือ ต้องรับผิดชอบมากขึ้น เมื่อมีความรับผิดชอบในหน้าที่ และมีวินัยในการจัดการตนเอง จึงส่งผลการเรียนดีขึ้น ในขณะที่พฤติกรรมส่วนตัวก็เปลี่ยนแปลงไป จากการที่ได้ทำงานเป็นทีม ทำให้รู้จักจัดการอารมณ์ของตนเอง แยกเรื่องส่วนตัวออกจากเรื่องงาน มุ่งไปที่เป้าหมายของงานเป็นหลัก

“ส่วนใหญ่มักไม่เข้าใจกับเพื่อนในกลุ่ม คุณไม่รู้เรื่องสรุปกันไม่ลงตัว แต่ใครคนไหนก็ต้องทำงาน วิธีการควบคุมอารมณ์ตนเองคือ เวลารู้สึกโกรธก็จะหันหลังไปแป๊บหนึ่ง สูดลมหายใจเข้าลึก ๆ บอกตัวเองว่างาน ๆ ๆ แล้วก็หันกลับมาทำงานต่อ ทำให้รู้จักตัวเองมากขึ้นจากการทำงานครั้งนี้”

ด้านนุ่นก็เล่าว่า ก่อนหน้านี้เป็นคนเก็บตัวไม่ค่อยสูงส่งกับใคร ไม่ชอบทำกิจกรรมกับเพื่อน แต่เมื่อมาทำโครงการนี้ ทำให้มีเพื่อนมากขึ้น ได้พูดคุยกับเพื่อนมากขึ้น

“ตอนแรกก็เครียดนะว่า จะทำกับเขาได้ไหม คิดว่าแย่นะ ๆ เลย ไม่กล้าแสดงออก พูดหน้าห้องก็มีอึดใจ แต่พออยู่กับเพื่อน มันก็สนุกดี มีเพื่อน ไปไหนมาไหนก็แหกกันไป ไม่เข้าใจว่าทำไมต้องแหกกันไป แต่ก็สนุกดี แต่ที่ดีที่สุดคือเรื่องการบริหารอารมณ์ เมื่อก่อนจะเครียดง่าย ตอนนี้ก็สามารภผ่อนคลายความรู้สึกได้ดีขึ้น กลายเป็นคนคิดบวกไปเลย”

หากถามถึงผลสำเร็จของโครงการนี้ ข้อแสบอกว่า น่าจะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับนักศึกษา เขาเห็นเราเป็นลูกเป็นหลานมากขึ้น กระบือมีอาหารเสริม มีเพ็ดดิกิริและทะเบียนประวัติของตัวเอง เป็นผลสำเร็จที่เราทำได้แน่นอน แต่ส่วนที่ค้างคาใจคือ เรื่องแปลงหญ้า เพราะเป็นส่วนที่ลงแรงกาย แรงใจไปมากที่สุด เหนื่อย สายตัวแทบขาด ทั้งตากแดดหน้าดำ เปลือกหอยบาด ตอหญ้าตำเท้า มดกัดเป็นฝิ่นกันบ้าง เรียกว่าได้บาดแผลติดตัวทุกครั้งทีลงพื้นที่กันเลยทีเดียว

นุ่นก็เสริมว่า งานโครงการหนักกว่าการฝึกในฟาร์มของมหาวิทยาลัยมากมาหลายภาค “ต่อไปอาจารย์สั่งอะไรหนูจะเงี้ยบกริบ เพราะมันสบายกว่าการลงพื้นที่มาก”

ด้วยความมุ่งมั่น ในเวลาที่เหลืออยู่ไม่มากนัก ทีมงานยอมรับว่า ยังคงเหลือภารกิจที่ต้องทำเพื่อแก้ไขความผิดพลาดที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเรื่องหญ้าเนเปียร์ที่อาจจะต้องขอยแปลงให้เล็กลง

อย่างไรก็ตามเพื่อทดลองบำรุงรักษาและแก้ปัญหา ทีมงานคิดวิธีจัดการแปลงหญ้าเนเปียร์ใหม่ ด้วยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 แปลง ทดลองปลูกหญ้าเนเปียร์ห่างกันแปลงละ 15 วัน เมื่อหญ้าโตเต็มที่จะเริ่มตัดหญ้าในแปลงแรกก่อน จากนั้นเว้นไปอีก 15 วันจึงตัดแปลงที่ 2 3 และ 4 ตามลำดับ ซึ่งขณะนี้หญ้าเนเปียร์ที่ทีมงานลงแรงปลูกเริ่มเติบโตให้พวกเขาใช้เป็นโอกาสในการทดลองปฏิบัติการ รวมถึงสร้างความตระหนักให้แก่เกษตรกรในการบันทึกทะเบียนประวัติ และการรวบรวมข้อมูลวิธีการเลี้ยงกระบือของชาวบ้านให้เป็นระบบ อันเป็นโจทย์ที่พี่ ๆ ฝากไว้ให้ทำ ก่อนจะสิ้นสุดโครงการ สิ่งเหล่านี้เป็นความตั้งใจที่อยากทำให้ดีที่สุดเท่าที่ความสามารถจะเอื้ออำนวย

“โค้ช” ผู้หนุนเสริมการทำโครงการ

ดร. พิษชาติ เขจรศาสตร์ ที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า เห็นโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” จึงแนะนำนิสิตให้ลองทำดู

“ให้เขาลงไปสัมผัสของจริง ได้ฝึกปฏิบัติจริง น่าจะเกิดประโยชน์มากกว่า เพราะเราเองก็สอนอยู่แต่ในห้องเรียน อาจจะมีบางวิชาที่มี Lab และได้ปฏิบัติจริง แต่สิ่งที่เราขาดคือ ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านสู่ตัวเด็ก ก็คิดว่าเขาน่าจะได้ตรงนี้มากขึ้น โครงการนี้ก็มีส่วนประโยชน์ที่นิสิตได้เข้าไปสัมผัสกับชุมชน ได้ไปทำงานในพื้นที่”

เมื่อเป็นผู้จุดประกายการทำโครงการให้แก่นิสิต อาจารย์จึงสนับสนุนทุกเรื่อง ตั้งแต่แนะนำการเขียนโครงการให้มีเหตุและผล ทั้งปัญหา และวิธีการทำงาน นำแนวคิดที่ได้รับจากค่ายมาใช้เป็นแนวทางในการโค้ชนิสิต

“ต้องขอขอบคุณธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ที่เปิดโอกาสให้อาจารย์ได้เปิดโลกทัศน์เรื่องการเป็นที่เลี้ยงที่ดี ทำให้รู้สึกว่าเราเป็นที่เลี้ยง ไม่ได้เป็นอาจารย์ บทบาทก็จะเปลี่ยนไป คือช่วยอยู่ห่าง ๆ ดูแลให้คำแนะนำ ฝึกให้เขาคิดแก้ปัญหาเอง ถ้าไม่เจอทางออกก็มานั่งคุยกัน เพื่อหาข้อสรุป”

ทั้งนี้ในการทำงานพบว่า เมื่อต้องทำงานเป็นทีมก็เจอปัญหาความไม่เข้าใจในกลุ่ม การแบ่งงานที่ไม่ชัดเจน ปัญหาเรื่องการสื่อสาร อาจารย์ก็จะให้กำลังใจให้เขาสู้ อย่าท้อแท้ ส่วนปัญหาเรื่องชาวบ้านไม่ฟัง แนะนำแล้วเกษตรกรไม่ทำตาม ถือเป็นประสบการณ์ที่สะท้อนชีวิตจริงที่พวกเขาจะต้องพบเจอในการทำงานจริง ซึ่งอาจารย์ได้แนะนำนิสิตว่าเป็นเรื่องธรรมชาติของการเข้าไปเปลี่ยนวิถีที่เขาทำมานาน ย่อมได้รับการต่อต้านบ้าง ไม่เชื่อบ้าง การทำงานจึงต้องวางตัวในฐานะที่เป็นนิสิตเข้าไปร่วมเรียนรู้กับเขา และค่อย ๆ ทำให้เขาเห็นว่า สิ่งไหนเป็นปัญหา

สำหรับพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของนิสิตที่เห็นชัดเจน อาจารย์สะท้อนว่า อันดับแรกคือ มีความอดทน และเริ่มทำงานเป็นทีมมากขึ้น สองคือการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน เพราะตอนนี้นักศึกษาที่ทำโครงการนี้ได้กลายเป็นลูกรักของคุณพ่อคุณแม่ในชุมชนไปแล้ว

ส่วนอาจารย์ในฐานะพี่เลี้ยงก็ได้เรียนรู้ว่า ไม่สามารถสอนทฤษฎีเรื่องการทำงานเป็นทีมได้ ต้องให้นิสิตเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ซึ่งกระบวนการที่เป็นประโยชน์ต่อน้องนิสิตและอาจารย์ คือไปเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน “มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เน้นให้นิสิตเรียนรู้ใน 3 ศาสตร์ คือ ศาสตร์ของพระราชา ศาสตร์สากลคือวิชาการที่สอนกันในห้องเรียน และศาสตร์จากปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นส่วนที่เราก็ดูแลไม่ได้เต็มที่เท่ากับชาวบ้าน จึงคิดว่าโครงการนี้ก่อให้เกิดประโยชน์กับมหาวิทยาลัยมากจริง ๆ”

โครงการหมู่บ้านรักษาระบือไทย

ที่ปรึกษาโครงการ

ดร. พิชาด เขจรศาสตร์
อาจารย์ยุทธกร พสกมสาขา ณ สกลนคร

ทีมทำงาน

ภาณุมาศ ประกอบจันทร์	ธนัชชา วชิรสรุศรษฐ์
ณัฐ แก่นเชียงสา	พลรัตน์ ปราบพลา
เพียงใจ ฉายละอ	ศศิธร ลีกุล
เนตรรพี มุสิกกา	อดิศร ยুবลวัฒน์
เอกราช มุกรวัตร	สุดาสักเชณ์ ปัดชา
กมลชนก แก้วมะไฟ	ณัฐิกา บุนา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาเขตวังไกลกังวล

โครงการสายใยผ้าทอปกากะญอ รักชีวิต

—
การท่องเที่ยว
ชุมชน...
คันทนบนภูเขา
—

สายใยผ้าทอ ปกาเกอญอ รัชชวิถี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาเขตวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

โจทย์ปัญหา

เมื่อนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น...วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงบ้านป่าละอู จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ก็เริ่มเปลี่ยนไป ความกังวลของผู้นำชุมชนที่เกรงว่า เรื่องราวของชาวกะเหรี่ยงจะถูกลืม จึงร่วมมือกับนักศึกษาจัดทำศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และให้คนในชุมชนได้หันมาตระหนักถึงเรื่องราวของตนเอง

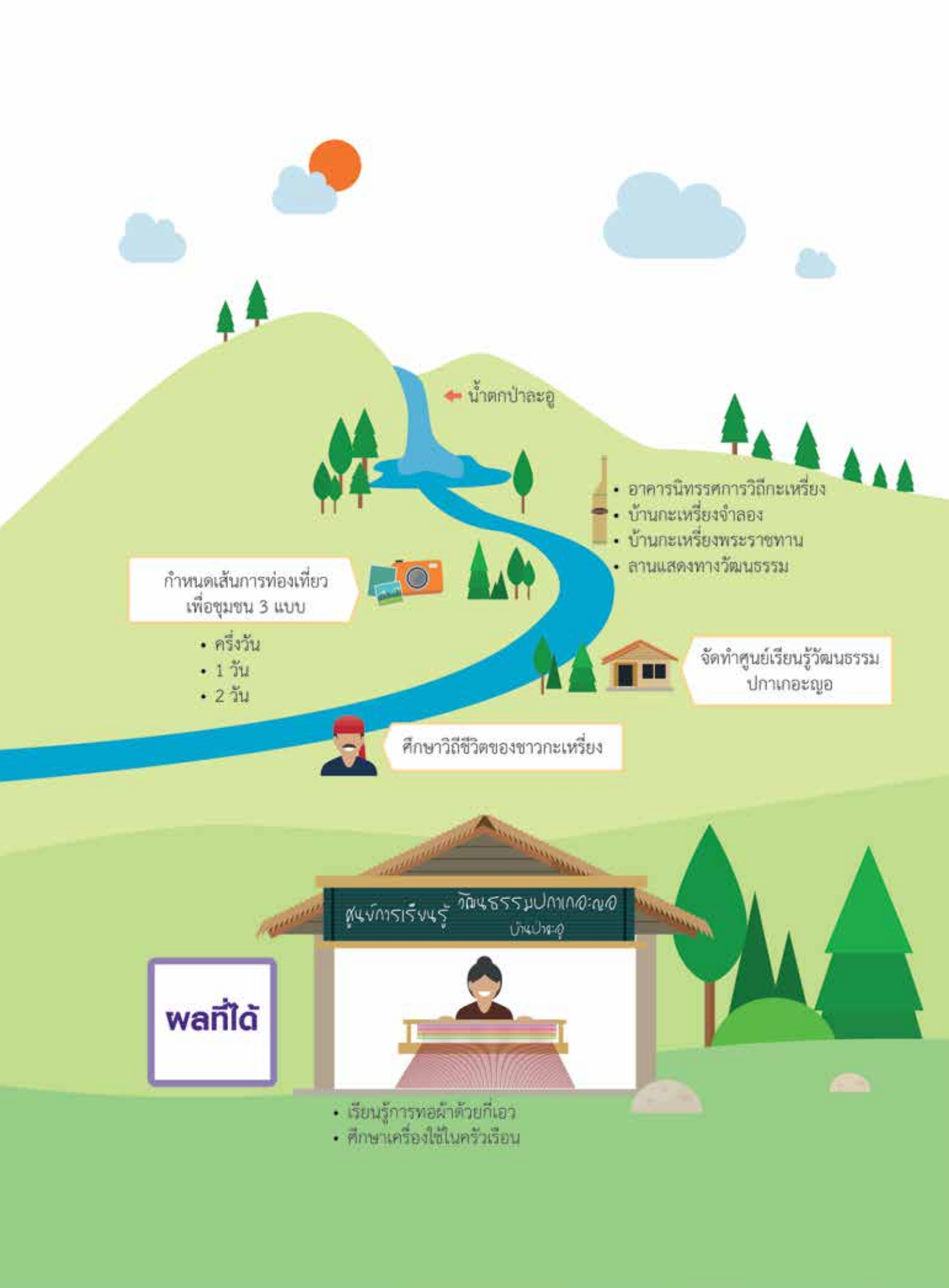
ขั้นตอนการทำงาน

สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำทำเนียบผู้รู้ด้านการทอผ้าด้วยกี่เอว

ศึกษาข้อมูลชุมชน

← น้ำตกป่าละอู

กำหนดเส้นการท่องเที่ยว
เพื่อชุมชน 3 แบบ

- ครึ่งวัน
- 1 วัน
- 2 วัน

- อาคารนิทรรศการวิถีกะเหรี่ยง
- บ้านกะเหรี่ยงจำลอง
- บ้านกะเหรี่ยงพระราชทาน
- ลานแสดงทางวัฒนธรรม

จัดทำศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรม
ปกากะญอ

ศึกษาวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง

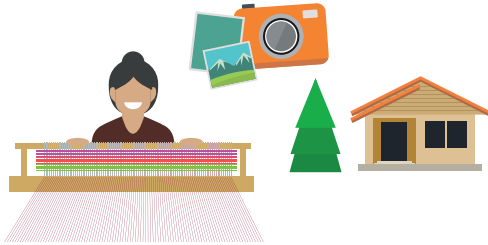
wanida

- เรียนรู้การทอผ้าด้วยกี่เอว
- ศึกษาเครื่องใช้ในครัวเรือน

“การทำเรื่องผ้าทอและการท่องเที่ยวเป็นเพียงจุดเริ่มต้นในการสร้างความยั่งยืนของชุมชน ผลจากการทำโครงการนี้ ทำให้ผมเห็นโอกาสของการทำงานร่วมกับชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งผมได้ประกาศในคณะของเราแล้วว่า ปีการศึกษาหน้าผมจะยกเลิกการสอนแบบบรรยาย ใช้การลงพื้นที่เข้าไปทำงานในชุมชนให้มากขึ้น”

“ป่าละอู” อาจเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่หลายคนตั้งใจเดินทางไปให้ถึง เพราะอยู่ห่างจากอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพียง 60 กิโลเมตร **ป่าละอูไม่เพียงแต่เป็นที่ที่หลายคนอยากจะไปเที่ยวน้ำตก ดูช้างเท่านั้น แต่ที่นี่ยังเป็นที่อยู่อาศัยของคนกับป่านามว่า “ปกากะเณอบ้านป่าละอู”** ชาวเขาริมตะเข็บชายแดนที่หากินอยู่กับป่า แม้สมัยหนึ่งทางการแพทย์มหาที่ทางให้ออกมาจากป่า แต่หลายครั้งหลายครา พวกเขาก็ยังต้องกลับไปพึ่งพิงอยู่กับป่า

ใช้ปัญหาชุมชน...ตั้งโจทย์โครงงาน

ชาวปกากะเณอบ้านป่าละอู ออกจากป่ามาตั้งรกรากอยู่ที่หมู่ 3 บ้านป่าละอู ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สายตาที่คนภายนอกมองเข้ามายังชุมชนแห่งนี้คือ ความยากจนและความด้อยกว่า เป็นการตีค่าผ่านค่านิยมส่วนบุคคล จึงมีหลายภาคส่วนเข้ามาเพื่อ “ให้” แล้วยก “ถ่ายรูป” ทั้งร่องรอยค่านิยมส่วนตัวเอาไว้ผ่านสิ่งของ และเสื้อผ้าใช้แล้ว ค่านิยมใหม่รุกรกลืนมายังคนชนเผ่าให้หลงใหลได้ปลื้มชั่วคราว้วยยามก่อนคนกลุ่มใหม่จะเข้ามา “ให้” วนเวียนอยู่เช่นนี้

“การแบ่งปันเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรจะหยิบยื่นให้แก่กัน แต่เราอยากให้คนที่เขามาบริจาคสิ่งของให้เรา รู้และเข้าใจในความเป็นเรา มากกว่าการนำสิ่งของที่เราไม่อยากจะมาให้ เราอยากเข้มแข็งด้วยน้ำพักน้ำแรงของเรา เราอยากทำงาน เราอยากอยู่ได้โดยไม่ทำลาย เราอยากให้คนมาเที่ยวชุมชนเรา เพราะเราเชื่อว่าที่นี่มีของดีและมีคุณค่ามากพอ เรามีตัวตน มีความสวยงาม มีอัตลักษณ์ให้ชื่นชมและเรียนรู้” คือความในใจของศักดิ์ดา ปัญญาหาญ ลูกชายผู้ใหญ่บ้านคนแรกของชุมชนแห่งนี้

แต่วันนี้ทุกอย่างกำลังจะเปลี่ยนไปจนแทบจะไม่เหลืออัตลักษณ์ของความเป็นปกากะเณอ โชคดีที่ชุมชนนี้เป็นพื้นที่ศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล ปัญหาที่ถูกถกเถียงพูดคุยหรือถกกันระหว่างอาจารย์ นักศึกษา และผู้นำชุมชนหลายครั้ง พบว่า **สิ่งที่ชาวบ้าน**

ต้องการคือ ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อเป็นจุดศูนย์รวมของชาวบ้าน และให้คนภายนอกได้เข้ามาเรียนรู้ เหมือนโซคช่วยเมื่อปีหนึ่งสื่อเชิญชวนเข้าร่วมโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ถูกส่งมายังสาขาวิชา

“ผมเพิ่งเคยเห็นหนังสือฉบับนี้ส่งมาที่คณะเป็นครั้งแรก อ่านดูแล้วก็รู้สึกว่าเป็นโอกาสให้เราได้ทำงานจริง เป็นโอกาสให้นักศึกษาได้นำประสบการณ์ไปใช้จริง ช่วยเหลือชุมชนจริง ๆ ผมและนักศึกษาทำงานลงพื้นที่ศึกษาบ้านป่าละอูมานานหลายปี รู้เห็นปัญหาตลอดเลยตั้งทีมนักศึกษาเขียนแผนโครงการช่วยเหลือชุมชนบ้านป่าละอูทันที” ดนัย วินัยรัตน์ คณบดีคณะอุตสาหกรรม การโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล ย้อนเล่าถึงที่มาโครงการ

โดยมีมิทซ์-อรอมา อนันทเพชร นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาการท่องเที่ยว เป็นกุนซือสำคัญชักชวนเพื่อนร่วมทีมอีก 4 คน ประกอบด้วย เจ-ทัตพล โชติทวน แพร่-ชลธิชา สร้อยทอง ออย-ธิตติมา นิลน้อย และเปาวลี-ธีรศักดิ์ ใจห้าว เพื่อนคนเดียวที่เรียนสาขาวิชาการโรงแรม พวกเขาคิดและระดมสมองกันจนออกมาเป็นโครงการสายใยผ้าทอ ปกาเกอญอ รักชีวิต โดยมีเป้าหมายเพื่อธำรงรักษาทักษะการทอผ้าด้วยกี่เอว และลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของคนกะเหรี่ยง เพื่อสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรม ปกาเกอญอให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในชุมชนบ้านป่าละอู

สืบค้นข้อมูลชุมชน

หลังผ่านเข้ารอบ 20 ทีม ทีมนักศึกษาเดินทางมาตามความฝันทันที แม้จะมีปัญหาเรื่องการสื่อสารอยู่บ้างแต่ไม่ใช่ปัญหาใหญ่ เพราะมีพี่ศักดิ์ดาหัวเราะหัวเราะใหญ่ ผิงชาวบ้านมาช่วยสื่อสาร ทั้งยังช่วยคิด ช่วยทำ

“ตอนแรกนักศึกษาบอกให้เราอนุรักษ์ผ้าทอกี่มานั่งคิดว่าทำไมต้องอนุรักษ์ เพราะผ้าทอเป็นของเราชาวกะเหรี่ยงอยู่แล้ว แต่พอมองตัวเองอีกทีก็พบว่า

ในชุมชนเหลือคนที่ทอผ้าได้อยู่ไม่กี่คน เขาว่าคนของเรา ก็ไม่ค่อยมีใครทอผ้าแล้ว โลกเปลี่ยนไปแล้ว แต่ก็คิดว่าแล้วเราต้องเปลี่ยนด้วยหรือ บรรพบุรุษของเรา จะอยู่อย่างไร หากเราลืมวิถีของเราเอง ผมอยากให้คนในชุมชนกลับมาเห็นคุณค่าความเป็นปกาเกอญอ”

พี่ศักดิ์ดาเล่าความรู้สึกแรกที่ได้ทำงานร่วมกับนักศึกษา ด้วยข้อมูลองค์ความรู้ที่มีอยู่ในมือ เมื่อคลี่ออกดูพบว่า มีแต่เรื่องผ้าทอเท่านั้นที่ต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้รู้ของชุมชนที่มีความสามารถด้านการทอผ้าด้วยกี่เอว ใช้เวลาไม่นานก็ได้ข้อมูลกลับมา

แพร่ ชี้แจงว่า ที่นี่มีผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทผ้าจำหน่ายในชุมชนอยู่แล้ว การค้นหาผู้ทอผ้าแบบดั้งเดิมจึงทำได้ไม่ยาก ปัจจุบันมีผู้ทอผ้าในชุมชนจำนวน 6 คน ได้แก่ ป้าปราณี-ศรีวรรณา ปัญญาญา ป้ามีพอ วิชะ ป้าหอม ปลิดดอก ป้าฝ่าย-สิริกกร จันทร์อุปถัมภ์ พี่แหม่ม-ทัศนีย์ เข้มเพชร และป้าดอกขนน-จำปา จะระนะรัตน ซึ่งใน 6 คนนี้มีศักยภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการทอผ้าให้กับเครือข่ายได้อีกอย่างน้อย 3 คน คือป้ามีพอ ที่มีลูกสะใภ้และน้องสาวของลูกสะใภ้ที่ทอผ้าได้ และป้าดอกขนน ที่มีน้องพลอยลูกสาวที่ได้รับการถ่ายทอดการทอผ้าจากผู้เป็นแม่ รวมทั้งสามีของพี่แหม่มก็ทอผ้าได้เช่นกัน รายชื่อผู้รู้ทั้งหมดถูกทำเป็นทำเนียบแผนผัง ผู้รู้เรื่องการทอผ้าไว้ให้กับชุมชน และนักท่องเที่ยวยังเข้ามาในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

ร่วมแรง ร่วมใจ สร้างศูนย์เรียนรู้ฯ

หลังทำเนียบผู้รู้เรื่องทอผ้าแล้วเสร็จ ทีมนักศึกษาเดินทางสร้างศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมปกาเกอญอ

ครั้งนี้พวกเขานำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจชุมชนช่วงแรกมาใช้ พบว่าบริเวณที่ต้องการพัฒนาให้เป็นศูนย์เรียนรู้ฯ ตั้งอยู่ด้านล่างของชุมชน ซึ่งเป็นทางผ่านก่อนขึ้นไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 4 แห่ง คือบ้านกะเหรี่ยงพระราชทาน ที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงโปรดเกล้าให้ตำรวจตระเวนชายแดนค่ายนเรศวรรวบรวมชาวกะเหรี่ยงที่กระจัดกระจายอยู่ตามตะเข็บชายแดนไทย-พม่า ตั้งแต่

ปี พ.ศ.2520 ให้มาร่วมกันอยู่เป็นหลักแหล่ง มีนายคะ
ปัญญาหาญ (บิดาของนายศักดิ์ดา ปัญญาหาญ) เป็น
ผู้ใหญ่บ้านคนแรกของชุมชน พร้อมทั้งสร้างบ้านไม้
แข็งแรงเป็นตัวอย่างให้กับชาวกะเหรี่ยงในสมัยนั้น
ซึ่งปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัวปัญญาหาญ
ด้วยความที่บ้านหลังนี้มีความสำคัญกับชาวกะเหรี่ยงและ
เพื่อระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวฯ พี่ศักดิ์ดาจึงต้องการให้บ้านหลังนี้รวมอยู่
กับศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมปกากะญอป่าละอู

นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียงกันยังมีบ้านกะเหรี่ยง
จำลอง เป็นอาคารไม้สร้างจากไม้ไผ่ ซึ่งเคยเป็นศูนย์
เรียนรู้เดิม แต่มีสภาพทรุดโทรม และมีอาคารนิทรรศการ
วิถีกะเหรี่ยง ที่เดิมที่ชาวบ้านใช้สำหรับการเลี้ยงโคนม
และสุดท้ายคือลานแสดงทางวัฒนธรรม เป็นลานโล่ง
หากแต่กร้างด้วยไม้ล้มลุกขนาดเล็ก

ทีมศึกษานำข้อมูลเบื้องต้นมาหารือกับพี่ศักดิ์ดา
เพื่อวางแผนร่วมกันในการปรับปรุงทุกส่วนให้เหมาะสม
สอดคล้องกับการเป็นศูนย์เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชาว
กะเหรี่ยงป่าละอู จนได้ข้อสรุปว่า ในส่วนบ้านกะเหรี่ยง
พระราชทาน ไม่ต้องปรับปรุงอะไร ให้คงไว้เหมือนเดิม

ส่วนบ้านกะเหรี่ยงจำลองที่ต้องการให้ผู้มาเยี่ยมชมเห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยง ทั้งส่วนที่เป็นห้องนอน ห้องรับแขก ห้องนั่งเล่นซานเรอเน ของใช้ในชีวิตประจำวัน จะต้องพัฒนาให้อยู่ในสภาพใช้งานได้จริง และสามารถรองรับการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ได้ด้วย

งานหนัก ๆ อย่างนี้ เจอสาเป็นตัวหลักร่วมกับชาวบ้าน ตัดไม้ไผ่ในป่ามาซ่อมส่วนที่ชำรุดทรุดโทรม แต่ด้วยกำลังคนในทีมเพียง 5 คน คิดว่าไม่พอแน่ ๆ เจจึงตัดสินใจชักชวนเพื่อนๆ ในสาขาเดียวกันมาช่วยด้วย

“เราใช้เวลาประมาณ 1 อาทิตย์ มากินมาอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อทำงานนี้ ทั้งไปตัดไม้ไผ่กับชาวบ้านเพื่อนำมาซ่อมแซมศูนย์ ทั้งเคลียร์พื้นที่กร้างบริเวณลานวัฒนธรรม และปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพใหม่ใช้การได้ เพราะส่วนใหญ่บ้านชาวบ้านใช้ไม้ไผ่เป็นหลัก จึงผูกพันได้ง่าย” เจอธิบาย

และช่วงนี้เอง ที่ทีมงานนักศึกษาได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งถึงคำว่า “งานหนัก” และ “อุปสรรค” แม้จะทุ่มเท

ทำงานกันเต็มที่ แต่ปัญหาอุปสรรคก็แวะเวียนมาให้พวกเขาแก้ไข

แต่เธื่อบอกว่า เธอเกรงตก แต่เลิกทำไม่ได้ เพราะจะถึงปลายทางอยู่แล้ว “ชุมชนเขาหวังว่าเราจะพาเขาไปจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่เขาต้องการ เราเลยเลิกไม่ได้”

ส่วนมิกซ์บอกว่า เธอต้องเรียนไปด้วยและทำงานที่ร้านไอศกรีมแห่งหนึ่งด้วย ช่วงที่ลงชุมชนหนัก ๆ ก็ไม่ได้ไปทำงานเลย จนเกิดการเข้าใจผิดหาว่าทิ้งงาน แต่เพื่อไม่ให้ใครคิดว่าเธอเอาเปรียบเพื่อน เธอเลือกที่จะลาออกแล้วทำงานชุมชนให้เต็มที่

เช่นเดียวกับเปาวลี ที่ต้องทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ก็พบปัญหาไม่ต่างจากมิกซ์

ส่วนออยและเจ ยกเว้นเรื่องเรียนหนักแล้ว ทั้งสองคนโชคดีที่มีผู้ปกครองช่วยสนับสนุน หลายครั้งที่เจ็ยมีรถที่บ้าน มาขับูกป่าฝ่าดง โดยคุณพ่อก็แอบสนับสนุนอยู่ห่าง ๆ

ร่วมกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อชุมชน

แม้แต่ละคนต้องพบเจอปัญหาอุปสรรคมากบ้าง น้อยบ้าง แต่ด้วยความรับผิดชอบ ทีมนักศึกษาจึงเดินหน้าสู้ต่อ

เมื่อแผนการเตรียมงานลุล่วงไปด้วยดี ก็ถึงเวลาของการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ครั้งนี้ที่นักศึกษาถอยกลับไปเป็น “ผู้เรียนรู้” ปล่อยให้พี่ศกดิ์ดาและชาวบ้านผันตัวขึ้นมาเป็น “แกนนำ” ชักชวนให้คนในชุมชนลงน่านักศึกษาเรียนรู้สิ่งที่ดีกว่าน่าสนใจในชุมชนก่อน

“เราได้เห็นบ้านกะเหรี่ยง วิถีชีวิตประจำวัน การละเล่นพื้นบ้าน และการทอผ้าด้วยกี่โหว ซึ่งเป็นภาพที่หาดูได้ยาก เวลาเดินเข้าป่าละอูน้อยถ้าไปเจอสมุนไพรมะขามที่กินได้หรือไม่ได้ ชาวบ้านเขาก็จะบอก จะสอนเราสองข้างทางที่เราเดินผ่านยังคงธรรมชาติที่สวยงาม โดยเฉพาะน้ำตกป่าละอูน้อย” เปาวลีเล่ารายละเอียด

เปาวลี บอกต่อว่า หลังจากที่ชาวบ้านพานักศึกษาลำรวจของดีในชุมชนแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการร่วมกันกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งได้ข้อสรุปว่า

ทุกครั้งที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่บ้านป่าละอูจะต้องเริ่มต้นจากศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมบ้านป่าละอูก่อน จากนั้นจึงนั่งรถยนต์ไปยังบ้านป่าละอูเพื่อดูธรรมชาติ สองข้างทาง ใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ 20 นาที จากนั้นนักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้าไปยังบ้านป่าละอูน้อย ก็ได้ หรือหากมีเวลาก็เดินทางไปยังน้ำตกบ้านป่าละอูน้อย ได้เช่นกัน ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่มี ส่วนที่พักก็มีทั้งแบบนอนดินท์ หรือโฮมสเตย์บริเวณศูนย์เรียนรู้ฯ ก็ได้ สำหรับอาหารสามารถเลือกแบบชาวบ้านแท้ๆ หรือจะผสมผสานแบบพื้นเมืองก็ได้ ไม่ว่ากัน เพื่อเพิ่มประสบการณ์ใหม่ให้ชีวิต

ส่วนคนในชุมชนจะแบ่งบทบาทหน้าที่กันตามความถนัด มีพี่ศักดิ์ดาเป็นนักสื่อความหมายชุมชน มีทีมแม่ครัวอาหารพื้นเมืองพร้อมให้บริการ หากมีนักท่องเที่ยวเข้ามา นอกจากนี้ยังมีทีมการแสดง ทั้งฟ้อนรำ และการละเล่นพื้นบ้าน โดยทีมนักศึกษาแนะนำว่า หากอยากดูของดีที่ว่านักท่องเที่ยวต้องนัดแนะกับชาวบ้านก่อนล่วงหน้า เมื่อเข้ามาแล้วจะได้ไม่ผิดหวัง

สำหรับรูปแบบการการท่องเที่ยว กำหนดไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. แบบ 1 วัน ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมปกากะญอ ป่าละอู-บ้านป่าละอู และบ้านป่าละอูน้อย หรือ ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมปกากะญอป่าละอู-แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่

2. แบบ 2 วัน ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมปกากะญอ ป่าละอู-บ้านป่าละอู และบ้านป่าละอูน้อย พักค้างคืนในป่าละอูน้อย เข้าวันที่ 2 พาเดินป่าเข้าไปเที่ยวชมน้ำตกป่าละอูน้อย โปรแกรมนี้เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบสัมผัสกับธรรมชาติ

3. แบบครึ่งวัน ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมปกากะญอ ป่าละอู และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ของตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ หรืออำเภอหัวหิน เหมาะสำหรับผู้ที่เวลาน้อย แต่อยากเรียนรู้ความเป็นปกากะญอป่าละอู

ก่อนสิ้นสุดโครงการ ทีมนักศึกษาได้ทดลองให้ชุมชนจัดการท่องเที่ยวด้วยชุมชนเอง โดยมีพี่ศักดิ์ดาทำหน้าที่ทั้งนักสื่อความหมายชุมชน และแกนนำหลัก ในการประสานความร่วมมือกับชาวบ้าน แม่ครัว นางรำ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องทอผ้า ขณะที่ทีมนักศึกษาทำหน้าที่ประสานคณะอาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยรวม 40 คน ทดลองท่องเที่ยวเป็นเวลา 1 วัน

“เมื่อได้เข้าค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” ทำให้ได้เรียนรู้เรื่องการคิดวิเคราะห์ การรับฟังเพื่อน มีความรอบคอบขึ้น เราเรียนด้านการโรงแรมไม่ใช้การท่องเทียว แต่ได้มีประสบการณ์แบบนี้ ถือว่าคุ้มค่ามาก และที่สำคัญทำให้เราเป็นคนมองโลกกว้างขึ้น”

“เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึง พี่ศักดิ์ดาพาไปดูบ้านกะเหรี่ยงพระราชทาน เสร็จแล้วพาชมที่อยู่ทีถิ่น วิถีชีวิต พิธีกรรม ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง จากนั้นก็ไปเยี่ยม ศูนย์วัฒนธรรม ชมการแสดงทางวัฒนธรรม ชิมขนม แป้งทอด หรือขนมพื้นเมือง ดูสาธิตการทำผ้าด้วยกี่เอว แบบดั้งเดิม เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน”
เปาวลีอธิบาย

เพราะ “ฝั่งตัว” ทำงานอยู่ในพื้นที่นาน ทีมนักศึกษา จึงซึมซับวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงบ้านป่าละอู คิดกระตุ้น ให้คนในชุมชนหันมาให้ความสำคัญกับผ้าทอที่มีอัตลักษณ์ ของตนเอง ด้วยการนำข้อมูลผ้าทอปกาเกอะญอป่าละอู ไว้บนเว็บไซต์เพื่อเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยหวัง

ว่าอาชีพทอผ้าจะกลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้ง เป็นการคลาย กังวลของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนที่เกรงว่า การที่ชาวบ้านออกไปทำงานโรงงานมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่กลับมีเวลา ให้ครอบครัวน้อยลง ซึ่งกำลังเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชน แห่งนี้ แต่หากทำงานอยู่บ้านแม้จะมีรายได้น้อย แต่ได้ ความสุขความอบอุ่นกลับคืนสู่ครอบครัว ตื่นเช้าลูกได้เจอ พ่อแม่ น่าจะเป็นสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ดังที่พี่ศักดิ์ดา เคยพูดไว้ว่า **“ความอบอุ่นจากผืนผ้า จากสายใยเส้นด้าย มันคือความรัก มันคือวิถีกะเหรี่ยงของเรา และนี่คือ สิ่งที่เราต้องการ”**

ท่องเที่ยวเพื่อ “การเรียนรู้”

มิกซ์บอกว่า เหตุผลที่เธอตัดสินใจร่วมโครงการนี้ เพราะคิดว่าจะเป็นประสบการณ์ดี ๆ ให้กับตัวเอง เริ่มตั้งแต่การพูด การวางตัว ทำให้เธอโตเป็นผู้ใหญ่เร็วขึ้น คิดก่อนพูด ที่สำคัญเวลาทำงานที่ผ่านมามีอาจจะหลงลืม เป้าหมายไปบ้าง แต่การทำงานนี้ทำให้เธอมองเป้าหมาย การทำงานชัดขึ้น

ส่วนเจบอกล่าว รับหน้าที่ประสานงาน ถ้าประสานผิด ก็พลาดเลย ดังนั้นหน้าที่เขาคือ ต้องสื่อสารให้เข้าใจกัน ทั้งสองฝ่าย ทั้งชาวบ้านและนักศึกษา

“งานแบบนี้ผมไม่เคยทำมาก่อน มันจริงจังมาก ผมต้องพัฒนาเรื่องการวางตัว และความรับผิดชอบ ให้มากกว่าเดิม มีการจัดลำดับการทำงานของตัวเอง ว่าอะไรควรทำก่อนหลัง และทำงานเร็วมากขึ้น”

สำหรับเปาวลี บอกว่า เมื่อก่อนเป็นคนที่ตัดสินใจ แล้วทำเลย ไม่เคยคิดวิเคราะห์ผลดีผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้น แต่เมื่อได้เข้าค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการ โครงการเพื่อชุมชน” ได้เรียนรู้เรื่องการคิดวิเคราะห์

“สิ่งที่ได้จากการทำโครงการนี้มีมากมาย ทั้งความประทับใจ ความสุขใจ และความภูมิใจ แม้ชาวบ้านที่นี่เขาจะลำบาก อยู่แบบไม่มีน้ำ ไม่มีไฟฟ้า แต่เขามีน้ำใจกับพวกเรามาก”

การรับฟังเพื่อน มีความรอบคอบขึ้น เราเรียนด้านการโรงแรมไม่ใช่การท่องเที่ยว แต่ได้มีประสบการณ์แบบนี้ถือว่าคุ้มค่ามาก และที่สำคัญทำให้เราเป็นคนมองโลก กว้างขึ้น หาโอกาสแบบนี้ได้ยากมาก

ส่วนแพร้บอกว่า เธอชอบงานชุมชน รู้สึกว่าเวลาเข้าไปในชุมชนแล้วเป็นตัวของตัวเองดี เมื่อก่อนเป็นคนทำเองคิดเอง ไม่สูงส่งกับใคร ชอบอยู่คนเดียว แต่พอเราทำงานกับเพื่อนกับคนเยอะๆ ก็เปลี่ยนมายอมรับความคิดเห็นของเพื่อนมากขึ้น

ออยบอกว่า ปกติเธอจะช่วยคุณแม่ขายของที่บ้านอยู่แล้ว เมื่อก่อนเธอเคยทำกิจกรรมของโรงเรียนบ้าง เป็นพี่เลี้ยงค่ายต่างๆ แต่พอเข้ามาวิทยาลัยก็ไม่ค่อยได้ทำ จนเพื่อนมาชวนทำโครงการนี้ก็เลยลองดู สิ่งที่ได้จากการทำโครงการนี้มีมากมาย ทั้งความประทับใจ ความสุขใจ และความภูมิใจ แม้ชาวบ้านที่นี่เขาจะลำบาก อยู่แบบไม่มีน้ำ ไม่มีไฟฟ้า แต่เขามีน้ำใจกับพวกเรามาก ทำให้เธอรู้สึกซาบซึ้งใจ แต่สิ่งที่ได้มากที่สุดคือ เรื่องการวางแผนการทำงาน และกระบวนการทำงาน เมื่อก่อนคิดจะทำอะไรก็ทำเลย ไม่เคยวางแผน ตอนนี้เปลี่ยนเป็นวางแผนการทำงานมากขึ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนก่อนจึงลงมือทำ

ลงพื้นที่เรียนรู้ชุมชน “แทน” การบรรยาย

ขณะที่ ดร. นิภารัตน์ สายประเสริฐ รองคณบดีฝ่ายวิจัยและการจัดการ คณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว ในฐานะที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า โครงการนี้ทำให้อาจารย์ได้เรียนรู้ไปพร้อมกับนักศึกษา โดยเฉพาะค่าการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” ที่อาจารย์ได้ “เครื่องมือ” บางอย่างที่เหมาะสมกับการทำงานในชุมชน เป็นเครื่องมือง่าย ๆ ที่ใช้ได้ดีว่าเครื่องมือทางวิชาการ เช่น ไลน์ แผนผังเครือญาติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรู้วิธีดึงความคิดของนักศึกษา ออกมาได้ดีขึ้น

ดนัย วินัยรัตน์ คณบดีคณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว กล่าวว่า “การทำเรื่องผ้าทอและการท่องเที่ยวเป็นเพียงจุดเริ่มต้นในการสร้างความยั่งยืนของชุมชน ผลจากการทำโครงการนี้ ทำให้ผมเห็นโอกาสของการทำงานร่วมกับชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งผมได้ประกาศในคณะของเราแล้วว่า ปีการศึกษาหน้าผมจะยกเลิกการสอนแบบบรรยาย ใช้การลงพื้นที่เข้าไปทำงานในชุมชนให้มากขึ้นกว่าเดิม”

การท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนจะยั่งยืนหรือไม่ ผ้าทอปกากะญอป่าละอู จะมีคนทออยู่อีกนานแค่ไหน อาจขึ้นอยู่กับอีกหลายปัจจัย แม้บางอย่างที่นักศึกษาจะไม่สามารถทำได้ภายในระยะเวลาอันจำกัด แต่พวกเขาตั้งมั่นแล้วว่า จะกลับมาอีก เพื่อสานต่อความฝันและความหวังของชุมชนให้ได้ トラบเท่าที่พวกเขาที่กำลัง ขณะที่คณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยวมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล ยืนยันว่าพื้นที่หมู่ 4 บ้านป่าละอู ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน แห่งนี้จะยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน และพื้นที่ศึกษาวิจัยของคณะต่อไป

โครงการสายใยผ้าทอ ปกากะญอ รักชีวิต

ที่ปรึกษาโครงการ

ดร. นิภารัตน์ สายประเสริฐ

ทีมทำงาน

กัตเวลา โชติทวน

ชลธิชา สร้อยทอง

อรอุมา อนันทเพชร

ธีรศักดิ์ ใจห้าว

ธิตีมา นิลน้อย

อารักษ์ ทศเกษร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลอีสาน นครราชสีมา

โครงการແຕນເບີຍນ...กำจัดมหันตภัยร้าย
ทำลายเศรษฐกิจ

—
**แดนเขียน...
สร้างโอกาส**
—

แตนเบียน กำจัดมดศัตรูร้ายทำลายเศรษฐกิจ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
จังหวัดนครราชสีมา

โจทย์ปัญหา

ศัตรูพืชที่ร้ายกาจที่สุดของเกษตรกรที่ปลูกมันสำปะหลัง
คือ เพลี้ยแป้งสีชมพู ที่มักกัดกินใบ ทำให้ต้นสำปะหลังไม่โต หัวเล็ก
ที่ผ่านมาเกษตรกรแก้ปัญหาด้วยการฉีดยาฆ่าแมลง
แต่ก็มีผลเสียต่อสุขภาพและค่าใช้จ่ายสูง
เกษตรกรจึงร่วมมือกับนักศึกษาทดลองเลี้ยงแตนเบียน
เพื่อกำจัดเพลี้ยแป้งสีชมพู

ก่อนปล่อยแตนเบียน

ต้นเล็กโตไม่เต็มที่
หัวมันเล็ก ขายไม่ได้ราคา

ขั้นตอนการทำงาน

ศึกษาข้อมูล
การกำจัด
เพลี้ยแป้งสีชมพู

อบรมการเลี้ยง
แตนเบียน

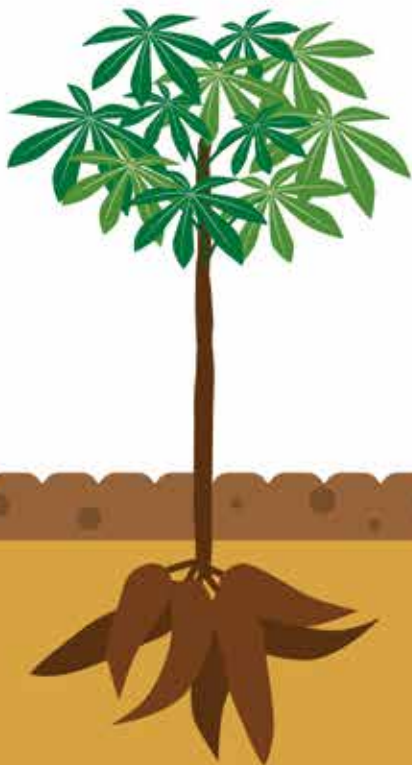
ชาวบ้านเลี้ยง
แตนเบียน
35 วัน

ปล่อยแตนเบียน

ปล่อยแตนเบียนในไร่มันสำปะหลัง

ผลที่ได้

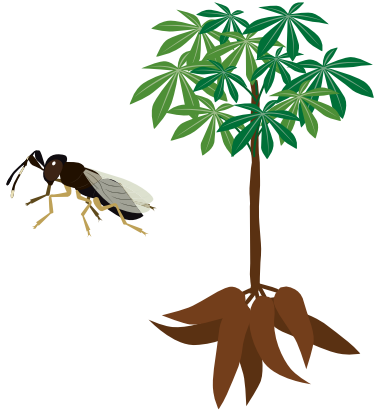

- ตันมันสำปะหลัง
มีสุขภาพดีขึ้น
- ลดค่าใช้จ่ายยาฆ่าแมลง
- ให้ผลผลิตสูงขึ้น

“ที่ผ่านมาเรียนอย่างเดียว ไม่เคยเข้าชุมชน ไม่เคยรับรู้ปัญหาของชาวบ้าน แต่ตอนนี้ได้สัมผัสชุมชนทำให้เข้าใจความเป็นไปของสังคมมากขึ้น การรู้จักพูดคุยกับชาวบ้าน กับเกษตรกร รู้จักวิธีประสานงานกับหน่วยงาน เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้คน ที่จะประโยชน์ต่อชีวิตการทำงานในอนาคต”

พื้นที่ราบกว้างใหญ่ที่เต็มไปด้วยต้นมันสำปะหลังสุดลูกหูลูกตา คือภาพจำที่ชินตาของผู้คนในหมู่บ้านโนนทอง อำเภอเทพารักษ์ จังหวัดนครราชสีมา และบริเวณใกล้เคียง เพราะเป็นหนึ่งในอาชีพหลักของชาวบ้าน แต่เป็นที่รู้กันว่า ยามใดที่ร้อนและแล้งหนัก เหล่าแมลงศัตรูพืชจะพากันมาเยือน จนสร้างความเสียหายให้แก่ผลผลิตเป็นอย่างมาก คำพร่ำบ่นของพ่อและเพื่อนบ้านตกตะกอนอยู่ในความทรงจำ ประกอบกับเคยมีประสบการณ์ในการเข้าอบรมเรื่องการเลี้ยงแตนเบียนซึ่งจัดขึ้นโดยมูลนิธิสถาบันพัฒนา มันสำปะหลังแห่งประเทศไทยมาก่อน เมื่ออาจารย์มอบหมายงานในวิชาโครงการ โดยมีโจทย์ว่า ต้องเป็นโครงการที่ทำประโยชน์เพื่อชุมชน เพราะอาจารย์มีเป้าหมายว่าจะส่งผลงานเข้าแข่งขันในโครงการ “กล้าใหม่...ไฝู้” ด้วยเห็นว่าเป็นโอกาสดีที่จะช่วยพัฒนาให้นักศึกษามีทักษะการทำงานกับชุมชน

จากห้องเรียน...ขยายสู่ชุมชน

หม่อม-ทิวพร ฝอยทองตะคุ จึงนำประเด็นปัญหาของเกษตรกรในชุมชนที่เคยรับรู้มานำเสนอต่อเพื่อน ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย จุ่ม-สุจิตรา ตัดพุดชา นะ-ศราวดี โชสูงเนิน เตี้ย-วิระยศ ศรีพาณิชย์ กุ้ง-อนุสรณ์ งอกคำ และแอน-วาสนา ดอกคำ เพื่อนนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ และสาขาวิศวกรรมเครื่องจักรกลเกษตร คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา ซึ่งต่างคนต่างมีเรื่องที่ยากทำ แต่สุดท้ายมาลงตัวประเด็นที่เรานำเสนอคือ โครงการแตนเบียน...กำจัดมหันตภัยร้ายทำลายเศรษฐกิจ เนื่องจากมีกลุ่มเป้าหมาย และพื้นที่ดำเนินงานชัดเจน

แต่ทั้งหมดสารภาพว่า ไม่คิดว่าจะเข้ารอบ ที่ทำส่งเพราะเป็นวิชาเรียน อีกทั้งยังกังวลเล็ก ๆ ว่า หากต้องทำโครงการจริง ๆ จะกระทบกับการเรียนในปีสุดท้าย ที่มีทั้งงานสัมมนา และการทำวิจัย แต่เมื่อผ่านเข้ารอบ 40 ทีมจากจำนวนโครงการทั้งหมดกว่า 400 โครงการ ทีมจึงต้องฝึกฝนเพื่อเตรียมตัวนำเสนอ

1 เดือนเต็มก่อนนำเสนอ ทุกฝ่ายสามโมงของวันจันทร์ พุธ ศุกร์ คือช่วงเวลาแห่งความกดดันของทีมงานที่ต้องนำเสนอโครงการต่อหน้าทั้งรุ่นพี่ รุ่นน้อง เพื่อน และอาจารย์ในสาขา ทั้งฝึกตอบคำถามต่างๆ นานาจากผู้ฟัง การฝึกฝนอย่างเข้มข้นค่อยๆ สร้างความมั่นใจให้เพิ่มพูนขึ้น เมื่อต้องไปนำเสนอกับคณะกรรมการ

เติมความรู้...ก่อนลงมือปฏิบัติ

และความพยายามก็บรรลุผล เมื่อเข้ารอบ 20 ทีม ภาวะสองจิตสองใจเกิดขึ้นอีกครั้ง ใจหนึ่งรู้สึกกังวล อีกใจหนึ่งก็คิดว่าเป็นโอกาสดีที่ได้มีส่วนช่วยเหลือชุมชน แต่ก็ยึดสู้เริ่มต้นทำงานด้วยการประชุมวางแผนการทำงานภายในทีม เพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่และออกแบบการทำงานร่วมกัน หม่อมในฐานะเจ้าถิ่นรับหน้าที่ประสานงานกับชุมชน เพราะกลับบ้านทุกสัปดาห์ เต๋ย กุ้ง และแอน ทำหน้าที่หาข้อมูล ส่วนจุ่มและนะอาสาไปเรียนรู้กับมูลนิธิสถาบันพัฒนามันสำปะหลังแห่งประเทศไทย ซึ่งก่อนจะเริ่มงานทีมงานเข้าไปแนะนำตัว พร้อมทั้งขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ให้ช่วยบอกเล่าประสบการณ์การเผยแพร่วิธีการเลี้ยงแตนเบียนเพื่อกำจัดเพลี้ยในแปลงมันสำปะหลังแก่เกษตรกร

ทีมงานให้ความสำคัญกับการสำรวจข้อมูลชุมชน เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ วิธีการปลูกและดูแลมันสำปะหลังจากเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพหลัก โดยรวบรวมรายละเอียดขั้นตอนวิธีการปลูก การดูแลรักษา รวมถึงปัญหาต่างๆ ในขณะที่เพื่อนเก็บข้อมูลชุมชน นะกับจุ่มเป็นตัวแทนไปเรียนรู้กระบวนการเพาะเลี้ยง

แดนเบียนกับมูลนิธิฯ ด้วยการเข้าไปฝังตัวกินอยู่ และทำงานอยู่ในมูลนิธิฯ ตลอด 1 สัปดาห์เพื่อเรียนรู้ทุกขั้นตอนของการเลี้ยง จนกระทั่งถึงการปล่อยแดนเบียน

จากข้อมูลที่ได้มา ทำให้ทีมงานรู้ว่าบ้านโนนทองมีเกษตรกรที่ปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพหลัก 35 ครัวเรือน เกษตรกรกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการทำงาน โดยนัดหมายเกษตรกรมาประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียด และเชิญชวนให้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งได้รับความสนใจจากเกษตรกรที่เข้าร่วมประชุมทุกราย

แหม่มเล่าว่า เพื่อสร้างความเข้าใจให้เกษตรกรทุกคน ทีมงานวางแผนพาเกษตรกรไปเรียนรู้ดูงานที่มูลนิธิสถาบันพัฒนามันสำปะหลังแห่งประเทศไทย แต่พอถึงวันจริงกลับมีคนไปได้แค่ 16 คน เพราะส่วนใหญ่ติดงานบุญในหมู่บ้าน ทีมงานรู้สึกว่ามีแผนไปบ้าง เพราะคาดหวังว่ากิจกรรมนี้จะทำให้เกษตรกรได้เรียนรู้ และสนใจเลี้ยงแดนเบียนมากขึ้น แต่เมื่อได้เห็นวิธีการเลี้ยงที่มีหลายขั้นตอน เกษตรกรหลายคนจึงรู้สึกว่ายุ่งยาก อีกทั้งตัวแดนเบียนก็มีขนาดเล็กมาก ทำให้เกษตรกรหลายคนลังเลจากจำนวนเกษตรกร 16 คนที่มาร่วมเรียนรู้ดูงานด้วยกัน

เหลือเกษตรกรอาสาสมัครเข้าร่วมเพียง 4 รายเท่านั้น ส่วนรายอื่น ๆ ก็แบ่งรับแบ่งสู้บอกว่าไม่มีเวลา กลัวยุ่งยาก จึงขอผลจากคนที่ทดลองนำร่องก่อน

ติดตาม...ก่อนขยายผล

และแล้วปฏิบัติการเลี้ยงแดนเบียนก็เริ่มต้นขึ้นด้วยการนำแดนเบียนที่ขอมมาจากมูลนิธิฯ ไปปล่อยในแปลงทดลองของเกษตรกรทั้ง 4 ราย พร้อมวางแผนติดตามความคืบหน้าร่วมกับเกษตรกรทุกสัปดาห์

1 สัปดาห์ผ่านไป แปลงมันสำปะหลังเริ่มมีความเปลี่ยนแปลง ใบที่เคยหงิกงอเพราะโดนเพลี้ยกัดกิน เริ่มทิ้งใบ แดกยอดใบใหม่

แหม่มเล่าว่า ทีมงานติดตามผลกับเกษตรกรตลอด บางครั้งก็โทรศัพท์สอบถามความคืบหน้า หรือหากเสาร์อาทิตย์ไหนกลับบ้าน ก็จะเข้าไปสอบถามด้วยตัวเองว่า ตั้งแต่ปล่อยแดนเบียน เขาใช้สารเคมีหรือไม่ เขาก็บอกว่าไม่ได้ใช้ จึงชวนกันไปดูเห็นใบมันสำปะหลังเริ่มแตกยอดออกมาใหม่ ที่รู้เพราะพวกเขาผูกเชือกสีแดงไว้ จึงสังเกตเห็น

การจัดการอารมณ์เป็นบทเรียนสำคัญที่เขาได้เรียนรู้ ความรู้สึกเท่ากัน อารมณ์ของตนเอง ยามต้องถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน โดยยึดหลักมองเป้าหมายของการทำงานเป็นหลัก ทำให้สามารถระงับอารมณ์ที่พุ่งพล่านลงและยอมรับฟังเพื่อนได้

เห็นได้ง่าย นอกจากนี้ยังอัดวิดีโอเพื่อดูความเปลี่ยนแปลงของยอดมันสำปะหลังในแต่ละสัปดาห์

ระหว่างที่ติดตามผลการทดลอง ทีมงานได้หาวิธีออกแบบกรงเลี้ยงแตนเบียนที่จะแจกให้เกษตรกรไว้เลี้ยง เพราะตัวอย่างที่เห็นจากมูลนิธิฯ ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากเป็นชิ้นขนาดใหญ่มาก ทีมงานจึงดัดแปลงกรงโดยใช้ท่อพีวีซีต่อเป็นโครงสี่เหลี่ยม แล้วนำผ้าขาวบางเย็บคลุมแทนมุ้ง เมื่อพิสูจน์แล้วว่าคุณสมบัติเหมาะสม จึงนำมาแจกให้เกษตรกรทั้ง 4 รายฝึกเลี้ยงขยายพันธุ์แตนเบียนเก็บไว้ใช้งานในแปลงของแต่ละคนต่อไป

วันนี้กรงเลี้ยงแตนเบียน เต็มไปด้วยตัวอ่อนระยะที่ 2-3 ใกล้เคียงโตเต็มวัยพร้อมปล่อย ทีมงานกำลังหาวิธีการขยายผลสู่เกษตรกรรายอื่น ๆ เพื่อให้มีทางเลือกในการกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี พร้อมกับหาแนวทางการวางระบบการจัดการหลังสิ้นสุดโครงการ ซึ่งทีมงานจะมอบเครื่องดูดแตนเบียนไว้ให้ชุมชนไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป

มี **รัชณี** มายขุนทด ตัวแทนเกษตรกรที่ร่วมทดลองเลี้ยงแตงเป็นนูดแล้วรับผิดชอบ โดยมีภาระลงทะเบียนสำหรับเกษตรกรที่ยืมเครื่องคูดแตงเป็นนูด สามารถยืมได้ครั้งละ 2 วัน หากเกษตรกรผู้ใดทำชำรุดเสียหาย ก็จะมีการเก็บค่าซ่อมบำรุงเครื่องคูดแตงเป็นนูด

เพราะเรียนรู้...จึงเปลี่ยนแปลง

จากวันแรกที่เราไม่กล้าทำโครงการ จนถึงวันนี้ผลลัพธ์จากการทำงานเริ่มปรากฏผล ทีมงานสัมผัสได้ถึงความรู้สึกที่เข้มแข็งที่สะท้อนผ่านรอยยิ้มของเกษตรกร แม้ระหว่างทางปัญหาเรื่องการเดินทางลงพื้นที่และการจัดการเวลาเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องร่วมกันฝ่าฟัน

“เราไม่ค่อยมีเวลา ทั้งการเรียน การบ้าน แล้วต้องทำสัมมนาและทำวิจัยอีก ทำให้ไม่ค่อยมีเวลามาเจอกันบ่อยๆ เหมือนเมื่อก่อน เพราะตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงสิ้นปี เราเคยสรุปงานร่วมกันทุกสัปดาห์ ตั้งแต่เดือนมกราคม เราก็ไม่ค่อยเจอกัน ต่างคนต่างเร่งทำวิจัยของตนเอง” แหม่มเล่า

อย่างไรก็ตาม แต่ละคนต่างได้สัมผัสผลที่เกิดขึ้นกับตนเองแตกต่างกันไป กุ้งบอกว่า ประสบการณ์การเข้าชุมชนเป็นสิ่งล้ำค่า เพราะที่ผ่านมาเรียนอย่างเดียวไม่เคยเข้าชุมชน ไม่เคยรับรู้ปัญหาของชาวบ้าน แต่ตอนนี้ได้สัมผัสชุมชนทำให้เข้าใจความเป็นไปของสังคมมากขึ้น การรู้จักพูดคุยกับชาวบ้าน กับเกษตรกร รู้จักวิธีประสานงานกับหน่วยงาน เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้คนที่จะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตการทำงานในอนาคต

ในขณะที่ได้บอกว่าการจัดการอารมณ์เป็นบทเรียนสำคัญที่เราได้เรียนรู้ ความรู้สึกเท่าทันอารมณ์ของตนเอง ยามต้องถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน โดยยึดหลักมองเป้าหมายของการทำงานเป็นหลัก ทำให้สามารถระงับอารมณ์ที่พลุ่งพล่านลงและยอมรับฟังเพื่อนได้

สำหรับกุ้งบอกว่า เธอสามารถเชื่อมโยงการทำงานในโครงการสู่วิชาที่เรียนได้ “เหมือนกับว่ากระบวนการในการทำงานสามารถนำไปใช้ได้ ทำให้เรารู้จักวางแผน ลำดับความสำคัญของงาน รู้ว่าจะทำอะไร จัดการเวลา จัดการตนเองได้ดีขึ้น”

ด้านแหม่มสะท้อนว่า เธอรู้จักการจัดการตนเอง เนื่องจากงานนี้เป็นงานกลุ่มจึงต้องร่วมมือร่วมใจกัน ต้องเสียสละเวลามาช่วยกัน ในฐานะที่เป็นคนต้นคิดในเรื่องนี้ และเป็นพื้นที่ของเธอ บางครั้งก็เกิดความคิดว่า “เหมือนเราพาเพื่อนมาลำบาก ทั้งๆ ที่พวกเราทีมงานทั้งวิจัย สัมมนา เพื่อนบางคนเขาก็มีภาระต้องรับผิดชอบวิชาเรียนที่จบไปแล้ว เรายังต้องพาเพื่อนตะลอนๆ มาทั้งๆ ที่เพื่อนกลุ่มอื่นเขาสบายไปแล้ว” ซึ่งการผ่านร้อนผ่านหนาว ทุกข์ ท้อ ลำบากร่วมกัน ทำให้รู้สึกซาบซึ้งกับมิตรภาพที่มีต่อกัน

ด้านนะบอกว่า เห็นตัวเองเปลี่ยนแปลงจากคนที่ไม่กล้าแสดงออก เมื่อได้ฝึกฝนและลงมือทำจึงมีความมั่นใจ กล้าแสดงออกมากขึ้น

การฝึกฝนคือหนทางแห่งการพัฒนาตน

อาจารย์พรทิพย์ รอดพัน ที่ปรึกษาโครงการบอกว่า โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” เป็นโครงการที่ทำประโยชน์ให้คนอื่น เลยอยากให้เด็กทำ เห็นได้ชัดว่าเด็กได้ประสบการณ์ ได้ความรู้มาก หลากๆ คือเขาได้ทำอะไรเพื่อคนอื่น จริงๆ อยากฝึกเรื่องจิตอาสาให้กับ

สับฟอสได้ถึงความเปลี่ยนแปลงของนักศึกษา คือรู้จักการพูดคุยกับคนอื่นมากขึ้น รู้จักการวางแผนการทำงาน รู้จักการประสานงาน และการบริหารงาน ให้สำเร็จตามกรอบเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญของนักบริหาร

เด็ก ๆ เพราะแม้เขาไม่ได้เข้ารอบ เขาก็ต้องทำอยู่แล้ว แต่พอเข้ารอบก็ดีใจกับเขา จุดเด่นของโครงการนี้คือการฝึกให้เด็กมีทักษะในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และคิดทำประโยชน์เพื่อชุมชนสังคม

นั่นคือเบื้องหลังความคิดของที่ปรึกษาที่ผลักดันให้นักศึกษาทำโครงการ ด้วยสัมผัสได้ว่า คนรุ่นใหม่เสียสละเพื่อคนอื่นน้อยลง อีกทั้งเห็นถึงจุดอ่อนของลูกศิษย์ส่วนใหญ่ที่ไม่กล้าแสดงออก นำเสนอไม่เป็น จึงจัดกระบวนการหนุนเสริมการทำงานในโครงการที่เริ่มต้นเดียวกันตั้งแต่ต้นทาง หลังจากรู้ว่าผลงานของนักศึกษาเข้ารอบ 40 ทีม และจะต้องไปนำเสนอกับคณะกรรมการอีกครั้ง การฝึกฝนอย่างจริงจังจึงเกิดขึ้น โดยบอกกับลูกศิษย์ว่า “ครูไม่ได้หวังให้คุณเข้ารอบ แต่ครูไม่希望你อายุเขา เวลาไปนำเสนอแล้วตอบคำถามไม่ได้” ซึ่งผลลัพธ์ที่ต้องฝึกนำเสนอซ้ำ ๆ กับรุ่นน้อง รุ่นพี่ เพื่อน และอาจารย์ในคณะบริหารธุรกิจ สร้างความมั่นใจให้ทีมงานสามารถนำเสนอโครงการได้อย่างราบรื่นจนเข้ารอบ 20 ทีม

“เด็กถ้าเราไม่ฝึก เวลาเขาออกไปข้างนอกเขาจะเจออะไรที่หนักกว่านี้ เราก็ขอดัดตนเขาไว้ก่อน ให้เขาได้เจออะไรที่มันหนักกว่าที่เขาต้องไปเจอข้างนอก ที่นี้อาจจะคิดกันแบบนี้ เพื่อให้เขาได้ฝึกฝน ไม่ว่าจะเป็เด็กที่ไหน ถ้าเขาได้ฝึกฝนเขาจะชำนาญในเรื่องนั้น ๆ”

แม้โครงการจะผ่านเข้ารอบ แต่ก็ไม่ได้มีผลต่อเกรดของนักศึกษา อาจารย์พรทิพย์ยอมรับว่า โดยทั่วไปถ้าไม่มีเกรด เด็กจะไม่อยากทำ ซึ่งอาจารย์ก็มีวิธีกระตุ้นคือคุยกับนักศึกษาว่า ชีวิตเขาเคยทำอะไรเพื่อคนอื่นบ้างไหม เขาต้องฝึกทำอะไรเพื่อคนอื่นบ้าง ซึ่งลูกศิษย์ก็ไม่ทำให้ผิดหวัง เธอสัมผัสได้ถึงความเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาคือ รู้จักการพูดคุยกับคนอื่นมากขึ้น รู้จัก

การวางแผนการทำงาน รู้จักการประสานงาน และการบริหารงานให้สำเร็จตามกรอบเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญของนักบริหาร

“จากแรก ๆ เขาไปคุยกับผู้ใหญ่แล้วผู้ใหญ่ไม่รู้เรื่อง จนหน่วยงานภายนอกตีเรื่องกลับมาที่อาจารย์ที่ปรึกษาเลยว่า ลูกศิษย์อาจารย์มาทำอะไร แต่ช่วงหลัง ๆ ก็ให้ไปคุยกับคนกลุ่มเดิม พอเราไปสอบถาม เขาก็บอกว่าเด็กอาจารย์ดีขึ้น รู้จักพูดคุยสื่อสาร พูดจาเข้าใจมากขึ้น พูดคุยกับคนอื่นได้มากขึ้น ทั้งที่เมื่อก่อนพวกเขาเป็นคนพูดไม่ค่อยรู้เรื่อง ก็รู้ว่าการพูดคุยกับผู้ใหญ่ว่าต้องพูดจาอย่างไร จะต้องประสานงานอย่างไร มีการวางแผนการทำงาน จากเมื่อก่อนคิดจะลงพื้นที่ ก็ติดต่อประสานงานแค่วันสองวันล่วงหน้า ไม่เผื่อเวลาให้คนอื่นได้วางแผนเลย แต่ระยะหลัง ๆ เขาเริ่มมีการวางแผน กำหนดขั้นตอนการทำงานด้วยตนเอง เริ่มติดต่อสื่อสารกับคนอื่นหรือหน่วยงานภายนอกอย่างเป็นระบบมากขึ้น แล้วก็มีมนุษยสัมพันธ์มากขึ้น”

อาจารย์พรทิพย์ย้ำว่า การที่ลูกศิษย์เลือกพื้นที่ทำงานที่อยู่ไกลจากมหาวิทยาลัยมาก ช่วยเปิดโลกให้อาจารย์ได้เรียนรู้และสัมผัสกับชุมชนที่ทรงคุณค่าจริง ๆ จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดที่ตั้งใจจะทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นทุรกันดารมากขึ้น

“ที่ผ่านมามาจะบอกกับเด็กว่า หากจะทำโครงการในรายวิชาไหนอย่าไปไกลนะ เพราะครูตามไปดูไม่ได้ ไม่มีเวลามากขนาดนั้น แต่ปีนี้เขาอยากทำงานในพื้นที่ห่างไกลที่มีปัญหาจริง ๆ ทำให้เราได้เรียนรู้ว่ารอบ ๆ มหาวิทยาลัยยังมีชุมชนที่ยากลำบากอีกมาก เลยบอกเด็กว่าทำโครงการครั้งต่อไปให้เขาเลือกทำในชุมชนตัวเองได้ แม้จะไกลแต่หากช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชนได้ก็จะเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อชุมชน นักศึกษา และมหาวิทยาลัย”

รอยยิ้มจากแดนเบียน

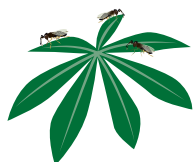
ด้านรัชนี มายขุนทด ตัวแทนเกษตรกรที่เข้าร่วมทดลองเลี้ยงแตนเบียน บอกว่า เหตุผลที่เธอเข้ามาเป็นอาสาสมัครร่วมทดลองเลี้ยงแตนเบียน เพราะแรงจูงใจจาก ผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าจะช่วยลดต้นทุน และ ช่วยให้สุขภาพดีขึ้นจากการลดการใช้ สารเคมี เพราะการปลูกมันสำปะหลังในช่วง ฤดูแล้ง ต้องพ่นยาฆ่าเพลี้ยทุกสัปดาห์จนกว่า ฝนจะตก ค่าแรงจ้างคนพ่นยาวันละ 300 บาท ระยะเวลา 3 เดือน ตลอดฤดูแล้ง ต้องพ่นยา ไม่น้อยกว่า 12 ครั้ง รวมแล้วเป็นเงินไม่น้อย ครั้นจะพ่นเองก็เสี่ยงกับการสัมผัสสารเคมี การเลี้ยงแตนเบียนจึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ

“ที่กล้ามาทดลองกับน้อง ๆ เพราะที่ไร่มีปัญหาเรื่องเพลี้ยอยู่ ใช่ว่าไม่ได้ผล ไม่มีเวลาไปฉีดต่อเนื่อง เดิมต้องฉีดยาต่อเนื่องทุกสัปดาห์ ถ้าไม่พ่นต่อ เพลี้ยก็มากอีก แต่เมื่อปล่อยแตนเบียนครั้งเดียว ผลลัพธ์ที่ได้รู้สึกพอใจมาก คือ 1) ไม่ต้องใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ขณะที่เลี้ยงแตนเบียนอยู่ที่บ้าน พอโตก็เอาไปปล่อย ไม่ยุ่งยาก อะไร ปล่อยครั้งเดียวเห็นชัดเลยว่า ไบมันสำปะหลังงามขึ้น ไม่หงิกงอ 2) ช่วยลดต้นทุน เรื่องการพ่นยา แต่เสียเวลาไปดูว่าแตนยังอยู่ไหมเท่านั้น”

รัชนีบอกอีกว่า ถ้านักศึกษาไม่มาชวนทำโครงการ ความรู้ที่เคยได้รับมาก็ไม่ได้ ใช้ประโยชน์ แต่ตอนนี้ความรู้ถูกต่อยอดและใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ในฐานะคนที่ ทดลองเลี้ยงแตนเบียน ยืนยันได้ว่าวิธีการไม่ได้ยุ่งยากอะไร และผลลัพธ์ที่เกิดก็ ช่วยลดเพลี้ยในแปลงได้เป็นอย่างดี จึงอยากถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับให้แก่เพื่อน เกษตรกรรายอื่นต่อไป

จากเรื่องราวการทำงานที่ถูกจุดประกายจากโครงการในวิชาเรียนที่ได้รับมอบ หมายจากอาจารย์ ได้สร้างการเรียนรู้ให้แก่สมาชิกทั้งกลุ่ม ก้าวสู่การเปลี่ยนแปลง ตนเองในมิติต่าง ๆ กัน บางคนรู้จักตัว รู้จักใจตนเองมากขึ้น บางคนรู้จักวิธีทำงาน บางคนก้าวข้ามความไม่มั่นใจจนกล้าแสดงออก แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนมีเหมือนกันคือ ความต้องการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งในวันนี้แตนเบียนที่ทดลองเลี้ยงร่วมกับ ชาวบ้านเติบโตใกล้จะเต็มวัย พร้อมทั้งจะปล่อยสู่แปลงมันสำปะหลัง เพื่อช่วยกำจัด เพลี้ย แก้ปัญหาที่เป็นปมในอาชีพของเกษตรกรให้ทุเลาเบาบางลงอย่างที่ใจของ ทีมงานทุกคนอยากเห็น

โครงการแดนเบียน... กำจัดมหันตภัยร้ายทำลายเศรษฐกิจ

ที่ปรึกษาโครงการ ทีมทำงาน

ทิวาพร ฝอยทองตะคุ
วาสนา ดอกคำ
ศราวุฒิ โชสูงเนิน
ธีรพล พุฒกลาง

อาจารย์พรทิพย์ รอดพัน

อนุสรณ์ งอกคำ
สุจิตรา ตัดพุดซา
จักรพันธ์ ได้ทุกทาง
วิริยะศ ศรีพาณิชย์

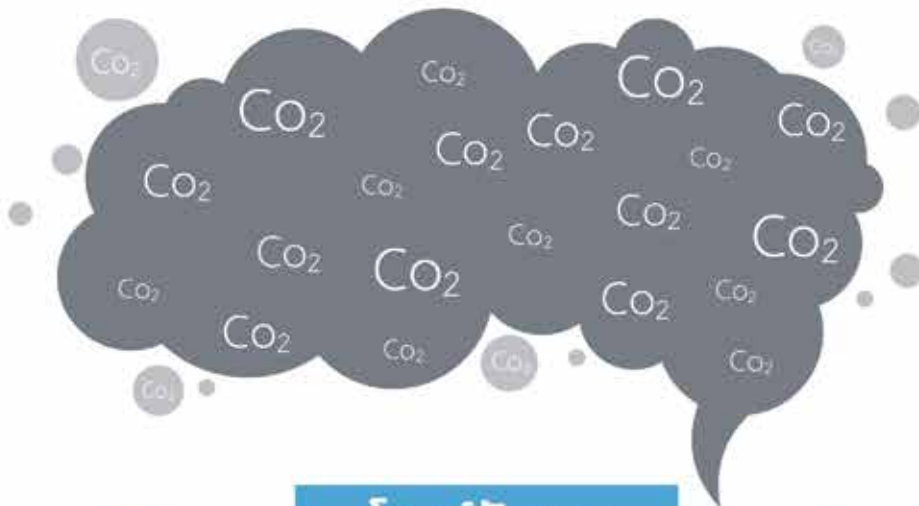
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลอีสาน นครราชสีมา

โครงการพลังงานทดแทนจากแกนข้าวโพด

—
พลังงาน
ทดแทน
จากแทน
ข้าวโพด
—

พลังงานทดแทนจากข้าวโพด

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
จังหวัดนครราชสีมา

โจทย์ปัญหา

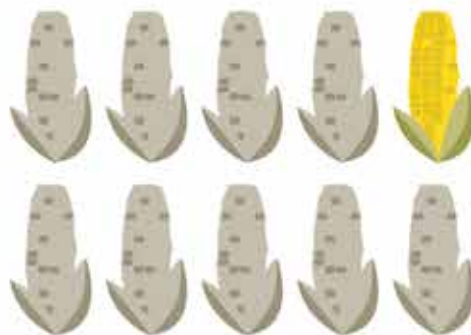
บ้านกุดพิมาน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา
ปลูกข้าวโพดเป็นอาชีพหลัก เปลือกและซังข้าวโพด
ที่เหลือจากการสีถูกกำจัดด้วยการเผาทิ้ง
จนก่อปัญหามลพิษทางอากาศ

10%

ของซังข้าวโพดที่นำไปเผาทิ้ง

นักศึกษาหาแนวทางแก้ปัญหา
ด้วยการแปรรูปซังข้าวโพด
เป็นถ่านอัดแท่ง

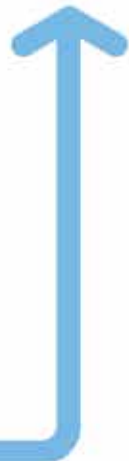
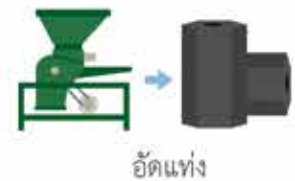

พลั่วได้

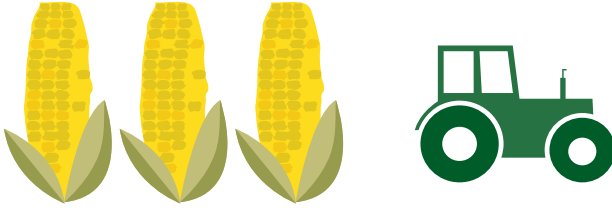
ลดค่าแก๊ส
400 บาท/เดือน
ขาย
30 บาท/กก.

ขั้นตอนการทำงาน

“กระบวนการเรียนรู้ตลอดเส้นทางของการทำงาน ได้ร้อยรัด
ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลระหว่างกัน ทั้งระหว่างเพื่อนนักศึกษาของทีม
อาจารย์กับลูกศิษย์ นักศึกษาและชาวบ้าน จนผนึกกำลังเป็นหนึ่งเดียว
ขณะเดียวกันก็ได้บ่มเพาะทักษะที่กลายเป็นคุณสมบัติอันเป็นพื้นฐานของ
การทำงานในอนาคตให้ฝังรากไว้ในตัวตนของทีมงานได้อย่างมั่นคง”

เมื่อมีการส่งเสริมให้ปลูกพืชเชิงเดี่ยวโดยเฉพาะข้าวโพดมากขึ้นเท่าไร การบุกเบิกพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ข้า้เปลือกและขังข้าวโพดที่เหลือจากการสี ยังกลายเป็นเศษซากวัสดุทางการเกษตรที่มักมีการเผาทิ้งจนก่อปัญหาหมอกพิษทางอากาศ กลายเป็นปัญหาใหญ่ของหลาย ๆ ชุมชน

วิเคราะห์ปัญหา...ขจัดความเสี่ยง

บ้านกุดพิมาน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่หนึ่งที่เกษตรกรนิยมปลูกข้าวโพดเป็นบริเวณกว้าง ก็ตกอยู่ในวังวนของปัญหาดังกล่าวไม่ต่างจากที่อื่น แต่วันนี้การเข้ามาของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการทั่วไป และสาขาวิศวกรรมเครื่องจักรกลเกษตร คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา กลุ่มหนึ่ง กำลังหาทางออกให้คนในชุมชน ด้วยการเปลี่ยนเศษวัสดุทางการเกษตรให้เป็นของที่มีประโยชน์ต่อชุมชน

แม้โจทย์การทำงานจะมาจากการเรียนวิชาการบริหารความเสี่ยง แต่ทีมงานซึ่งประกอบด้วย ตาล-ประภัสสร เนื่อนา แป้ง-พรไพลิน เทพกลาง ย้อย-สุภาพร สอนฉิมพลี สวย-วาสนี คงตางาม พลอย-ชโรธร แพมขุนทด และอาย-ปิยมภรณ์ สมสถาน ต่างเอาจริงเอาจังกับการทำงาน ด้วยเพราะรู้สึกสนุกกับโอกาสใหม่ๆ ที่ได้ออกมาสัมผัสชุมชน

แต่กว่าจะสนุกได้แบบนี้ ทีมงานเล่าว่า ช่วงเริ่มงานเป็นช่วงของความเครียด เพราะหลังจากเลือกทำเรื่องการทำถ่านจากแกนข้าวโพด โดยใช้ชุมชนที่อยู่ใกล้มหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ทำงาน แต่หลังจากลงพื้นที่ถึง 5 ครั้ง ทุกคนต่างเห็นตรงกันว่า คงยากที่จะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน เพราะเมื่อวิเคราะห์ถึงบริบทของชุมชนที่อยู่ใกล้เมือง ที่มีกิจกรรมด้านการเกษตรเข้มข้น เสร็จจากฤดูทำนาก็ปลูกข้าวโพด เสร็จจากข้าวโพดก็ปลูกถั่วเขียวต่อ ชาวบ้านไม่มีเวลามากพอ ประกอบกับเมื่อสอบถามผู้นำชุมชนที่สะท้อนว่า ชุมชนไม่ได้มีปัญหาอะไร บรรยากาศของความร่วมมือจึงเป็นไปอย่างกระปรี่อ้งกระแพ่งจนรู้สึกได้

เมื่อมีโอกาสเข้าค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” รอบ 40 ทีม ทีมงานได้นำประเด็นปัญหาสอบถามที่ๆ ในโครงการว่า สามารถเปลี่ยนพื้นที่ทำงานได้หรือไม่ คำตอบที่ได้รับช่วยคลี่คลายความรูสึกกังวล ทีมงานจึงตัดสินใจเลือกหมู่บ้านกุดพิमानซึ่งเป็นบ้านของพลอยเป็นพื้นที่ทำงาน และเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกข้าวโพดมากที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา โดยพลอยได้โทรศัพท์ถึงน้ำซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเพื่อสอบถามความเป็นไปได้ที่จะมาทำงานในชุมชน คำตอบที่ได้รับนำมาซึ่งความดีใจ “มาได้ ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร”

สร้างความรู้สึกร่วม

การตั้งต้นทำงานในพื้นที่ใหม่จึงเต็มไปด้วยความสดใส ยิ่งเมื่อศึกษาถึงบริบทชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง มีสภาพดินไม่สมบูรณ์ ประกอบกับความแห้งแล้งทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้มากนัก ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีเวลาว่างพอที่จะสนใจในสิ่งที่นักศึกษาชวนทำ

ทีมงานมองว่า การเปิดตัวโครงการด้วยการเชิญชาวบ้านมาประชุม เป็นเหมือนการบังคับกลายๆ ให้ชาวบ้านต้องเข้าร่วมกิจกรรม **เมื่อมีบทเรียนเรื่องการสร้างการมีส่วนร่วมจากพื้นที่เดิมที่ทีมงานเลือกเริ่มต้นทำงาน โดยชวนชาวบ้านวาดแผนที่ชุมชนและทำปฏิทินการผลิต เพื่อให้รู้จักสภาพพื้นที่ รู้เส้นทาง และแหล่งวัตถุดิบ รวมถึงรู้จักจังหวะชีวิตของชาวบ้านว่าทำอะไรในช่วงใด พร้อมทั้งชวนชาวบ้านให้ร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่แรก**

“เขาจะารู้สึกว่า เขาเป็นคนสำคัญ และรู้สึกว่าเป็นงานของตัวเอง”

หลังจากนั้นจึงชวนชาวบ้านมาทดลองทำถ่านจากแกนข้าวโพด โดยใช้สูตรที่สืบค้นมาจากอินเทอร์เน็ต เมื่อครั้งเริ่มเขียนโครงการ ใช้เตาเผาถ่านที่แต่ละบ้านมีอยู่แล้วเผาแกนข้าวโพด จากนั้นนำมาทุบให้แตกแล้วอัดลงในท่อพีวีซี แต่เมื่อนำไปใช้งานพบว่า ถ่านที่ได้แตกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย เพราะบดไม่ละเอียด และอัดไม่แน่นพอเนื่องจากทำด้วยมือล้วนๆ

ทำไป...เรียนรู้ไป

เมื่อเจอปัญหาการอัดถ่านไม่เป็นดั่งใจ จึงนึกถึงคำแนะนำของเพื่อนต่างมหาวิทยาลัยเมื่อครั้งไปเข้าค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” ที่เพื่อนแนะนำให้หาเครื่องอัดเพื่อทุ่นแรง यूยจึงติดต่อเพื่อนจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ให้ช่วยออกแบบเครื่องอัดถ่าน เพื่อนก็ยินดีช่วยเหลือเต็มที่ ออกแบบและสร้างเครื่องอัดจากอุปกรณ์ที่มีอยู่ในสาขาให้ทันที

“บอกเพื่อนว่า ทำอย่างไรก็ได้ให้อัดได้ เขาก็ทำมาให้จริงๆ อัดได้ แต่เอาออกมาไม่ได้” यूยเล่าถึงความผิดพลาดในการสื่อสารที่ชวนหัวเราะ เพราะเมื่อเพื่อนออกแบบเครื่องอัดเสร็จ ทีมงานก็ชอบแกนข้าวโพดที่เผาแล้วจากชุมชน ไปทดลองที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ ผลคือ เครื่องสามารถอัดถ่านได้ แต่เอาถ่านออกมาไม่ได้ ภายหลังจึงรู้ว่าเครื่องทุ่นแรงที่ต้องการใช้นั้นมีศัพท์เฉพาะทางเรียกว่า “เครื่องขึ้นรูป”

“ดีที่เพื่อนเขาต้องทำโปรเจกจบ พอเรามีโจทย์ชัดเจน มีคนใช้ประโยชน์ชัดเจน เขาก็สามารถนำงานที่ออกแบบให้เราไปต่อยอดเป็นโปรเจกจบของเขาได้” यूยเล่าถึงประโยชน์ร่วมที่ต่าง win-win ทั้งสองฝ่าย

หลังจากได้โจทย์ชัดเจน เพื่อนวิศวะจึงกลับไปออกแบบมาอีกครั้ง คราวนี้ไม่พลาด เครื่องทุ่นแรงที่ได้สามารถอัดถ่านขึ้นรูปได้ดั่งใจ แต่ทีมงานก็สังเกตเห็นว่า หากบดแกนข้าวโพดที่เผาไม่ละเอียด เวลาที่นำไปอัดเนื้อถ่านจะไม่ค่อยเกาะกัน ทำให้ใหม่่ง่าย หดไฟเร็ว ในขณะที่ทีมงานกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของถ่านจากแกนข้าวโพดว่า ต้องติดไฟนาน ให้ความร้อนสูง ไม่แตก ไม่ยุ่ย มีควันและถ่านน้อย ทีมงานจึงคิดว่าต้องหาเครื่องทุ่นแรงเพื่อใช้บดถ่านให้เป็นผงละเอียดมากขึ้น เพราะการใช้มือทุบเหมือนเดิมคงให้ผลลัพธ์ไม่น่าพอใจ

“เครื่องสีข้าว” ของแม่ที่ตั้งไว้ในบ้าน จึงถูกพลอยและเพื่อน ๆ หยิบยืมมาใช้เป็นเครื่องบดแกนข้าวโพด สิ่งที่ได้คือ ผงถ่านที่มีความละเอียดเป็นที่น่าพอใจ แต่กระนั้นการทดลองทำถ่านจากแกนข้าวโพดก็ยัง

ไม่สำเร็จ ด้วยเพราะผลผลิตที่ได้ยังไม่มีคุณสมบัติตาม
 ต้องการ ถ่านที่ได้มีลักษณะอมไฟ ทีมงานจึงปรับสูตร
 โดยเพิ่มและลดส่วนผสมที่เป็นองค์ประกอบต่างๆ กัน
 เช่น สูตรที่ 1 สูตรพื้นฐาน ใช้แป้งมัน 1 ชีดผสมกับผงถ่าน
 และน้ำ สูตรที่ 2 เพิ่มแป้งมันเป็น 2 ชีด ผลการทดลอง
 สูตรแรกและสูตรที่ 2 ถ่านที่ได้อมไฟ ไม่ลุกโชน สูตรที่ 3
 เพิ่มส่วนผสมของพาราฟิน ทำให้ไฟติดเร็ว แต่ต้นทุนสูง
 เพราะพาราฟินกิโลกรัมละ 150 บาท และสูตรที่ 4 เพิ่ม
 ส่วนผสมที่เป็นแกลบ แต่จะได้ถ่านที่ไม่แน่น พอจุดไฟ
 แล้วดับเร็ว ไม่เป็นเปลวไฟ

ข้อสรุปของทีมงานคือ นอกจากความละเอียด
 ของผงถ่านแล้ว ตัวแป้งมันที่เป็นส่วนผสมที่ทำให้
 ผงถ่านยึดเกาะกันมีผลต่อคุณภาพของถ่าน คือทำให้
 ถ่านอมไฟ ดังนั้นจึงต้องหาตัวเชื่อมประสานชนิดอื่น
 เมื่อไม่สามารถหาวิธีการอื่นได้ ทีมงานจึงได้ทดลอง
 สูตรที่ชาวบ้านเสนอแนะให้ผสมผงปูนซีเมนต์ลงไปสัก
 เล็กน้อย จนได้ถ่านที่มีคุณสมบัติตรงใจของทีมงาน
 และชาวบ้าน

การทดลองเหมือนจะลงตัว แต่เมื่อเจอคำถามกระตุ้นต่อมคิดจากพี่ๆ โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ว่าปูนซีเมนต์เมื่อโดนความร้อนแล้วมีการปล่อยสารที่เป็นอันตรายออกมาหรือไม่ เจอคำถามนี้ไป ทำเอาทีมงานเกือบสิ้นสลาย แต่ก็ยอมรับว่า หากผลการศึกษายกกว่าปูนซีเมนต์ปล่อยมลพิษจริง คงต้องหาสูตรใหม่อีกครั้ง โดยคราวนี้ต้องมองหาวัสดุธรรมชาติ หรือไม่ก็ต้องยอมให้ถ่านที่ผลิตได้ขาดคุณสมบัติบางอย่างบ้าง

ประโยชน์ของถ่านอัดแท่งจากแกนข้าวโพด

อย่างไรก็ตามเมื่อได้สูตรการทำถ่านจากแกนข้าวโพดลงตัวแล้ว ทีมงานพากันเปรียบเทียบระยะเวลาการเผาไหม้ถ่านชนิดต่างๆ 1 กิโลกรัมพบว่า ถ่านไม้มีระยะเวลาการเผาไหม้นาน 1 ชั่วโมง ขณะที่ถ่านอัดแท่งเกรดเอตามท้องตลาดมีระยะเวลาการเผาไหม้นานถึง 3 ชั่วโมง 30 นาที ส่วนถ่านอัดแท่งจากแกนข้าวโพดมีระยะเวลาการเผาไหม้นาน 2 ชั่วโมง 30 นาที นอกจากนี้ ถ่านอัดแท่งจากแกนข้าวโพดยังมีคุณสมบัติคือ ความร้อนอยู่ได้นาน ไม่แตกปะทุ ไม่มีควัน ไม่แตกหักง่ายอีกด้วย

และเมื่อเปรียบเทียบการใช้งานระหว่างแก๊สหุงต้มกับถ่านอัดแท่งจากแกนข้าวโพดพบว่า แก๊สหุงต้ม 45 วัน มีค่าใช้จ่ายประมาณ 400 บาท (15 กิโลกรัม) ขณะที่ถ่านอัดแท่งจากแกนข้าวโพดมีค่าใช้จ่ายประมาณ 170 บาท (90 กิโลกรัม) หากคนในชุมชนหันมาใช้ถ่านอัดแท่งจากแกนข้าวโพดจะสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ถึง 230 บาท

แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าคือ ชาวบ้านไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำมาเผาถ่าน และสามารถนำไปต่อยอดเป็นรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง

ส่วนการบริหารจัดการเครื่องอัดถ่านจากแกนข้าวโพด ชุมชนได้แบ่งกลุ่มและจัดเวรกันทำตามที่ได้จัดไว้ มีทั้งหมด 5 กลุ่ม โดยผลัดกันลงมือทำกลุ่มละ 1 สัปดาห์ มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าซ่อมบำรุงเครื่องอัดถ่านและค่าไฟฟ้า คิดจากอัตราแกนข้าวโพดเผา กิโลกรัมละ 1 บาท มีนางสุภาพร สายสร้อย นางสุพรรณ ชลประชาวิทย์ และนายสมพล พิบขุนทด ร่วมกันดูแล

ความเปลี่ยนแปลงของเด็กหลังห้อง

ความอดทนที่เพิ่มพูนผ่านเวลาที่ล่วงเลย แม้จะต้องทดลองซ้ำไปซ้ำมา แก้ปัญหาใหม่ๆ ที่มีเข้ามาตลอดเวลา แต่ทีมงานบอกว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ทำให้รู้สึกท้อ เพราะได้รับความร่วมมือที่ดีจากชาวบ้านที่แวะเวียนมาช่วย มาให้คำแนะนำ และให้กำลังใจ ส่วนที่คิดว่ายากที่สุดในตอนเริ่มทำงานคือ ความรู้สึกกลัวว่า ชาวบ้านจะไม่เอาด้วย ไม่ให้ความร่วมมือก็หายไปสิ้น

“แม้จะต้องทดลองซ้ำไปซ้ำมา แก้ปัญหาใหม่ๆ ที่มีเข้ามาตลอด แต่ทีมงานบอกว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ทำให้รู้สึกท้อ เพราะได้รับความร่วมมือที่ดีจากชาวบ้านที่แวะเวียนมาช่วย มาให้คำแนะนำ และให้กำลังใจ”

ดังนั้นอุปสรรคของการทำงานจึงเป็นเรื่องของระยะทาง และเวลา แต่ทีมงานก็ยอมรับว่าเป็นเงื่อนไขที่ยินดีเผชิญ เพราะชุมชนที่อยู่ใกล้ไม่ให้ความร่วมมือดีเท่าที่นี้ ส่วนปัญหาเรื่องเวลา ก็ต้องเรียนรู้ที่จะจัดสรรให้สามารถรับผิดชอบทั้งการเรียน และการทำโครงการ สิ่งที่ได้รับการทำงานจึงเป็นการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ ดังที่ผู้เล่าว่า แม้แต่การไปเข้าค่ายก็เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เธอได้แนวคิดทั้งเรื่อง ความกล้าแสดงออก การนำเสนอ และการออกแบบไฟล์นำเสนองาน

เมื่อมองย้อนกลับไปในวันวาน สบายสะท้อนว่า เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกที่เดิมเป็นเด็กหลังห้องไม่เคยได้สัมผัสโอกาสของการเป็นตัวแทนในเวทีแข่งขันใด ๆ แต่การยกมือตอบคำถามของอาจารย์ในห้องเรียนก็ยังมี แต่เมื่อ

ได้ทำโครงการ กลายเป็นว่าทุกคนค้นพบศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเอง

“ความรู้สึกที่ตระหนักในศักยภาพของตนเอง เกิดขึ้นตอนเรารู้ว่าเข้ารอบ 20 ทีม แต่จริง ๆ ความมั่นใจเริ่มมาตั้งแต่เราเข้ารอบ 40 ทีมแล้ว เริ่มมั่นใจว่า ฉันทำได้ ตอนแรกก็งั้น ๆ พอต้องซ้อมนำเสนอก็ไม่อยากทำ เพราะอาจารย์เขี่ยมาก ให้เราซ้อมนำเสนอไม่รู้กี่รอบ ทั้งต่อหน้ารุ่นพี่และอาจารย์ในสาขา จนแข็งและเครียด หงุดหงิด ไม่อยากเจอหน้าอาจารย์เลย รู้สึกถูกกดดันมาก ตอนนั้นมีอารมณ์แบบไม่อยากทำชื่อเสียงให้มหาวิทยาลัยแล้ว”

ความหงุดหงิดที่เกิดขึ้น เพราะต้องคอยตอบคำถามที่ระดมยิงเข้ามาหลังการซ้อมนำเสนอแต่ละครั้ง ด้วยความที่เป็นเด็กหลังห้องจึงสัมผัสได้ถึงสิ่งที่สับประมาทของเพื่อนบางคน แต่ก็สู้เก็บความเจ็บใจ

“การทำงานกับคนหมู่มากที่ต้องเข้าใจความแตกต่างของคน หากเพื่อนท้อก็ต้องคอยให้กำลังใจกัน เพื่อนคนไหนโมโหหงุดหงิดวิงวายน คนอื่นๆ ต้องใจเย็น ถ้าเพื่อนเหนื่อย ต้องไม่เร่งรัด พอเขาหายเหนื่อย เขาก็จะมาทำเอง ต้องพยายามเข้าใจเขา”

ไว้กับตัว ยอมรับทุกอาการของผู้คนแวดล้อม แต่นั่น กลายเป็นการฝึกฝนที่ทำให้เธอแข็งแกร่ง จนตระหนักถึง ศักยภาพของตนเองที่ผ่านช่วงเวลาเหตุโหดนั้นมาได้

สำหรับแป้ง การเชื่อมโยงนำทักษะที่ได้พัฒนาจากการทำโครงการเต็มเต็มสู่การเรียน ทั้งการทำ Mind map และ Powerpoint การลำดับความสำคัญ และการมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำสิ่งต่าง ๆ และสิ่งสำคัญที่แป้ง สัมผัสถึงใจตนเองคือ เธอรู้สึกติดใจการทำงานกับ **ชาวบ้านที่สามารถเป็นตัวของตัวเองได้ ไม่ต้องสร้างภาพ ให้ความรู้สึกเป็นกันเอง**

ส่วนพลอยในฐานะเจ้าของพื้นที่ เล่าว่า เมื่อเข้ารอบ และได้งบประมาณมาทำงานร่วมกับชุมชน จึงได้พิสูจน์ สิ่งที่เราคิดว่า สามารถทำประโยชน์ให้กับชุมชนได้อย่าง แท้จริง แม้ว่าสูตรส่วนผสมของถ่านจะยังไม่ลงตัว รวมถึง ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ยังไปไม่ถึง แต่เธอก็ มั่นใจว่าถ้าสูตรถ่านได้ทีและสามารถผลิตใช้ในครัวเรือน จนเหลือใช้แล้ว ชาวบ้านสามารถจะต่อยอดเรื่องการขาย ได้ไม่ยากนัก เพราะลำปางร้านค้าในหมู่บ้านที่ขายอาหาร ปิ้งย่างก็เป็นกลุ่มเป้าหมายที่น่าสนใจ

“สิ่งที่ได้เรียนรู้อีกอย่างคือ ความอดทน เพราะ หลายครั้งที่รู้สึกว่าไม่อยากทำแล้ว แต่จะเลิกก็เลิก ไม่ได้ นอกจากนี้ยังเรียนรู้เรื่องพฤติกรรมของคน การทำงานกับคนหมู่มากที่ต้องเข้าใจความแตกต่าง หากเพื่อนท้อก็ต้องคอยให้กำลังใจกัน เพื่อนคนไหน โมโหหงุดหงิดวิงวายน คนอื่นๆ ต้องใจเย็น ถ้าเพื่อน เหนื่อย ต้องไม่เร่งรัด พอเขาหายเหนื่อยเขาก็จะ มาทำเอง ต้องพยายามเข้าใจเขา”

นอกจากนี้ยังรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงของตนเอง จากเดิมที่ไม่สนใจคนอื่นเลย ไม่สนใจคนรอบตัว มองว่าการ ทำกิจกรรมไม่น่าสนใจ ทำไปทำไม เดียวก็เลิก ตอนแรก อาจมาด้วยการถูกบังคับ ถึงตอนนี้รู้ซึ่งแล้วว่า “การช่วยเขา เราก็ได้ เพราะเราได้คิด คิดแล้วเราก็ได้ลงมือทำ พอลงมือ ทำแล้วเรารู้ว่าเราก็สามารถทำได้ กล้าที่จะพูด กล้าที่จะ แสดงความคิดเห็นมากขึ้น จากเมื่อก่อนคิดอย่างเดียวแต่ ไม่พูด ถ้าประชุมกันในห้องเพื่อนพูดอะไรก็ฟังอย่างเดียว อาจจะได้โต้แย้งบ้าง ก็แคคิดแล้วเก็บไว้คนเดียว เดียวนี้ ถ้ามีความคิดเห็นก็จะพูดออกมาเลย เพราะการทำงาน ต้องการความคิดเห็นของทุกคน แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปมาก ที่สุดคือ ชอบคุยกันเรื่องงานมากขึ้น ว่างไม่ได้คุยเรื่องงาน ตลอด”

คือช่องทางพัฒนาคน

อาจารย์วินดา ชื่อตรง ที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า จากบทบาทการสอนในห้องเรียนวิชาการบริหาร ความเสี่ยง เมื่อเห็นอาจารย์ร่วมสาขาสถาบันสอนให้ลูกศิษย์ คิดโครงการเพื่อส่งเข้าแข่งขัน เห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์ ในการพัฒนาคุณภาพนักศึกษา จึงส่งโครงการที่ลูกศิษย์ คิดในรายวิชาดังกล่าวเข้าแข่งขันด้วย เมื่อผลงานเข้ารอบ อาจารย์ที่ปรึกษาจึงได้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับลูกศิษย์ “โครงการช่วงแรก ๆ มีปัญหาเรื่องการติดต่อ ประสานงานไม่เป็น ทั้งกับหน่วยงานราชการ และชาวบ้าน เราต้องเข้าไปช่วยพูดคุย ประสานงานให้ แต่หลัง ๆ เขาก็ รู้จักวิธีการ มีการวางแผน ถ้างานผิดพลาดก็มีแผนสำรอง งานจึงราบรื่นขึ้น ถ้ามว่าประสบผลสำเร็จใหม่ สำหรับ

นักศึกษาแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด แต่ตัว
โครงการยังไม่เสร็จ 100 เปอร์เซ็นต์ ยังเหลืออีกหลาย
ขั้นตอน เช่น การนำสินค้าออกวางจำหน่ายที่ยังไม่ได้ทำ”

แม้โครงการยังไม่เสร็จสิ้นสมบูรณ์ แต่ในฐานะ
ที่ปรึกษาก็สัมผัสได้ถึงพัฒนาการของลูกศิษย์ เช่น
เรื่องการติดต่อประสานงาน การวางแผนการทำงาน
แล้วถ้าแผนนี้ไม่สำเร็จก็มีแผนสำรอง รู้ว่าโครงการ
ของตนเองมีความเสี่ยงตรงไหนบ้าง รู้จักวิธีจัดการ
ความเสี่ยงตรงนั้น ทำให้เด็กมีพัฒนาการมากขึ้น
สามารถประยุกต์ความรู้จากรายวิชาบริหารความเสี่ยง
มาใช้ในการทำโครงการ ขณะเดียวกันก็สามารถนำ
ประสบการณ์จากการทำโครงการไปเติมเต็มการเรียน
ได้

สำหรับการเรียนรู้ของที่ปรึกษา เกิดขึ้นตั้งแต่การ
เข้าไปอบรม ที่วิทยากรแนะนำเรื่องการเป็นโค้ชที่ดีต้อง
ทำอย่างไร ซึ่งเป็นประโยชน์มาก เพราะสามารถนำมา
ปรับใช้ในการดูแลนักศึกษา โดยอาจารย์วางบทบาทของ
ตนเองดูแลอยู่ห่างๆ ปล่อยให้ นักศึกษาบริหารจัดการงาน
ด้วยตนเอง จะก้าวเข้าไปให้คำปรึกษาบ้าง เมื่อลูกศิษย์
ร้องขอ

ผลลัพธ์จากพัฒนาการของลูกศิษย์ จึงเป็น
แรงบันดาลใจที่อาจารย์วินิตาบอกว่า จะสนับสนุน
ให้นักศึกษาส่งโครงการเข้าแข่งขันทุกปี เพราะถึงแม้
จะไม่เข้ารอบสักๆ อย่างน้อยการได้ไปเข้าค่ายการ
เรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน”
รอบ 40 ทีม ก็ทำให้นักศึกษาได้รับความรู้ และเปิด
โลกทัศน์ทางความคิด ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมาก

เป็นปลื้มกับลูกหลาน

ด้านลัดดา สะเทือน ตัวแทนชาวบ้าน ในฐานะ
ผู้ร่วมคิด ร่วมทำ ตั้งแต่ต้น สะท้อนว่า ชาวบ้านกุดพิมาน
กว่า 90 เปอร์เซ็นต์ปลูกข้าวโพดเป็นอาชีพหลัก ทำให้มี
แกนข้าวโพดเหลือทิ้งจำนวนมาก ที่ผ่านมาก็ต้องเผาทิ้ง
เมื่อนักศึกษามาชวนทำเป็นถ่านจึงสนใจเข้าร่วม เพราะ
มองว่าวัตถุดิบที่ใช้ไม่ต้องซื้อต้องขาย แกนข้าวโพดที่
เคยทิ้งขว้างไร้ประโยชน์ 4 กิโลกรัมแปรรูปเป็นถ่าน
อัดแท่งได้ 1 กิโลกรัม พอใช้สำหรับหุงต้มในครัวเรือน
ถึง 3 วัน

“เอาแกนข้าวโพดมาทำถ่านแล้วก็แจกจ่ายออกไป เพื่อจะดูว่า 1 กิโลกรัมสามารถใช้ได้กี่วัน ลดรายจ่ายเรื่องเชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือนได้เท่าไร ปรากฏว่าถ่าน 1 กิโลกรัมใช้ได้เกือบ 3 วันโดยประมาณ ถ้าเราหุงต้มโดยใช้แก๊ส ถึงหนึ่งใช้ได้ 3 เดือน ราคาประมาณ 400 บาท 12 เดือน เท่ากับ 1,200 บาท พอเรามาใช้ถ่านแกนข้าวโพดเราก็จะไม่มีค่าใช้จ่ายเรื่องเชื้อเพลิงเลย” ป้าลัดดาเล่าอย่างเป็นปลื้ม

กระบวนการที่ชวนกันคิด ชวนกันทำ ลองผิดลองถูกร่วมกัน นำไปสู่การออกแบบการมีส่วนร่วม ชาวบ้านรายใดอยากได้ถ่านไปใช้ก็ต้องนำแกนข้าวโพดมาสมทบและช่วยกันทำ ร้อยเชื่อมความสมัครสมานในชุมชน ในขณะที่เดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวก็แน่นแฟ้นขึ้น เพราะป้าลัดดาเล่าว่า ลูกชายที่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อาสาช่วยแม่ทำถ่าน กลายเป็นว่า ลูกได้ออกกำลัง และได้มีกิจกรรมร่วมกัน

“ต่อไปแกนข้าวโพดจะกลายเป็นของมีค่า ใครจะทำถ่านก็ต้องมีคิว ต่อไปเราต้องมีสมุดบันทึกจัดคิวไว้ เพราะป่าคิดไปไกลถึงงานบุญงานบวชที่ต้องหุงหาอาหารเลี้ยงกัน รวมทั้งคิดไปถึงเวลามีงานศพที่ต้องใช้ถ่าน การเผาศพ 1 ครั้งใช้ถ่าน 5 กระสอบ ๆ ละ 280 บาท งานศพงานหนึ่งป่าเคยจดค่าใช้จ่ายค่าถ่าน ทั้งเผา ทั้งหุงต้ม ตกราว ๆ 3,500 บาทต่องาน ดังนั้นนอกจากการใช้หุงต้มในครัวเรือนแล้วอนาคตก็คิดเพื่อเรื่องอื่น ๆ ด้วย” ป้าลัดดาเล่าถึงแผนการในอนาคต รวมทั้งแสดงความกระตือรือร้น โดยโทรศัพท์ไปเล่าเรื่องโครงการที่ทำร่วมกับนักศึกษาให้เจ้าหน้าที่ อบต. ฟัง โดยหวังว่าจะเกิดการต่อยอดให้สิ่งทำอยู่ขยายตัวและยั่งยืนต่อไป

แม้สูตรการทำถ่านจากแกนข้าวโพดจะยังไม่สำเร็จ ยังมีข้อมูลที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมเพื่อไขข้อสงสัยที่ได้ทดลองทำ รวมถึงช่องทางการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่ชัดเจน การทำงานจึงเหมือนยังไม่สำเร็จ หากแต่ทุกคนยังไม่ท้อกลับมีเรี่ยวแรงที่จะหาคำตอบร่วมกัน เพราะกระบวนการเรียนรู้ตลอดเส้นทางของการทำงาน ได้ร้อยรัดความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลระหว่างกัน ทั้งระหว่างเพื่อนนักเรียนร่วมทีม อาจารย์กับลูกศิษย์ นักศึกษาและชาวบ้าน จนผนึกกำลังเป็นหนึ่งเดียว ขณะเดียวกันก็ได้บ่มเพาะทักษะที่กลายเป็นคุณสมบัติอันเป็นพื้นฐานของการทำงานในอนาคตให้ฝังรากไว้ในตัวตนของทีมงานได้อย่างมั่นคง

โครงการพลังงานทดแทน จากแกนข้าวโพด

ที่ปรึกษาโครงการ ทีมทำงาน

ชโรรรส แพมขุทด
วาสิณี คงตางาม
สุภาพร ส่วนจิณพลี
อภิสิทธิ์ ธรรมวัฒน์

อาจารย์วินดา ชื่อดรง

ปิยะมากรณ์ สมสถาน
ประภัสสร เนื่อนา
พรไพลิน เทพกลาง
พงศกร เกิดมงคล

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

โครงการหมู่บ้านต้นแบบ
ด้านพลังงานทดแทน...
การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

—
**สร้างทางเลือก
จากพลังทดแทน
การเรียนรู้ใน
ศตวรรษที่ 21**
—

หมู่บ้านต้นแบบด้านพลังงานทดแทน การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

โจทย์ปัญหา

ชาวบ้านวังป่องมีปัญหาเรื่องรายจ่ายในการทำนาแบบอินทรีย์ และมีปัญหา
ค่าใช้จ่ายในการนำข้าวเปลือกจากฤดูเก็บเกี่ยวไปอบเพื่อลดความชื้นก่อนนำไปสี
และขาย ทำให้หลายคนต้องขายข้าวที่เก็บเกี่ยวให้โรงสีหมดและต้องซื้อข้าว
มารับประทาน แทนที่จะมียุ้งฉางเก็บข้าวที่ตนเองปลูกเพื่อเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน

ขั้นตอนการทำงาน

1

ใช้พื้นที่ส่วนกลางของชุมชนร่วมกันทำนา
ขนาด 20 ไร่ เป็นต้นแบบ (Model)

2

สร้างโรงอบข้าวที่ใช้งานร่วมกับเทคโนโลยีเตาแก๊สชีวมวล
เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และค่าอบข้าว

3

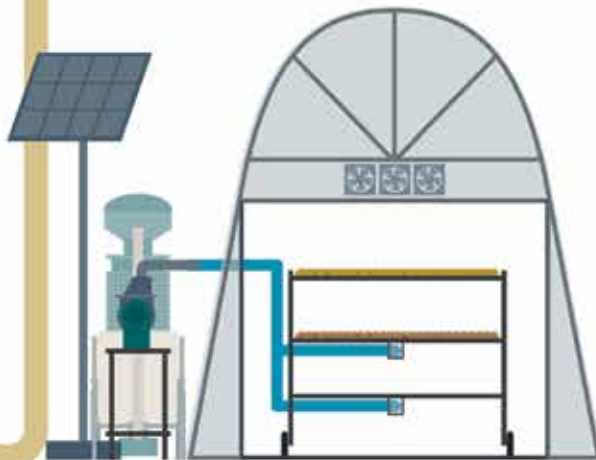
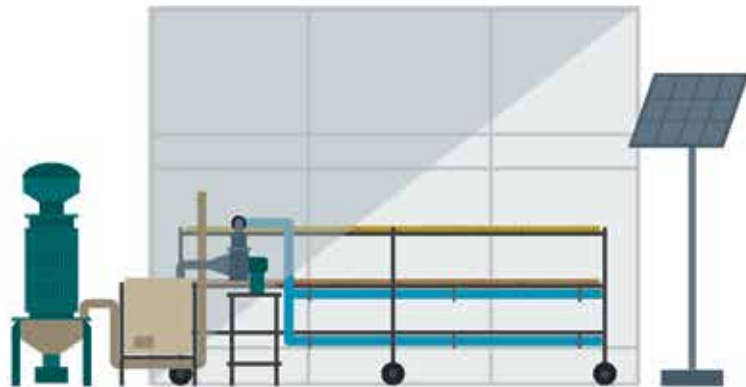
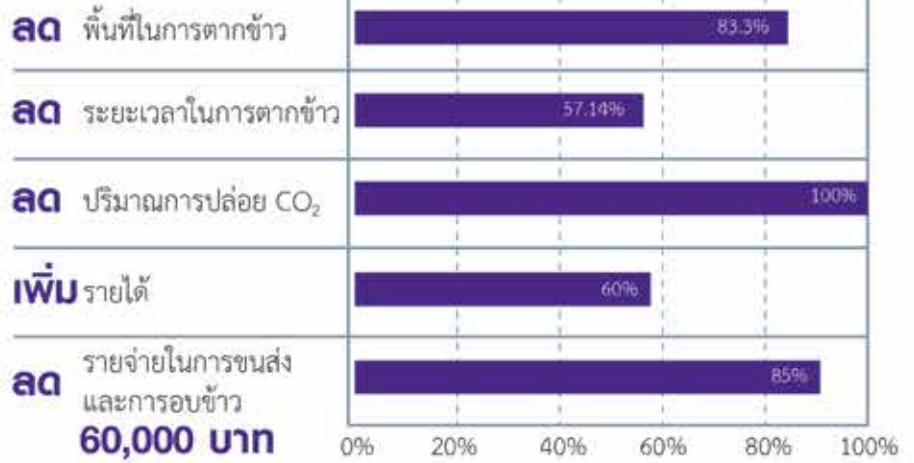
หลังจากสีข้าวแล้วนำข้าวที่ได้มาบรรจุถุง
ขนาด 1 กิโลกรัมขายเพื่อเพิ่มมูลค่า

4

- แกลบ นำมาใช้เป็นเชื้อเพลิง
- ฟาง นำมาใช้เพาะเห็ด/ทำปุ๋ย

ผลที่ได้

1 ชั้น

$$(2 \times 5 \times 0.1) \text{ m}^3 \times 580 \text{ kg/m}^3 = 580 \text{ kg}$$

3 ชั้น

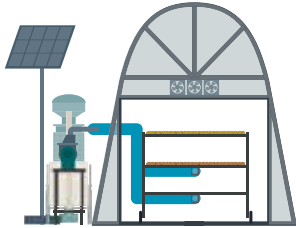
$$(2 \times 5 \times 0.1) \text{ m}^3 \times 580 \text{ kg/m}^3 \times 3 = 1,740 \text{ kg}$$

*ความหนาแน่นของข้าวเปลือก = 580 kg/m³

*การใช้งานโรงอบแห้งฯ 3 ครั้ง/อาทิตย์

“วันนี้กลุ่มนักศึกษาสามารถนำเทคโนโลยีโรงอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ และเทคโนโลยีเตาแก๊สชีววมวลมาถ่ายทอดให้กับกลุ่มเกษตรกรบ้านวังป่อง ได้เรียนรู้ทุกขั้นตอน พร้อมกับผลพิสูจน์ว่า วิกฤตศรพอเพียง แบบวังป่องโมเดลสามารถ “เพิ่มรายได้” และ “ลดรายจ่าย” ให้กับกลุ่มเกษตรกรบ้านวังป่องเป็นอย่างมาก”

เมื่อระบบเศรษฐกิจย่ำแย่คุณภาพชีวิตที่ดีไปจากเกษตรกร “ทำนาเองแต่กลับ
ไม่ได้กินข้าวที่ตัวเองปลูก” ชาวบ้านวังป่องจึงต้องปรับตัวเพื่อสร้างสมดุล และสร้าง
ทางเลือกใหม่ให้ชีวิต ก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ พร้อมผลักดันชุมชนให้
เป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าว

พ่อหลวงนิมิตร ชยัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านวังป่อง ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม
จังหวัดเชียงใหม่ เล่าว่า บ้านวังป่องมีแปลงนาอยู่ทั้งหมดราว 500 ไร่ มีจำนวน 105 ไร่ใน
เขตหมู่บ้านนนิภาที่เปลี่ยนสภาพเป็นแปลงนาอินทรีย์ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของผู้บริโภคที่นิยมรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพมากขึ้น เมื่อเกิดการรวมกลุ่มกันอย่าง
เป็นทางการ พ่อหลวงในฐานะผู้นำชุมชนมองว่า การสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคี
ให้กับกลุ่มเป็นสิ่งจำเป็น ด้วยเหตุนี้กลุ่มเกษตรกรจึงแบ่งที่นาจำนวน 20 ไร่เพื่อเป็น
ที่นาส่วนกลาง โดยสมาชิกในกลุ่มต้องช่วยกันลงแขกทำนาในที่ดินดังกล่าว เพื่อประโยชน์
ส่วนรวม

ข้าวจากนา “หน้าหมู่”¹ ทั้ง 20 ไร่ไปไหน

ที่นา 20 ไร่ จะได้ผลผลิตเป็นข้าว 1 ตันต่อไร่ต่อหนึ่งรอบการทำนา นั่นหมายความว่า
ชาวบ้านจะได้ข้าวเปลือกราว 20 ตัน แบ่งให้เด็ก ๆ ในโรงเรียนบ้านต้นผึ้ง 10 เปอร์เซ็นต์
หรือ 2,000 กิโลกรัม เพื่อนำไปใช้สร้างการเรียนรู้เรื่อง “ข้าว” ให้กับเด็ก ๆ ในโรงเรียน
(ซึ่งเด็ก ๆ ได้เข้ามามีส่วนช่วยผู้ใหญ่ตั้งแต่ขั้นตอนการปลูก)

ข้าวเปลือก 400 กิโลกรัมจะถูกแบ่งเก็บเป็นเมล็ดพันธุ์สำหรับใช้ปลูกในรอบต่อไป
ส่วนที่เหลือ 17,600 กิโลกรัม จะถูกนำไปอบและสี และบรรจุถุงขาย นำรายได้มาพัฒนา
ชุมชนบ้านวังป่องตามความต้องการของชุมชน

เลือกชุมชนที่พร้อมร่วมมือ

ถึงแม้เกษตรกรบางส่วนจะหันมาปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ให้ตนเอง
แต่เนื่องจากเกษตรกรไม่มีพื้นที่เพียงพอไว้สำหรับทำค้าง ฉาบ และตากข้าว ทำให้หลังการ

¹ ภาษาคำเมืองแปลว่า “ทรัพย์สินของส่วนกลาง ของส่วนรวมที่สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน”

เก็บเกี่ยวข่าวทุกครั้ง เกษตรกรต้องขนข้าวเปลือกทั้งหมด ไปยังโรงอบซึ่งอยู่ไกลถึงจังหวัดลำพูนเลยทีเดียว คิดเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องสูญเสียไปกับค่าขนส่งและค่าอบข้าวถึงกิโลกรัมละ 2.60 บาท

โครงการหมู่บ้านต้นแบบด้านพลังงานทดแทน... การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงตอบโจทย์ปัญหาของชุมชน โดยมีนักศึกษาจากวิทยาลัยพลังงานทดแทน และสาขาพืชไร่ คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นผู้ดำเนินงาน

มีนทร์-ปาดิศา อ่อนดอกไม้ หนึ่งในทีมงาน กล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่นักศึกษาแม่โจ้สนับสนุนชีวิตมารวมตัว ระดมสมองนำความรู้จากห้องเรียนมาปฏิบัติจริง และลงแรงแสดงฝีมือก่อสร้างและติดตั้งโรงอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์และเตาแก๊สชีววมวลให้แก่ชุมชนบ้านวังป่องด้วยตนเอง โดยมีเป้าหมายคือ ช่วยลดงบประมาณและระยะเวลาในการขนส่งและอบข้าวให้เกษตรกรอีกทั้งยังช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าวอินทรีย์ที่ปลูกในชุมชน

ซึ่งเหตุผลที่เลือกบ้านวังป่องเป็นชุมชนต้นแบบ เพราะคำนึงถึง **ทำเลที่ตั้งของชุมชน รวมถึงทุนภายใน ทั้งบุคคลและทุนทางสังคม** เป็นสำคัญ

“เราต้องการขยายผลเทคโนโลยีโรงอบ ประจวบเหมาะกับเป็นสิ่งชุมชนต้องการพอดี และที่สำคัญบ้านวังป่องอยู่ไม่ไกลจากมหาวิทยาลัย จึงง่ายต่อการเข้ามาทำโครงการ” มีนทร์อธิบาย

ต้น-อดิเทพ ไชยจันทร์ ขยายความว่า ชุมชนบ้านวังป่องตั้งอยู่ใกล้มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ นักศึกษาสามารถผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาทำงานได้ง่าย ใช้ระยะเวลาเดินทางไม่นาน นอกจากนี้ชุมชนยังมีทุนบุคคลและทุนทางสังคมที่ดีอยู่แล้ว มีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างโอกาสต่อรองทางการค้าให้ตัวเองมาโดยตลอดแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน **เมื่อมีโอกาสได้มาสัมผัสกับชุมชนจริงๆ สังเกตเห็นได้ชัดเจนว่าคนในชุมชนรับฟัง เปิดรับ มีความกระตือรือร้น และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกับนักศึกษาอย่างมาก**

งานก่อสร้างโรงอบแห้งพลังงานทดแทนและเตาแก๊ส

ชีววมวลไม่ใช่งานง่าย อีกทั้งยังต้องทำให้ได้มาตรฐานเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ใช้งาน นักศึกษาจึงขอคำปรึกษาจากศูนย์วิจัยพลังงาน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อขอช่างเทคนิคมาให้คำปรึกษาและคอยดูแลการก่อสร้างในเบื้องต้น

“พวกเราไม่เคยทำงานโครงสร้างใหญ่ๆ แบบนี้มาก่อน เคยเรียนในห้องเรียนก็จริง แต่ไม่เคยทำอะไรเลยต้องขอความช่วยเหลือจากผู้รู้ ซึ่งพวกพี่ๆ จากศูนย์ฯ ก็เต็มใจให้ความร่วมมือ” ต้น อธิบาย

การทำงานท่ามกลางแดดจ้าและต้องอาศัยการลงแรงอย่างหนัก แถมยังเบียดเบียนเวลาส่วนตัว ฟังดูแล้วเป็นงานที่ไม่น่าอภิรมย์นัก แต่ทีมงานยืนยันว่า ความตั้งใจและตัวอย่างที่ดีของรุ่นพี่อย่างมีนทร์ทำให้พวกเขาเต็มใจอยากช่วยงาน

“ถึงพี่มีนทร์จะเป็นผู้หญิงคนเดียวในกลุ่ม แต่เขาทุ่มเทมาก พวกเราสัมผัสได้ว่าเขาอยากทำเพื่อชุมชนจริงๆ มาลงพื้นที่ก็ครั้งๆ ต้องเจอเขา เขากลับพร้อมพวกเรา อยู่ตั้งแต่เย็นไปจนถึงดึก พวกเราเป็นผู้ชายแท้ๆ เห็นแบบนี้ยังไรเราก็ทิ้งเขาไม่ได้” ต้น กล่าว

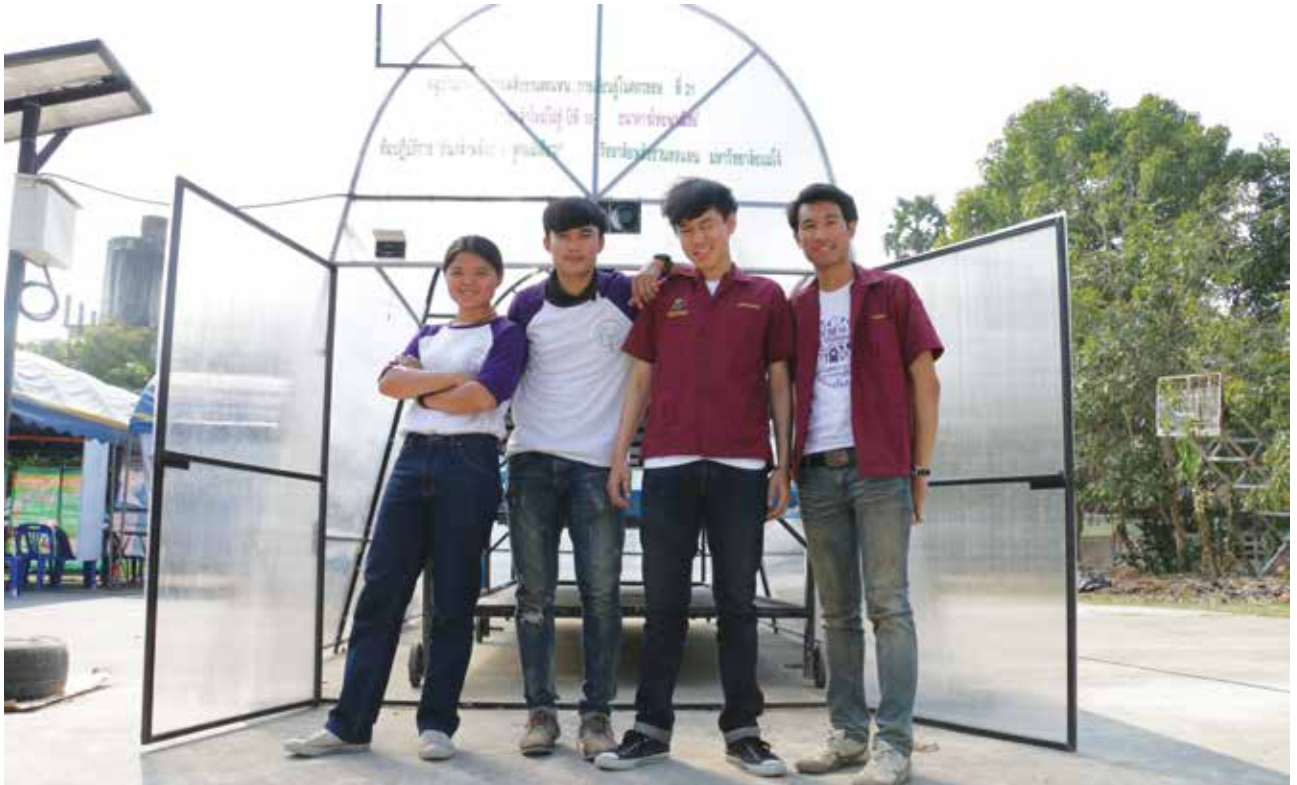
เปรียบเทียบผลแบบเก่า-แบบใหม่

สำหรับกระบวนการจัดการข้าวเปลือกของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์บ้านวังป่องแบบเก่า แม้มีขั้นตอนไม่ซับซ้อน แต่ไม่ได้สร้างอำนาจการต่อรองทางการตลาดให้แก่เกษตรกรมากนัก

ทุกครั้งที่ฤดูกาลเก็บเกี่ยวมาถึง กลุ่มเกษตรกรจะช่วยกันลงแขกเกี่ยวข้าวในที่นาส่วนกลางจำนวน 20 ไร่ ใช้เวลาไม่เกิน 1 สัปดาห์ ข้าวที่เก็บได้แต่ละครั้งจะทยอยขนส่งไปยังโรงอบที่จังหวัดลำพูน โดยมีค่าใช้จ่าย 2.60 บาท/กิโลกรัม นั่นหมายความว่า หนึ่งรอบการทำนา เกษตรกรจะเสียค่าขนส่งราวๆ สี่หมื่นกว่าบาท

ส่วนการจัดการข้าวแบบใหม่แม้จะมีขั้นตอนซับซ้อนกว่าก็จริง แต่สามารถกระจายสัดส่วนข้าวออกไปใช้ประโยชน์ได้มากกว่า ช่วยลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรได้

เปา-ภาณุพงศ์ ดันเกาะใหม่ อธิบายถึงการจัดการข้าวแบบใหม่ว่า หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวจากที่นาส่วนกลาง

แล้ว ข้าวเปลือกส่วนหนึ่งจะถูกแบ่งให้โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง เพื่อนำไปบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน ช่วยสร้างประสบการณ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องการปลูกข้าวตั้งแต่ในชั้นเรียน

สำหรับโรงอบพลังงานแสงอาทิตย์จะใช้ในเวลาปกติ ส่วนโรงอบเตาแก๊สชีวมวลจะใช้ตอนแบดเตอร์หมดหรือเวลาที่ไม่มีแสงแดด โดยนักศึกษาและชาวบ้านวางแผนร่วมกันว่าจะแบ่งข้าวออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งขายให้ลูกค้ากลุ่มเดิม อีกส่วนหนึ่งนำมาแบ่งบรรจุใหม่ในถุงสุญญากาศในชื่อว่า “วังป่องโมเดล” ถุงละ 1 กิโลกรัม ขายถุงละ 80 บาท

อัม-ปฏิมากร หินวิเศษ เสริมว่า การจัดการข้าวแบบใหม่โดยใช้โรงอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ และเตาแก๊สชีวมวล จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากชุมชนให้เข้ามาบริหารจัดการและดูแล กลุ่มนักศึกษาจึงต้องอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือให้แก่กลุ่มเกษตรกรในชุมชนด้วย

กลุ่มนักศึกษา บอกว่า เป็นความโชคดีของพวกเขาที่ชุมชนให้ออกาสทำโครงการเต็มที เปิดพื้นที่ให้พวกเขาเข้าไปเป็นวิทยากรให้ความรู้และทำความเข้าใจแก่สมาชิกในเวทีประชาคมประจำเดือน ทั้งในสวนวิถีการทำงานและเป้าหมายของโครงการ เพื่อให้สมาชิกเข้าใจการทำโครงการไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก

“พวกเราเข้าไปให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับการใช้โรงอบและเตาแก๊สชีวมวล รวมถึงการบรรจุข้าวสารแบบสุญญากาศ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าชาวบ้านจะจัดการดูแลทุกขั้นตอนได้ด้วยตนเอง”

นอกจากโรงอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์จะมีประโยชน์สำหรับใช้ออบข้าวแล้ว โรงอบแห้งยังช่วยสร้างอาชีพเสริมให้ชุมชนได้อีก เพราะสามารถใช้โรงอบนี้ อบพืชผลทางการเกษตรชนิดอื่น เช่น พริก ลำไย กัลย และสมุนไพโร เป็นต้น แล้วนำผลิตภัณฑ์เหล่านั้นมาแปรรูป เพื่อบรรจุขายต่อยอดได้อีก

4 เดือนของการทำโครงการ วันนี้กลุ่มนักศึกษาสามารถนำเทคโนโลยีโรงอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ และเทคโนโลยีเตาแก๊สชีววมวลมาถ่ายทอดให้กับกลุ่มเกษตรกรบ้านวังป๋องได้เรียนรู้ทุกขั้นตอน พร้อมกับผลพิสูจน์แล้วว่า วิถีเกษตรพอเพียงแบบวังป๋องโมเดลสามารถ “เพิ่มรายได้” และ “ลดรายจ่าย” ให้กับกลุ่มเกษตรกรบ้านวังป๋องเป็นอย่างมาก

เกษตรแบบเดิม	เกษตรแบบวังป๋องโมเดล
<ul style="list-style-type: none"> • ค่าขนส่ง/ค่าอบแห้งข้าวเปลือก 17,600 กิโลกรัม ๆ ละ 2.60 บาท รวม 45,760 บาท • ขายข้าวสาร 7,560 กิโลกรัม* ๆ ละ 60 บาท รวม 453,600 บาท 	<ul style="list-style-type: none"> • ใช้โรงอบแห้งข้าว อบข้าวเปลือก 17,600 กิโลกรัม รวม 0 บาท • ขายข้าวสาร 7,560 กิโลกรัม* ๆ ละ 85 บาท รวม 642,600 บาท
<p>* หลังจากนำข้าวเปลือกที่อบแห้งแล้วไปสี จะได้ข้าวสาร 7,560 กิโลกรัม</p>	

ทำไมต้องอยู่ “การสานต่อ”

เรียกได้ว่า โครงการหมู่บ้านต้นแบบด้านพลังงานทดแทน...การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาวิทยาลัยพลังงานทดแทน และสาขาพืชไร่ คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังช่วยให้ชุมชนปรับตัวสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภครายย่อยที่นิยมซื้อข้าวอินทรีย์จากแหล่งผลิตหรือจากชาวนาได้จริง

“ก่อนน้อง ๆ เข้ามาทำโครงการ กลุ่มของเราเคยคิดกันว่า อยากเป็นเจ้าของข้าว อยากกำหนดราคาขายข้าวเอง แต่ตอนนั้นเรายังไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการอบและการแปรรูปข้าวด้วยการบรรจุสุญญากาศแบบนี้ ที่ผ่านมามีชาวบ้านทำเท่าที่ทำได้ ขายออกไปเป็นกระสอบใหญ่โดยมีคนมาซื้อถึงที่ แต่ตอนนี้เรามีโรงอบแห้งเมื่อคำนวณต้นทุนแล้วเราประหยัดไปได้ถึง 3 ใน 4 ส่วนถือว่าเป็นทางเลือกที่ดีมากสำหรับชุมชน” พ่อหลวงนิมิตกล่าว

พ่อหลวง ย้ำว่า คณะกรรมการหมู่บ้านและสมาชิกกลุ่มข้าวอินทรีย์จะเข้ามาบริหารจัดการ รวมทั้งจัดทำแปลงคนผลิตเปลี่ยนกันเข้ามาดูแลโรงอบแห้งอย่างแน่นอน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

“เรากำลังเริ่มวางแผนการทำงาน จำนวนตั้งแต่ควรเริ่มปลูกวันไหน เพื่อกำหนดระยะเวลาการเก็บเกี่ยวข้าวของฤดูกาลหน้า จะได้จัดคิวเกษตรกรที่เข้ามาใช้โรงอบให้ไม่ชนกัน ส่วนนี้ไม่มีปัญหาเพราะเกษตรกรมีความรู้เรื่องการปลูกข้าวสามารถคำนวณระยะเวลาได้ในส่วนของบรรจุข้าวใส่ถุงสุญญากาศ จะจัดสรรสมาชิกในกลุ่มมาช่วยกันบรรจุข้าวรอไว้ให้พร้อมสำหรับการส่งออกขาย ในอนาคตหากระบบคงที่แล้ว ทางกลุ่มจะของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างโรงอบให้เพียงพอต่อความต้องการจริง ๆ”

“รู้” เมื่อลงมือทำ

ภารกิจในโครงการหมู่บ้านต้นแบบด้านพลังงานทดแทน นอกจากเป็นสนามฝึกฝีมือให้กลุ่มนักศึกษาได้นำความรู้คืนสู่ชุมชนแล้ว พวกเขายังได้นำความรู้และประสบการณ์ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเองอีกด้วย บ้านของมินท์ทำนาเช่นเดียวกัน แต่ยังทำนาโดยใช้สารเคมี เธอจึงนำความรู้เกี่ยวกับการทำนาแบบอินทรีย์ไปเผยแพร่ให้พ่อแม่ได้รับรู้ เพื่อผลผลิตที่ปลอดภัยและเพื่อสุขภาพของคนปลูกเอง ซึ่งพ่อแม่ของเธอก็ให้ความสนใจ

“ทำนาแบบใช้สารเคมีไม่ใช่แค่หญ้าและแมลงตาย แต่ข้าวกับคนที่ใช้ก็สะสมสารเคมีเข้าไปด้วยเหมือนกัน ตอนนี้เรารู้แล้วว่าหลีกเลี่ยงได้ เราทำได้เพราะมีทางเลือกที่ดีกว่า”

มินท์บอกว่า ปีนี้เป็นปีที่สองที่เธอเข้าร่วมในโครงการนี้ ประสบการณ์ในปีแรกสอนให้เธอรู้จักเทคนิคและวิธีการทำงานกับชุมชน โดยเฉพาะการทำงานร่วมกับแกนนำชาวบ้านที่ต้องค้นหา “ผู้นำที่แท้จริง” ให้พบไม่เช่นนั้นงานที่ทำจะไม่ได้รับการสานต่อ หากทีมนักศึกษาถอนตัวออกไป

ประการต่อมา...มินท์ยอมรับอย่างที่หลายคนอาจจะพูดได้อย่างไม่เต็มปากมากนักว่า **“หนูเป็นคนขี้เกียจเรียน และอ่านหนังสือ”**

เธออธิบายว่า งานแบบนี้อ่านไปก็จำไม่ได้ถ้าไม่เอามาทำจริงๆ ถ้าเราเรียน ท่อง และเอาไปสอบ อาจจะได้คะแนนดี แต่เราทำโรงอบแบบนี้ไม่เป็น เพราะไม่รู้จะลงมือยังไง เริ่มตรงไหน หรือแก้ปัญหาอย่างไร ตอนนี้แม้คะแนนสอบอาจจะไม่ดี แต่เราภูมิใจว่าทำโรงอบเป็น แก้ปัญหาได้ และมีประโยชน์จริงกับชุมชน

ต้น บอกว่า ตอนเข้ามาร่วมโครงการแรก ๆ เขาแทบทำอะไรไม่เป็นเลย แม้แต่การเชื่อมเหล็กที่เคยเรียนรู้อมา แล้วจากในห้องเรียน สิ่งที่โครงการ “กล้าใหม่...ไฟรู้” สร้างให้เกิดขึ้น คือ **ทักษะการทำงานในชีวิตจริง**

“การขึ้นโครงสร้างโรงอบแห้งในช่วงแรกจะมีช่างเทคนิคและรุ่นพี่ปี 3 เป็นแกนหลัก ผมเป็นรุ่นน้องเพิ่งเข้ามาก็อาศัยรุ่นพี่ทำ สงสัยอะไรก็ถาม แล้วลองทำด้วยตัวเอง **ทฤษฎีเราเรียนจากในหนังสือ แต่เราจะทำออกมาได้ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการทำงานในชีวิตจริง พอเข้ามาทำโครงการผมก็ได้ฝึกฝนในเรื่องนี้ อีกหน่อยเราออกไปทำงานข้างนอกเราจะทำได้คล่อง”**

เช่นเดียวกับเปา ที่กล่าวเสริมว่า “ถ้าเรียนแคในห้องเรียน ผมไม่มีทางรู้เลยว่าเมื่อออกมาทำงานจริง ๆ จะเป็นยังไง ตอนเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ผมตั้งคำถามกับวิชาคำนวณว่าเรียนแล้วจะเอาไปใช้อะไร พอเรียนจบก็ลืมหมด จนขณะนี้ก็ยังไม่ว่าเอาไปใช้แบบไหน ใช้อย่างไร อย่างตอนเรียนเชื่อมเหล็ก อาจารย์ก็ไม่ได้บอกว่าจะถ้า

เชื่อมเหล็กตอนอากาศร้อนเหล็กจะขยาย ถ้าเชื่อมตอนอากาศหนาวเหล็กจะหดสั้นลง ทำให้เวลาตัดเหล็กเพื่อขึ้นโครงสร้างโรงอบเราต้องกะประมาณเผื่อลดไว้ตั้งแต่ตอนวัด แรก ๆ ตัดเชื่อมออกมาประกอบก็ไม่พอดี เพราะเราไม่รู้เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ พวกนี้ หรือแม้แต่เรื่องการปลูกข้าวและการแปรรูปอาหารท้องถิ่นในชุมชน... **พอมารู้ตรงนี้รู้เลยว่า การคำนวณมันจำเป็น โดยเฉพาะงานวิศวกรรม ถ้าคำนวณผิดก็ผิดหมด...ผมได้เรียนรู้ทั้งหมดจากสนามจริง"**

นอกจากทักษะการทำงานที่ได้ติดตัวกลับไปแล้ว บวกกับการนำความรู้ที่ร่ำเรียนมาใช้จนเกิดประโยชน์กับชุมชน ตัวโครงการยังทำให้ **"เพื่อน"** อีกหลาย ๆ คนมองสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะกับอ้อม ที่บอกว่า **"ผมไม่ชอบกิจกรรม และไม่เคยร่วมกิจกรรมกับทางมหาวิทยาลัยเลย...ไม่ว่าจะเป็นรับน้อง กิจกรรมเชียร์ หรืออะไรก็ตาม โดยเฉพาะกิจกรรมที่คนเยอะ ๆ เหมือนเอาเราไปเป็นไม้ประดับ รู้สึกเหมือนตัวเองเกะกะ เลยไม่อยากเข้าร่วม...เพราะเราน่าจะทำอะไรได้มากกว่าการ**

อยู่เฉย ๆ ... เล่นเล่นแต่เกม แต่เมื่อเห็นเพื่อน ๆ มาช่วยพี่มันท์ทำโรงอบ เลยตัดสินใจมาทำด้วย **ชอบตรงที่เรา มีประโยชน์กับคนอื่น แม้เราจะช่วยอะไรได้ไม่มาก แต่ผมก็ทำเต็มที่"**

นอกจากนั้นการทำงานกลุ่มทำให้ได้เรียนรู้นิสัยใจคอของเพื่อนแต่ละคน นำไปสู่มิตรภาพและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันมากขึ้น

"กับเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกันจากที่ไม่สนิทกัน พอได้ทำงานร่วมกันก็รู้จักรู้จักกันมากขึ้น ตอนนี้จะมีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ทั้งเรื่องโครงการ เรื่องเรียน หรือเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวัน เหมือนเราได้เพื่อนใหม่ที่ติดอีกกลุ่มหนึ่ง"

เมื่อเอ่ยถึงเรื่องที่ทำให้ท้อแท้ท้อใจกับการทำงานมากที่สุด อ้อม บอกว่า **คงเป็นเรื่องการจัดสรรเวลาทำโครงการกับการเรียน แต่ท้ายที่สุดเขาก็ค้นพบว่าทุกอย่างจัดการได้หากมีการแบ่งเวลาที่ดี เขาจึงตัดสินใจเดินทางมาทำโครงการต่อ จนได้พิสูจน์ความมีจิตอาสาในตัวเอง**

“โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ทำให้เขาเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น เมื่อก่อนค่อนข้างเป็นคนยึดติดกับแบบแผนของตัวเอง ตอนนี่กลับเป็นคนที่ชอบฟัง ชอบเก็บข้อมูลจากคนอื่นก่อน พุดน้อยลง ฟังเยอะขึ้น ไม่พุดทำร้ายจิตใจคนอื่น เพราะได้เรียนรู้ว่า การใช้ชีวิตเราต้องยืดหยุ่น อดทนและปรับตัวเข้าหาคนอื่นด้วย”

ส่วนใหญ่พวกเราจะแวะมาขึ้นโครงสร้างโรงอบตอนเย็นไปจนถึงค่ำหรือไม่กี่กิโล บางวันดึกมากจนไปเรียนตอนเช้าไม่ไหว มีอยู่ช่วงหนึ่งเคยถามตัวเองเหมือนกันว่า ทำไปทำไม เหนื่อยก็เหนื่อย ไปเรียนก็ง่วง เรียนไม่รู้เรื่อง ถ้าสอบแล้วเกรดตก จะทำยังไง แต่พอหายเหนื่อยแล้วได้นั่งทบทวน ผมก็เริ่มจัดเวลาว่า เวลาไหนเราจะลงพื้นที่มาทำงาน เวลาไหนเราจะอ่านหนังสือ จริง ๆ มันไม่ใช่ปัญหา เพราะเราจัดการกับมันได้

“ส่วนตัวผมว่าผมเป็นคนมีจิตอาสาอยู่แล้วนะ เมื่อก่อนตอนเห็นโฆษณาในทีวี แบบที่มีไปออกค่าย ทำฝ่ายช่วยชุมชน ผมรู้สึกอีกเหมือนอยากมีช่วงเวลาแบบนั้นบ้าง พอได้มาทำจริง ๆ ถึงมันจะไม่ได้สวยหรืออย่างที่คิด เพราะมันเหนื่อยและยาก แต่ผมก็ชอบ เพราะได้ทำอะไรเพื่อคนอื่น **สิ่งที่ได้มากกว่าคำว่าเทคือความภูมิใจในตัวเอง และความมีจิตอาสาที่จะอยู่กับเราต่อไป**”

นอกจากนี้ อัม บอกว่า โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ทำให้เขาเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น เมื่อก่อนค่อนข้างเป็นคนยึดติดกับแบบแผนของตัวเอง ไม่ยืดหยุ่น ชอบหัวเสียเวลาไม่ได้อย่างที่ใจ ตอนนี่กลับเป็นคนที่ชอบฟัง ชอบเก็บข้อมูลจากคนอื่นก่อน พุดน้อยลงฟังเยอะขึ้น ไม่พุดสิ่งที่ทำร้ายจิตใจคนอื่น เพราะได้เรียนรู้ว่า การใช้ชีวิตเราต้องยืดหยุ่น อดทนและปรับตัวเข้าหาคนอื่นด้วย

ส่วนเปาที่ได้รับการกล่าวถึงจากเพื่อน ๆ ว่า เป็นคุณหนูกลัวแดด ยืนยันว่าการเข้าร่วมโครงการนี้ทำให้เขาเป็นคนหนักเอาเบาสู้ และมีความอดทนกว่าเมื่อก่อนมาก

“เมื่อก่อนให้ไปทำงานกลางแดด ผมไม่ทำเลย เพราะไม่ชอบ แต่พอมารวมกลุ่มกับเพื่อน ๆ เห็นเขาทำงานอยู่กลางแจ้ง บางทีส่งรูปเข้ามาในกลุ่ม Facebook ถ้าเราไม่มาช่วยเลย เราจะรู้สึกแสบกับตัวเองมาก ถึงตอนนี้ให้ทำอะไรถึงกัน ผมทำได้หมด ประสบการณ์ทำให้ผมรู้ว่า **สิ่งที่ผมอ่านผมจะลืม แต่สิ่งที่ผมลงมือทำผมจะจำได้ขึ้นใจมากกว่า**”

นอกจากความเห็นอกเห็นใจเพื่อนแล้ว การทำงานเพื่อชุมชนที่ต้องสัมผัสกับผู้ใหญ่และคนแก่ ทำให้ปาสัมผัสได้ถึงความอ่อนโยนในตัวเองที่เพิ่มระดับขึ้นด้วย

“รู้สึกว่าเป็นใจพ่อแม่มากขึ้น เมื่อก่อนอยู่บ้านกับพ่อแม่ เวลาเขาทำอะไรเราไม่เคยสนใจ ผมสนใจแต่เรื่องเล่นเกม ไม่ค่อยพูดจากัน แต่เดี๋ยวนี้ถึงไม่ค่อยได้ไปหา แต่ก็ได้อยู่กับพ่อแม่เยอะขึ้น ผมเห็นว่าเด็กส่วนใหญ่ไม่ค่อยชอบทำกิจกรรมกับคนแก่ มันทำให้เรามองย้อนกลับไปถึงสิ่งที่เราเคยทำ แล้วตกผลึกออกมาได้ว่า จริง ๆ ผู้ใหญ่ไม่ต้องการอะไรมาก แค่เราสนใจเข้าไปพูดคุยด้วยเขาก็ดีใจแล้ว”

“คุณค่า” จากการลงมือทำ

ว่าที่ ร.ต. ปิยะพงษ์ ยงเพชร นักวิจัยศูนย์วิจัยพลังงาน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการบอกว่า การสร้างให้เยาวชนเห็นคุณค่าของการทำงานเพื่อสังคมต้องใช้เวลาและเกิดขึ้นได้จากการลงมือทำ

“ผมเคยผ่านช่วงเวลาแบบนี้บ่อย ๆ มาก่อน การทำงานเพื่อชุมชนใช้แรงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องใช้ใจด้วย ๆ ซึมซับ ตอนนี้เป็นอาจารย์แล้ว ผมเลยเติมที่กับการสนับสนุนให้นักศึกษาเรียนรู้จากการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและดึงศักยภาพของตัวเองมาใช้ การฝึกคิดจากปัญหาเฉพาะหน้า เรียนรู้ที่จะเป็นผู้นำและผู้ตามในจังหวะที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาให้น้อง ๆ เก่งขึ้นได้”

ปัจจัยความสำเร็จที่เห็นได้อย่างชัดเจนจากการทำงานของกลุ่มนักศึกษาและชาวบ้านในโครงการนี้ คือ “ใจ”

ความจริงใจและเอาใจใส่น้อง ๆ ของมันท์ ทำให้เธอได้รับความเคารพและความไว้วางใจจากน้อง ๆ ถึงแม้จะเป็นผู้หญิงคนเดียวในกลุ่ม แต่ความตั้งใจและความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชน และสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกรของพ่อหลวงหรือผู้นำชุมชน ช่วยสร้างโอกาสให้เกษตรกรอยู่ได้ด้วยอาชีพของตนเอง ไปพร้อม ๆ กับเปิดช่องทางที่จะช่วยสร้างรายได้เพิ่มเติมให้แก่คนในชุมชนได้

ทั้งหมดนี้คงเกิดขึ้นไม่ได้ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งปิดใจและไม่จัดพลังใจออกมาสู่นิยามที่เผชิญปัญหา ยิ่งเมื่อทุกคนเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองและลงมือทำอย่างเต็มที่ด้วยแล้ว งานนั้นก็สำเร็จได้ไม่ยาก

**โครงการหมู่บ้านต้นแบบ
ด้านพลังงานทดแทน...
การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**

ที่ปรึกษาโครงการ

ว่าที่ ร.ต. ปิยะพงษ์ ยงเพชร
อาจารย์ณัฐวุฒิ ดุษฎี
ดร. นิกราน หอมดวง

ทีมทำงาน

ปาณิสสา อ่อนดอกไม้ ภาณุพงศ์ ดันเกาะใหม่
อดิเทพ ไชยจันทร์ ปฏิมากร สนิวิเศษ
ยงยุทธ ใต้เจาสน กฤษฎา ตีระกา
อนุสรณ์ รุ่งเรือง ธนศ จิระปาน
ชัชชลา เจริญเมือง

—
**เปิดกล่อง
เปิดใจ
สร้างสายใย
ครอบครัว**
—

มหาวิทยาลัยนเรศวร

โครงการ Box of Love
กล่องสายใย ใส่ใจลูกรัก

Box of Love กล่องสายใย ใส่ใจลูกรัก

มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

โจทย์ปัญหา

เหตุผลสำคัญที่ทำให้การรักษาเด็กที่มีอาการปากแห้งเพดานโหว่
ไม่มีประสิทธิภาพ คือ ผู้ปกครองไม่พาเด็กมาตามนัด
บางรายเมื่อกลับไปก็ไม่มีความรู้ในการดูแลลูก

ขั้นตอนการทำงาน

ข้อมูล ทางกรมแพทย์และการรักษา

?

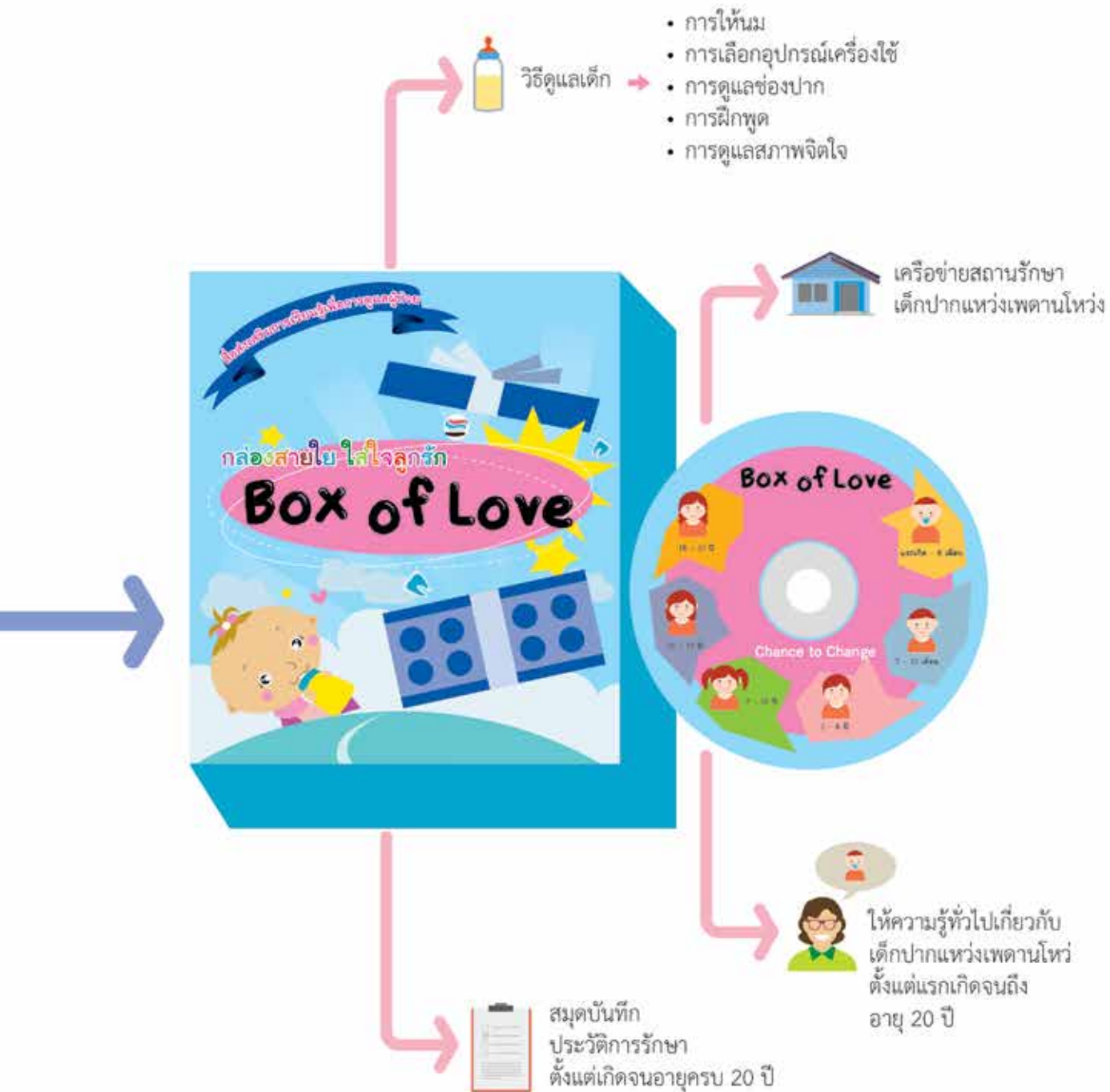
ปัญหา ผู้ปกครองขาดความเข้าใจ
เรื่องอาการปากแห้งเพดานโหว่

ออกแบบ กล่อง Box of Love

แนะนำ จัดกิจกรรมแนะนำ กล่อง Box of Love

“Box of Love กล่องสายใย ใส่ใจลูกรัก สร้างขึ้นเพื่อเป็น “สื่อกลาง” ในการส่งสารไปยังพ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลเด็ก ที่มีอาการปากแหว่งเพดานโหว่อย่างถูกต้อง พร้อมให้ความร่วมมือกับแพทย์ ช่วยเพิ่มทางเลือกในการดูแลผู้ป่วยให้ได้ผลดีที่สุดจากคนใกล้ชิด”

“สื่อมีอิทธิพลต่อการสร้างการรับรู้ของคนในสังคม สิ่งนี้เป็นบททดสอบสำคัญสำหรับพวกเราที่ต้องการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยปากแหว่งเพดานโหว่ ต้องการสื่อสารข้อมูลที่จำเป็น มีประโยชน์ และเชื่อถือได้ เพื่อเด็กจะได้เติบโตขึ้นมาโดยไม่รู้สึกว่าตัวเองมีปมด้อย” นิลิตคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร คนหนึ่งเอ่ยขึ้นอย่างมุ่งมั่น

“สื่อสาร” เพื่อการรักษาที่ดีกว่า

เพราะส่วนหนึ่งในวิชาเรียนของนิสิตทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร คือ เรื่อง “การสื่อสาร” เพราะท้ายที่สุด “ประสิทธิภาพ” ของการรักษาจะดีหรือไม่นั้น “การสื่อสาร” กับผู้ป่วยก็เป็นประเด็นสำคัญเช่นเดียวกัน

ถ้าการสื่อสารสามารถ “สร้างความเข้าใจ” ให้ผู้ป่วย หรือผู้ดูแล นำไปปฏิบัติต่อหลังการรักษา ย่อมทำให้การรักษาครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลจากการรวบรวมสถิติของศูนย์ปากแหว่งเพดานโหว่ในปี 2559 พบว่า จังหวัดพิษณุโลกเป็นพื้นที่ที่มีผู้ป่วยปากแหว่งเพดานโหว่มากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ทั้งที่อยู่ภายใต้การดูแลรักษาของแพทย์แล้ว และยังไม่ได้รับการดูแลรักษา ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เด็กมีอาการปากแหว่งเพดานโหว่มาจากหลายปัจจัย อาทิ เกิดการติดเชื้อ หรือมารดาป่วยระหว่างตั้งครรภ์ เป็นต้น

แต่นั้นไม่ได้หมายความว่า ภาวะผิดปกติทางร่างกายจะไม่สามารถรักษาให้หายกลับมาเป็นปกติได้ ซึ่งในทางการแพทย์ระบุว่า เด็กที่มีอาการปากแหว่งเพดานโหว่สามารถรักษาได้ แต่ต้องใช้เวลาในการดูแลรักษาไม่น้อยกว่า 20 ปี

ทั้งนี้องค์ประกอบสำคัญนอกจากขั้นตอนการรักษา ปัจจัยสำคัญอีกประการคือ “ผู้ปกครอง”

ผศ.ทพ.ดร. อนุพันธ์ สิทธิโชคชัยวุฒิ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยนเรศวร กล่าวไว้ว่า อาการของเด็กปากแหว่งเพดานโหว่สามารถรักษาได้ แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครองเป็นสำคัญ เพราะปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือไม่มาตามแพทย์นัด ซึ่งถ้าปล่อยไว้ อาการก็จะหนักขึ้น รักษายากขึ้น และอาจทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นไปด้วย

สร้างความเข้าใจด้วยการ “สื่อสาร”

ระหว่างที่ไปช่วยงานในคลินิกแก้ไขปากแหว่งเพดานโหว่และความผิดปกติบนใบหน้าหรือที่เรียกว่า “ศูนย์ปากแหว่งเพดานโหว่” อู๋-พชร ชมพูนุฎรัตน์ สังเกตเห็น “แม่วัยใส” ดูแลลูกของตัวเองอย่างไม่คลาดสายตา เธอจดบันทึกทุกคำพูด และคำแนะนำของหมอ จดรายละเอียดทุกอย่างที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวลูก

“ความรักของแม่...ช่างยิ่งใหญ่จริงๆ” อู๋ไม่ใช่แค่คิด แต่เขานำเรื่องนี้มาขยายผล พร้อมคิดต่อว่า “แล้วเราจะถ่ายทอดความรักของแม่ต่อลูกไปสู่คนอื่น ๆ ได้อย่างไร” จึงกลายเป็น “แรงผลักดัน” ให้เขาหันมาสนใจเรื่องนี้

“จริงๆ ต้องทำวิจัยเรื่องการสื่อสาร ซึ่งพวกเรา ก็คิดจะทำสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคปากแหว่งเพดานโหว่ให้ผู้ปกครองอยู่แล้ว...แต่ตอนนั้นยังคิดไม่ออกว่าหน้าตาของสื่อควรเป็นเช่นไร” อู๋อธิบายถึงจุดเริ่มไอเดีย

แม้มีความชอบด้านการผลิตสื่อ แต่เพราะขาดความรู้ นิสิตทันตแพทย์จึงยังไม่มีบทสรุปว่าจะสื่อสารข้อมูลผ่านช่องทางไหนจึงจะเหมาะสม ไอเดียแตกต่างหลากหลายประเด็นเข้ามา ส่วนที่ยากที่สุดคือการตัดสินใจเลือกว่า “จะใช้สื่อไหน และจะสื่อสารอย่างไรจึงจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด?”

อู๋อธิบายถึงความแตกต่างระหว่างความชอบกับความถนัดว่า แม้เขาจะชอบเรื่องสื่อ แต่เมื่อยังไม่มีความรู้มากพอ การขอคำปรึกษาจากผู้รู้หรือผู้ที่เชี่ยวชาญกว่า จึงเป็นสิ่งจำเป็น

“ผมเรียนทันตแพทย์ มีความรู้และได้ฝึกในเรื่องที่เรียนมา ให้ผมรักษาผู้ป่วยผมทำได้ แต่เรื่องสื่อยังมีหลายอย่างที่ผมไม่รู้ อะไรที่ไม่รู้เราก็ต้องยอมรับว่าไม่รู้ ไม่ใช่ตะบี้ตะบันทำด้วยความไม่เข้าใจ แบบนั้นผมว่ามันเสียเวลาและไม่มีความประโยชน์”

นอกจากการค้นคว้าหาข้อมูลรูปแบบและช่องทางการสื่อสารด้วยตัวเอง ปัจจุบันหนูนออีกอย่างที่ทำให้ นิสิตพบทางออกคือการปรึกษา “ผู้รู้”

“เราไปหาหรืออาจารย์ บอกว่าจะทำข้อมูลเพื่อสื่อสารสร้างความเข้าใจเรื่องการดูแลเด็กปากแหว่งเพดานโหว่แล้วข้อมูลเราเยอะ..อาจารย์ก็เสนอให้ลองทำเป็นชุด Kit”

จากไอเดียที่เป็นนามธรรม เกิดเป็นภาพการสื่อสาร ข้อมูลลงในแผ่นพับ พัฒนามาเป็นกล่องรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างความแตกต่างและดึงดูดใจ ช่วงระหว่างการออกแบบกล่องนี้เอง เป็นช่วงเวลาที่พวกเขาได้รู้จักโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้”

อั้ง-อั้งศุมาลิน หลากสุขถม สมาชิกอีกคนเล่าว่า ตอนนั้นพวกเขายังหาข้อสรุปไม่ได้ว่าจะทำกล่องออกมาในรูปแบบไหน พอดีอาจารย์เอารายละเอียดโครงการมาให้ดู คิดว่าวัตถุประสงค์ของโครงการเข้ากับสิ่งที่พวกเขาทำอยู่ โครงการนี้เป็นการทำงานกับชุมชน คิดได้ว่าชุมชนแรกของเราก็คือโรงพยาบาล แล้วสิ่งที่เราทำจะเป็นประโยชน์ให้อีกหลายครอบครัว

กว่าจะเป็น Box of Love

แน่นอนว่าการรักษาผู้ป่วยเป็นหน้าที่หลักของแพทย์ แต่การดูแลผู้ป่วยอย่างดีที่สุดต้องอาศัยความร่วมมือจากคนใกล้ชิด ซึ่งผู้ปกครองคือคนสำคัญที่สุด เพราะนั่นหมายถึงการเยียวยารักษาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อช่วยลดและบรรเทาปมด้อยทางสังคมในอนาคต

ในทางการแพทย์ การดูแลรักษาผู้ป่วยปากแหว่งเพดานโหว่ต้องอาศัยความร่วมมือจากแพทย์ 2 ฝ่ายหลัก ได้แก่ แพทย์ศัลยกรรมตกแต่ง และทันตแพทย์

“เราไม่ได้อยากแข่งขันเรื่องสถิติของผู้ป่วย ตอนคิดวางแผนโครงการนี้ สถานการณ์ผู้ป่วยที่ยังอยู่อันดับสองของประเทศ แต่ตอนนี้เราขึ้นมาเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งเราไม่ได้ดีใจกับสถิตินี้...มองอีกแง่หนึ่งก็คือเป็นความโชคดีที่เราทำกล่องนี้ออกมาสำเร็จ พร้อมสำหรับการนำออกไปใช้ประโยชน์ทันที ไม่ต้องรอเวลาหรืออะไรอีก” อุกกล่าว

Box of Love กล่องสายใย ใส่ใจลูกรัก สร้างขึ้นเพื่อเป็น “สื่อกลาง” ในการส่งสารไปยังพ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลเด็กที่มีอาการปากแหว่งเพดานโหว่อย่างถูกต้อง พร้อมให้ความร่วมมือกับแพทย์ช่วยเพิ่มทางเลือกในการดูแลรักษาผู้ป่วยให้ได้ผลดีที่สุดจากคนใกล้ชิด

Box of Love ทำออกมาในรูปแบบกล่องพิเศษ (Essential Package) บรรจุทั้งสมุดบันทึกข้อมูลผู้ป่วย สมุดให้ความรู้เรื่องการดูแลรักษาผู้ป่วย และแผ่นผังข้อมูลชีตนำเสนอข้อมูลในรูปแบบ infographic รวมทั้งชุดอุปกรณ์ตัวอย่าง เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน และผ้าก๊อช เนื้อหาที่บรรจุในกล่อง ประกอบด้วย การดูแลเด็กตั้งแต่แรกเกิด เช่น การป้อนนม การฝึกพูด ดูแลพัฒนาการทางการพูดและการได้ยิน ตลอดจนไปจนถึงการตรวจดูความพร้อมของบุตรหลานว่า เมื่อไรจึงจะสามารถเข้ารับการผ่าตัดได้ การดูแลบุตรหลานหลังผ่าตัด และการดูแลสภาพจิตใจ เป็นต้น

ทั้งหมดเพื่อสร้างความแปลกใหม่และสร้างความดึงดูดใจให้ผู้ปกครอง รวมถึงบุตรหลาน อันจะนำไปสู่การส่งสารได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลรักษาทันทีตั้งแต่แรกเกิด

แม้ว่าเป้าหมายสำคัญคือ การสร้างความเข้าใจใหม่ให้ผู้ปกครองรู้ว่า นอกจากแพทย์แล้ว ผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมดูแลรักษาผู้ป่วยได้ แต่ก็จะออกมาเป็น Box of Love ข้อมูลต่างๆ ที่บรรจุในกล่องล้วนมีที่มาจากการสอบถามบุคลากรทางการแพทย์และผู้ปกครอง ทั้งนี้เพื่อรับฟังและสืบค้นให้เห็นปัญหาที่แท้จริง

อชีพ-ณัฐชาวดีพร บุญเกิด หนึ่งในสมาชิกกลุ่มอธิบายว่า การทำงานเชิงข้อมูลแบ่งเป็น 3 ส่วน

ส่วนแรก คือการสอบถามข้อมูลและวิธีการรักษาผู้ป่วยที่ได้มาตรฐานตามระบบ จากบุคลากรทางการแพทย์ประจำคลินิกแก้ไขภาวะปากแหว่งเพดานโหว่ และความผิดปกติบนใบหน้า มหาวิทยาลัยนเรศวร **ส่วนที่สอง** คือการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากหนังสือและอินเทอร์เน็ต และ **ส่วนที่สาม** คือการสอบถามถึงปัญหาและสิ่งที่ผู้ปกครองอยากรู้

หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลจากทั้ง 3 ส่วนมากลั่นกรองออกเป็น “ชุดความรู้ใหม่” ที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ และเป็นประโยชน์ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรทางการแพทย์สามารถติดตามผลการรักษาได้ง่ายขึ้น (จากสมุดบันทึกผู้ป่วย) รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่กำลังเผชิญจากประสบการณ์ตรงของตัวเอง

“เนื้อหาที่บรรจุในกล่อง เราไม่ได้มองแค่การรักษาทั่วไปตามปกติ แต่เพิ่มเติมความรู้ที่จำเป็นด้านพัฒนาการของเด็กด้วย เพื่อให้ผู้ปกครองใช้สังเกตการเปลี่ยนแปลงและฝึกฝนบุตรหลานได้ด้วยตัวเอง” อชีพขยายความ

นพ. ศรัณย์ วรศักดิ์วุฒิมิพงษ์ ผู้อำนวยการสถานรักษาแก้ไขภาวะปากแหว่งเพดานโหว่ และความผิดปกติของศีรษะและใบหน้า กล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติเพื่อดูแลรักษาผู้ป่วยปากแหว่งเพดานโหว่ในกล่อง Box of Love ว่า เนื้อหาทั้งหมดผ่านการพิจารณาจากบุคลากรทางการแพทย์ของศูนย์ฯ ทั้งหมดเป็น

“เนื้อหาที่บรรจุในกล่อง เราไม่ได้มองแค่การรักษาทั่วไปตามปกติ แต่เพิ่มเติมความรู้ที่จำเป็นด้านพัฒนาการของเด็กเข้าไปด้วย เพื่อให้ผู้ปกครองใช้สังเกตการเปลี่ยนแปลง และฝึกฝนบุตรหลานได้ด้วยตัวเอง”

ข้อมูลที่ถูกต้อง จำเป็น และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ตามแต่ละช่วงอายุไปจนถึงอายุ 20 ปี

นอกจากนี้ นพ. ศรัณย์ ยังยืนยันว่ากล่อง Box of Love ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรทางการแพทย์ของศูนย์ฯ ให้ทำงานได้ง่ายขึ้น เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง และทีมแพทย์ผู้รักษา และสามารถนำไปขยายผล เพื่อส่งต่อไปยังศูนย์ฯ ทั่วประเทศได้

“ปกติการให้คำชี้แนะและให้ข้อมูลผู้ป่วยเป็นงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ อยู่แล้ว แต่พอมีกล่องนี้เข้ามา สมุดบันทึกการรักษาผู้ป่วยที่อยู่ในกล่องเป็นเหมือนบัตรประจำตัวที่ผู้ป่วยจะพกติดตัวไปรักษาที่ไหนก็ได้ไม่ว่าเจ้าหน้าที่คนไหนมาเปิดอ่านและรับช่วงต่อในการรักษา เจ้าหน้าที่จะเข้าใจและรับรู้สถานการณ์ปัญหาของผู้ป่วยอย่างถูกต้อง เนื่องจากจะมีบันทึกการรักษาและประเมินผลการรักษาแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียดลงในสมุดเรียงไปตามลำดับ หรือแม้แต่การให้คำแนะนำผู้ป่วย บุคลากรทางการแพทย์สามารถใช้คู่มือในกล่องเป็นข้อมูลอ้างอิงเพื่อให้คำปรึกษาผู้ป่วยได้อย่างตรงจุด”

ส่วนวิดีโอ Infographic ที่บรรจุในกล่อง Box of Love ในรูปแบบแผ่นซีดีนั้น อธิบายว่า พวกเขาขอความช่วยเหลือจากอาจารย์คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร ให้มาช่วยอบรมการผลิตสื่อและช่วยทำวิดีโอเพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่น่าสนใจมากขึ้น

“ผู้ปกครองบางคนอ่านหนังสือไม่ถนัด พวกเราคิดว่าวิดีโอ Infographic จะช่วยอุดช่องว่างนั้นได้ พอทำออกมาจริง ๆ ผู้ปกครองบอกว่า น้อง ๆ ที่เป็นผู้ป่วยเองก็ชอบดู เพราะภาพน่ารักดึงดูดความสนใจและเนื้อหาเข้าใจง่าย”

อาจารย์ปริญญา บุญชัย คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร สะท้อนแง่มุมในบทบาทที่ปรึกษาต่างคณะ เมื่อได้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับนิสิตว่า รู้สึกภูมิใจที่ได้มีโอกาสนำความรู้และเทคนิคกระบวนการมาถ่ายทอดให้นิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์ ทั้งที่ไม่มี ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเลยในแง่ของวิชาเรียน

“น้อง ๆ ทำในเรื่องที่เป็นไปได้ นำความรู้และกระบวนการทางการแพทย์มาใช้ผนวกกับสื่อ แล้วนำมาใช้ประโยชน์ให้เกิดผลได้จริง”

“ส่งสาร” ให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย

เมื่อโจทย์หลัก คือ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้พ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลรักษาเด็กปากแหว่งเพดานโหว่ตั้งแต่แรกเกิด ความเข้าใจที่ว่าคงไม่สามารถเกิดขึ้นอย่างถูกต้องและชัดเจนได้ จากการหยิบยื่นกล่องข้อมูลให้ผู้ปกครองแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่ทำอะไรต่อ

แอม-สัจจาพร ทิพกร บอกว่า พวกเขาไม่ต้องการให้ Box of Love เป็นเพียงกล่องบรรจุข้อมูลและคำแนะนำ แต่อยากให้ Box of Love เป็น “ตัวกลาง” ความรัก เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับบุตรหลาน เข้าด้วยกัน ด้วยเหตุนี้ กลุ่มนิสิตจึงต้องแน่ใจว่า เมื่อได้รับกล่องไปแล้ว ผู้ปกครองจะนำกล่องไปใช้งานให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

การจัดเวทีทำความเข้าใจเรื่องการใช้กล่อง Box of Love ให้แก่ผู้ปกครอง เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่กลุ่มนิสิตริเริ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้ปกครองนำสื่อความรู้นี้ไปใช้จริง กิจกรรมครั้งนั้นมีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 25 ครอบครัว จากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 30 ครอบครัว

“เราใช้ฐานข้อมูลผู้ป่วยจากศูนย์ฯ แล้วประสานงานติดต่อผู้ปกครอง เชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมโดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่เขาจะได้รับ โควิดตัวผู้ป่วยของศูนย์ฯ แต่ละปีมี 30 คน พอติดต่อไปบางครอบครัวไม่สะดวกมาร่วมกิจกรรม เราเลยนำฐานข้อมูลสำรองของผู้ป่วยมารวมด้วย ติดต่อไปได้เพิ่มขึ้นมาอีก 4 ครอบครัว”

นอกจากการให้ความรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้กล่อง Box of Love แล้ว ผลตอบแทนที่ได้รับอย่างคาดไม่ถึง คือ “เกิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้”

ระหว่างผู้ปกครองที่มีประสบการณ์จากการดูแลรักษาบุตรหลานจริงๆ ประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละคน สามารถช่วยอุดช่องว่างปัญหา หรือช่วยป้องกันปัญหาของบางคนได้อย่างดีเยี่ยม

“พอพ่อแม่เด็กมาเจอกัน เขาได้เรียนรู้ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาระหว่างกัน เป็นการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองในชีวิตจริง เดิมที่เราตั้งใจสร้างกลุ่มเครือข่ายใน Social Media แต่อาจจะไม่เหมาะสำหรับบางครอบครัวที่ไม่ได้ใช้สื่อเหล่านี้ กลายเป็นว่าการเจอกันตัวต่อตัวแบบนี้สร้างความสัมพันธ์ได้ดีกว่า” แอมอภิบาย

ทั้งนี้ กลุ่มนิสิตย้ำว่า พ่อแม่ผู้ปกครองต้องมีความเชื่อมั่นก่อนว่า อาการปากแห้งเพดานโหว่สามารถรักษาให้เป็นปกติและดีขึ้นได้ ความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งจากคณะแพทย์และผู้ปกครองจะช่วยสร้างความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจให้เด็กได้ เพื่อลดอุปนิสัยของเด็กในอนาคต

“ผลตอบรับจากเวทีในวันนั้นดีมาก ผู้ปกครองหลายคนบอกว่า การให้ข้อมูลความรู้แบบนี้ น่าจะมีมาตั้งนานแล้ว แต่ละคนพอใจกับกล่อง Box of Love และสะท้อนว่ามีประโยชน์กับตัวเอง ซึ่งเป็นผลมาจากการสำรวจความต้องการและสอบถามถึงปัญหาของ

ผู้ปกครอง ตั้งแต่ช่วงสำรวจข้อมูลก่อนการผลิตกล่อง ต่อจากนี้เรายังต้องติดตามผลอีกว่า ผู้ปกครองนำไปใช้ประโยชน์จริงหรือไม่ แล้วได้ผลลัพธ์อย่างไรบ้าง” อีฟกล่าว

กล่องนี้ต้อง...ขยาย

วันนี้แม้ว่า Box of Love จะประสบผลสำเร็จแล้ว ในระดับหนึ่ง แต่กลุ่มนิสิตยังไม่หยุดแค่นี้ พวกเขาคิด “ขยายผล” Box of Love ออกไปในวงกว้าง ล่าสุดคลินิก แก่ไขปากแหว่งเพดานโหว่ และความผิดปกติบนใบหน้า มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้นำกลยุทธ์การให้ความรู้กับผู้ปกครองผ่านการใช้สื่อ Box of Love ไปเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ปกครอง นอกจากนี้ นพ.ศรัณย์ ยังได้ออกหนังสือรับรองการใช้เป็นสื่อหลักสำหรับผู้ปกครองและทีมแพทย์ในการนัดตรวจแต่ละครั้ง โดยจะนำไปเป็นจุดเด่นของงาน “Cleft Family Day” ในวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2559 ที่ทางศูนย์จัดขึ้นทุกปี และจะมีการประเมินผลความพึงพอใจการใช้งาน เพื่อนำไปปรับปรุงต่อไป ที่สำคัญคือ นพ. ศรัณย์ จะนำสื่อ Box of Love ไปเสนอต่อที่ประชุมของ “สมาคมความพิการปากแหว่ง เพดานโหว่ ใบหน้าและศีรษะแห่งประเทศไทย” เพื่อให้สมาคมพิจารณาแล้วนำไปขยายผลในศูนย์อื่นๆ ทั่วประเทศ

นอกจากนี้ยังเกิดเครือข่ายผู้ปกครองของผู้ป่วยปากแหว่งเพดานโหว่ผ่านกลุ่ม Facebook ชื่อ Cleft family by Box of Love ทำให้ผู้ปกครองเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดูแลผู้ป่วยระหว่างผู้ปกครองด้วยกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และยิ่งขยายผลไปยังผู้ปกครองของศูนย์อื่นๆ โดยมีบุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้ร่วมคัดกรองข้อมูลต่างๆ ที่ถูกต้อง

และล่าสุดกลุ่มนิสิตยังคิดขยายผลต่อด้วยการนำข้อมูลที่ดีในกล่อง Box of Love ทั้งหมดไปฝากไว้ใน Application ชื่อ Layar โดยผู้สนใจสามารถใช้โทรศัพท์มือถือสแกนบาร์โค้ดที่อยู่ข้างกล่อง Box of Love จากนั้นจะสามารถดาวน์โหลดข้อมูลในกล่องมาใช้ได้ทันทีทั้งภาพและเสียง สำหรับเหตุผลที่ต้องใช้ Application Layar เพราะกล่อง Box of Love ที่กลุ่มนิสิตผลิตขึ้นมีจำนวนเพียง 100 กล่องเท่านั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงต้องเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลด้วย Application ดังกล่าว

กล่องของความสุข

ว่าไปแล้ว นิสิตทันตแพทย์ไม่น่าจะมีเวลาทำกิจกรรมนอกห้องเรียนมากนัก เฉพาะวิชาเรียนภาคบังคับก็หนักหนาสาหัสสาครกรจ์อยู่แล้ว พวกเขายอมรับว่า “เวลา” เป็นปัจจัยเงื่อนไขสำคัญในการทำงาน แต่การอ้างว่า “ไม่มีเวลา” ย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร พวกเขาจึงเลือก “แบ่งและจัดสรรเวลา” มาทำงานร่วมกันให้ได้มากที่สุด

“วิชาเรียนของพวกเราไม่เหมือนกัน เวลาว่างในแต่ละวันก็ไม่ตรงกัน สิ่งที่ทำได้คือ นัดกันทำงานตอนเย็นไปจนถึงค่ำหรือตีไปเลยก็มี ส่วนเรื่องเรียนเราก็ต้องรับผิดชอบทั้ง 2 อย่างไปพร้อมๆ กันให้ดีที่สุด จะทิ้งเรื่องได้เรื่องหนึ่งไปไม่ได้ เพราะเป็นหน้าที่ของเรา มันอาจจะหนักกว่าคนอื่น แต่เราก็เลือกแล้วที่จะทำ เพราะมันมีประโยชน์และเป็นสิ่งที่ผมชอบ” อู๋กล่าว

หากเปรียบเทียบการเรียนในตำราเรียนเป็นกล่องรูปทรงสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ กล่องหนึ่ง ที่มีความรู้ซึ่งผ่านการคัดสรรไว้แล้วบรรจุอยู่ในกล่อง Box of Love ของพวกเขา

“การำโครงการไม่ได้ทำให้เลิเกียงหรือเลิเกแสดงความคิดเห็น แต่ถ้าจะเกียงต้องเกียงด้วยเหตุผล แล้วนำข้อมูลทั้งหมดจากการรับฟัง มาตัดสินใจให้เป็นกลางที่สุด””

ได้บรรลุเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้ปกครองในการดูแลผู้ปวย สร้างแรงบันดาลใจ และสร้างกำลังใจให้ผู้ปกครองมั่นใจ ได้ว่า ปากแหวงเพดานโหว่สามารถรักษาให้หายได้ หากผู้ปกครองให้ความร่วมมือ ดูแลรักษาและใส่ใจ ผู้ปวยอย่างใกล้ชิด

กลุ่มนิสิตยืนยันว่า นอกจากการนำความรู้ในตำรา เรียนมาใช้ประโยชน์แล้ว โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ยัง เปิดโอกาสให้พวกเขาได้เรียนรู้นอกห้องเรียน นั่นหมายถึงการ เรียนรู้นอกเหนือจากสิ่งทีนิติตันตแพทยศาสตร์ทั่วไป จะได้รับ ผ่านการลงมือทำ

แอมสะท้อนว่า โครงการนี้ปลูกความเป็นผู้ใหญ่ ในตัว ทำให้มีวิสัยทัศน์ และคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล มากขึ้น

“เมื่อก่อนเวลาจะทำโครงการหรือทำงานอะไร เราทำด้วยความอยากอยางเดียว แ่อยากทำ แต่ไม่ได้ คิดไปไกลว่า สิ่งทีอยากทำจะมีประโยชน์หรือนำไปต่อยอด อะไรได้ แ่บางครังความอยากที่ว่ายังทำให้เกียงคนอื่น... การทำโครงการไม่ได้ทำให้เลิเกียงหรือเลิเกแสดงความคิดเห็น แต่ถ้าจะเกียงต้องเกียงด้วยเหตุผล แล้วนำข้อมูล ทั้งหมดจากการรับฟังมาตัดสินใจให้เป็นกลางที่สุด”

แอม ย้ำต่อไปว่า ความรับผิดชอบเกิดขึ้นเป็นเงา ตามตัวทันที เมื่อโครงการได้ผ่านการวางแผนและระบุ ตารางทำงานอย่างเป็นรูปธรรม การมีมนุษยสัมพันธ์ทีดี กับคนไขและคนรอบตัวมากขึ้น เป็นความเปลี่ยนแปลง อีกอยางหนึ่งทีเธอสังเกตเห็นตัวเองได้อย่างชัดเจน

“จากนิติตทีก็เรียนไป ไม่ได้สนใจอะไร โครงการงาน นี้ทำให้เปิดตัวเองออกไปสนใจคนอื่น เพราะเป็นการ ทำงานทีต้องเกียงข้องกับหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นการ

ขอคำปรึกษา ติดต่อประสานงาน ขอความร่วมมือ ทั้งจากรุ่นพี่ อาจารย์ ผอ.ศูนย์ฯ บุคลากรโรงพยาบาล ผู้ปกครอง และทีมงานด้วยกันเอง”

ส่วนอุ้กล่าวถึงสิ่งทีได้เรียนรู้ว่า การทำงานเป็นทีม และความไวเื้อใจเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำงาน ทุกแขนง

“หากไม่แบ่งงานกันทำเป็นทีมและไม่เื้อใจกัน งานจะไม่สามารถเดินหน้าได้เลย การเก็บงานไว้คนเดียว โดยไม่ไวเื้อใจให้คนอื่นทำ มันไม่มีประโยชน์ เอาเข้าจริง พองานล้นมือ ผลลัพธ์ทีออกมาก็ไม่เต็มร้อยอยู่ดี ดังนั้น นอกจากตัวเองแล้ว ต้องมีความเื้อมั่นในตัวคนอื่น รู้ว่าแต่ละคนถนัดอะไร แล้วแบ่งกันทำตามความถนัด และความสนใจ เมื่อมอบหมายงานให้คนอื่นไปแล้ว ก็ต้องเื้อมั่นว่าเขาจะทำออกมาได้ดีและทำอยางดีทีสุด ทุกครังทีผมมอบหมายงานให้คนอื่น ผมถือเื้อเป็นความ รับผิดชอบของผม เพราะผมเป็นคนตัดสินใจ การเคารพ คนอื่นเท่ากับเคารพการตัดสินใจของตัวเองด้วย”

กล่องของการเรียนรู้

ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ ผศ.ทพ.ดร. อนุพันธ์ สิทธิโชคชัยวุฒิ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยรัตนนครบอกว่า โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ทำให้อาจารย์มีความไวใจและมั่นใจในศักยภาพของนิสิตมากขึ้น เป็นการสร้างการเรียนรู้ในมิติที่แตกต่างด้วยการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับเด็ก

“ถึงแม้จะเป็นที่ปรึกษา แต่ผมก็วางบทบาทตัวเองเป็นคนให้กำลังใจและทำความเข้าใจมากกว่า บางครั้งที่มีปัญหา จากประสบการณ์ของเรา เราอาจมีวิธีแก้ปัญหาอย่างหนึ่ง แต่เมื่อปล่อยให้เด็กแก้ปัญหาเอง หลายครั้งเราพบว่าวิธีการของเขาดีกว่าเราเสียอีก จุดเด่นของเด็ก

กลุ่มนี้ คือ เขามองความเป็นชุมชนแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ ปกติเวลาเราบอกว่า จะทำอะไรดี ๆ ให้สังคมและชุมชน คนส่วนใหญ่มักนึกถึงภาพหมู่บ้าน กลุ่มคนตามโรงเรียนหรือสถานที่ที่อยู่ใกล้ๆ กัน แต่ในสังคมนี้มองโรงพยาบาลที่ถึงแม้คนจะไม่ได้อยู่รวมกันเป็นชุมชน แต่เขาเห็นปัญหาชีวิตของคนในโรงพยาบาล ผมว่าสิ่งที่เด็กๆ คิดแตกยอดออกไปนอกรูปแบบ ทำให้เราเข้าใจว่าการทำความดีให้สังคมหรือชุมชนไม่จำกัดอยู่แค่พื้นที่ แต่อยู่ที่ว่าเราจะทำอะไรมากกว่า”

ทั้งนี้ ผศ.ทพ.ดร. อนุพันธ์ ย้ำชัดถึงทิศทางการทำงานร่วมกันระหว่างนิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์ และศูนย์ฯ ว่า ทุกฝ่ายต้องการส่งเสริมให้ผู้ป่วยและผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและพึ่งพาตนเองได้ เพื่อให้ดูแลรักษาผู้ป่วยอย่างถูกวิธีและยั่งยืน

Box of Love กล่องสายใย ใสใจลูกรัก คือบทพิสูจน์หนึ่งของความกล้าและความมุมานะในการลงมือทำสิ่งที่ไม่ถนัดอย่างไม่ย่อท้อ พวกเขาแสดงให้เห็นว่า “ความสนใจและใส่ใจ” จะช่วยพัฒนาความไม่ถนัด (สิ่งที่เคยคิดว่าทำไม่ได้หรือยากเกินความสามารถ) ให้กลายเป็น “ทักษะใหม่” ติดตัว จนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญและชำนาญได้ในที่สุด ยิ่งสิ่งที่ทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามมาจะขยายวงกว้างออกไปได้มากมายมหาศาล แล้วพลังแห่งคุณค่านั้นจะสะท้อนกลับมาให้ผู้ลงมือทำได้เห็นคุณค่าและศักยภาพในตัวเองไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

Box of Love กล่องสายใย ใส่ใจลูกรัก

ที่ปรึกษาโครงการ

พศ.ทพ.ดร. ออนุพันธ์ สีทธิโชคชัยวุฒิ
อาจารย์ปริญญา บุญชัย
นพ. ศรัณย์ วรศักดิ์วุฒิพงษ์

ทีมทำงาน

พชร ชมพูนุกุลรัตน์ ณัฐชาวดีพร บุญเกิด
สังจาพร ทิพกร อังศุมาลิน หลากุลขม

ปรงท่าพ่อ... รอกาอนามัย

มหาวิทยาลัยนเรศวร

โครงการบูรณาการ รวบรวมงานที่เกี่ยวข้อง :
การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และ
วัฒนธรรมลุ่มน้ำ

ปรุงทำพ่อ...รอกการมาเที่ยว

มหาวิทยาลัยนเรศวร
จังหวัดพิษณุโลก

โจทย์ปัญหา

ทำพ่อ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เป็นชุมชนเก่าแก่ และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์
หน่วยงานภาครัฐ อาทิ ททท. และเทศบาล พยายามเข้าไปดำเนินการ
เพื่อให้เมืองกลับมามีชีวิตชีวา แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ
เนื่องจากขาดกลไกการขับเคลื่อนในชุมชน

เส้นทาง
เปลี่ยนเมืองเก่า
ให้เป็นเมืองท่องเที่ยว

ขั้นตอนการทำงาน

ศึกษาบริบทชุมชนพบประวัติศาสตร์
อันโดดเด่น อาทิ เป็นแหล่งทำล้อเกวียนเก่า
เป็นย่านการค้า มีศาลเจ้าจีนอายุ 100 ปี
มีหลวงพ่อดินโผล่ซึ่งหาดูยาก

ค้นหาแกนนำชาวบ้าน
สำหรับการประสานงาน
และขับเคลื่อนการทำงาน

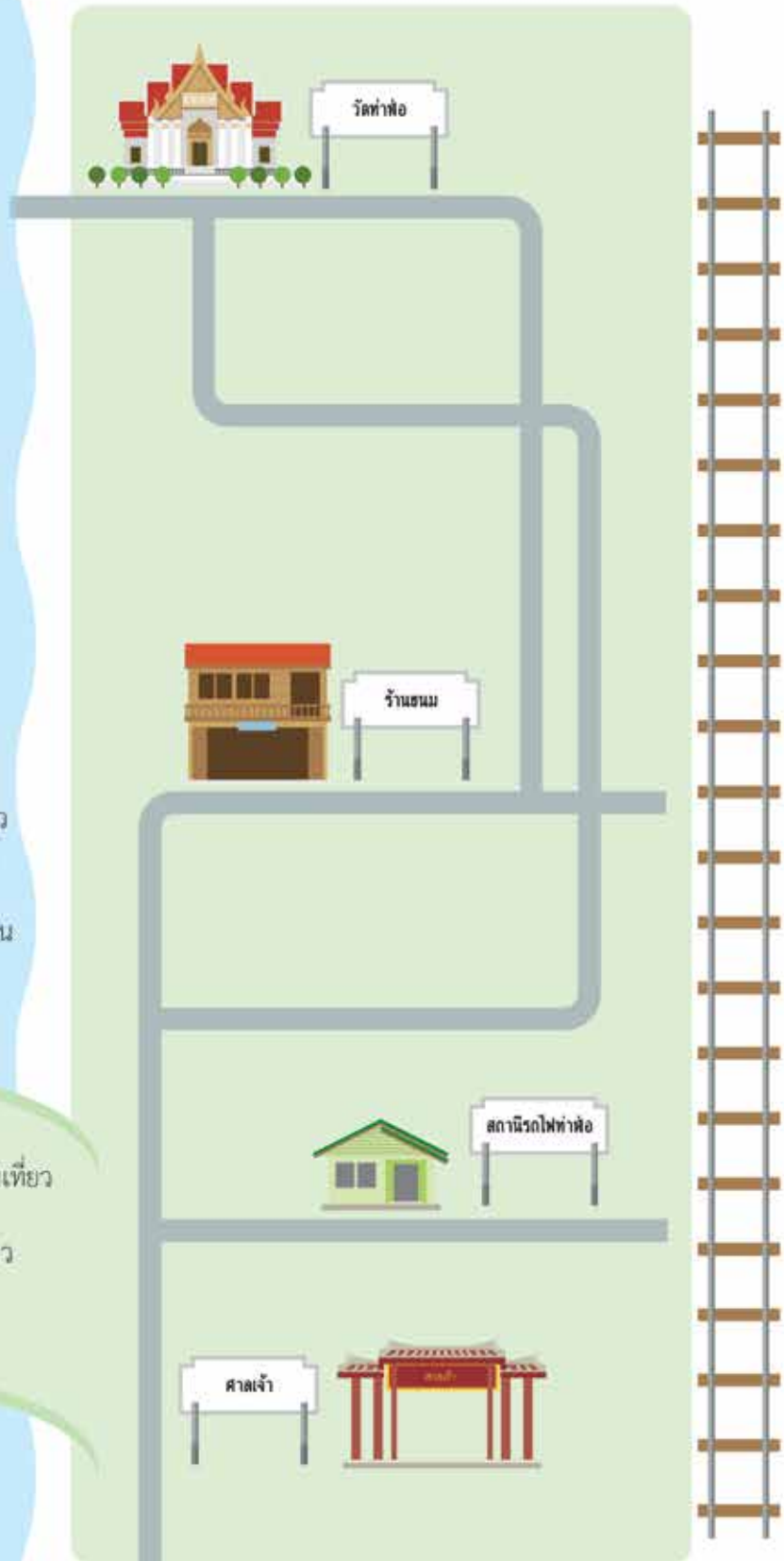

จัดประชุมชาวบ้าน
เพื่อออกแบบเส้นทาง
การท่องเที่ยวร่วมกัน

พลที่ได้

- เกิดเส้นทางท่องเที่ยว
- เกิดแกนนำชาวบ้านที่จะรับช่วงต่อผ่านสภาองค์กรชุมชน

- จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
- จัดทำแผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยว
- ทำแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

“น้องๆ มาเปิดประเด็นไว้ก็ดีแล้ว ต่อจากนี้ชุมชนจะช่วยกันขับเคลื่อนงานผ่านสภาองค์กรชุมชนที่มีอยู่แล้ว เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันให้ชัดเจนถึงทิศทางและแนวทางการฟื้นฟูชุมชนต่อไป คนในชุมชนก็ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าสามารถบริหารจัดการกองทุนต่างๆ แล้วแบ่งหน้าที่กันเข้ามาดูแลและพัฒนาชุมชนด้วยตนเองได้”

ชุมชนหลากหลายพื้นที่ในประเทศไทย มีประวัติความเป็นมายาวนานทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่น่าสนใจ หลายชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่นของตัวเองไว้ได้ จนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ หลายชุมชนมีต้นทุนทางสังคมอยู่บ้างแล้ว เมื่อได้รับการแต่งเติมและจัดวางให้คงามอย่างเป็นแบบแผน ก็ยิ่งดึงดูดใจให้ผู้คนหลั่งไหลเข้าไปเยี่ยมชม

ในยุคที่ Social Media เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกไปได้อย่างรวดเร็ว ชุมชนบางแห่งกลายเป็นที่รู้จักและหมายปองของนักท่องเที่ยว ที่มีวัฒนธรรมการกินเที่ยว ถ่ายภาพเป็นพื้นฐาน นั้นย่อมหมายถึงการเข้ามาท่องเที่ยวของผู้คน มองในแง่หนึ่งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ทั้งรายได้จากการขายสินค้าพื้นถิ่น และอาหารการกินแบบดั้งเดิม แต่อีกแง่มุมหนึ่ง การพัฒนาสถานที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมนั้น มีคำสำคัญภายในวงเล็บที่ฟังระวัง คือ **ชุมชนนั้นต้องมีความเข้มแข็งเพียงพอ โดยคนในชุมชนต้องเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง** เนื่องจากความเข้มแข็งจะนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริง โดยไม่หวังพึ่งพิงปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียว ส่งผลให้ชุมชนสามารถตั้งรับ หาริธีการจัดการ และรับมือกับการเข้ามาของคนภายนอกได้ โดยไม่ทิ้งสภาพความเป็นตัวตนของตัวเอง

คำสำคัญในวงเล็บนี้เอง เป็นบทเรียนที่**นิสิตสาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร** ได้เรียนรู้ผ่านการทำโครงการนตลอดระยะเวลา 4 เดือนจากการลงสนามจริง

ท่าพ้อ...ชุมชนที่ถูกกลืน

แม้จะมีประวัติศาสตร์มายาวนาน ทั้งเคยเป็นแหล่งผลิต **“ลื้อเกวียน”** ขนาดใหญ่ในหัวเมืองทางเหนือ เป็น **“เมืองท่า”** สำคัญในการขนถ่ายสินค้าจำพวกข้าวสาร และสิ่งของจำเป็นก่อนกระจายออกไปยังเมืองเล็ก ๆ ในชนบท

แต่ความคึกคักในอดีต ค่อย ๆ จางหายไปตามกาลเวลา บ้านเรือน ร้านรวง ถูกปล่อยให้ร้าง ปล่อยให้ไฟที่เห็นชัดว่าเป็นโรงสีข้าวขนาดใหญ่ถูกเผาวัลย์ขึ้นปกคลุม สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนแห่งนี้กำลังถูกกลืน

กระทั่งนิสิตกลุ่มหนึ่ง มีโอกาสเดินทางเข้าไปในบ้านท่าพ่อ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ระหว่างเดินเล่นถ่ายรูป สัมผัสพิเศษของ “นักพัฒนาชุมชน” เริ่มทำงานเมืองเล็ก ๆ มีใช้มีดีแต่ประวัติศาสตร์ความเป็นมาเรื่องราวการก่อร่างสร้างเมืองก็น่าสนใจไม่แพ้อาคารไม้ที่ปลูกไว้อย่างเป็นระเบียบ...ไหนจะขนมเจ้าอร่อย ทั้งการเดินทางมายังท่าพ่อที่ไม่ได้ลำบากอะไรมากมาย

แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ...หากไม่ทำอะไรสักอย่าง ชุมชนที่มีเรื่องราว น่าสนใจอย่างท่าพ่อ อาจหายไปจากความทรงจำของผู้คน

เมื่อในตำราไม่ได้กล่าว

นพ-ณัฐสพล อัญญวรณาราย เล่าว่า แม้จะเรียนคณะเดียวกัน แต่ไม่ได้สนิทกันมาก่อน ต่างคนต่างมีเพื่อนสนิทเป็นกลุ่มของตัวเอง และแต่ละกลุ่มล้วนเคยมีประสบการณ์ทำโครงการเพื่อชุมชนมาแล้ว เพราะเกี่ยวข้องกับการเรียนในชั้นเรียน แต่โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” เปิดโอกาสให้พวกเขาได้ลงมือทำงานด้วยกันโดยมีแกนนำโครงการเป็นคนกระจายงานให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มของตัวเองอีกต่อหนึ่ง

นภ-บุญญาภา นวลทิม บอกว่า พวกเขารู้สึกถึงความท้าทายที่จะทำโครงการนี้ แล้วความท้าทายนี้เองที่ดึงดูดความสนใจให้พวกเขาจับมือกันทำโครงการปรุงท่าพ่อ รอการมาเที่ยว ที่มีแกนนำทั้งหมด 7 คน จากสาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นทีมทำงาน

“โครงการนี้นั้นการทำงานกับชุมชนซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่เราเรียนมา จะว่าไปก็เป็นสิ่งที่เราเคยทำมาก่อน แต่พออ่านโครงการอย่างละเอียด เราเห็นว่าโครงการเน้นความยั่งยืน ซึ่งเป็นสิ่งที่นักพัฒนาสังคมอย่างเราอาจมองข้ามไป เลยอยากทำเพื่อพิสูจน์ตัวเองว่า จะสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่เรามีอยู่ข้างมาใช้ได้มากน้อยแค่ไหน แล้วเราจะไปได้ถึงจุดไหน”

จ๊ีบ-กมลวรรณ ไกรเทพ ขยายความว่า ประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมา พวกเขาอาจจะเคยเจอเรื่องการตั้งคำถามถึง “ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน”

รวมถึง “ความพร้อมทั้งทุนทางสังคมและบุคคล” เพราะแม้แต่นึกถึงความต้องการของตัวเอง นึกถึงแต่สิ่งที่ตัวเองอยากทำ

“อยากเข้าไปทำอะไรกับชุมชน?” จึงเป็นคำถามที่วนเวียนอยู่ในความคิดของพวกเขา โดยรู้ทำไม่ถึงการณ์ว่า สิ่งนี้เป็นกับดักหรือเป็นหลุมพรางที่ทำให้คนภายนอกอย่างพวกเขา เข้าไม่ถึงความต้องการที่แท้จริงของคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นอุปสรรคของการพัฒนา

มองหากบช่วย: The key person

“พอตกลงใจว่าจะทำโครงการ เราก็ประชุมกันเลย วันนั้นเพื่อนคนหนึ่งในกลุ่มเอ่ยถึงท่าพ่อขึ้นมา เพราะเขาเป็นคนพิจิตร เพื่อนบอกว่าแถวนี้เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ กลุ่มผมซึ่งเป็นผู้ชายทั้งหมดเป็นกลุ่มแรกที่มาสำรวจพื้นที่ก่อน” นภกล่าว

นภกับเพื่อน ๆ สวมบทบาทเป็นนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน อาศัยการพูดคุยสืบเสาะข้อมูลจากผู้ใหญ่ และคนเฒ่าคนแก่ด้วยความอยากรู้ ยิ่งถามก็ยิ่งรู้ เมื่อรู้ก็ตามหาต่อไป เหมือนเป็นการต่อจิ๊กซอว์ไปเรื่อย ๆ

“เราไปกันที่วัดท่าพ่อก่อน เพราะเป็นสถานที่ที่มีนักท่องเที่ยวหรือคณะทัวร์แวะเวียนมาอยู่บ่อย ๆ เข้าไปพูดคุยกับคนในนั้นคนนี้ จนได้มาเจอศาลเจ้ากับตลาดนัดตรงหมู่ 5 ได้คุยกับผู้นำชุมชนหมู่ 5 หมู่ 7 และคณะกรรมการศาลเจ้า ซึ่งให้ความสนใจโครงการของเรา”

นอกจากข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชนแล้ว การสอบถามด้วยความสนใจใคร่รู้ นำพวกเขามาเจอเป้าหมายในการขับเคลื่อนโครงการ นั่นคือ ผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไขสำคัญที่สามารถผลักดันและเป็นตัวตั้งตัวตีในการพัฒนาชุมชนได้

เจิม ทิมหจิม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 เล่าว่า ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนท่าพ่อค่อนข้างเรียบง่าย ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำเลที่ตั้งของชุมชนตลาดเหนือ หมู่ 7 ชุมชนตลาดใต้ และศาลเจ้าแม่ทับทิม หมู่ 5 เป็นศูนย์กลางชุมชนที่มีคนไปมาพลุกพล่าน ผู้นำชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้านจึงเห็นด้วยกับการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

เนื่องจากมองเห็นโอกาสด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน ด้วยต้นทุนทางกายภาพที่มีอยู่แล้วในชุมชน

“ศาลเจ้าแม่ทับทิมที่นี่มีความศักดิ์สิทธิ์และมีอายุยาวนานกว่าร้อยปี วัดทำพ้อเองก็มีวิหารโบราณและภาพจิตรกรรมฝาผนังเก่าแก่ รวมถึงขนมโบราณขึ้นชื่อของชุมชน ไม่ว่าจะเป็ขนมชั้นและขนมใส่ไส้ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนมองข้ามไปเพราะอยู่กับมันทุกวัน”

เส้นทางน้ำจากท่าพ้อไปถึงท่าโก แต่เดิมเป็นเส้นทางเดินเรือค้าขายสายสำคัญในแถบนี้ เดิมทีทีมงานมีความคิดอยากฟื้นฟูให้มีกิจกรรมการล่องแพท่องเที่ยวทางน้ำเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมตลอดเส้นทางดังกล่าว แต่เมื่อลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวตลอดเส้นทางน้ำ กลับพบว่าพื้นที่ท่าโกไม่มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ใด ๆ หลงเหลืออยู่เลย แต่ท่าพ้อแตกต่างออกไป ทั้งนี้จากการรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนท่าพ้อพบว่าพื้นที่นี้มีทุนทางกายภาพและทางสังคมที่แบ่งจุดเด่นออกได้ถึง 5 หมวด ได้แก่ อาหาร วัฒนธรรม สถานที่สำคัญ อาชีพ และสภาพเศรษฐกิจ

“ตอนเข้าไปสำรวจพื้นที่ที่เราเห็นต้นทุนทางกายภาพที่มีอยู่ในชุมชนนี้เยอะมาก แล้วบอกตัวเองว่าพื้นที่อื่นยังทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

และวัฒนธรรมได้ ทำไมที่นี้จะทำไม่ได้ จึงเริ่มคิดจากสิ่งที่เห็นและอยากทำ เราอยากฟื้นฟูเส้นทางล่องแพในแม่น้ำ อยากสร้างจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวให้คนภายนอกเข้ามาทำกิจกรรมได้”

แต่เมื่อได้ลงมือทำงานจริง ได้เข้าไปพูดคุยกับคนในชุมชนจริงๆ เกิดปัญหาเฉพาะหน้าที่ต้องแก้ปัญหาทันทีจริงๆ สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นอย่างที่คาดหวังไว้ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมดทำให้ทีมงานเข้าใจสถานการณ์และสภาพความเป็นจริงของชุมชนยิ่งขึ้น เมื่อประเมินระยะเวลาในการทำโครงการ ระยะทางในการเดินทางจากมหาวิทยาลัยมาถึงชุมชนซึ่งใช้เวลาไม่น้อย รวมถึงงบประมาณและศักยภาพของตัวเอง พวกเขาจึงตัดสินใจลดขนาดขอบเขตพื้นที่การทำงานเหลือเพียงแค่พื้นที่ตำบลท่าพ้อ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร แต่ก็ยังไร้ความชัดเจนว่าจะทำอะไรต่อไป!

“จากมหาวิทยาลัยมาถึงชุมชนใช้เวลากว่า 1 ชั่วโมง จะมาแต่ละครั้งเราต้องจัดสรรเวลาไม่ให้ชนกับเวลาเรียน แล้วระยะเวลาทำโครงการมีแค่ 4 เดือน เพราะผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้เรารู้ว่าหากชุมชนยังไม่พร้อม เราต้องสร้างความพร้อมให้ชุมชนก่อน ซึ่งในตำราเรียนไม่มีสอนเรื่องพวกนี้” จี๊บ กล่าว

ขณะที่ผู้ช่วยฯ เจิม เสริมว่า การทำความเข้าใจให้คนในชุมชนเห็นเป้าหมายโครงการไปในทิศทางเดียวกันเป็นสิ่งจำเป็น ชาวบ้านมักกังวลถึงเรื่องงบประมาณ ดังนั้นสิ่งที่ต้องทำอย่างเร่งด่วน คือ การสร้างความเข้าใจให้ชาวบ้านเห็นว่า งบประมาณไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่สุดของการพัฒนา แต่ควรเริ่มต้นจากสิ่งที่ตัวเองทำได้ก่อน เมื่อลงมือทำจริง การหางบประมาณหรือหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนไม่ใช่เรื่องยาก

สะท้อน “คุณค่า” ชุมชน

ค่ายปรุงทำพอ เป็นค่าย 2 คืน 3 วัน ที่จัดขึ้นในโรงเรียนเมธิพิทยา มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสืบค้นหาความต้องการและศักยภาพของชุมชน ทีมงานมองว่า ผลพลอยได้จากกิจกรรมค่ายจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มนิสิตกับชาวบ้าน และยังช่วยสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชนเอง

นพ บอกว่า พวกเขามีความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียนตั้งแต่ครั้งเข้าไปสอบถามข้อมูลชุมชนซึ่งเป็นช่วงแรกของการทำโครงการ จึงประสานงานขอใช้พื้นที่โรงเรียนเพื่อจัดค่ายได้ไม่ยาก

เป้าหมายของกิจกรรมค่ายวันแรก คือ เด็กและเยาวชนในโรงเรียน กลุ่มนิสิตเปิดโอกาสให้น้อง ๆ นักเรียนพูดถึงแง่มุมที่ดีและโดดเด่นภายในชุมชนของตัวเอง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ทบทวนและหันกลับไปมองต้นทุนที่มีอยู่ภายในชุมชน

วันที่สองเป็นการปรึกษาหารือและการระดมความคิดของผู้ใหญ่ถึงสิ่งที่ชาวบ้านและชุมชนต้องการพัฒนาให้ดีขึ้น เพื่อหาข้อสรุปว่า **“ชุมชนต้องการอะไรมากที่สุด”**

ส่วนวันที่สามเป็นการสรุปผล เพื่อวางแผนการทำโครงการในอนาคตร่วมกับชุมชน

“สร้างความเข้าใจให้ชาวบ้านเห็นว่า งบประมาณไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่สุดของการพัฒนา แต่ควรเริ่มต้นจากสิ่งที่ตัวเองทำได้ก่อน เมื่อลงมือทำจริง การหางบประมาณหรือหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนไม่ใช่เรื่องยาก”

“การเข้ามาของนิสิตช่วยกระตุ้นให้คนในพื้นที่หันกลับมามองชุมชนของตัวเอง ความรักและห่วงใยในวิถีชีวิตของตัวเองจึงค่อยๆ เกิดขึ้นอีกครั้ง”

ผลจากการเข้าค่ายสรุปได้ว่า ความต้องการของคนในชุมชน (หมู่ 5 และหมู่ 7) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน กลุ่มหนึ่งต้องการพัฒนาตลาดนัดท้องถิ่น เพื่อขายอาหารการกินและสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน อีกกลุ่มหนึ่งต้องการทำแผนที่ท่องเที่ยวชุมชน เพื่อแสดงที่ตั้งแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมภายในชุมชน

และผลลัพธ์จากการจัดค่ายครั้งนั้นยังทำให้พวกเขา ค้นพบกลุ่มแกนนำชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมโครงการอย่างเป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำชุมชนหมู่ 5 หมู่ 7 และคณะกรรมการศาลเจ้า รวมทั้งสิ้นราว 10 คน ถึงแม้จะมีจำนวนไม่มากนัก อีกทั้งยังมีความต้องการแตกต่างกัน และยังไม่ได้ข้อสรุปที่แน่ชัดว่าจะทำอะไรต่อไป แต่การพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างกันก็ทำให้ทุกฝ่ายได้ทบทวนตัวเอง และได้ทำความเข้าใจถึงทิศทางการพัฒนาชุมชนร่วมกันในอนาคต

ผู้ช่วยฯ เจิม ยืนยันว่า การเข้ามาของนิสิตช่วยกระตุ้นให้คนในพื้นที่หันกลับมามองชุมชนของตัวเอง ความรักและห่วงใยในวิถีชีวิตของตัวเองจึงค่อยๆ เกิดขึ้นอีกครั้ง

อย่างที่กล่าวไปแล้วตอนต้นว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องขับเคลื่อนจากภายในชุมชน เพื่อสื่อสารถึงเอกลักษณ์หรือความเป็นตัวเองสู่ภายนอก ปัจจุบันแม้ความรักและความห่วงใยในวิถีชีวิตของคนในชุมชนทำให้อะไรยังไม่ขยายออกไปในวงกว้างมากนัก แต่ก็มีส่วนกำลังเคลื่อนไหว เพื่อปรับปรุงและสร้างความเปลี่ยนแปลงให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างเป็นรูปธรรม

“การพัฒนาชุมชน เริ่มจากคนไม่กี่คนก่อน เพื่อเป็นตัวอย่างให้คนอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่นในระยะยาวได้มากกว่า ตอนน้อง ๆ

จัดเวทีทำความเข้าใจกับคนในชุมชน เราก็เริ่มเห็นความร่วมมือของชาวบ้านที่ทำอาหารมาเลี้ยง แล้วก็ตั้งใจรับฟังความคิดเห็นของน้อง น้องๆ มาเปิดประเด็นไว้ก็ดีแล้ว ต่อจากนี้ชุมชนจะช่วยกันขับเคลื่อนงานผ่านสภาองค์กรชุมชนที่มีอยู่แล้ว เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันให้ชัดเจนถึงทิศทางและแนวทางการฟื้นฟูชุมชนต่อไป คนในชุมชนก็ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า สามารถบริหารจัดการทุนต่างๆ แล้วแบ่งหน้าที่กันเข้ามาดูแลและพัฒนาชุมชนด้วยตนเองได้” ผู้ช่วยฯ เจิม สะท้อนสิ่งที่มองเห็นจากการทำกิจกรรมร่วมกับนิสิต

ความเปลี่ยนแปลงที่คาดไม่ถึง

แม้ความเปลี่ยนแปลงในชุมชนอาจไม่ได้เกิดขึ้นทันตาเห็น แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ความเปลี่ยนแปลงภายในตัวของนิสิต ที่แม้แต่พวกเขาเองยังคาดไม่ถึง

จากคนที่มีโลกส่วนตัวสูง ไม่ชอบติดต่อกับคนที่ไม่รู้จักกับคนที่ไม่รู้จัก นพบอกว่า โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ช่วยให้เรียนรู้วิธีการเข้าสังคมและการวางตัว เป็นการเปิดมุมมองความคิดและเปิดตัวเองกับคนอื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เพื่อยอมรับและทำความเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น

“โครงการนี้ทำให้ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้คนและหน่วยงานต่าง ๆ มากที่สุดเท่าที่เคยทำโครงการมาทั้งนักเรียน ครู ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน พระ หน่วยงานต่าง ๆ เช่น อบต. เทศบาล หรือแม้แต่ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด พิจิตร ผมเองต้องปรับตัวเข้าหาคนทุกกลุ่ม ฝึกความอดทนให้ตัวเองรู้จักการรอคอย คอยที่จะฟังและเก็บข้อมูล รวมถึงการวางแผนงานที่ต้องมีแผนสำรองไว้รับมือกับปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีฉุกเฉิน ไม่ว่าจะปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่”

การทำงานอย่างไรเป้าหมายเป็นอุปสรรคให้งานล่าช้าและเสียเวลา เป็นบทเรียนสำคัญของจีบ

“เมื่อก่อนเวลานัดประชุมที่ทีมงาน พวกเราไม่เคยเตรียมตัว นึกจะนัดก็นัดคนอื่นให้มารวมกัน โดยไม่มีจุดประสงค์อย่างชัดเจนว่ามาทำไม จะมาคุยเรื่องอะไร บางครั้งมารวมกลุ่มกันแล้วก็มาเล่น ไม่ได้ระดมความคิด ไม่ได้ทำอะไรเลย ถึงตอนนี้คิดได้ว่าการทำแบบนั้นน่าจะสร้างความลำบากใจให้คนอื่น เพื่อนบางคนเสียสละเวลามาแต่ก็เสียเวลาเปล่า พอดีได้เราก็เปลี่ยนเลย **เดี๋ยวนี้ก่อนนัดประชุมจะมีรายงานประเด็นที่อยากคุยแต่ละครั้ง มาแล้วคุยงานก่อน ส่วนเรื่องเล่นไว้ทีหลัง** หลังจากได้งานแล้ว”

ด้านนก บอกว่า โครงการนี้ทำให้เธอ คิดก่อนทำและคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาจากการกระทำของตัวเอง

“เทียบกับเมื่อก่อน เราอาจแค่อคิดแล้วทำเลย ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไรเราไม่ได้นึกถึง แต่ตอนนี้เมื่อคิดแล้ว ยังคิดถึงไปถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมา ทำให้**มีความรอบคอบ และมีเหตุมีผลมากขึ้น**”

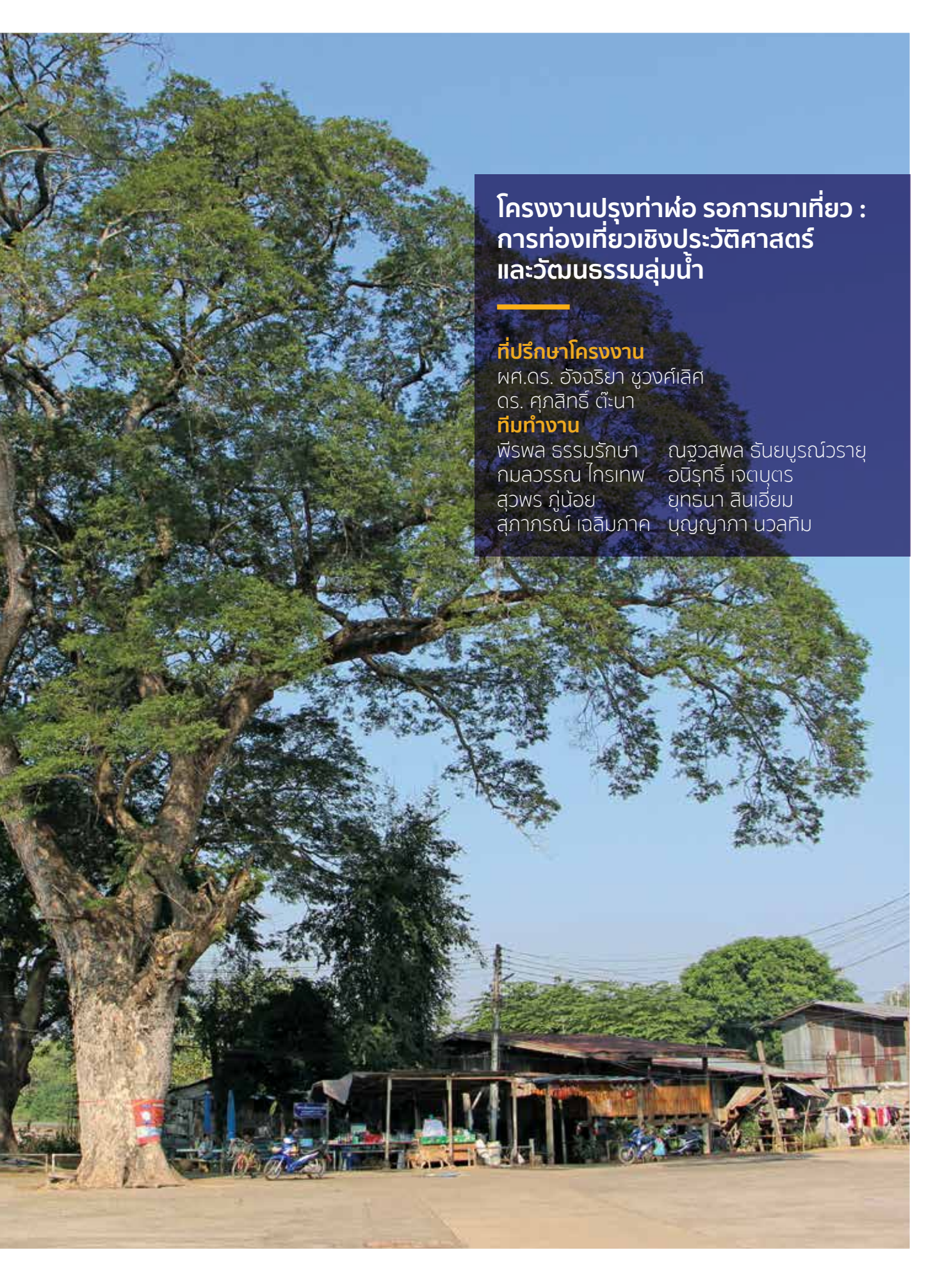
การลงพื้นที่สำรวจแล้ววิเคราะห์ทุนในชุมชน เพื่อมองหาโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ อาจไม่ใช่งานใหม่สำหรับนิสิตสาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ ที่มีใจอาสาและอยากทำงานเพื่อชุมชน แต่สิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้จากโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” คือ **มุมมองความคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติใหม่**

ทีมงานบอกว่าถ้าย้อนเวลากลับไปได้ สิ่งที่เขาจะทำเป็นเรื่องแรกคือ ทำความเข้าใจกับตัวเองก่อนว่าต้องการทำอะไร หาเป้าหมายและวิธีการทำงานให้ชัด รวมถึงวิธีการลงพื้นที่ที่ไม่ใช่มุ่งเป้าไปที่การเก็บข้อมูลอย่างเดียว แต่ต้องกระตุ้นคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยให้ได้

ถึงตอนนี้พวกเขาเข้าใจแล้วว่า การพัฒนาชุมชนในทุกมิติอย่างยั่งยืนนั้น ต้องเกิดจากแรงขับเคลื่อนภายในชุมชนเอง คนภายนอกอย่างพวกเขาเป็นเพียงแค่นักอำนวยความสะดวก เป็นผู้ประสานงานให้ทุกฝ่ายในชุมชนได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยน และกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนเท่านั้น พวกเขาไม่ได้มีหน้าที่เข้าไปจัดวางหรือทำสิ่งที่พวกเขาต้องการ

การปรุงรสชาติอาหารให้กลมกล่อมคงไม่สามารถใส่เครื่องปรุงลงไปพร้อมกันได้ ในครั้งเดียว ทุกอย่างล้วนมีขั้นตอน จังหวะและต้องใส่ปริมาณที่เหมาะสม เช่นเดียวกับโครงการปรุงทำพอ รอคการมาเที่ยว แม้ยังไม่เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม แต่ทีมงานย้ำว่า การที่คนในชุมชนค่อยๆ เปลี่ยนมุมมองความคิดเรื่องการพัฒนา ด้วยการพยายามหันมาพึ่งตนเอง เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จขั้นต้นว่าคนในชุมชนเริ่มหันมาให้ความสนใจและเห็นคุณค่าในวิถีชีวิตและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สิ่งที่ต้องทำถัดจากนี้ไปคงเป็นการสานต่อสิ่งที่ชุมชนอยากทำ ให้สร้างผลตอบแทนคืนกลับสู่ชุมชนอย่างแท้จริง

โครงการบูรณาการ รวบรวม : การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมลุ่มน้ำ

ที่ปรึกษาโครงการ

พศ.ดร. อัจฉริยา ชวงค์เลิศ
ดร. ศุภสิทธิ์ ตีตะนา

ทีมทำงาน

พีรสา ธรรมรักษา	ณัฐสพลา รัตนบุรณวีรราช
กมลวรรณ ไกรเทพ	อนิรุทธิ์ เจตบุตร
สุพร ภูน้อย	ยุทธนา สินเยี่ยม
สุภาภรณ์ เจลิสมภาค	บุญญาภา นวลทิม

ภาษาอังกฤษ - ภาษามาลายูกลาง... ง่ายนิดเดียว

มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

โครงการ “กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน”
ส่งเสริมทักษะทางด้านภาษาให้กับเด็ก
โรงเรียนตาดีกา

ส่งเสริมทักษะทางด้านภาษา ให้กับเด็กโรงเรียนตาดีกา

มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
จังหวัดนราธิวาส

โจทย์ปัญหา

ความกลัวและความอาย ทำให้เด็กในโรงเรียนตาดีกา
ไม่กล้าพูดภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลาง การเรียนรู้แนวใหม่
จะทำให้เด็กกล้าพูดมากขึ้น

↓
[เปลี่ยนความกลัว (ภาษา)
ให้เป็นความกล้า (พูด)]

ขั้นตอนการทำงาน

ผู้สอน ต้องเป็นกันเองกับเด็ก

ทักทาย

เริ่มต้นที่คำทักทายง่ายๆ
สามารถพูดได้ทุกวัน
เป็นศัพท์เกี่ยวกับร่างกาย
หรือสิ่งรอบๆ ตัว

เรียนปนเล่น

- กิจกรรม
- เพลง
- เกม

กำลังใจ

ให้กำลังใจเด็ก เอย่ปากชม
เมื่อเด็กพูดถูกต้อง

How
are you?

I'm fine
thank you

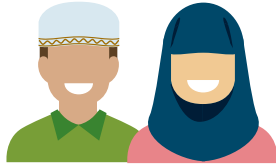
พลาที่ไต้

เด็กๆ กล้าพูด
ภาษาอังกฤษและ
ภาษามลายูกลาง
มากขึ้น

“ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หลังนักศึกษาเข้ามาสอนเพียง 2 สัปดาห์ คือ เด็กๆ เริ่มทักทาย แนะนำตัวกันด้วยภาษาอังกฤษแบบพื้นฐานง่ายๆ แต่ที่สำคัญคือ มีการนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง จึงหวังว่าเมื่อกลุ่มนักศึกษาจบโครงการไปแล้ว ครูจะดำเนินกิจกรรมต่อ และจะขอให้กลุ่มนักศึกษาเข้าไปขยายผล ในโรงเรียนตาดีกาอื่นๆ ที่อยู่ในเขตตำบลโคกเคียน อีก 13 หมู่บ้าน”

มีหลายเหตุผลที่ทำให้การเรียน “ภาษาที่สอง” ของเด็กๆ โดยเฉพาะ “ภาษาอังกฤษ” และ “ภาษามลายูกลาง” ไม่ประสบความสำเร็จถึงขั้น “อ่านออก เขียนได้” และ “ใช้เป็น”

แต่จากประสบการณ์ของชาриф ภควันต์ นักศึกษาปี 1 คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ทำให้เขามั่นใจว่า “ความกลัว” เป็นเหตุผลแรกๆ ที่ทำให้เด็กไม่สามารถพัฒนาการเรียนภาษาที่สอง ขณะที่การถูกเยาะเย้ยถากถาง เป็นเสมือนการปิดกั้นความกล้าหาญของเด็กวัยเรียนรู้ไปโดยปริยาย

ปัญหาเหล่านี้ไม่ใช่เพิ่งเกิด หากเกิดขึ้นมานานแล้ว วิธีแก้ไขปัญหาช่วงที่ผ่านมาคือ มุ่งให้เด็กฝึกฝน และท่องจำอย่างหนักหน่วง ท้ายที่สุดผู้เรียนก็จำนด้วยประโยคที่ชอบพูด ปลอบใจตัวเอง เมื่อผลการเรียนไม่ดีพอว่า “เรียนไปก็ไม่ได้ใช้”

แต่ถึงกระนั้นก็ตาม...ภาษาที่สอง ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนรุ่นใหม่ แต่จะทำอย่างไร ให้การเรียนรู้เกิดขึ้นจาก “ความต้องการ” ของผู้เรียนอย่างแท้จริง

จากประสบการณ์เชิงลบ...สู่โครงการเชิงบวก

แม้ชาریفจะเรียนชั้นปี 1 ในมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ แต่ในวันที่อาจารย์ที่ปรึกษาเดินไปตามหานักศึกษาที่มี “จิตอาสา” เข้าร่วมโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” เขาไม่รีรอที่จะเข้าร่วม เพราะมองว่า นี่เป็น “โอกาส” ในการพัฒนาตัวเองได้มากกว่าการเรียนหนังสืออยู่ในตึกใหญ่โอโถง

เมื่อตัดสินใจเข้าร่วม ชาریفรวบรวมสมาชิกจนครบ 7 คน บวกกับเพื่อนๆ จากคณะพยาบาลศาสตร์อีก 3 คน เข้าไปคุยกับอาจารย์ เพราะไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร อาจารย์แนะนำให้ถึงปณิธานของมหาวิทยาลัยที่เน้นให้พัฒนาพื้นที่รอบๆ มหาวิทยาลัยก่อน

“พัฒนาพื้นที่รอบๆ มหาวิทยาลัย” เป็นโจทย์ที่กว้างมาก ทางออกของทีมงานคือ ให้แต่ละคนเสนอสิ่งที่ตัวเองคิดว่าเป็นปัญหาขึ้นมาคนละ 1 เรื่อง

สำหรับชาลีฟ เขานำประสบการณ์ที่ไม่ประทับใจในวัยเด็กขึ้นมาเล่าเสนาากลางวงประชุม

“ตอน 10 ขวบ เดินทางไปมาเลเซียกับแม่ เข้าไปสั่งน้ำ 1 ถัง ใช้ภาษามลายูถิ่นที่เรานัดเรียกกันว่า “จาเบ้” คนในร้านหัวเราะลั่น และถามว่ามาจากภาคเหนือหรือผมอายนะ จำได้ว่าจากนั้นมาก็ไม่ค่อยกล้าพูดภาษามลายูกับใครอีกเลย ทุกวันนี้ทำให้ผมพูดมาลาญกลางได้ไม่ค่อยชัดเท่าไร”

อาจกล่าวได้ว่า การใช้ภาษามลายูกลาง และมาลาญถิ่นนั้น มีรูปแบบคล้ายๆ กับประเทศไทยที่แบ่งออกเป็น 4 ภาค แต่ละภาคพูดไม่เหมือนกัน แต่เราสื่อสารกันด้วย “ภาษากลาง” ที่เรามักจะได้ยินคนได้พยายามพูดภาษากลางแล้วออกสำเนียงทองแดงนั่นเอง

สำหรับภาษามลายูก็เช่นกัน เด็กในชนบทมักใช้ภาษามลายูถิ่นสื่อสารกับคนในครอบครัว กับเพื่อน เมื่อเรียนหนังสือจึงใช้ภาษามลายูกลาง ปัญหาคือเด็กบางคนพูดไม่ชัด และมักถูกเพื่อนล้อ จนเกิดความอับอาย ทำยที่สุดเลยไม่กล้าพูด และสนทนากับใคร

เมื่อไม่พูด...ไม่เกิดการซักถามเวลาสงสัย... การเรียนรู้และความเข้าใจในบทเรียนจึงไม่เกิด

ใช้ต้นทุเรียนภาษา “เสริมทักษะ” เด็กโรงเรียนตาดีกา

เมื่อตัดสินใจทำโครงการ “กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน” ส่งเสริมทักษะทางด้านภาษาให้กับเด็กโรงเรียนตาดีกา พวกเขาต้องกลับมาวิเคราะห์ศักยภาพของตัวเองว่า จะสามารถสอนน้องๆ ให้มีทักษะทางภาษาเพิ่มขึ้นได้หรือไม่

ผลของการวิเคราะห์อย่างถ่วงถี่ ก็มีข้อเสนอจากทีมว่า น่าจะสอนเสริมภาษาอังกฤษเข้าไปด้วย เพราะทีมงานเรียนภาษาอังกฤษกันทุกคน

จึงได้ข้อสรุปว่าโครงการที่คิดจะทำการสอนภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลางให้กับเด็ก ๆ อย่างน้อยก็เพื่อให้เด็ก ๆ ได้มีทักษะการพูด รู้จักคำศัพท์ภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลางที่ง่าย ๆ อาทิ เลข คำทักทาย และคำศัพท์เกี่ยวกับร่างกาย เป็นต้น

ในส่วนของกลุ่มเป้าหมาย เมื่อเงื่อนไขโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ระบุว่า ไม่ควรไกลจากมหาวิทยาลัย พวกเขาจึงสำรวจพื้นที่โรงเรียนตาดีกาที่อยู่ใกล้ๆ **เหตุผลที่เลือกโรงเรียนตาดีกา¹** เพราะในชั้นเรียนโรงเรียนปกติเด็ก ๆ จะต้องเรียนภาษามลายูกลางและภาษาอังกฤษอยู่แล้ว พบโรงเรียนตามันฟรุฏอีน บ้านบือราเป๊ะ หมู่ 3 ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด เปิดสอนเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ถือเป็นโรงเรียนตาดีกาที่ใหญ่ที่สุดในละแวกนี้ มีเด็กเข้ามาเรียนจำนวนมาก เหมาะกับการลงไปทำกิจกรรม เพราะเด็ก ๆ ยังใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาพูด ยังเขียนหรือสื่อสารด้วยภาษามลายูกลางไม่ได้ แม้ว่าทางโรงเรียนตาดีกาจะสอนไปบ้างแล้วก็ตามพอเข้าไปคุยกับครูใหญ่ในโรงเรียน ท่านก็เห็นดีด้วยและเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้ามาทำกระบวนการกับเด็ก แต่มีข้อแม้คือ **ครูใหญ่อยากเห็นแผนการสอนก่อนว่าจะสอนอะไร ช่วงไหนบ้าง เพื่อดูว่ากระทบต่อการเรียนการสอนหลักไหม เพราะบางช่วงทางโรงเรียนอาจมีกิจกรรมสำคัญทางศาสนา**

แต่เนื่องจากไม่ใช่โรงเรียนภาคบังคับ ปัญหาเด็กมา ๆ หยุต ๆ จึงเกิดขึ้นเสมอ ทีมงานต้องคุยกับโต๊ะอิหม่ามและครูซ้ำหลายครั้ง เพื่อวางกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน จนในที่สุดก็ได้กลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ขณะเดียวกันก็ต้องคิดแผนสำรองไว้ด้วยว่า ถ้าเข้าไปทำกิจกรรมแล้วเด็กไม่สนใจ จะทำอย่างไร เช่น ใช้เพลงดึงดูดเด็กไม่ได้ ก็อาจต้องหารางวัลไว้ล่อใจด้วย

ชาลีฟ เล่าต่อว่า แผนการดำเนินงานที่พวกเขา กำหนดไว้ คือ จัดการเรียนการสอนต่อเนื่องกันทุกบ่ายวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 13.30-16.00 น. เป็นระยะเวลา

¹ โรงเรียนตาดีกา เป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามเบื้องต้นแก่เด็กอายุระหว่าง 5-12 ปี ในวันเสาร์-อาทิตย์ มีมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนไม่ใช่มุ่งหวังการถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เรียนเท่านั้น แต่จะต้องครอบคลุมถึงการสร้างทัศนคติ เจตคติให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนรักที่จะดำรงตนเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความรักที่จะนำหลักคำสอนของศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีทักษะ ความพร้อมและความต้องการในการปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ด้วย (ที่มา : <http://www.sunnahstudent.com/forum/archive.php?topic =11518.0>)

8 สัปดาห์ โดยแต่ละสัปดาห์จะมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างออกไป

“อาทิตย์แรกเป็น “กิจกรรมสัมพันธ์” เป็นเสมือนการเปิดตัวกับน้อง ๆ แนะนำว่าเราเป็นใคร มาจากไหน และจะมาทำอะไรบ้าง อย่างน้อยจะได้รู้จักกัน เวลาสอนหรือทำกิจกรรมก็จะง่ายขึ้น” ชารีฟกล่าว

อย่างไรก็ตาม เพื่อวัดผลการเรียนรู้ ทีมนักศึกษาได้จัดทำ Pre-test ของเด็กทุกคน เพื่อให้รู้ว่าใครพอจะมีพื้นฐานภาษาอังกฤษ หรือภาษามาลายูกลางมาบ้าง และจะทำ Post-test อีกครั้งหลังกิจกรรมสิ้นสุดลง

ส่วนรูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้เน้น “เรียนปนเล่น” เป็นหลัก เพื่อให้เด็ก ๆ ไม่รู้สึกร่าถูกยึดเยียดจนเกินไป

“เรียนปนเล่น” กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กตาดีกา

เพราะการเรียนรู้ไม่ได้มีวิธีการเดียว และจากประสบการณ์ในวัยเด็กของนักศึกษาพบว่า การเรียนแบบท่องจำก็ได้ผลประการหนึ่ง แต่วิธีการที่จะทำให้เด็ก ๆ ได้นำไปท่องจำอย่างสม่ำเสมอต่างหาก ที่ควรให้ความสำคัญ

การกำหนดแผนและวิธีการเรียนรู้ไม่ได้อ้างอิงตำราเล่มไหนเลย ใช้ประสบการณ์ของแต่ละคนล้วน ๆ เพราะไม่ได้กำหนดว่า 8 สัปดาห์ผ่านไป น้อง ๆ จะต้องพูดภาษาอังกฤษหรือภาษามาลายูกลางได้ ใช้เป็น ก็คงไม่ขนาดนั้น เราเองเรียนมาตั้งแต่ประถมจนถึงตอนนี้ก็ยังพูดผิดพูดถูก

หากดูจากจุดเริ่มต้นโครงการ “เป้าหมาย” ของนักศึกษาทีมนี้คือการสร้าง “ความกล้า” กล่าวคือ กล้าที่จะพูด หรือท้าทายกันเป็นภาษาอังกฤษ หรือกล้าที่จะพูดภาษามาลายูกลางต่อหน้าผู้คนที่ โดยไม่มีความเขินอาย แม้บางประโยค หรือศัพท์บางตัวจะพูดออกมาผิด ๆ ก็ตาม

“นอกจากเด็กจะได้เรียนรู้แล้ว ตัวเราก็เกิดการพัฒนาด้วย โดยเฉพาะการทำงานที่เป็นลำดับขั้นตอน รู้จักแบ่งเวลาในการเรียนและทำงานไม่ให้เกิดผลกระทบต่อกล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น”

ดังนั้น...การเรียนปนเล่นคือ **“ทำให้เด็กสนุกที่สุด”** เลือกใช้เพลง เพราะเพลงจะช่วยให้เด็ก ๆ จำได้ง่ายขึ้น จากนั้นย้ำความจำของเด็กด้วยการเล่นเกมจิ๊กซอว์เติมคำภาษามลายูเป็นชื่อเดือน พอต่อเสร็จนำมาเรียงกันตามลำดับเดือน แบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่มคละกันทั้งเด็กเล็ก เด็กโต และสังเกตว่ากลุ่มไหนเรียนรู้มากกว่า

เมื่อเด็ก ๆ ดิตรูปแบบ **“เรียนปนเล่น”** ในภาษามลายูกลางที่เริ่มต้นเรียนในสัปดาห์ที่สอง สัปดาห์ต่อมาก็จะทำกิจกรรมสอนภาษาอังกฤษ

และก่อนเริ่มเรียนภาษาอังกฤษ ทีมงานให้เด็ก ๆ ทำ Pre-test ทดสอบทักษะภาษาอังกฤษ เพื่อให้รู้ว่าใครมีพื้นฐานมาบ้าง แต่รอบนี้เด็ก ๆ มาร่วมกิจกรรมเกินคาด เพราะเด็ก ๆ กลับไปบอกต่อกันว่า เรียนกับพวกเราสนุก มีขนมแจก

ถึงตรงนี้ชาร์ฟและทีมงานเริ่มมั่นใจแล้วว่า พวกเขาเดินมาถูกทางสำหรับการสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ ในโรงเรียนตาติก

กล้าพูด...เป้าหมายปลายทางที่ต้องการ

แต่...ถึงจุดหนึ่งพวกเขาเริ่มคุมเด็กไม่อยู่ เพราะจำนวนเด็กที่มากเกินไป

ชาร์ฟ บอกว่า พวกเขาต้องจับเด็กเล็ก ๆ แบ่งกลุ่มออกไป แจกกระดาษวาดรูป และให้น้องเขียนว่า **“โตขึ้นอยากเป็นอะไร”** ยี่สิบเวลาไม่ให้เด็กเล็กมากวนกับเด็กโต ระหว่างนั้นแบ่งทีมงานเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งดูแลเด็กโตสอนคำศัพท์และเพลงที่มีเนื้อหามากขึ้นกว่ากลุ่มเด็กเล็ก เช่น Good morning, Good afternoon, Good evening, Good night ขณะที่ทีมพี่เลี้ยงเด็กเล็กสอนคำศัพท์ง่าย ๆ แก่เด็กเล็ก เช่น การทักทายด้วยคำว่า Hi กับ Hello

“การที่เด็กมาเยอะ เป็นเพราะพวกเขาสนุกกับการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ทำให้เกิดการจดจำโดยอัตโนมัติ ใฝ่รู้สึกเหมือนถูกยัดเยียดในห้องเรียน ส่วนของรางวัลเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น” ชาร์ฟ ย้ำอย่างมั่นใจ

ทีมงานบอกว่า จริง ๆ แล้วกิจกรรมแต่ละสัปดาห์ จะมีการปรับเปลี่ยนตลอด แต่ได้รับคำแนะนำจากพี่ ๆ โครงการ **“กล้าใหม่...ใฝ่รู้”** ที่ลงมาเยี่ยมเยียนว่า ก่อนทำกิจกรรมอาจต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดว่า ในแต่ละสัปดาห์เราต้องการให้น้องเรียนรู้เรื่องอะไร เช่น สัปดาห์ที่ 3 เป็นเรื่องการแนะนำตัวเป็นภาษาอังกฤษ นั้นหมายความว่าหลังทำกิจกรรมผ่านไป เด็ก ๆ ต้องสามารถแนะนำตัวได้ ซึ่งทีมงานจัดให้น้อง ๆ ทดสอบผลหลังทำกิจกรรมจบลง

กระทั่งสัปดาห์สุดท้ายของการจัดกิจกรรม พวกเขาทดสอบเด็ก ๆ อีกครั้ง ไม่ได้เป็นการวัดบนกระดาษคำตอบ แต่วัดจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป

“การเปลี่ยนแปลงเห็นชัดเจนมาก เมื่อก่อนพอเราพูด Hello มักจะไม่มีคำตอบจากเด็ก แต่เดี๋ยวนี้พอเราทัก Hello น้อง ๆ จะตอบ Hi ทันที เห็นชัดว่า น้อง ๆ เริ่มกล้าที่จะพูดทักทาย และใช้ภาษาอังกฤษกับเรา” ชาร์ฟย้ำ

สำหรับการทดสอบบนกระดาษคำตอบ ผลที่ได้คือ เด็ก ๆ เกินครึ่งรู้จักคำศัพท์มากขึ้นจนทุกคนได้คะแนนเต็ม !!!

โรงเรียนตาติก...พื้นที่แห่งการเรียนรู้

ตลอด 8 สัปดาห์ของการจัดการเรียนการสอน และอีกกว่า 8 สัปดาห์ของการเตรียมพร้อม **“ความล้มเหลว”** ที่เกิดขึ้น นำไปสู่การค้นพบปัจจัย **“ความสำเร็จ”**

ในระหว่างลงมือเขียนข้อเสนอโครงการงาน นักศึกษาทีมนี้ ศึกษา **“วิธีการทำงาน”** จากหนังสือ

ถอดบทเรียนโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ปีก่อน ๆ และพบว่า การจัดทีมที่ดี และการวางบทบาทให้ชัดเจน จะมีส่วนช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จอย่างน้อยก็เกินครึ่ง

อาดือนัน บือราเฮง บอกว่า พวกเขาจะแบ่งบทบาทหน้าที่กันให้ชัดเจนว่าใครทำอะไร ในที่นี้จะมีทีมสอนภาษามลายูกลาง ทีมสอนภาษาอังกฤษ มีผู้ประสานงานที่ต้องประสานงานกับโรงเรียนตาดีกา มีเหรียญรับผิดชอบการเงิน และมีเลขานุการคอยจัดบันทึกการประชุม

ทุกคนในทีมมีหน้าที่หมด อาดือนันเป็นหัวหน้าทีมสอนภาษาอังกฤษ ชูกีฟลี มะนาวี เป็นหัวหน้าทีมภาษามลายู ทำหน้าที่คิดว่าจะสอนอะไร อย่างไร เตรียมอุปกรณ์การสอน นิกร์ตีณีย์ นิเฮาะ เป็นผู้ประสานงาน ติดต่อกับโรงเรียน โนร์ไซเฟีย หะมะ เป็นเหรียญรับผิดชอบด้านการเงิน และยังทำหน้าที่เลขานุการ คอยจัดบันทึกข้อสรุปของการประชุมแต่ละครั้ง

มุคลิส ดอเลาะ อยู่ฝ่ายสนับสนุนการ เข้าไปช่วยทำกิจกรรมกับเด็ก โดยมี ฮานีฟาห์ รอเซะ ช่วยถ่ายภาพ เก็บรายละเอียดของกิจกรรมทั้งหมด มีซารีฟ เป็นหัวหน้าคอยดูภาพรวม และบริหารเพื่อน ๆ ในทีม

ซารีฟ บอกว่า แรก ๆ ที่ตัดสินใจทำโครงการก็รู้สึกกดดันพอสมควร เพราะเป็นคณะน้องใหม่ โครงการที่ทำจึงถูกวางตัวให้เป็นแม่แบบ และถูกคาดหวังค่อนข้างมาก ขณะเดียวกันก็ถูกกดดันจากการซักถามของคณะกรรมการ และบางครั้งก็พูดเหมือนโครงการเราจะตกรอบ แต่ก็ทำให้เกิดแรงฮึดสู้ทุกครั้ง

“สิ่งที่เราคิดว่าจากมหาวิทยาลัยอาจนำไปใช้ที่โรงเรียนตาดีกาไม่ได้ ยิ่งเป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ต้องคิดให้รอบคอบว่า ทำอย่างไรให้เด็กสนุกสนาน แต่ยังคงอยู่ในขอบเขตของศาสนา นอกจากนี้ ถ้าพบว่าน้องบางคนงอแง ต้องพยายามแบ่งกลุ่ม ให้พี่เลี้ยงเข้าไปดูแลจัดการอย่างใกล้ชิด อย่าให้เด็กร้องไห้ จาก 1 เสียง อาจลุกลามไปสู่เด็กคนอื่น ๆ ให้ร้องไห้ตามได้ แต่เมื่อผ่านมาถึงจุดนี้ ผมรู้สึกชอบการซักถามมากขึ้น แม้กระทั่งในห้องเรียน ก็ถามแบบจี้ให้เห็นภาพ จะได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ไม่ได้กวนอย่างที่หลายคนคิด”

สำหรับอาดือนัน หัวหน้าทีมสอนภาษาอังกฤษ เพิ่งประจักษ์ว่า *“การเป็นครูนั้น...ไม่ง่าย”* พอเข้าไปสอนเด็ก ๆ ถึงรู้ว่าการเป็นครูอาจารย์นั้นเหน็ดเหนื่อยมาก ยิ่งสอนเด็กเล็กยิ่งเหนื่อย ไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด ใช้ความ

อดทน ลูกล่อลูกชนสารพัด พวกพี่ ๆ ต้องตั้งชื่อเล่นใหม่ ที่คิดว่าน่าอึ้ง ๆ จะจดจำเมื่อกลับมาสอนอีกครั้ง แต่การที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของทีม และนำความรู้ไปถ่ายทอดให้น้อง ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกภูมิใจมาก ที่ได้ทำประโยชน์ให้กับชุมชน

ขณะที่ซูกีฟลี บอกว่า เคยคิดว่า “จิตอาสา” ก็แค่เป็นการทำอะไรสักอย่างหนึ่งที่ไม่สำคัญนัก เพราะในใจทุกคนย่อมมีความเห็นแก่ตัว คงไม่มีใครเบียดบังความสุขสบายของตัวเองไปทุ่มเทให้กับส่วนรวม แต่พอเข้ามาทำโครงการนี้แม้จะเหนื่อย หากสิ่งที่ได้กลับมาคือความสุข ที่ได้เห็นเด็กๆ เรียนรู้ มีรอยยิ้ม มีเสียงหัวเราะ และทำให้สังคมพัฒนา

ส่วนนิกรตีณีย์ บอกว่า โครงการนี้มุ่งหวังให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลางเพิ่ม แต่กลับพบว่า นอกจากเด็กจะได้เรียนรู้แล้ว ตัวเราก็กเกิดการพัฒนาด้วย โดยเฉพาะการทำงานที่เป็นลำดับขั้นตอน รู้จักแบ่งเวลาในการเรียนและทำงานไม่ให้เกิดผล

กระทบต่อกัน กล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น จากเดิมที่เป็นคนไม่ค่อยพูด อาย กลัวไม่ถูกใจคนอื่น

สำหรับโนริไซเฟีย เธอบอกว่า จากที่เป็นคนเงิบ ๆ ไม่ชอบพูด พอไปร่วมประชุม ร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง ก็ต้องแสดงความคิดเห็น แสดงออกให้เขารู้ว่าเราคิดอย่างไร ผลที่ตามมาคือ เมื่ออยู่ในห้องเรียนก็กล้าซักถาม กล้าแสดงออกมากขึ้น สงสัยอะไรก็ถามทันที ไม่เก็บเรื่องไว้ให้ค้างคาใจเหมือนเมื่อก่อน

และฮานีฟาร์ บอกว่า ตั้งแต่จำความได้ เธอไม่กล้าแสดงออกเลย เป็นคนค่อนข้างเก็บตัว แต่พอทำโครงการนี้ความจำเป็นทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้น ทั้งความคิดเห็นและการกระทำ และสิ่งที่ได้เรียนรู้คือครูอาจารย์เป็นอาชีพที่เหนื่อยและลำบากมาก เราลงพื้นที่แค่ครึ่งวันยังเหนื่อยแล้ว “เด็กหรือคนไม่ใช่สิ่งที่จะควบคุมให้คิดหรือทำไปในทางเดียวกันทั้งหมดได้ ต้องอาศัยเวลาในการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจ”

โรงเรียนและชุมชนเตรียมสานต่อโครงการ

อิสสระมะแอ แต่ รองผู้อำนวยการ โรงเรียนตามันพร้าวอิน ตาดีกาบือราเป๊ะ เล่าว่า ปกติเด็ก ๆ จะใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสาร ซึ่งมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน โรงเรียนตาดีกาเปิดสอนเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ตั้งแต่ 08.30-16.00 น. มีการสอนภาษามลายูกกลาง และภาษาอาหรับเบื้องต้นเพิ่มอยู่บ้างแล้ว เมื่อกลุ่มนักศึกษาเข้ามาขอสอนภาษาอังกฤษกับมลายูกกลาง จึงสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน แม้ครูจะสอนภาษามลายูกกลางไปบ้าง และเด็กก็มีพื้นฐานได้เรียนภาษาอังกฤษจากโรงเรียนในวันธรรมดา แต่ไม่ได้นำมาใช้จริงในชีวิตประจำวัน

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หลังนักศึกษาเข้ามาสอนเพียง 2 สัปดาห์ คือ เด็ก ๆ เริ่มทักทาย แนะนำตัวกันด้วยภาษาอังกฤษแบบพื้นฐานง่าย ๆ แต่ที่สำคัญคือมีการนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง พูดเล่นทักทายเมื่อพบหน้ากัน จึงหวังว่าเมื่อกลุ่มนักศึกษาจบโครงการไปแล้ว ครูจะดำเนินกิจกรรมต่อ และจะขอให้กลุ่มนักศึกษาไปขยายผลในโรงเรียนตาดีกาอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตตำบลโคกเคียน อีก 13 หมู่บ้าน เด็กจะได้เพิ่มทักษะด้านภาษาสากล สื่อสารกับคนภายนอกได้ดียิ่งขึ้น

“เด็กสนใจ และเรียนสนุกมาก แต่ใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษง่าย ๆ ในการทักทายกัน คำศัพท์บางคำมาจากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว สอดแทรกข้อมูลประวัติของหมู่บ้านไว้ด้วย และผลพลอยได้นอกเหนือจากเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายแล้วยังมีเด็กเล็กสนใจเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ครูที่ร่วมสังเกตการณ์ทุกครั้งยังได้เรียนรู้วิธีการต่าง ๆ ซึ่งในอนาคตได้ะอิมามวางแผนให้สอนภาษาอังกฤษเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แล้วเขียนบันทึกเป็นภาษาอังกฤษไปเก็บไว้ในห้องสมุดหมู่บ้านด้วย ชาวต่างชาติหรือคนข้างนอกจะได้อ่านรู้เรื่อง เข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” รอง ผอ. โรงเรียนตามันพร้าวอิน ตาดีกาบือราเป๊ะ กล่าว

นักศึกษา “ท้อ” อย่าตำหนิ ต้องกระตุ้น

อัสสัน คูมาลี อาจารย์สาขาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ในฐานะที่ปรึกษา เล่าว่า ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา จำเป็นต้องมีระยะห่าง ไม่ใช่ชี้ทางให้ตลอด แต่ให้ข้อคิด 3 เรื่องหลัก คือ 1) การวางตัว ควรวางตัวอย่างไรเมื่อเข้าหาผู้ใหญ่และเข้าหาเด็ก 2) เนื้อหากิจกรรม ว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ มีอะไรต้องแก้ไข อย่างไร และ 3) แนวทางที่จะเดินไปข้างหน้า ว่าควรไปทิศทางไหน

สำหรับเนื้อหาโครงการ ให้นักศึกษาออกแบบ ช่วยกันทำเองก่อน แล้วค่อยให้คำปรึกษาว่าควรปรับปรุงอะไรบ้าง คอยให้กำลังใจ เพราะส่วนใหญ่เป็นเด็กปี 1 ผ่านประสบการณ์ทำงานด้านสังคมมาน้อย บางกิจกรรมจะเกิดความรู้สึกท้อแท้ เราต้องไม่ตำหนิ แต่ต้องหาวิธีการกระตุ้นให้เขาเกิดกำลังใจและฮึดสู้อีกครั้ง ในฐานะที่ปรึกษาเราต้องเข้าใจบริบทของนักศึกษาว่า พวกเขาต้องการอาจารย์ที่คุยกันรู้เรื่อง ไม่ใช่อาจารย์ที่เก่ง บางจังหวะเมื่อเขามีปัญหา เราก็ต้องเดินเข้าไปหาเขา

ไม่ใช่รอให้เขามาหาเราอย่างเดียว คอยสอบถามทั้งจากการพูดคุยกันโดยตรง และผ่าน Social Media เช่น Facebook หรือ Line ว่างงานคืบหน้าไปถึงไหน ติดขัดอะไร ทำให้เด็กตื่นตัวตลอดเวลา

อาจารย์อัสนัน ย้ำว่า โครงการนี้ทำให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของนักศึกษาในการทำงาน การวางตัว วางบทบาทของตนเองนอกเหนือจากการเรียน ทั้งที่ก่อนหน้านี้พวกเขาก็เหมือนนักศึกษาทั่วไป แต่หลังผ่านค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” ก็เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน มีความมุ่งมั่นที่จะทำโครงการให้เข้ารอบและบรรลุวัตถุประสงค์ อุปนิสัยส่วนตัวก็เปลี่ยนไป มีความเสียสละ คอยช่วยเหลืองานคณะ แม้กระทั่งเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เช่น การยกโต๊ะยกเก้าอี้ เป็นต้น

แม้ว่าเด็กกลุ่มนี้จะไม่ใช่นักกิจกรรมตัวยง และไม่ได้เรียนเก่งมาก แต่การทำงานโครงการก็ไม่กระทบกับการเรียน ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อดตัวเอง ทั้งเรื่องเรียนและการทำงาน ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือซารีฟ ที่ถูกเพื่อนในกลุ่มผลักดันขึ้นมาเป็นผู้นำ เขามีความรับผิดชอบ และมั่นใจในตัวเองสูงกว่าเดิม

ขณะเดียวกัน เสียสละท้อนจากชุมชนก็ให้การตอบรับดีมาก ทั้งผู้นำศาสนา ครูต่างยินดีให้นักศึกษาเข้าไปทำกิจกรรมเสมอ ขณะที่เด็กนักเรียนก็กระตือรือร้นที่จะเรียน แวดตาและท่าทางแสดงออกถึงความตั้งใจทุกครั้งทีที่ๆ ลงพื้นที่ จนโรงเรียนตาดิกาในพื้นที่ใกล้เคียงติดต่อให้ไปสอนทั้งครูและเด็กบ้าง เมื่อนักกลับมามองภายในมหาวิทยาลัยเอง พบว่า ผู้บริหารต่างคณะให้ความสนใจเช่นกัน อยากให้นักศึกษาทำโครงการบ้าง เพราะเห็นผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

แม้รู้ว่าการเป็นครู “ไม่ง่าย” แต่ที่มนักศึกษาทุกคนไม่ว่าจะมาจากคณะน้องใหม่อย่างศิลปศาสตร์ และทีมหนุนจากคณะพยาบาลศาสตร์ที่เดินทางไปร่วมกิจกรรมเกือบทุกครั้งที่ว่าเว้นจากการเรียน ก็สามารถดำเนินกิจกรรมจนบรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะการสร้าง “ความกล้า” ให้เด็ก รู้จักทักทายกันเป็นภาษาอังกฤษแบบไม่ต้องเขินอาย ฉะนั้นจึงหมุดข้ออ้างอีกต่อไปว่า “เรียนไปก็ไม่ได้ใช้”

นอกจาก “ความกล้า” ที่เด็ก ๆ จากโรงเรียนตาดิกาได้รับ พี่ๆ เองก็ได้ทั้งความรู้ และทักษะการเรียนการสอน จนพบว่าแม้ที่จริงแล้ว ตัวเองก็สามารถทำอะไรที่ “ยาก” ได้เหมือนกัน

ถ้าโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” คือการ “เพาะกล้าใหม่” ให้เติบโต...ถึงตอนนี้ อยากให้มั่นใจว่าโครงการนี้ได้กล้าต้นใหม่แล้ว 7 ต้น...และพวกเขาก็จะกลับไปทำหน้าที่ “เพาะต้นกล้าต้นอื่นๆ” ในชุมชนของเขาต่อไป

โครงการ “กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน”
ส่งเสริมทักษะทางด้านภาษาให้กับเด็ก
โรงเรียนตาดีกา

**ที่ปรึกษาโครงการ
ทีมทำงาน**

ชาریف ภควินต์
อาดือนัน บือราเอง
โนร์โซเฟีย หะมะ
มุคลิส ดอเลาะ

อาจารย์ฮัสสัน ดุมาลี

ซูกีฟลี มะนาวี
ฮาบีฟาห์ รอเซะ
นิกร์ตีณีย์ นิเฮาะ

—
ปรับบ้าน
เปลี่ยนความคิด
เพิ่มคุณภาพชีวิต
คนใช้ติดบ้าน
—

มหาวิทยาลัยมหิดล

โครงการปรับบ้าน เปลี่ยนความคิด
เพิ่มคุณภาพชีวิตคนใช้ติดบ้าน

ปรับบ้าน เปลี่ยนความคิด เพิ่มคุณภาพชีวิต คนไข้ติดบ้าน

มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา
จังหวัดนครปฐม

โจทย์ปัญหา

มีปัจจัยที่ทำให้ผู้ป่วยพิการและติดเตียงได้รับการรักษาไม่เต็มที่
คือ **“สภาพบ้าน”** และ **“ทัศนคติของพ่อกุแล”**

มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

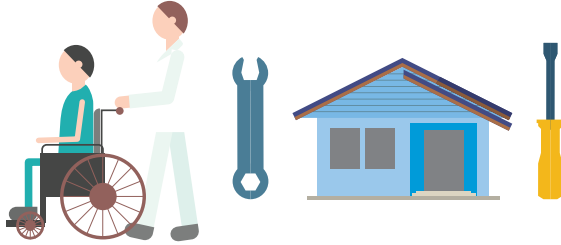
ขั้นตอนการทำงาน

“โครงการนี้ทำให้รู้จักคำว่านักกายภาพในแง่มุมมองใหม่ ถ้าในห้องเรียนจะเข้าใจ
คำว่านักกายภาพบำบัดในมุมมองพื้นฟู ซึ่งยังเป็นโลกแคบๆ แต่เมื่อได้ลงมา
ทำงานในชุมชน ทำให้มุมมองกว้างขึ้นว่านอกจากนักกายภาพจะไปฟื้นฟูแล้ว
นักกายภาพยังสามารถไปปรับสภาพแวดล้อมก็ได้ และยังมีบทบาทในการ
ประสานงานให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมรักษาผู้ป่วย”

การเรียนการสอนของนักศึกษากายภาพบำบัด คณะกายภาพบำบัดและกิจกรรมบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล นอกจากจะเรียนทฤษฎี และฝึกปฏิบัติจริงในโรงพยาบาลของมหาวิทยาลัยแล้ว นักศึกษายังต้องลงพื้นที่เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดจากวิชาที่เรียน

ผลจากการทำงานร่วมกับชุมชนที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาที่ทำให้การรักษา “ขาดประสิทธิภาพ” คือ “สภาพแวดล้อมภายในบ้าน” ซึ่งบางบ้านจัดสถานที่ไม่เอื้อให้ผู้ป่วยได้ขยับตัว หรือออกกำลังกาย ขณะที่ผู้ดูแลก็ “ไม่เข้าใจ” ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร

ด้วยเหตุนี้...จึงต้องมีการ “ปรับบ้าน” และ “เปลี่ยนความคิด” เพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ป่วยอัมพาต และผู้ป่วยติดเตียง

ต้องสร้าง “ความเข้าใจ”

เมื่อพูดถึงผู้ป่วยติดเตียง อาจเป็นเรื่องไกลตัวสำหรับคนทั่วไป แต่สำหรับนักศึกษา คณะกายภาพบำบัดและกิจกรรมบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล พวกเขาบอกว่า ผู้ป่วยติดเตียงคือ บุคคลที่ควรได้รับการดูแลอย่างถูกวิธี ทั้งคนรอบตัวและตัวผู้ป่วยควรมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลตนเอง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยติดเตียงที่เคยมองว่าตนเองไม่มีคุณค่า กลับมาเห็นคุณค่าในตนเองอีกครั้ง รวมถึงคนใกล้ตัวที่มีหน้าที่ดูแลผู้ป่วยเองก็ควรจะมีความรู้และความเข้าใจในการดูแลผู้ป่วยอย่างถูกวิธี

“พวกเราวมกลุ่มกันทำกิจกรรมในสโมสรนักศึกษาและชมรมส่งเสริมสุขภาพชุมชนอยู่แล้ว แต่การทำกิจกรรมที่ผ่านมาคือ เข้าไปรักษาแล้วก็กลับ ขณะที่ชาวบ้านต่างตั้งตารอว่าเมื่อไหร่พวกเราจะกลับไปรักษาเขาอีก ซึ่งจริงๆ แล้วตามหลักกายภาพ การรักษาผู้ป่วยต้องทำติดต่อกันหลายครั้ง และต้องเกิดจากความร่วมมือของผู้ป่วยด้วย แต่ทำอย่างไรให้ผู้ป่วยและผู้ดูแลเกิดความตระหนัก และทำอย่างไรให้ยั่งยืน” ทีมนักศึกษาเล่า

“ทำอย่างไรให้ยั่งยืน” คือคำถามที่ค้างอยู่ในความคิดของ ลี-ปณิชา พลพนาธรรม และเพื่อน ๆ และคำถามดังกล่าวถูกนำมาพูดคุยกันอีกครั้ง เมื่อตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้”

ผนวกกับเพิ่งผ่านหลักสูตร “การปรับบ้านเพื่อการดูแลผู้ป่วยอัมพาตติดเตียง” จึงมีแนวคิดที่น่าจะนำความรู้นี้มาสร้างประโยชน์ให้ผู้ป่วย

พิจารณาแล้วทั้งสองเรื่องน่าจะผนวกเข้ากันได้ ทั้งการเคลื่อนไหวร่างกาย และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต นี่จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมตัวกันทำโครงการปรับบ้าน เปลี่ยนความคิด เพิ่มคุณภาพชีวิต คนไข้ติดบ้าน ทีมงานประกอบด้วย ลี นิวิ-อิงครัตน์ พัฒนสกุลโรจน์ มอส-ณัฐธิดา คนคม โย-ประจักษ์ หงสะมัต และขวัญ-นลพรรณ บุญโญปกรณ์ แต่กว่าจะได้ข้อสรุปแบบนี้ ทีมงานยอมรับว่า ใช้เวลานานพอสมควร เพราะติดทั้งเรื่องเวลา และรูปแบบการทำโครงการที่ทำแล้วอาจไม่ยั่งยืน

มอส เล่าต่อว่า ก่อนที่จะมาเป็นโครงการนี้ พวกเขาคิดว่าจะทำเรื่องส่งเสริมสุขภาพในชุมชน แต่ติดปัญหาที่เมื่อเข้าไปส่งเสริมเสร็จแล้วเราก็ต้องออกจากชุมชนอยู่ดี ก็คิดกันว่าทำเรื่องอะไรที่ “ความรู้” จะฝังอยู่กับชุมชนตลอดไป ตอนนั้นเราเรียนเรื่องการยศาสตร์¹ กับชุมชน จึงมีความคิดว่าจะไปให้ความรู้กับพี่อาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.) ที่บ้านท่ากระชับ อำเภอนครชัยศรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เราเคยออกชุมชนมาแล้ว และไม่มีนักกายภาพในพื้นที่ คิดว่าถ้าเราไปถ่ายทอดความรู้ให้ พี่ ๆ อสม.ก็จะได้นำไปใช้ดูแลผู้ป่วยต่อไป แต่ก็ยังไม่ตอบโจทย์เรื่องความยั่งยืนอยู่ดี กว่าจะได้ข้อสรุปใช้เวลานานมาก พวกเราก็มานั่งคุยกันว่าจะไหวไหม เพราะตารางเรียนเราแน่นมาก จนแทบไม่มีเวลาทำอะไรเลย เวลาที่เราคิดทำโครงการเราจะดูจากความอยากทำของเราด้วย เพราะถ้าไม่อยากทำ เราก็คงจะไม่มีความสุขในการทำ

“มีประโยคหนึ่งที่เรามักถามกันในกลุ่มเสมอว่า ถ้าตัดปัจจัยทุกอย่างออก ทุกคนยังอยากทำโครงการนี้ต่อไหม ทุกคนตอบว่าอยาก เราเลยตัดสินใจทำ แล้วค่อยมาคิดกันว่าจะทำอย่างไรต่อ”

¹ การยศาสตร์(Ergonomics) หมายถึง การเรียนรู้ความสามารถ และข้อจำกัดของมนุษย์ เพื่อใช้ประโยชน์ในการออกแบบทางวิศวกรรม เช่น เครื่องมือ เครื่องจักร อาคาร ผลิตภัณฑ์ สภาพแวดล้อม รวมถึงการออกแบบลักษณะและวิธีการทำงาน ให้เกิดความเหมาะสมกับมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ให้มากที่สุด เพื่อให้มนุษย์สามารถทำงานได้ดีขึ้น เร็วขึ้น และปลอดภัยมากขึ้น (ที่มา: สมาคมการยศาสตร์ไทย)

พื้นที่เป้าหมาย...บ้านทองไทร

หลังจากตัดสินใจเดินทาง ทีมงานจัดประชุมเพื่อเลือกพื้นที่เป้าหมายจาก 3 พื้นที่ที่เลือกไว้ก่อนหน้านี้ คือ บ้านท่ากระชับ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม บ้านป้อมเปี จังหวัดกาญจนบุรี และบ้านทองไทร จังหวัดนครปฐม ตอนแรกคิดว่าจะเลือกบ้านท่ากระชับและบ้านป้อมเปี เพราะเคยลงพื้นที่มาก่อน น่าจะติดต่อได้ง่ายกว่าบ้านทองไทรที่ต้องเริ่มต้นใหม่หมด แต่สุดท้ายเลือกบ้านทองไทร เพราะมีเพื่อนในกลุ่มเป็นคนในพื้นที่ และอยู่ใกล้มหาวิทยาลัย แต่เหตุผลหลักที่เลือกพื้นที่นี้คือ “ที่นี่ไม่มีนักกายภาพบำบัด หากพวกเราเข้าไปทำโครงการ อย่างน้อยพวกเราจะได้ช่วยผู้ป่วย และรู้จักบทบาทของนักกายภาพมากขึ้น”

ลีเล่าว่า เมื่อได้ข้อสรุปเรื่องพื้นที่ ทีมงานเริ่มต้นวางแผนทำกิจกรรมต่อ เชื้อวันว่างของแต่ละคน เพื่อนัดลงพื้นที่สำรวจ Case ผู้ป่วย โดยมีที่สุปราณี หงสะมัต ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านทองไทร ช่วยคัดกรองผู้ป่วยให้ก่อนเบื้องต้น

“พวกเราอธิบายให้ที่สุปราณีฟังถึงที่มาที่ไปของโครงการก่อน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และบอกว่าต้องการผู้ป่วยติดเตียงประมาณ 10 Case ให้พี่เขาช่วยหาให้ แต่เมื่อประเมินศักยภาพทีมงาน และระยะเวลาการทำโครงการแล้ว เห็นว่าไม่น่าจะทำไหว จึงลดลงเหลือ 5 Case โดยระบุเพียงว่า เป็นผู้ป่วยติดเตียง มีปัญหาทางกายภาพบำบัด ต้องการความช่วยเหลือ และสามารถปรับเปลี่ยนบ้านได้”

นิวิเสริมว่า ครั้งแรกที่ลงพื้นที่ ทีมงานเก็บข้อมูลผู้ป่วยติดเตียงที่ต้องการความช่วยเหลือได้ 7-8 Case ครั้งที่สองทีมจึงนัดประชุมเพื่อคัดเลือกผู้ป่วยให้เหลือ 5 Case โดยคัดเลือกผู้ป่วยที่เป็นโรคแตกต่างกันดังนี้

บ้านหลังที่ 1 ผู้ป่วยกรรมพันธุ์ อากาการเดินไม่มั่นคง การควบคุมกล้ามเนื้อไม่ปกติ

บ้านหลังที่ 2 กล้ามเนื้ออ่อนแรง อัมพาตครึ่งซีก

บ้านหลังที่ 3 โรคหัวใจ เบาหวาน ปอด ไม่ชอบขยับร่างกาย

บ้านหลังที่ 4 ตัดขาขวาได้เข้า อ้วน เบาหวาน ความดันสูง ไม่ชอบขยับ เหนื่อยง่าย
บ้านหลังที่ 5 อัมพาตครึ่งท่อน (ล่าง)

เมื่อคัดกรองจนได้บ้านทั้ง 5 หลังแล้ว ทีมงานนำข้อมูลที่ได้ พร้อมรายละเอียดคนไข้แต่ละ Case มาอธิบายให้นักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 15 คนฟัง ก่อนจะเปิดโอกาสให้แต่ละคนเลือกว่า อยากศึกษาบ้านหลังไหน โดยบ้านแต่ละหลังจะมีคนดูแล 3 คน และมีนักศึกษากายภาพบำบัดปี 3 จำนวน 2 คน และนักศึกษากิจกรรมบำบัดปี 3 อีก 2 คน รวมแล้วมีผู้รับผิดชอบต่อหลัง 7 คน และมีอาจารย์รับผิดชอบหลังละ 1-2 ท่าน

ปรับบ้าน...ปรับความเข้าใจ

หลังเลือกพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายได้แล้ว การทำงานจึงเริ่มขึ้น แต่ทุกอย่างไม่ได้ง่ายอย่างที่คิดไว้

“เราเป็นนักกายภาพบำบัด มีความรู้เรื่องการก่อสร้างน้อยมาก จะทำกันเองทั้งหมดคงไม่ได้แน่ อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำว่า จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเรื่องการปรับบ้าน หรืออย่างน้อยก็ต้องมีช่างเข้ามาช่วย” นิวเล่าถึงที่มาของการดึงสถาปนิกเข้ามาช่วยในโครงการ

ขวัญเล่าเสริมต่อว่า ตอนแรกพวกเราติดต่อไปที่สถาปนิกสยามเพื่อขอความร่วมมือ แต่ต้องเขียนจดหมายขอความอนุเคราะห์ ซึ่งค่อนข้างใช้เวลานาน เก่งว่าจะไม่ทัน จึงตัดสินใจใช้ Facebook ของทุกคนเป็นเครื่องมือหาสถาปนิกอาสา จนได้สถาปนิกอาสา 3 คนมาช่วยออกแบบ

รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างทีมนักกายภาพบำบัดและสถาปนิก คือนักกายภาพบำบัดจะเป็นผู้ให้ข้อมูลของผู้ป่วย เช่น อาการของผู้ป่วย และสิ่งที่ต้องการให้มีการปรับ อาทิ ลักษณะความลาดชันของพื้นห้องน้ำ ความสูงของเตียง หรือ แม้แต่

“การมองคนไข้ ที่ไม่ควรมองแต่ข้อบกพร่องทางร่างกายเท่านั้น แต่ควรมองถึงกิจกรรมที่เขาเคยทำได้ หรือสิ่งที่เขาอยากจะทำด้วยว่ามีอะไรบ้าง เราในฐานะนักกายภาพบำบัดต้องพยายามส่งเสริมให้เกิดตรงนี้ เพื่อที่ผู้ป่วยจะได้เห็นคุณค่าในตัวเอง ให้เขากลับเข้าสู่สังคมให้ได้”

อุปกรณ์สำหรับช่วยพยุงตัวผู้ป่วย ซึ่งสถาปนิกจะค่อย ๆ ทำความเข้าใจลักษณะอาการของผู้ป่วยแต่ละราย เพื่อนำไปออกแบบให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ป่วย และถูกต้องตามหลักวิชาการของนักกายภาพบำบัด

ในที่สุดแบบบ้านผู้ป่วยทั้ง 5 หลังก็เสร็จสิ้น พร้อมให้ทีมงานนำไปใช้

มอสเล่าว่า วันที่ลงมือปรับบ้าน มีทั้งช่างอาสา ผู้ใหญ่บ้านที่พาคณะในชุมชนเข้ามาช่วยกัน พวกเราเองก็พยายามเกณฑ์เพื่อน ๆ ไป เพื่อจะเป็นลูกมือให้กับพี่ช่างอาสาได้บ้าง โดยทีมงานออกแบบให้มีการปรับบ้านทั้ง 5 หลังพร้อมกัน เพราะคิดว่าถ้าบ้านไหนเสร็จก่อน ก็จะเกณฑ์คนไปช่วยบ้านหลังที่เหลือต่อไป ซึ่งระหว่างปรับบ้าน ทีมงานส่วนหนึ่งจะพาผู้ป่วยออกกำลังกายด้วย แต่จะไม่เกิน 2 ชั่วโมง ไม่เช่นนั้นผู้ป่วยจะเหนื่อยเกินไป

สี่เสริมว่า บทบาทของพวกเราในฐานะนักกายภาพบำบัด ที่นอกจากจะพาผู้ป่วยออกกำลังกายแล้ว ยังต้องดูรายละเอียดของการปรับบ้านด้วย เช่น เรื่องความสูงของส้วมควรมีความสูงเท่าไรเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถนั่งได้ เพราะสถาปนิกจะรู้แต่เรื่อง Universal Design แต่พอทำจริง ๆ แล้วบางอย่างจะเป็น Specific ขึ้นอยู่กับบ้านแต่ละหลัง เช่น บางบ้านที่ญาติกับผู้ป่วยต้องใช้โถส้วมร่วมกัน ก็จะใช้โถส้วมแบบ Specific Design ไม่ได้ ต้องดูที่วัตถุประสงค์และผู้ใช้งานด้วย หรือ Sizing ของผู้ป่วย เช่น รววจับ ความสูงของเตียง ของผู้ป่วยครึ่งซีกควรจะปรับด้านไหน เพราะเรารู้ความบกพร่องของผู้ป่วย รู้ว่าผู้ป่วยเป็นอะไร เหมาะจะใช้อุปกรณ์แบบไหน การจับควรจับอย่างไรให้ถูกต้อง หรือการเดิน รวมถึงการใช้อุปกรณ์ควรทำอย่างไรให้ถูกต้อง

หลังปรับบ้านเสร็จแล้ว ทีมงานลงพื้นที่อีกครั้ง เพื่อประเมินผลการใช้งานว่า คนไข้ใช้อะไรบ้าง ใช้แล้วเป็นอย่างไร โดยช่วงบ่ายมีกิจกรรม Case Sharing เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักศึกษา กับ อสม. และคนในชุมชนว่า เขาได้ความรู้ใหม่อะไรจากเรา แล้วเราได้ความรู้ใหม่อะไรจากเขา

ขวัญ เสริมว่า กิจกรรมที่เหลือคือ จัดประชุมสรุปผลการติดตามกลุ่มเป้าหมาย เพื่อรายงานผลให้นายก อบต. และผู้เกี่ยวข้องที่พวกเราเข้าไปทำงานด้วยได้รับทราบผลการทำโครงการ

“ตอนนำเสนอ พวกเรานำรูปทั้งก่อนและหลังทำโครงการไปให้ผู้เกี่ยวข้องดูด้วย เพื่อจะให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน พร้อมอธิบายรายละเอียด เช่น การติดตามจับทำไม่ต้องติด ผู้ป่วยจะได้อะไรจากการติดตาม เป็นต้น ซึ่งในวันนั้นทีมงานได้เชิญผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยมาเข้าประชุมด้วย เพราะอยากให้ผู้ใช้จริงเป็นคนพูดเองน่าจะมีความน่าเชื่อถือมากกว่า และต้องการให้ญาติผู้ป่วยได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ในการดูแลผู้ป่วยที่มีลักษณะใกล้เคียงกันว่าควรดูแลอย่างไร”

ห้องเรียนเสมือนจริง...

การทำโครงการนี้เหมือนการสร้างห้องเรียนเสมือนจริงให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกทำจริง จาก Case จริง

นิว บอกว่า เธอได้นำความรู้จากห้องเรียนไปใช้คือ เรื่องของการมองคนไข้ ที่ไม่ควรมองแต่ข้อบกพร่องทางร่างกายเท่านั้น แต่ควรมองถึงกิจกรรมที่เขาเคยทำได้ หรือสิ่งที่เขาอยากจะทำด้วยว่ามีอะไรบ้าง **เราในฐานะนักกายภาพบำบัดต้องพยายามส่งเสริมให้เกิดตรงนี้ เพื่อที่ผู้ป่วยจะได้เห็นคุณค่าในตัวเอง ให้เขากลับเข้าสู่สังคมให้ได้** เพราะการเป็นผู้ป่วยติดเตียงสิ่งที่หายไปคือ การอยู่ร่วมสังคมกับครอบครัว ทำให้จิตใจเขาแย่ลง เราก็ต้องเข้าไปดูด้วยว่า สภาพแวดล้อมที่เขาอยู่เอื้อต่อการใช้ชีวิตของเขาหรือไม่ อย่างไร

ด้านมอส บอกว่า เดิมเธอเป็นคนไม่มั่นใจในตัวเองเลย แต่หลังจากทำโครงการนี้ เธอเริ่ม**เชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น** เพราะได้ใช้ทักษะต่างๆ ที่ไม่เคยใช้ โดยเฉพาะเรื่อง**การติดต่อสื่อสารที่ทำให้เรารู้จักเรื่องการประสานงานมากขึ้น** ในส่วนของความรู้จากรายวิชาที่นำมาใช้เธอบอกว่า เราต้องรู้โรคก่อนจึงจะสามารถรักษาผู้ป่วยได้ หรือถ้าไม่รู้โรคก็สามารถสังเกตได้จากตัวยา เพื่อที่อย่างน้อยจะได้รู้ว่า ผู้ป่วยมีภาวะอย่างไร ตอนแรกเธอไม่เข้าใจว่าทำไมต้องจำอะไรขนาดนี้ แต่เพราะมันเป็นชีวิตของคนไข้ จึงต้องจำให้ได้

ขวัญ เสริมว่า ความรู้ที่เรานำไปใช้มากที่สุดในการทำโครงการคือ ข้อห้าม ข้อควรระวัง เช่น ลุงที่เธอดูแลจะเหนื่อยง่าย ความดันสูง เพราะคนไข้เป็นเส้นเลือดหัวใจตีบ ปัญหาอยู่ที่ระบบไม่ได้อยู่ที่พฤติกรรม ถ้าไม่ได้แก้ในส่วนนั้นก็ไม่สามารถพาเขาไปต่อได้ เธอจึงมีหน้าที่เฝ้าระวัง และคอยให้ความรู้กับผู้ป่วย

ด้านโย บอกว่า ความรู้ที่เขานำไปใช้คือ การตรวจประเมินร่างกาย และมองให้รอบด้านว่าคนไข้หนึ่งคนควรปรับอะไรบ้าง นี่คือนิสัยที่นักกายภาพบำบัดพึงปฏิบัติ

ส่วนลี บอกว่า โครงการนี้ทำให้เธอรู้จักคำว่า นักกายภาพในแง่มุมใหม่ ถ้าในห้องเรียนเธอจะเข้าใจคำว่านักกายภาพบำบัดในมุมฟื้นฟู ซึ่งยังเป็นโลกแคบๆ แต่เมื่อได้ลงมาทำงานในชุมชนทำให้เธอมองกว้างขึ้นว่านอกจากนักกายภาพจะทำหน้าที่ฟื้นฟูแล้ว

นักกายภาพยังสามารถไปปรับสภาพแวดล้อมก็ได้ และยังมีบทบาทในการประสานงานให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมรักษาผู้ป่วยด้วย

เสียงตอบรับจากชุมชน

สงคราม ห้วยกรวัฒนา นายก อบต.แหลมบัว กล่าวถึงสิ่งที่ได้จากโครงการนี้คือ ผู้ป่วยมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ถ้าไม่มีโครงการนี้เข้ามา ผู้ป่วยบางคนอาจจะไม่มีชีวิตรอดก็ได้ เพราะพอนักศึกษาเข้ามาให้ความรู้เรื่องการดูแล กลายเป็นว่าผู้ป่วยคนนี้สามารถกลับมาเดินได้ แต่คนที่ได้ยิ่งกว่าคือคนดูแลผู้ป่วย ที่ต่างได้เรียนรู้ทักษะการดูแลผู้ป่วย การออกกำลังกายเพื่อฟื้นฟูกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ *“ผมว่าได้ประโยชน์เกิน 100 เปอร์เซ็นต์จากโครงการนี้”*

“ความรู้ที่ศึกษานำมาถ่ายทอดสู่ชุมชน ทั้งการปรับบ้าน และการดูแลผู้ป่วยที่สามารถนำมาใช้ในชุมชนได้จริง ให้อีกคนที่ไม่มีโอกาส ได้กลับมาใช้ชีวิตที่ดีขึ้นได้”

พี่หนูเล็ก-วิภา จิตรหาญ เจ้าหน้าที่ อสม.ที่คอยดูแลป้าศรีวิจิตร ที่ป่วยเป็นเบาหวาน เล่าว่า หลังจากนักศึกษาเข้ามาปรับปรุงห้องน้ำ และพื้นบริเวณหน้าบ้านให้ป้าศรีวิจิตรแล้ว ทำให้ป้าสะดวกขึ้น เพราะแต่ก่อนบริเวณบ้านค่อนข้างอึดอัด ป้าจะขยับตัวลุกนั่งก็ลำบาก แต่เดี๋ยวนี้ป้าสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ **ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระของลูกหลานอีกต่อไป ส่วนเรื่องกายภาพบำบัด นักศึกษาได้ให้คำแนะนำ เรื่องการออกกำลังกาย และการดูแลผู้ป่วยที่ถูกรู้อธิ**

ทางด้าน **ลุงรุ่งโรจน์ อุ่นศิริ เจ้าหน้าที่ อสม.** ที่ดูแลลุงประสิทธิ์ ซ่อสาย ผู้ป่วยโรคกล้ามเนื้ออ่อนแรง เล่าว่า เดิมลุงประสิทธิ์แทบจะหมดกำลังใจ รู้สึกเหมือนตัวเองถูกทอดทิ้ง เราไม่ได้ดูแลเต็มที่ ด้วยภาระส่วนตัวที่มีอยู่มากมาย จนเมื่อนักศึกษาเข้ามาทำโครงการ เห็นได้ชัดเจนว่าสีหน้าของลุงประสิทธิ์สดใสขึ้น ปกติเขาจะไม่ยอมคุยกับใคร แต่พอน้องๆ กลุ่มนี้เข้ามา เขาจะยิ้มแย้มแจ่มใส ยอมทำตามทีนี่นั่นๆ บอกนักศึกษาแนะนำให้ทำอะไร เขาทำตามหมด ทั้งจับราว เดินออกกำลังกาย แต่ก่อนเราทำไม่ได้ เพราะไม่มีรั้วให้เขาจับฝึกเดิน แต่พอนักศึกษามาปรับบ้านให้ ก็เห็นว่า **ลุงประสิทธิ์มีกำลังใจดีขึ้น สังเกตได้จากแววตาของเขาที่ดูสดใสขึ้นกว่าเดิม**

พี่สุปราณี หงสะมัด ผอ.รพ.สต. บ้านทองไทร ผู้ช่วยคนสำคัญที่เห็นการทำงานของนักศึกษาตั้งแต่แรกสะท้อนว่า **หน้าที่ของเราคือ ช่วยคัดกรองผู้ป่วยก่อนในเบื้องต้น และช่วยประสานงานให้นักศึกษากับคนในชุมชน และผู้นำชุมชน เพราะเขาไม่รู้ว่าต้องติดต่อใครก่อน โดยส่วนตัวมองว่าโครงการนี้มีประโยชน์มากสำหรับตัวผู้ป่วยเอง โดยเฉพาะเรื่องคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้ป่วย **ความรู้ที่ศึกษานำมาถ่ายทอดสู่ชุมชน ทั้งการปรับบ้านและการดูแลผู้ป่วยที่สามารถนำมาใช้ในชุมชนได้จริง ให้อีกคนที่ไม่มีโอกาสได้กลับมาใช้ชีวิตที่ดีขึ้นได้****

“ก่อนที่โครงการนี้จะจบลง นักศึกษาได้เปิดเวทีถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนไว้แล้ว กับกลุ่ม อสม.และผู้นำชุมชน ทำให้คนเหล่านั้นตื่นตัว และเห็นความสำคัญของผู้ป่วย ติดเตียงมากขึ้น ซึ่งหลังจากนี้เราจะนำความรู้ของบ้านตัวอย่างทั้ง 5 หลังไปปรับใช้กับบ้านที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข”

“โครงการนี้ช่วยฝึกเขาเยอะมาก โดยเฉพาะเรื่อง การประสานงาน การมองปัญหาให้รอบด้าน และเรียนรู้ที่จะ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีขึ้น เสียงสะท้อนจากคนในชุมชน หรือคนใกล้เคียงทำให้เราเห็นว่า สิ่งที่น่าองได้มากกว่า การปรับบ้าน นั่นคือการปรับใจของตัวนักศึกษาเอง”

อาจารย์ศศิธร แสงเรืองรอบ ที่ปรึกษาโครงการ เสริมว่า ในฐานะอาจารย์ จะเห็นการเปลี่ยนแปลงของเด็กกลุ่มนี้เสมอ สิ่งหนึ่งที่นักศึกษาได้จากโครงการคือ เขาโตขึ้น

“ถ้าไม่มีโครงการนี้เข้ามา เขาอาจ ไม่มีโอกาสได้ลงมือทำจริง แม้ว่าเขาจะเป็นเด็กกิจกรรม เคยทำกิจกรรมมาแล้ว ก็จริง แต่โครงการนี้ช่วยฝึกเขาเยอะมาก โดยเฉพาะเรื่องประสานงาน การมอง ปัญหาให้รอบด้าน และเรียนรู้ที่จะแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีขึ้น เสียงสะท้อน

จากคนในชุมชน หรือคนใกล้เคียงทำให้เราเห็นว่าสิ่งที่น่าองได้มากกว่าการปรับบ้าน นั่นคือ การปรับใจของตัวนักศึกษาเองที่เริ่มเปลี่ยนไปเพราะโครงการนี้”

อาจกล่าวได้ว่า การปรับบ้านในครั้งนี้ นอกจากทีมงานจะได้นำความรู้จาก ห้องเรียนมาใช้ประโยชน์แล้ว สิ่งหนึ่งที่พวกเขาได้ไปอย่างไม่รู้ตัว นั่นคือ “ใจ” ของพวกเขาที่ได้เรียนรู้และเข้าใจถึงคำว่า “นักกายภาพบำบัด” ได้อย่างลึกซึ้งใน ทุกแง่มุม รวมถึง “ใจ” ของคนในชุมชนบ้านทองไทร ที่ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า โครงการของนักศึกษาคือ “เครื่องมือ” หนึ่งในที่ช่วยกระตุ้นผู้นำชุมชน คนในชุมชน รวมถึงญาติของผู้ป่วยติดเตียงให้เริ่มหันมาสนใจและใส่ใจการดูแลผู้ป่วยติดเตียง อย่างถูกวิธี

โครงการปรับบ้าน เปลี่ยนความคิด เพิ่มคุณภาพชีวิตคนใช้ติดบ้าน

ที่ปรึกษาโครงการ

อาจารย์ศศิธร แสงเรืองรอบ

ทีมทำงาน

ณัฐริดา คนคม

ปณิชา พวพนารธรรม

อิงครัตน์ พัฒนสกุลโรจน์

ประจักษ์ หงสะเม็ด

นพวรรณ บุญโณปกรณ์

ภูสิทธิ เศรษฐพรนรา

มหาวิทยาลัยรังสิต

โครงการนาดี สีข้าวสวย
ทำแล้วรวย ช่วยชุมชน

โดรน... หวานข้าว

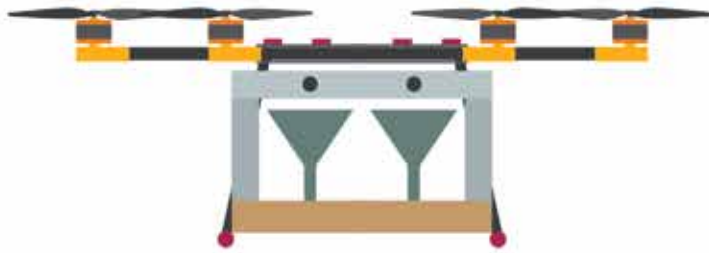
นาดี สีข้าวสวย

มหาวิทยาลัยรังสิต จังหวัดปทุมธานี

โจทย์ปัญหา

โดยทั่วไป การทำนาหว่าน ทำให้เกษตรกรสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย
นักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
จึงช่วยกันคิดค้นอากาศยานไร้คนขับ หรือ “โดรน”
เพื่อช่วยหว่านข้าวหว่านแรง และลดค่าใช้จ่ายในการทำนา

ขั้นตอนการทำงาน

ศึกษาปัญหาการทำนาหว่าน

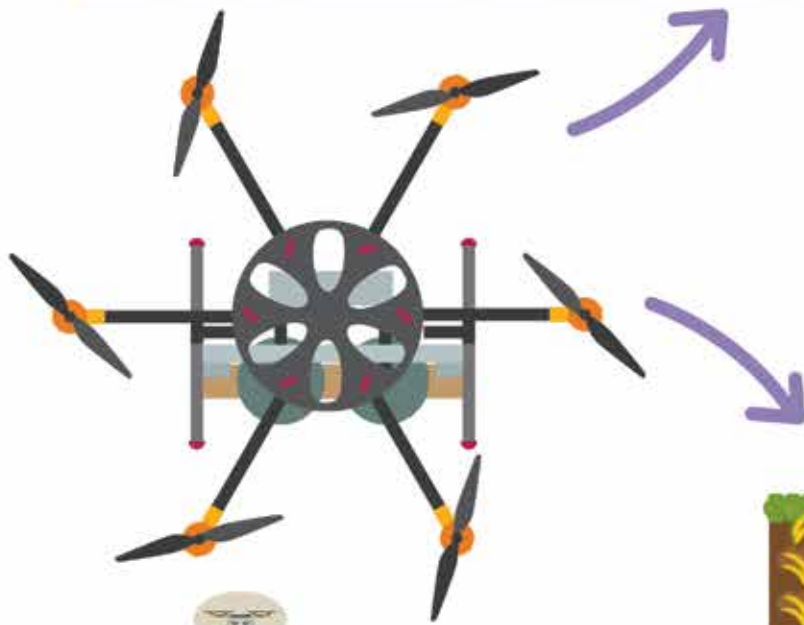
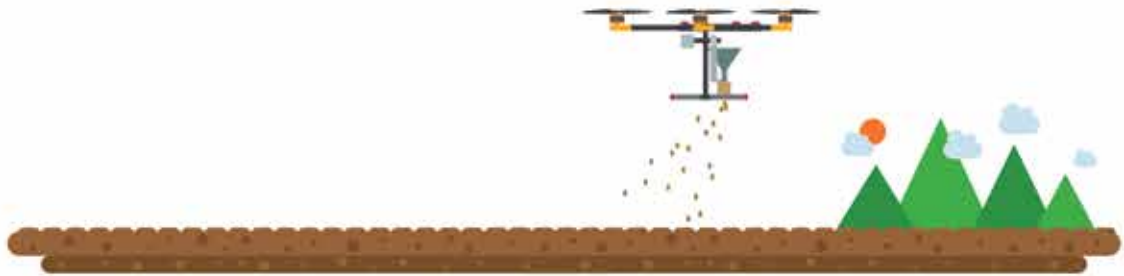
- ใช้ปริมาณข้าวเปลือกมาก
- กอข้าวขึ้นไม่เป็นระเบียบ
- มีค่าใช้จ่ายแรงงานในการทำนา

ออกแบบและพัฒนา

รับน้ำหนัก
ได้ไม่น้อยกว่า
7 กิโลกรัม

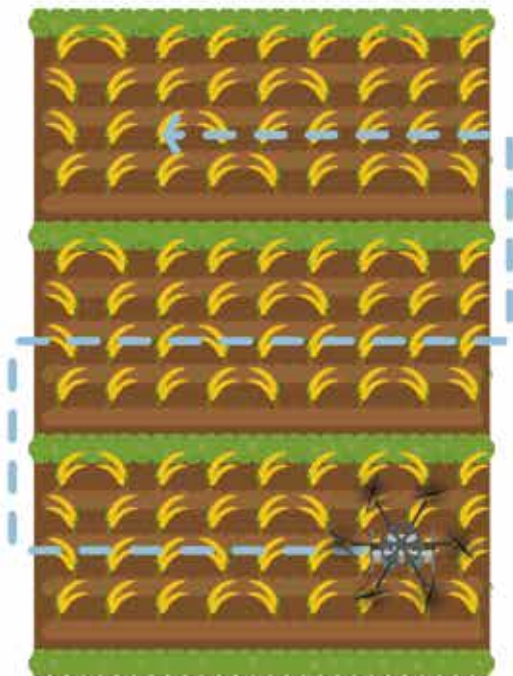

↓
ในมหาวิทยาลัย

↓
ในแปลงนา

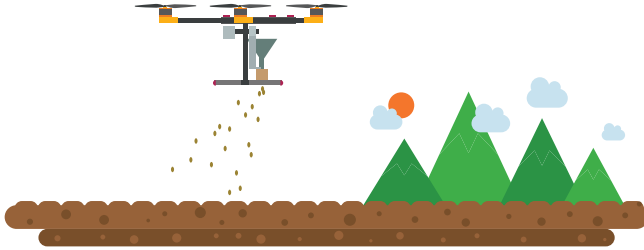

- ประหยัดต้นทุนเมล็ดข้าว และแรงงานในการหว่านข้าว
- ระยะห่างระหว่างกอข้าว ขึ้นเป็นระเบียบ
- สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการการหว่านปุ๋ยและ ยาปราบศัตรูพืช

“การที่ชาวบ้านเดินเข้ามาบอกว่า เขาสนใจเทคโนโลยีใหม่ๆ แบบนี้ และหวังว่า มันจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยดึงดูดลูกหลานของพวกเขาให้กลับมาอยู่ด้วยกันที่บ้าน มาช่วยกันทำนาที่บ้านเกิดได้ แทนที่จะเข้าเมืองไปทำงานอย่างเดียว ประโยคนั้นทำให้พวกเรากลับมาคุยกันว่า “เลิกไม่ได้ ท้อก็ไม่ได้ ต้องสู้ต่อให้จบ เพราะเราไปขายฝันให้ชาวบ้านแล้วจะทิ้งไปเฉยๆ ไม่ได้””

แววตาแห่งความมุ่งมั่นของนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต 3 คนที่พยายามถ่ายทอดแนวคิด “อากาศยานไร้คนขับ” สำหรับการหว่านข้าวของพวกเขาให้วิทยากรและเพื่อนๆ ฟัง ในค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” ดูน่าสนใจไม่น้อย เพราะหากงานนี้ประสบความสำเร็จ ประเทศไทยจะมี “โดรน” ลำแรกที่บินขึ้นเหนือทุ่งนา พร้อมๆ กับการหว่านเมล็ดข้าวที่ควบคุมปริมาณด้วยกลไกพิเศษที่คิดขึ้นเฉพาะสำหรับการหว่านข้าว

และชาวนาจะทำหน้าที่เพียงบังคับโดรนให้บินขึ้น-ลง และคอยเติมข้าวเปลือกเวลาโดรนบินกลับมายังจุดที่ปล่อยออกไป

ทั้ง 3 บอกว่า วิธีการนี้จะช่วยชาวนาลดค่าใช้จ่ายได้หลายอย่าง นั่นคือ “ลดปริมาณข้าวเปลือก” เพราะการหว่านแบบเดิมใช้ข้าวเปลือก 25 กิโลกรัมต่อไร่ ขณะที่โดรนมีกลไกควบคุมให้เหลือ 15 กิโลกรัมต่อไร่ และเมื่อต้นข้าวไม่ขึ้นเบียดกันจนเกินไป สามารถเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ก็จะช่วยลด “ปริมาณปุ๋ย” ที่ใส่ลงไปได้อีก

“ข้อมูล” ปัจจัยสำคัญของการทำโครงการ

“เราเริ่มต้นจากความไม่รู้”

ซาฟิส-อับดุลฮาฟิซ เพ็ชรบุรี ยอมรับเมื่อถามที่ถึงมาของการทำโดรนหว่านข้าวว่า ตอนนั้นไม่รู้อะไรเลย ไม่รู้ว่ามีพื้นที่มีปัญหาอะไรบ้าง แต่เห็นว่ามีมหาวิทยาลัยมีโครงการวิจัยที่โรงสีชุมชนบ้านหนองสาหร่าย ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พออาจารย์เสนอเรื่องโดรนหว่านข้าวให้ฟัง เห็นว่ายังไม่เคยมีใครทำมาก่อน ประกอบกับตอนนั้นยังไม่มีหัวข้อสำหรับทำโปรเจกต์จบ เลยตัดสินใจทำ พอได้เห็นข่าวรับสมัครโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” อยากหาทุนมาสานต่อโปรเจกต์ เลยสมัครเข้าแข่งขัน จึงเป็นที่มาของโครงการนาดี สีข้าวสวย ทำแล้วรวย ช่วยชุมชน

จริง ๆ ก็ไม่ใช่เรื่องแปลกหากเริ่มต้นโครงการบน “ความไม่รู้” แต่ต้นทุนที่นักศึกษาทีมนี้มี คือ “**ความรู้ทางด้านวิศวกรรม**” จำพวกไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ และ กลศาสตร์ หรือพูดให้ชัดขึ้นคือ ความรู้ที่มีสามารถ ประกอบเครื่องบินได้นั่นเอง

แต่ข้อจำกัดของทีมคือ ไม่มีความรู้เรื่องการทำนา ไม่รู้ว่าการปลูกข้าวมีกี่แบบ แต่ละแบบมีความแตกต่างกันอย่างไร การดูแลต้นข้าวให้เติบโตจนเป็นเมล็ดข้าว เพื่อนำไปสีและขายให้คนกินนั้นมีขั้นตอนแบบไหน และ ใช้ระยะเวลานานเท่าไร

เมื่อไม่รู้...พวกเขาจึงเดินทางไปที่หนองสาหร่าย เพื่อพูดคุยกับชาวนา หาข้อมูลเรื่องวิธีการทำนาอย่างละเอียด

เมื่อนา...มีหลายแบบ

บ้านหนองสาหร่าย ที่นี้นักศึกษามีโอกาสได้พบกับ **พ่อแรม เขียงกา ประธานกลุ่มเกษตรกรทำนาบ้านหนองสาหร่าย เกษตรกรดีเด่นระดับประเทศ** พ่อแรม ให้ข้อมูลว่า 80 เปอร์เซ็นต์ของเกษตรกรที่หนองสาหร่าย มีอาชีพทำนา ซึ่งมีทั้งนาดำและนาหว่าน โดยนาหว่าน ชาวบ้านมักใช้เครื่องหว่านข้าว บางรายก็ใช้แรงงานคน ถึงกระนั้นก็ตามทั้ง 2 แบบก็ไม่สามารถกำหนดปริมาณข้าวเปลือกได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นแรงงานคน ก็ยิ่งควบคุมยาก

เมื่อข้าวโตได้ระยะหนึ่ง ปัญหาต่อมาที่เกษตรกรพบ คือ ต้นข้าวมักขึ้นกระจุกตัวกัน ซึ่งมีสาเหตุจากขั้นตอนการหว่านที่ไม่กระจายตัวมากพอ ดังนั้นเมื่อข้าวขึ้นเบียดกันมาก ๆ ก็จะเกิดการแย่งสารอาหารในดิน บางต้นจึงโตเต็มที่ บางต้นก็แคระแกรน ชาวนาแก้ไขด้วยการใส่ปุ๋ยในปริมาณมาก ส่งผลให้จ่ายค่าปุ๋ยสูงขึ้น

ปรีน-ชัชวาล เตชะเพิ่มผล เล่าเสริมว่า การทำนาทั้งสองวิธีนี้แตกต่างกัน โดยนาดำนั้นชาวบ้านต้องเช่ารถดำนาปักต้นกล้าในแปลงนา มีข้อดีคือต้นกล้าจะเรียงแถวเป็นระเบียบ และเมื่อต้นข้าวโตขึ้นชาวนาจะสามารถเดินลงไปแปลงนาเพื่อใส่ปุ๋ยบำรุงเฉพาะจุด และตรวจเช็คคุณภาพข้าวได้

ขณะที่การทำนาหว่าน ชาวนาไม่สามารถเดินลงไปแปลงนาเพื่อตรวจคุณภาพของต้นข้าวได้ว่าจุดไหนเป็นโรค ยากต่อการควบคุมคุณภาพ ให้ผลผลิตน้อย เพราะข้าวที่รวมกันอยู่เป็นกระจุกจะแย่งสารอาหารกัน ทำให้ข้าวไม่โต ไม่แข็งแรง และได้ผลผลิตไม่คงที่ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อปริมาณการใส่ปุ๋ยและค่าใช้จ่ายที่มากขึ้น ให้ข้าวได้รับสารอาหารอย่างทั่วถึง

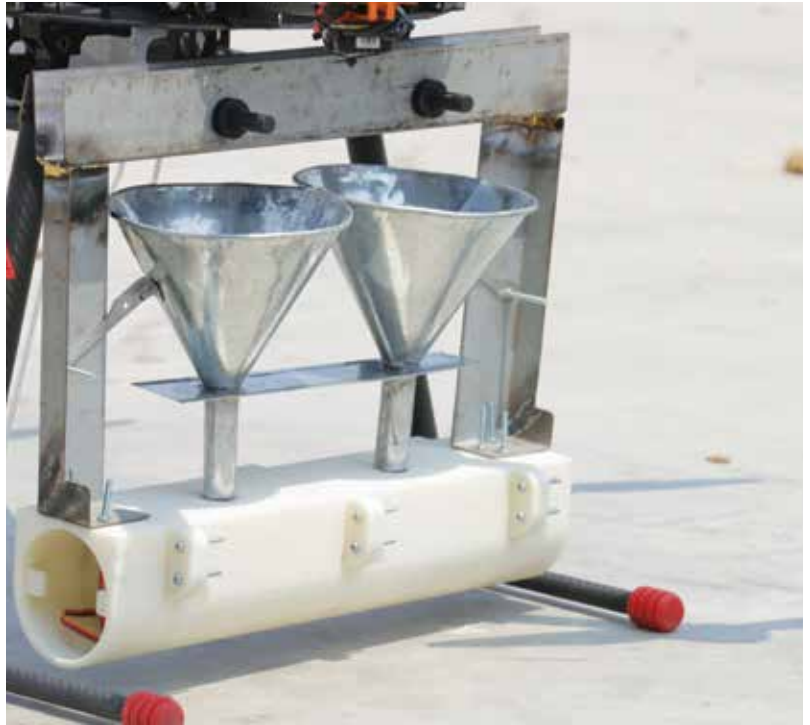
แม้นาหว่านจะได้ข้าวมากกว่านาดำก็จริง แต่นาดำจะได้กำไรมากกว่า เพราะข้าวแตกกอดีกว่า ใช้ปุ๋ยน้อยกว่า แต่ชาวบ้านในพื้นที่กลับนิยมทำนาหว่านมากกว่านาดำอยู่ดี เพราะสู้ค่าเช่ารถและค่าน้ำมันไม่ไหว ครั้นจะจ้างแรงงานคนปักกล้าในยุคนี้ก็ทำได้ยาก ลูกหลานต่างเข้าไปทำงานในเมืองกันหมด

“โครงการของพวกเขาจึงตั้งใจชาวบ้านมากที่สุด พ่อแรมเองก็เคยไปดูงานเรื่องการทำนาที่ประเทศญี่ปุ่น มาแล้ว เห็นว่าชุมชนนี้ให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้กับการเกษตรอยู่แล้ว จึงมองว่าไม่ใช่เรื่องไกลตัว และมีความเป็นไปได้ แต่ไหน ๆ ก็นำเทคโนโลยีโดรนมาใช้แล้ว พ่อแรมก็ฝากว่า ไม่อยากให้นาหว่านข้าวได้อย่างเดียว อยากให้โดรนฉีดปุ๋ย และบินสำรวจได้ด้วย เพื่อจะได้ครบวงจรทีเดียว”

เริ่มต้นประกอบโดรน

หลังได้ข้อมูลเรื่องการทำนา นักศึกษานำข้อมูลกลับมาวางแผน โดยโจทย์สำคัญอยู่ที่ **“โดรนต้องหว่านข้าวให้เป็นแถว และควบคุมระยะห่างเหมือนการดำนาด้วยรถได้ เพื่อช่วยในแง่ต่อการควบคุมคุณภาพข้าว ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลกำไรให้แก่ชาวนา”** ทีมงานจึงช่วยกันหาข้อมูลว่า โดรนมีกี่แบบ ใช้งานอย่างไร หาซื้อได้ที่ไหน

“พวกเราดูข่าวไอทีกันเยอะมาก เพื่อให้รู้ว่าตอนนี้เทคโนโลยีโดรนก้าวหน้าไปถึงไหนกันแล้ว เห็นคลิปวิดีโอของต่างประเทศใช้โดรนพ่นปุ๋ยและใช้สำหรับการเกษตรจำนวนมาก เลยคิดว่างานนี้ไม่น่ายาก”

เมื่อเห็นว่า “ไม่ยาก” ทีมนักศึกษาจึงกำหนด “สเปค” ของโดรนหวานข้าวคือ รับน้ำหนักได้ประมาณ 10 กิโลกรัม และบินได้นาน 1-2 ชั่วโมง

ปรี้นเล่าว่า ตอนแรกพวกเราตั้งใจไว้ว่า จะนำสเปคไปส่งให้ร้านประกอบโดรนตามที่เราออกแบบไว้ แต่พอศึกษาข้อมูลลึกเข้าไป จึงรู้ว่าการสั่งประกอบโดรนต้องใช้เงินมากกว่าซื้อแบบประกอบขายไว้แล้วตามร้าน ทีมงานจึงใช้เวลาไปกับการหาข้อมูลร้านขายโดรนและอะไหล่ต่าง ๆ ทั้งในอินเทอร์เน็ต และนิตยสารค่อนข้างมาก จนกระทั่งเจอร้านที่เชื่อถือได้ จึงมุ่งตรงไปที่ร้านนั้นทันที พร้อมคิดในใจว่า พอได้ของมาแล้วก็สามารถประกอบโดรนซึ่งเป็นหัวใจหลักของงานนี้ได้แล้ว เดี่ยวงานก็เสร็จ...

เมื่อสิ่งที่คิดไว้...ไม่เป็นจริง

เมื่อกำหนดสเปคโดรนไว้สูง นั้นหมายความว่า ราคาย่อมสูงตามไปด้วย เพราะโดรนที่แบกน้ำหนัก 10 กิโลกรัม ทำเครื่องยนต์ 4 ไซปัดไม่พอ อย่างน้อยต้องมี 6 ไซปัด นี่คือ “ความรู้ใหม่” ที่ได้จากการออกตระเวนพบปะพูดคุยกับ “คนเล่นโดรน”

“สเปคขนาดนี้ ราคาไม่ต่ำกว่า 1 แสนบาท” คนเล่นโดรนคนหนึ่งกล่าว

พี-ณัฐกร ธนโชติปรกรกุล บอกว่า เหตุการณ์ครั้งนั้น ทำให้พวกเขาารู้สึกอับอายและผิดหวัง ซึ่งพวกเขาสรุปบทเรียนกันเองว่า “*อาจเป็นเพราะพวกเราเริ่มต้นกันด้วยความมั่นใจที่สูงมากไป ทั้งผิดหวัง ทั้งเสียหน้า เลยทำให้เสียหลักไปนิดหน่อย*”

แต่พวกเขากลับมาเริ่มต้นใหม่ในห้องประชุมที่คณบดีอนุญาตให้ใช้ทำโครงการนาดี สีขาวสวย ทำแล้วรวยเป็นการเฉพาะ

เบล-อภิสิตี ศิลปษร บอกว่า ปกติห้องนี้จะไม่ค่อยให้ใครใช้ แต่อาจารย์เห็นว่าเราทำโครงการให้มหาวิทยาลัย เลยเปิดให้พวกเราใช้เป็นห้องทำงานหลักกิน อยู่ หลับนอนกันในห้องนี้

เมื่อคณะสนับสนุนห้องทำงาน และอำนวยความสะดวกเรื่องการเดินทาง ทีมงานจึงมุ่งมั่นเดินทางทำโครงการให้ประสบความสำเร็จ

นักศึกษาตั้งหลักใหม่ด้วยการออกแบบ และคำนวณตัวโดรนกับการรับน้ำหนัก เพื่อกำหนดขนาดของตัวโดรน และจำนวนเครื่องยนต์

เบื้องต้นทำ 4 ใบพัดรับน้ำหนักได้ไม่ถึง 5 กิโลกรัม แต่ก็ยังไม่เป็นไปตามสเปคที่ต้องการ พวกเขานำข้อมูลที่เขาเพิ่มเติมมาผนวกกับคำแนะนำจากเจ้าของร้านโดรนจนได้ข้อสรุปว่า จะลดน้ำหนักที่โดรนต้องแบกรับให้เหลือเพียง 5 กิโลกรัม และเพิ่มจำนวนใบพัดเป็น 6 ใบ และจากผลการศึกษาเพิ่มเติมพบว่า ระยะเวลาการบินของโดรนสัมพันธ์กับน้ำหนักที่โดรนต้องแบกรับด้วย ดังนั้นจึงต้องเพิ่มเติมในเรื่องความจุของแบตเตอรี่ และมอเตอร์เพื่อเพิ่มความมั่นคง และลดความเสี่ยงขณะบิน

แต่การจะประกอบโดรนขึ้นมานั้นต้องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มากถึง 17 ชิ้น พวกเขาจึงเร่งหาซื้อวัสดุที่มีอะไหล่ อุปกรณ์ตามที่ต้องการ เพราะชิ้นส่วนต่าง ๆ มีหลายเกรดหลายราคา เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าต่องบประมาณที่ต้องเสียไปจึงต้องโทรเช็คกับร้านค้าหลายแห่ง กว่าจะเจอร้านที่มีของต้องตาและราคาต้องใจมากที่สุด

“ใช้เวลาหาร้านไปกว่าครึ่งเดือนถึงจะเจอ พี่เจ้าของร้านให้คำแนะนำดีมาก มีของทุกอย่างที่เราต้องการ และราคาปรับได้ แต่พวกเราก็ยังไม่ได้ตัดสินใจซื้อทันที กลับมาคิดทบทวนอีกสองสามวัน พร้อมกับเช็คราคาร้านอื่นไปพลาง ๆ ชะล่าใจแค่นี้ก็วัน พอดตัดสินใจจะซื้ออุปกรณ์ความรู้สึกละมุนเหมือนครึ่งเดือนก่อนก็วนกลับมาอีกครั้ง เมื่อพี่เจ้าของร้านบอกว่าของหมดแล้ว ในไทยไม่มีของเลย ต้องรออีกเป็นเดือน ความรู้สึกตอนนั้นแย่มากจริง ๆ ท้อมาก ไม่อยากทำต่อแล้ว คิดที่จะเลิกทำเลย ถ้าต้องรออีกเป็นเดือนเราก็ไม่ได้เริ่มทำอะไรเสียทีเสียเวลาเปล่า ๆ ไปหนึ่งเดือนเลย” เบล บอกเล่าความรู้สึก

เมื่อความมั่นใจคืนกลับมา

ขณะที่ทีมงานทุกคนต่างรู้สึก “ท้อใจ” แต่เมื่อถึงวันที่ต้องกลับไปประชุมกันอีกครั้งเพื่อพบกับชาวบ้านที่พ่อแรมช่วยประชาสัมพันธ์ประกาศเสียงตามสายรวบรวมคนที่สนใจมาได้ 6 คน ให้พวกเขาบอกเล่าจุดประสงค์ของการพัฒนาโดรนหว่านข้าวให้ชาวบ้านรับรู้ว่า บอส-ปราโมทย์ วาทเกียรติกุล สมาชิกอีกคนของทีมบอกว่า กระแสตอบรับจากชาวบ้านค่อนข้างดี พี่ป้าน้ำ อาให้ความสนใจ ต่างซักถามถึงการใช้งาน และความเป็นไปได้ ทำให้พวกเขามีกำลังใจขึ้นมาอีกครั้ง

นอกจากการให้กำลังใจซึ่งกันและกันในทีมแล้ว จุดที่ทำให้พวกเขากลับมาสู้อีกครั้งคือ การที่ชาวบ้านเดินเข้ามาบอกว่า เขาสนใจเทคโนโลยีใหม่ๆ แบบนี้ และหวังว่าจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยดึงดูดลูกหลานของพวกเขาให้กลับมาอยู่ด้วยกันที่บ้าน มาช่วยกันทำนาที่บ้านเกิดได้ แทนที่จะเข้าเมืองไปทำงานอย่างเดียว ประโยคนั้นทำให้พวกเขากลับมาคุยกันว่า “เลิกไม่ได้ ท้อก็ไม่ได้ ต้องสู้ต่อให้จบ เพราะเราไปขายฝันให้ชาวบ้านแล้วจะทิ้งไปเฉยๆ ไม่ได้”

หลังการลงชุมชนและได้พบกับชาวบ้านครั้งล่าสุด ทีมงานรีบกลับมาจัดการปัญหาที่ค้างคาเรื่องอุปกรณ์สำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเมล็ด ช่วยในการกำจัดศัตรูทางการบิน ป้องกันโดรนสูญหายจากการหลงทิศ ด้วยการสั่งซื้อทางเว็บไซต์ eBay ยอมเสียค่าจัดส่งเพิ่มเพื่อให้ทันกับระยะเวลาทำโครงการ

3 สัปดาห์ต่อมา โดรนหว่านข้าวของพวกเขาเริ่มเป็นรูปเป็นร่างให้เห็น

บอย บอกว่า ตอนหาร้านอุปกรณ์ไซดีที่รู้จักพี่คนหนึ่งที่อยู่ในวงการโดรนมานาน พี่เขาให้คำแนะนำดีมาก แถมยังมาช่วยพวกเราเชื่อมสายไฟและสอนการบังคับโดรนให้อีกด้วย จนโดรนหว่านข้าวประกอบเสร็จ แต่ยังคงฝึกฝนเก็บชั่วโมงบินให้มากกว่านี้ ซึ่งตอนนี้พวกเราทำได้แค่บังคับเครื่องขึ้นลงเท่านั้น ยังไม่กล้าบังคับโดรนให้ไปไกลกว่านี้ เพราะโดรนราคาสูง ถ้าหล่นลงมาคงไม่คุ้ม

เมื่อ “โดรน” พร้อมทำงาน

ถึงแม้จะประกอบโดรนจนบินได้ แต่ก็ยังไม่ถึง “เป้าหมาย” ที่ตั้งเป้าไว้ พวกเขาต้องพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นตัวหว่านเมล็ดข้าวในขณะที่โดรนกำลังบิน ซึ่งปรีนช่วยอธิบายให้ฟังว่า สำหรับตัวกลไกนั้นพวกเขาเลือกใช้วัสดุที่มีน้ำหนักเบาอย่างพลาสติกที่พิมพ์จากเครื่องพิมพ์สามมิติ โดยขอใช้เครื่องมือของมหาวิทยาลัย ซึ่งการพิมพ์แต่ละชิ้นใช้เวลาาน บางชิ้นใช้เวลาานถึง 20 ชั่วโมง โดยกลไกที่ออกแบบขึ้นมานั้นประกอบไปด้วยช่องบรรจุเมล็ดข้าวประมาณ 300 กรัมต่อช่อง เชื่อมต่อกับเฟืองหมุนรับเมล็ดข้าว แล้วปล่อยหว่านต่อครั้งไม่ถึง 10 เมล็ดเพื่อให้มีความเหมาะสมต่อการรับสารอาหาร

“ตั้งแต่ทำโครงการนี้คิดว่า ตัวเองมีความคิดมากขึ้น
 เมื่อก่อนทำอะไรก็คิดถึงงานแค่ตรงหน้า แค่ทำให้เสร็จ
 แต่เดี๋ยวนี้ทำอะไรจะคิดถึงเพื่ออนาคตเสมอ คิดตลอดว่า
 จะต่อยอดได้มากน้อยแค่ไหน”

เมื่อต้นข้าวโตขึ้น และมีระยะห่างระหว่างแถว 15 เซนติเมตร แต่พวกเขาต้องพบกับปัญหาอีกครั้ง เมื่อเมล็ดข้าวร่วงจากช่องเก็บมากไป และเข้าไปติดในช่องแกนหมุน ทำให้กลไกค้าง เนื่องจากแกนไม่หมุน ในขณะที่มอเตอร์ยังทำงานอยู่ ส่งผลให้บอร์ดวงจรไหม้ พยายามแก้ปัญหาด้วยการเพิ่มขนาดช่องทางไหลของเมล็ดข้าว และทดลองใช้อุปกรณ์หลายรอบ จนกระทั่งปัญหาหมดไป

ปรีณบอกรับว่า ผลจากการลองผิดลองถูกมาหลายรูปแบบ นำข้อผิดพลาดของแต่ละแบบมาปรับใช้ จนวันนี้ทีมงานบอกว่า พวกเขาได้โดรนที่คิดว่าสมบูรณ์แบบที่สุดแล้วบนสเปค 6 ใบพัด ที่มีความยาวขึ้น มีช่องบรรจุเมล็ดข้าว 4 ช่อง ช่องละ 300 กรัม โดยรวมแล้วรับน้ำหนักได้ประมาณ 7 กิโลกรัม และจากการทดลองบินโดยบรรจุน้ำหนักเต็มที่สามารถบินได้ในระยะเวลาที่สั้นลงเหลือเพียง 12-15 นาทีเท่านั้น ใช้แบตเตอรี่ 10,000 แอมป์ สามารถควบคุมได้ผ่านทาง Application และรีโมทบังคับ รวมถึงติดตั้งเซ็นเซอร์เตือนในกรณีที่ดินบินอยู่ ข้าวในช่องบรรจุหมดจะแสดงเป็นสัญญาณไฟ LED ที่สามารถมองเห็นได้ แม้โดรนจะบินอยู่กลางแจ้ง ประมาณ 2-3 เมตร หลังจากนั้นคงเหลือเรื่องที่ว่าโดรนจะสามารถหว่านเมล็ดข้าวเป็นแถวตามที่พวกเขาออกแบบไว้ได้มากน้อยแค่ไหน คงต้องรอดูตอนข้าวโต และเรื่องสำคัญคือ พวกเขาทุกคนต้องฝึกบินอย่างจริงจัง เพื่อเก็บชั่วโมงบินจนเกิดความชำนาญ เพื่อที่จะสามารถเป็นพี่เลี้ยงให้กับชาวบ้านต่อไป

คือ “ความรับผิดชอบ”

แม้จะลองผิด ลองถูก ท้อ ถอย และสู้ อยู่เป็นระยะๆ แต่หากถามว่าพวกเขาได้เรียนรู้อะไรจากการทำโครงการนี้ ทุกคนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า “ได้เรียนรู้มาก”

ปริญ บอกว่า เวลาทำงานร่วมกับคนอื่น บางครั้งก็มีความเห็นไม่ตรงกันบ้าง เขาจึงต้องจัดการกับอารมณ์ตัวเอง มีอะไรที่คิดเห็นไม่ตรงกันก็พูดกันตรงๆ ตั้งแต่ทำโครงการนี้คิดว่า ตัวเองมีความคิดมากขึ้น เมื่อก่อนทำอะไรก็คิดถึงงานแค่ตรงหน้า แค่ทำให้เสร็จ แต่เดี๋ยวนี้ทำอะไรจะคิดเผื่ออนาคตเสมอ คิดตลอดว่ามันจะต้องยอดได้มากน้อยแค่ไหน นอกนั้นประสบการณ์จากการทำงานเป็นทีมก็สอนให้เขาเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ด้วยการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

สำหรับ เบล บอกว่า รู้สึกว่าตัวเองมีความรับผิดชอบมากขึ้น เป็นครั้งแรกที่ได้เข้ามาทำงานกับชุมชน ทำให้ได้เรียนรู้ว่าชีวิตคนยังมีอีกหลายแง่มุม พอได้พูดคุยกับชาวบ้านก็รู้ว่า เรื่องที่เราทำอาจเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่สำคัญอะไร แต่มันกลับเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่และเป็นประโยชน์กับใครอีกหลายคน โครงการนี้ทำให้เขาได้ประสบการณ์ใหม่ๆ หลายเรื่อง อารมณ์เย็นลง นิ่งมากขึ้น รู้จักควบคุมอารมณ์ในเวลาที่เราเครียด

ส่วน บอส บอกว่า ประทับใจที่ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้โดรนบินได้ ที่ผ่านมามีเขาค่อนข้างขี้เกียจ ปกติถ้าไม่มีเรียนก็ไม่ค่อยทำกิจกรรมอะไร แต่พอมาทำโครงการนี้ รู้สึกว่าตัวเองมีความกระตือรือร้นมากขึ้น อาจเป็นเพราะเป็นเรื่องใหม่ที่นำสนใจ นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม และเรียนรู้การแก้ปัญหาต่างๆ

พี บอกว่า ตั้งแต่ทำโครงการมา รู้สึกว่าตัวเองมีความรับผิดชอบมากขึ้น ได้เรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นทีม การทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อก่อนทำงานกลุ่มต้องให้เพื่อนทวงงานตลอด แต่เดี๋ยวนี้ไม่ต้องแล้ว นอกจากนั้นยังได้เรียนรู้เรื่องของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่นอกเหนือจากการเรียนในห้อง

ซาฟิต บอกว่า เมื่อก่อนเวลาว่างชอบออกไปเล่นเกม แต่พอทำโครงการนี้ก็รู้สึกสนุกกับสิ่งที่ทำแล้วเกิดประโยชน์กับคนอื่น จึงค่อนข้างทุ่มเทและจริงจังกับงานที่รับผิดชอบมากขึ้น จากปัญหาเรื่องของหมดเป็นวิกฤตที่สอนให้เราให้ความสำคัญกับคำว่าตัดสินใจมากขึ้น ถ้าตัดสินใจผิดพลาดจะส่งผลกระทบต่ออย่างไร

ขณะที่ ดร. พิพัฒน์พงษ์ วัฒนวันยู อาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ที่ปรึกษาโครงการ เสริมว่า ตั้งแต่เริ่มโครงการเห็นว่า นักศึกษาต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคเป็นระยะๆ ในฐานะที่ปรึกษาพยายามปล่อยวางให้นักศึกษาได้เรียนรู้การแก้ปัญหาจากประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นวิธีที่ค่อนข้างได้ผล เพราะพวกเขาเริ่มจากศูนย์ ไม่มีความรู้เรื่องโดรนเลย แต่ด้วยความมุ่งมั่นหาข้อมูล ลองผิดลองถูกไปเรื่อยๆ จนสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ อาจารย์เองก็ได้เรียนรู้พฤติกรรม และอุปนิสัยของนักศึกษาแต่ละคนไปด้วย เพื่อเป็นตัวอย่างในการนำมาปรับใช้สอนนักศึกษาคนอื่น ๆ ต่อไป

“นักศึกษาในกลุ่มนี้บอกว่า เขาจะยังไม่ทิ้งชุมชนไปไหน พวกเขาวางแผนต่อว่า เมื่อส่งมอบโดรนให้แก่ชุมชนเรียบร้อยแล้ว จะช่วยในเรื่องของการจัดการต่อไป อีกระยะหนึ่ง ด้วยการจัดตั้งเป็นธนาคารโดรนที่มีพ่อแรมและเกษตรกรในกลุ่มช่วยกันดูแลรักษา”

ถึงแม้ว่าโครงการ “กล้าใหม่...ไฟรู้” จะจบลงแล้ว แต่นักศึกษาในกลุ่มนี้บอกว่า เขาจะยังไม่ทิ้งชุมชนไปไหน พวกเขาวางแผนต่อว่า เมื่อส่งมอบโดรนให้แก่ชุมชนเรียบร้อยแล้ว จะช่วยในเรื่องของการจัดการต่อไปอีกระยะหนึ่ง ด้วยการจัดตั้งเป็นธนาคารโดรนที่มีพ่อแรมและเกษตรกรในกลุ่มช่วยกันดูแลรักษา โดยเบื้องต้นคิดว่า จะเก็บค่าใช้บริการโดรนครั้งละ 100 บาท เพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนสำหรับการบำรุงรักษา เพราะในการใช้โดรนแต่ละครั้งต้องชาร์ตไฟ แต่ค่าใช้จ่ายไม่สูงเหมือนรถที่ใช้น้ำมัน

“เราสร้างโดรนหว่านข้าวสำเร็จแล้ว แต่งานมันยังไม่สุด เป้าหมายต่อจากนี้คือการสร้างคน เรามีแผนที่จะสร้างคนในชุมชนขึ้นมาสักหนึ่งคนให้เป็นคนคุณภาพ ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องโดรนหว่านข้าวไปเลย คอยดูแลเรื่องการให้บริการโดรนของคนในชุมชน มีความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาโดรน และซ่อมแซมเบื้องต้นได้ รวมถึงผ่านการอบรมสำหรับการบังคับโดรน เพื่อที่จะเป็นเสาหลักของชุมชนในการส่งต่อความรู้ให้คนอื่นต่อไปได้เรื่อยๆ แต่ถ้าจะให้สุด เราก็อยากให้เราทำหน้าที่เป็นครูในเรื่องนี้ไปเลย กลายเป็นอีกอาชีพหนึ่งในชุมชนได้ หลังจากนั้นคนที่สนใจก็มาเรียนกับเรา โดยมีรายได้จากการสอนเป็นค่าตอบแทนด้วย ซึ่งแนวคิดนี้เราจะนำไปหารือกับพ่อแรม และคนในชุมชนต่อไป” ฮาพิศตอกย้ำแนวคิดการสานต่อโดรนที่พวกเขาสร้างขึ้น

โครงการนาดี สีข้าวสวย ทำแล้วรวย ช่วยชุมชน

ที่ปรึกษาโครงการ

ดร. พิพัฒน์พงษ์ วัฒนวันยู

ทีมทำงาน

อับดุลฮาฟิซ เพ็ชรบุร์
ปราโมทย์ วาทยะเกียรติกุล
อภิสิทธิ์ ศิลปษร
ณัฐกร ธนโชติปวรกุล
ชัชวาล เตชะเพิ่มผล
เดชิต คงพันธ์

—
**ธนาคาร
สัตว์น้ำ...
แห่งบ้านบางกุกฟ้า**
—

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

โครงการธนาคารสัตว์น้ำ...
เพื่อน้อมนำพระราชดำริ

ธนาคารสัตว์น้ำ...เพื่อนำพระราชดำริ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

โจทย์ปัญหา

ในอดีตท้องทะเลในชุมชนท่าเรือคลองบ้านบางกุฬา ตำบลหาดเจ้าสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เคยหาปู หาปลาหมึกได้ไม่ยากนัก แต่การใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างฟุ่มเฟือย และการเปลี่ยนแปลงฤดูกาลตามธรรมชาติ ทำให้ปู ปลาหมึก ลดจำนวนลง

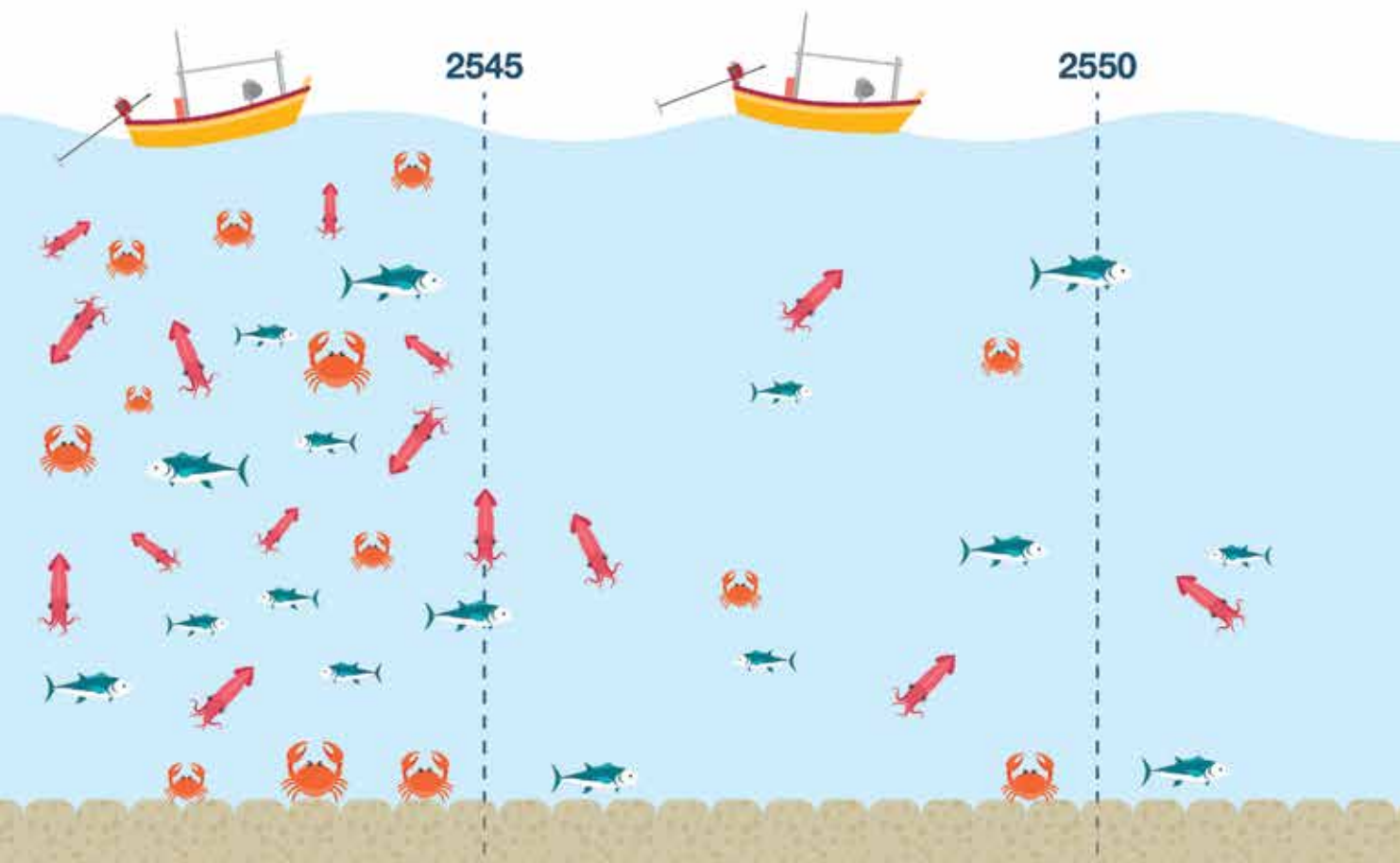
ขั้นตอนการทำงาน

ประชุมหารือแกนนำชุมชน
เพื่อหารูปแบบการจัดทำธนาคารสัตว์น้ำ

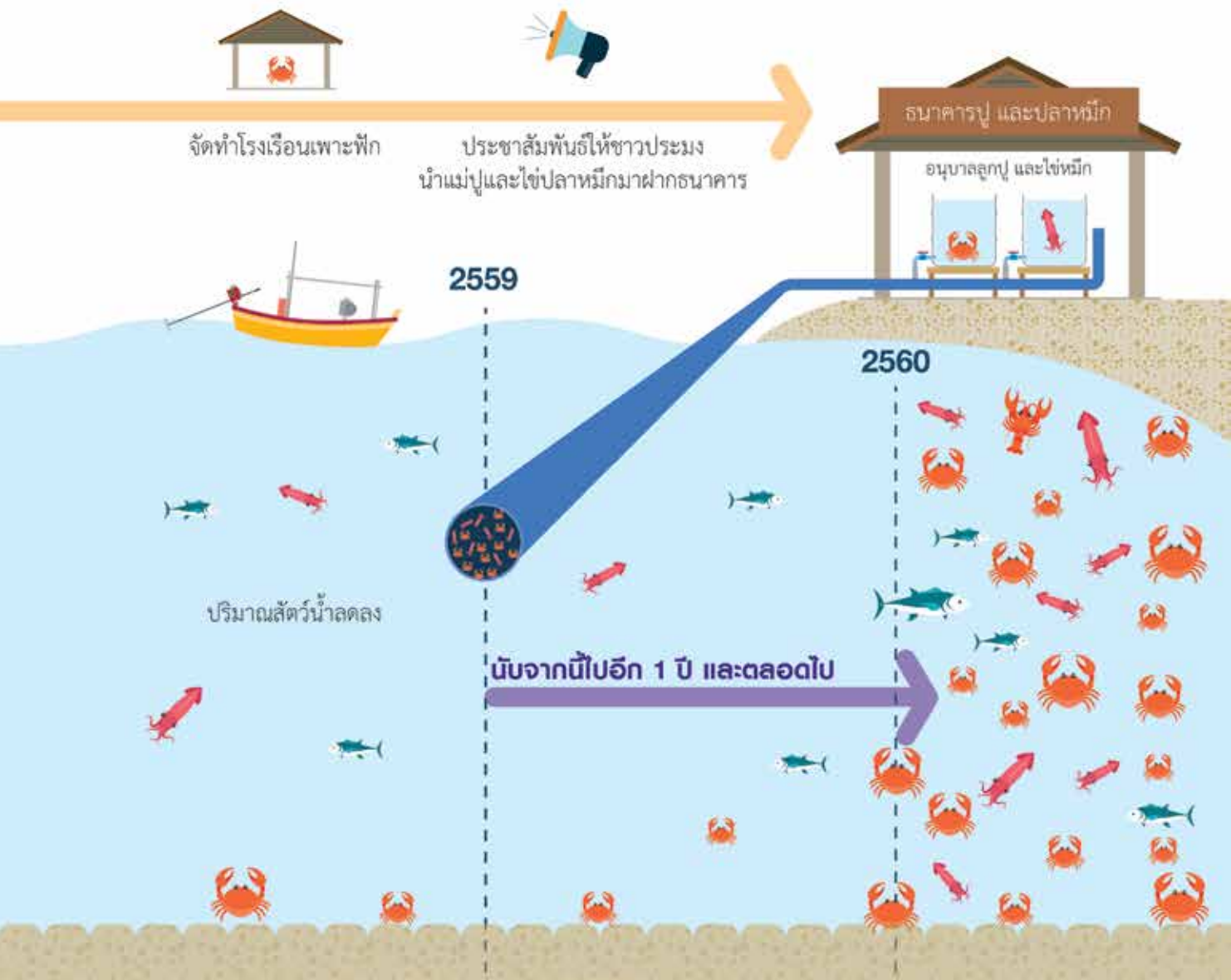
นักศึกษาและชาวบ้านศึกษาดูงาน
ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

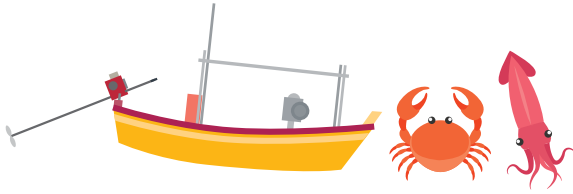
1 เพิ่มทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยการปล่อยลูกปูม้า ลูกปลาหมึก คินสุร์ธรรมชาติ แม่ปูม้า 1 ตัวจะมีไข่ประมาณ 600,000 ฟอง เมื่อปล่อยลงสู่ทะเลจะมีอัตราการรอดของลูกปูม้าประมาณ 1 เปอร์เซ็นต์ หรือ 6,000 ฟอง

2 นับจากนี้ไปอีก 1 ปี และตลอดไป การทำประมง ของชุมชนท่าเรือคลองบ้านบางกุกหา ไม่ต้องออกเรือ ห่างจากชายฝั่งมาก สัตว์น้ำที่จับได้มีปริมาณมากขึ้น และใช้เวลาออกเรือไม่นาน

“หากนักศึกษาทำงานนี้เสร็จแล้ว พวกชาวบ้านจะรับช่วงต่อ รับรองว่า
ไม่ขาดคนดูแลแน่นอน ปูเราก็ไม่ได้ยึดไว้เป็นของธนาคาร แล้วแต่ความสมัครใจ
ใครอยากเอากลับก็ได้ แต่ส่วนใหญ่เขาไม่เอากลับ ให้เอาไปขายนำเงินเข้ากองกลาง
เป็นค่าน้ำค่าไฟ เรือประมาณ 44 ลำ เราคุยกับเจ้าของเรือไว้หมดแล้ว
ทุกคนรับรู้และพร้อมที่จะนำปูมาฝากไว้ที่ธนาคาร”

ในฐานะลูกประมงแห่งชุมชนท่าเรือคลองบ้านบางกุฬา ตำบลหาดเจ้าสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ก๊อต-ณัฐพงศ์ อำพันทอง เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกลางท้องทะเลนั้นมีมานาน...และไม่เพียงแต่เขาจะเป็น “ลูกชาวประมง” แต่บางจังหวัดเขาก็ออกเรือหาปลาด้วยตัวเองเช่นกัน

“เราต้องออกไปไกลกว่าเดิม...บางที่ก็ได้ปูมาบ้าง ที่ได้มาก็ตัวเล็ก เดียวนี้มันไม่เหมือนเมื่อก่อน ปูปลามันน้อยลงไม่เหมือนเดิม เมื่อก่อนหาकिनง่าย เดียวนี้หาकिनยากลำบาก เราจับขึ้นมา มากมันก็ร่อยหรอ เราเคยพยายามแก้ปัญหาकिनเอง จับปูไข่ได้ก็เอามาพักไว้ให้มันไข่ไข่ก่อน ค่อยปล่อยลูกปูลงทะเล ทำที่ขายคลองนี้แหละ แต่พื้นที่มันคับแคบนิดเดียวก็ไม่ได้ผลเท่าไร เลยยกเลิกไปเมื่อสองปีที่แล้ว” ก๊อตเล่าถึงสถานการณ์ของปูม้าที่เกิดขึ้นเหนืออ่าวบ้านบางกุฬา

ประคอง คงหิริญ ชาวประมงที่หาอยู่หากินในน่านน้ำชุมชนท่าเรือคลองบ้านบางกุฬา แหล่งประมงชายฝั่งอ่าวไทย ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมทางทะเล บอกว่าเมื่อสัตว์น้ำหาได้น้อยลง ชาวบ้านจึงลุกขึ้นมาช่วยกันอนุรักษ์สัตว์किनเอง แม้ไม่ใช่เรื่องยาก แต่ด้วยข้อจำกัดหลายอย่าง ในที่สุดจึงต้องล้มเลิกไป

แต่ความหวังและความฝันของชาวบ้านลุกโชนขึ้นอีกครั้ง เมื่อก๊อตและทีมนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี สาขาวิชาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร ทำโครงการธนาคารสัตว์น้ำ...เพื่อน้อมนำพระราชดำริภายใต้โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” นั้นหมายความว่า “ฝัน” ของชาวบ้านชุมชนท่าเรือคลองบ้านบางกุฬาจะฟื้นคืนมาอีกครั้ง

กว่าจะเป็นโรงเรียนอนุบาลสัตว์น้ำ

เพื่อไม่ให้แนวคิดเรื่องการทำธนาคารสัตว์น้ำต้องล้มเลิกเหมือนที่ผ่านมา ทีมนักศึกษาได้ทำการศึกษารูปแบบที่เป็นไปได้ในการทำธนาคารสัตว์น้ำของชุมชนท่าเรือคลองบ้านบางกุฬา จากนั้นจึงค่อยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำร่วมกับการอนุรักษ์ รวมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับธนาคารสัตว์น้ำ และเพื่อให้ธนาคารเป็นของทุกคน นักศึกษาจึงสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ชวนชาวบ้านให้มาช่วยกันสร้างโรงเรียนธนาคารสัตว์น้ำ

รวมทั้งขอความร่วมมือชาวประมงซึ่งส่วนใหญ่เป็น
เครือข่ายประมงพื้นบ้านที่มีอยู่ไม่น้อยกว่า 60 ราย
สิ่งเหล่านี้คือ “แผนการทำงาน” ที่ทีมนักศึกษาระบุไว้ใน
โครงการงาน

“พวกเราตั้งใจมาก อยากรู้ให้โครงการผ่าน ตอนนั้น
คิดว่า หากไม่ผ่านเราก็จะช่วยกันทำให้มันเกิดขึ้นได้”
ก็อดย้าแวนคิด

ทั้งนี้ แรงผลักดันที่ทำให้เกิดคิดทำโครงการนี้คือ
สถานการณ์สัตว์น้ำที่นับวันจะหายากขึ้นทุกที ชาวประมง
หลายคนในหมู่บ้านเริ่มละทิ้งอาชีพนี้ หรือไม่ก็ลดขนาด
เรือลง เพราะสู้กับต้นทุนที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ไม่ไหว การออก
เรือแต่ละครั้งได้ปู ปลา กลับมาน้อยลงเต็มที แต่ละวัน
หามาได้เท่าไรก็ขายหมด ปูไข่นอกกระดองก็ขายหมด
เพราะจำเป็นต้องใช้เงิน ไม่ค่อยมีใครคิดเรื่องการอนุรักษ์
บางครั้งหมุนเงินไม่ทัน ก็ต้องขายเรือเอาเงินมาใช้หนี้
หันไปทำอาชีพอื่นนอกชุมชน ในขณะที่เรือใหญ่ต่างถิ่น
ก็ไม่ได้อัดจำนวนลง

“โชคดีที่ผมเป็นเด็กในชุมชน พ่อผม ลุงผม อาผม
ก็เป็นชาวประมง ผมเคยคุยกับพ่อว่าทำไมไม่ใช้วิธีเพาะเลี้ยง
สัตว์น้ำแทน เพราะเห็นพ่อหาปูปลาได้น้อยลง พ่อก็บอกว่า
ชุมชนเคยทำแล้วแต่ไม่สำเร็จ พ่อรู้แบบนี้ผมเลยบอกว่า
จะเป็น “ตัวเชื่อม” ระหว่างพ่อ ชาวบ้าน และนักวิจัยที่
ผมรู้จัก เพราะผมเองก็เรียนประมงมาโดยตรง จะนำ
ความรู้และเทคโนโลยีเรื่องการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมา
ช่วยชุมชนและชาวประมงให้ได้”

สร้างมวลชนสัมพันธ์ เพื่อความยั่งยืนของโครงการ

หลังรู้ผลว่าโครงการผ่านเข้ารอบ ทีมนักศึกษา
เดินทางเก็บข้อมูลชุมชนพบว่า ทุกครั้งที่ชาวประมง
ออกทะเล จะมีแม่ปูที่มีไข่นอกกระดองติดตามแทบทุกวัน
บางครั้งก็มีไข่หมึกติดมากับอวน เป็นต้น ซึ่งถ้าเป็นปูไข่
ก็จับขายทันที จากข้อมูลดังกล่าว พวกเขาวางแผนให้

ความรู้ชาวบ้านด้วยการพาไปศึกษาดูงานแหล่งอนุบาล
สัตว์น้ำ ซึ่งแน่นอนว่าชาวบ้านล้วนเห็นดีเห็นงาม พร้อม
กับกอดคอพากันเริ่มกิจกรรมที่ 1 ทันที

“เราพาชาวบ้านไปดูงานที่โครงการฟาร์มทะเล
ตัวอย่างตามพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ ไปดูงานธนาคารปูม้าที่หาดเจ้า
สำราญ-แหลมผักเบี้ย ได้รับความรู้เทคนิคต่างๆ
หลายอย่าง ที่สำคัญยังส่งพี่เลี้ยงซึ่งเป็นชาวประมง
รุ่นแรกๆ ที่เริ่มทำงานอนุรักษ์สัตว์น้ำและทะเลชายฝั่ง
มาให้ความรู้กับชาวประมงถึงชุมชนท่าเรือคลองบ้าน
บางกุกาเลยที่เดียว” เอ้-แพรววรรณ ว่างพิภพ เล่าถึง
จุดเริ่มต้น

หลังกลับจากศึกษาดูงาน ทีมนักศึกษาชวนชาวบ้าน
ตั้งวงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อ
ปรับใช้ในชุมชน โดยมีแผนว่าจะทำการสร้างโรงเรียน
เพาะพันธุ์สัตว์น้ำอย่างเป็นระบบขึ้นมาในชุมชน

เอ้อบอกว่า แม่ชาวบ้านเห็นดีเห็นงามด้วย แต่ก็ไม่ใช่
ทั้งหมดที่จะให้ความร่วมมือ พวกเขาต้องการให้เกิดการ
มีส่วนร่วมของชาวบ้านให้มากที่สุด เพราะถ้าหากทุก
คนไม่ร่วมมือ สุดท้ายเมื่อนักศึกษาถอนตัวออกไป
โครงการนี้อาจจะต้องล้มเลิกไป เรื่องมวลชนสัมพันธ์
จึงเป็นปัญหาด้านแรกๆ ที่พวกนักศึกษาจะต้องฟันฝ่า

โชคดีที่ก่อตเป็นคนในชุมชน จึงให้ญาติๆ ช่วย
ทำความเข้าใจกับเพื่อนบ้านอีกแรง จากเด็กรุ่นใหม่ที่รู้จัก
คนในชุมชนไม่กี่คน ก็เริ่มถูกแนะนำให้รู้จักกับ พี่ ป้า
น้า อาหลายคน จนพร้อมที่จะเดินทางทำงานต่อ เพราะ
หลังจากศึกษาดูงาน ทำให้ชาวบ้านเริ่มเห็นภาพการ
อนุรักษ์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ยิ่งเมื่อทีมศึกษา
“ขมวดความรู้” จากการไปศึกษาดูงาน ร่วมกับความ
รู้วิชาการจากห้องเรียนคืนให้ชาวบ้าน ความเข้าใจเรื่อง
อนุรักษ์สัตว์น้ำก็ชัดเจนยิ่งขึ้น จนนำไปสู่การร่วมกัน
ออกแบบโรงเรียน สำหรับใช้อนุบาลแม่ปูไข่ หมึก และ
กั้งทะเลในที่สุด

แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำเพื่อชุมชน

ในการออกแบบโรงเรียน ทีมศึกษานำต้นแบบอาคารนาคารปูม้าชุมชนที่หาดเจ้าสำราญ-แหลมผักเบี้ย มาปรับแบบให้เหมาะสมกับพื้นที่ของชุมชนท่าเรือคลองบ้านบางกุกา ใช้เวลาในการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชาวบ้านกับนักศึกษาอยู่นาน จนได้ข้อสรุปออกมาเป็น **เนื้องาน 3 ด้าน คือ 1) ระบบการดำเนินงาน แบ่งเป็นการทำระบบออกซิเจน การจัดบันทึกการฝากพันธุ์สัตว์น้ำ การปล่อยลูกพันธุ์สัตว์น้ำ 2) โรงเรียนนาคารปูม้า ประกอบด้วยวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างโรงเรียน และปริมาณแสงในโรงเรียน และ 3) เครือข่าย** ซึ่งได้รับการสนับสนุนข้อมูลความรู้และพี่เลี้ยงจากอาคารนาคารปูม้าชุมชนหาดเจ้าสำราญ-แหลมผักเบี้ย และสำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3

เมื่อแบบโรงเรียนชัด พื้นที่สร้างโรงเรียนคือเป้าหมายต่อไป แม้ช่วงแรกจะมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่บ้าง แต่ในที่สุดก็ได้พื้นที่สาธารณะของชุมชนที่หมู่ 6 บริเวณ

ปากคลองบางกุกาเป็นที่ตั้งโรงเรียน ขนาด กว้าง 5 เมตร ยาว 16 เมตร สูง 3.5 เมตร โดยมีการปรับจากโรงเรียนต้นแบบของอาคารปูม้า ทั้งด้านกายภาพและเทคนิค

“เพราะพื้นที่ของเราเป็นสีเหลี่ยมผืนผ้า จึงต้องปรับแบบใหม่ให้โรงเรียนยาวขึ้นและปรับท่อให้ลาดเอียงเพื่อให้ลูกปูไหลลงทะเลสะดวกขึ้น ทั้งชาวบ้านและนักศึกษาร่วมมือกันเป็นอย่างดี ชาวบ้านจะให้คำแนะนำเรื่องทิศทางลมแดดเพราะเขาอยู่ในพื้นที่ ส่วนนักศึกษาก็นำความรู้ทางวิชาการมาใช้ในการออกแบบ พอแบบและพื้นที่ลงตัว ก็ถึงเวลาลงแรงสร้างโรงเรียน งานนี้ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญของชาวบ้าน เพราะเขาจะรู้ว่าไม้ชนิดไหนดี เสาคแบบไหนแข็งแรง ส่วนขั้นตอนการก่อสร้างใช้วิธีจ้างช่างมาขุดเสา เพราะบริเวณที่ตั้งโรงเรียนเป็นพื้นที่ทรายที่ต้องใช้เทคนิคเฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญ” **ปอ-ธนัษพร เสมเถื่อน** อธิบายแนวคิดการสร้างโรงเรียน

ผ่านไปกว่า 1 เดือนโรงเรียนจึงแล้วเสร็จ พร้อมสำหรับการเปิดการอนุบาลสัตว์น้ำ โดยที่นักศึกษาขอสนับสนุนถึงอนุบาลแม่ปูจาก บริษัท ซีพีเอฟ ฟาร์ม หาดเจ้า 2 จำกัด จำนวน 25 ถึง ส่วนพื้นที่สร้างโรงเรียนได้มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่าง 5 หน่วยงาน ได้แก่ 1) คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 2) ชุมชนท่าเรือคลองบ้านบางกุกา 3) เทศบาลตำบลหาดเจ้าสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี 4) สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 และ 5) หน่วยอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จังหวัดเพชรบุรี เป็นที่เรียบร้อยเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2559

โดยในข้อตกลงสรุปได้ 3 เรื่องใหญ่ ๆ คือ 1) พื้นที่ที่ใช้ในการดำเนินการธนาคารสัตว์น้ำชุมชนท่าเรือคลองบ้านบางกุกา จัดตั้งในบริเวณที่สาธารณะของชุมชน หมู่ที่ 6 บริเวณปากคลองบางกุกา 2) ทุกฝ่ายให้การส่งเสริมสนับสนุนในการบริหารจัดการ และการดำเนินงานบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง 3) ทุกฝ่ายมีส่วนในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวิชาการ และกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาให้ธนาคารสัตว์น้ำเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและผู้สนใจ

ธนาคารสัตว์น้ำ “ฝันที่เป็นจริง”

กิ๊ก-ฐิติมา พันภัย เล่าต่อว่า ทันทีที่โรงเรียนและระบบอนุบาลแม่ปูไข่แล้วเสร็จ ระบบต่าง ๆ ถูกเชื่อมต่อรอรับแม่ปู พวกเขาต้องลงชุมชนบ่อยขึ้น เพื่อพูดคุยขอความร่วมมือกับชาวประมง โชคดีที่ก๊อดขอให้ลุงและอาช่วยกระจายข่าวसारออกไปถึงเพื่อน ๆ ชาวประมงอีกแรง **จนได้รับความร่วมมือจากเรือประมง 40 ลำจากทั้งหมด 44 ลำ** โดยมีการตกลงกันว่าจะนำปูไข่มาฝากไว้กับธนาคารทุกวันทีออกเรือ ซึ่งที่นักศึกษาหวังเพียงแม่ปู 1 ตัวต่อเรือ 1 ลำเท่านั้น ส่วนไข่หมึกเป็นที่รู้กันว่าไข่จะได้มาง่าย ๆ เพราะหมึกพวกนี้จะไปติดกับวัตถุ นาน ๆ จะเจอติดอวนติดลอบมากก็ขอไข่มาฝากธนาคารไว้ด้วย

18 กุมภาพันธ์ 2559 แม่ปูม้าที่มีไข่นอกกระดองตัวแรกถูกนำมาฝากไว้ที่ธนาคารสัตว์น้ำ รวมถึงไข่หมึกก็ถูกนำมาไว้ที่นี้ด้วย กระบวนการต่อจากนี้คือ หลังจากที่ได้แม่ปูไข่ที่มีไข่สีด้านนอกกระดองแล้ว จึงนำมาใส่ในถังสีขาวพร้อมกับให้ออกซิเจน จากนั้นปล่อยให้แม่ปูเขี่ยไข่จนหมด ซึ่งใช้เวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง หลังจากนั้นก็สามารถปล่อยลูกปูลงสู่ทะเลได้เลย ส่วนแม่ปูหลังจากเขี่ยไข่หมดแล้ว ชาวประมงจะไม่นำกลับ แต่จะบริจาคปูเข้าธนาคารฯ เพื่อนำไปขายและนำเงินที่ได้มาเป็นค่าไฟและค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์ต่าง ๆ ต่อไป

1 เดือนผ่านไป พบว่ามีชาวประมงนำแม่ปูม้ามาฝากไว้ที่ธนาคารแล้ว 151 ตัว ไข่หมึกหอม 283 ฟอง และไข่หมึกกระดองลายเสือ 1,300 ฟอง

ก็ตอบบอกว่า หากแม่ปูม้าไข่นอกกระดอง 1 ตัว มีไข่ประมาณ 600,000 ฟอง เมื่อนำมาอนุบาล 1 วันและปล่อยลงสู่ทะเลจะมีอัตราการรอดของลูกปูม้าประมาณ 1 เปอร์เซ็นต์ คิดเป็นปริมาณปูม้าเหลือรอดในทะเลประมาณ 6,000 ตัว ใช้เวลาประมาณ

3-4 เดือนจะกลายเป็นปูโตเต็มวัยขนาด 7 ตัว/กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 250 บาท และหากรวมลูกปูแม่ปูทั้งหมด 151 ตัวที่เหลือรอดในทะเล **เพียงระยะเวลา 3-4 เดือน จะมีปูม้ามากถึง 906,000 ตัว และหากคิดเป็นมูลค่า จะอยู่ที่ประมาณ 16 ล้านบาทต่อการร่วมกันอนุรักษ์ ปูม้าเพียง 3-4 เดือน (คิดการทำประมง 50 เปอร์เซ็นต์)**

ส่วนไข่หมึกที่มีชาวประมงนำมาฝากในช่วงระหว่าง วันที่ 18 กุมภาพันธ์ - 17 มีนาคม 2559 มี 2 ชนิด คือ ไข่หมึกหอม จำนวน 283 ฟอง ไข่หมึกกระดองลายเสือ 1,300 ฟอง หลังจากนำมาอนุบาลได้ 20 วัน จึงปล่อยลงสู่ทะเล 226 ตัว และ 608 ตัว ตามลำดับ หมึกทั้งสองชนิดมีอัตราการรอดในธรรมชาติประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ ก็จะเหลือหมึกหอม 91 ตัว และหมึกกระดองลายเสือ 243 ตัว ใช้เวลา 4-6 เดือนจึงโตเต็มวัย คาดว่าจะมีปริมาณหมึกหอมเพิ่มขึ้นในธรรมชาติ 46 กิโลกรัม และหมึกกระดอง 122 กิโลกรัม โดยหมึกตัวเต็มวัยมีขนาด 1-2 ตัวต่อหนึ่งกิโลกรัม ๆ ละ 100 บาท **ชาวประมงจะมีรายได้จากหมึกทั้งสองชนิดประมาณ 8,400 บาท (หมึกหอม 2,300 บาท หมึกกระดองลายเสือ 6,100 บาท คิดการทำประมง 50 เปอร์เซ็นต์)**

ตั้งกลุ่มดูแลธนาคารสัตว์น้ำ

ข้อมูลแบบนี้กว่าจะเก็บได้ ทีมนักศึกษบอกว่า พวกเขาต้องลงไปเก็บข้อมูลสัปดาห์ละ 2 วัน คือวันพุธ กับวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันที่ไม่ติตเรียน ซึ่งข้อมูลดังกล่าว จะถูกเก็บและคืนให้ชาวบ้านรับรู้ จนเป็นที่ยอมรับของหลายฝ่าย **วันนี้ชาวบ้านมีการตั้งทีมงานขึ้นมาเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลธนาคารสัตว์น้ำของชุมชน**

ทำเรือคลองบ้านบางกุฬา อย่างเป็นทางการ มีนายทิว อำพันทอง เป็นประธานกลุ่ม นายประคอง คงหิรัญ เป็นรองประธานกลุ่ม นายเพิ่ม แก้วสะอาด ฝ่ายดำเนินงาน รวบรวมและเพาะฟักพันธุ์สัตว์น้ำ นายน้อย กอนนัย ดูแลฝ่ายดำเนินงานปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ นางทบ คงหิรัญ เป็นเลขานุการ นางม่วย อ่วมแดง เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ทิว อำพันทอง ประธานกลุ่มชุมชนทำเรือคลองบ้านบางกุฬา เล่าว่า โรงเรียนขนาดนี้ต้องการปู 40-50 ตัวต่อวัน ชาวบ้านหาปูได้ประมาณ 20-100 กิโลกรัมต่อวัน ขอแค่ล้าละ 1 ตัวก็พอ การนำปูมาอนุบาลไม่ใช่เรื่องลำบากอะไรเลย หมู่บ้านข้างเคียงยังไม่รู้ แต่คนบ้านบางกุฬารู้ว่ามีธนาคารปู พูดกันปากต่อปากเดี๋ยวก็รู้ถึงกันหมด

“พยายามทำให้ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แม้จะไม่ใช่คนที่นี่ แต่ก็พยายามเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับชุมชนจนสำเร็จ หลักการทำงานคือ สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นระหว่างทีมนักศึกษากับชาวบ้าน โดยมีเทคนิคคือการเปิดใจให้กว้างรับฟังความคิดเห็นของคนรอบข้างอยู่เสมอ”

หากนักศึกษาทำงานนี้เสร็จแล้ว พวกเขาจะรับช่วงต่อ รับรองว่าไม่ขาดคนดูแลแน่นอน ปู่เราก็ไม่ได้ยึดไว้เป็นของธนาคาร แล้วแต่ความสมัครใจ ใครอยากเอากลับก็ได้ แต่ส่วนใหญ่เขาไม่เอากลับ ให้เอาไปขายนำเงินเข้ากองกลาง เป็นค่าน้ำค่าไฟ เรือประมาณ 44 ลำ เราคุยกับเจ้าของเรือไว้หมดแล้ว ทุกคนรับรู้และพร้อมที่จะนำปумаฝากไว้ที่ธนาคาร

ประคอง คงศิริภูมิ รองประธานกลุ่ม เสริมว่า โครงการนี้ต้องไปรอดแน่ๆ เพราะว่าทุกคนในชุมชนทำเรือ คลองบ้านบางกุกาเข้ามาช่วยกันดูแลรักษา ที่มันใจเพราะในตอนนี้มีกรตั้งกลุ่มขึ้นมารับผิดชอบแล้ว เรื่องค่าไฟก็ไม่เป็นปัญหา สามารถนำรายได้จากการขายแม่ปูที่เขี่ยไข่เสร็จแล้วมาใช้ได้ ที่เหลือก็เก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

แม้ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือ แต่เพื่อขยายผลโครงการนี้ให้กว้างขึ้น ทีมนักศึกษาจึงชักชวนเยาวชนในชุมชนอายุประมาณ 16-17 ปี จำนวน 2-3 คน เข้ามาช่วยเรียนรู้การทำโครงการไปพร้อมกัน **“งานอนุรักษ์ทะเลเป็นเรื่องของทุกคน ไม่ใช่ของผู้ใหญ่หรือของใครคนใดคนหนึ่ง”** วิทยุในชุมชนส่วนมากเรียนจบแค่มัธยมศึกษา

ปีที่ 3 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากฐานะยากจน **“ผมคิดว่าวัยรุ่นอย่างพวกผมมีประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ที่อยากจะมาสานต่ออาชีพประมง เหมือนกับพ่อแม่ เพราะเป็นอาชีพที่รายได้ดี ดีกว่าออกไปรับจ้างคนอื่น”**

เรียนรู้นอกห้องเรียน

แม้ที่มศึกษานำ **“ความรู้”** จากห้องเรียนมาประยุกต์ใช้จนเกิดผล แต่ทุกคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่าไม่ง่ายเลย

ก็ตอบบอกว่า แนวคิดในการทำงานของเขาคืออยากให้น้องรุ่นหลังๆ ได้สืบสานงานต่อไป เขาจึงพยายามทำให้น้องเห็นว่า **“ถ้าพี่ทำได้ น้องก็ต้องทำได้”** พยายามพูดให้เขาเห็นภาพและลงมือทำด้วยตัวเอง ถ้าเราจบออกไปแล้วรุ่นน้องจะต้องมาสานต่อเพื่อพัฒนาชุมชนที่นี้ต่อไปเรื่อยๆ เพราะไม่รู้ว่ามีวันข้างหน้าสัตว์น้ำจะเหลือมากน้อยเพียงไร เราต้องทำต่อไป

“ส่วนผมคิดไว้อยู่แล้วว่า หากเรียนจบจะมาสานต่องานของที่บ้าน ทำธุรกิจประมงต่อไป เพราะผมชอบอาชีพนี้ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายผมก็เป็นชาวประมง ผมอยากนำความรู้ที่เรียนมาต่อยอด ทำให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น”

ส่วนก็บอกว่า การลงพื้นที่ทำงานในชุมชน ทำให้ **“ได้เรียนรู้สิ่งที่ในโรงเรียนไม่มี** โดยเฉพาะการสร้างโรงเรียนที่แม้ตำราจะบอกวิธีไว้หมด แต่พอถึงหน้างานจริงต้องใช้ความรู้ให้สอดคล้องกับภูมิศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ เช่น ที่นี้ถ้าเราหันหน้าเข้าทะเลโดยตรง แสงจะเข้าน้อยซึ่งปริมาณของแสงมีผลกระทบต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพราะถ้าสัตว์น้ำโดนแสงโดยตรงและมากเกินไป จะทำให้การเพาะฟักไข่ทำได้ยากขึ้น

ขณะที่เธอบอกว่า เธอมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งปัญหาที่เธอต้องฝ่าฟันไปได้คือการพยายามทำให้ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แม้เธอจะไม่ใช่คนที่นี่ แต่เธอก็พยายามเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับชุมชนจนสำเร็จ หลักการทำงานของเธอคือสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นระหว่างที่นักศึกษาอยู่กับชาวบ้าน โดยมีเทคนิคคือ การเปิดใจให้กว้างรับฟังความคิดเห็นของคนรอบข้างอยู่เสมอ

“เมื่อก่อนไม่ค่อยฟังคนอื่น เพราะเราเป็นลูกคนแรก เป็นพี่ใหญ่สุด เลยไม่ค่อยยอมใคร แต่พอมาเป็นหัวหน้าทีมก็ต้องปรับตัวพอสมควร ต้องรับฟัง พยายามสร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทุกเรื่อง”

สำหรับปอ แม้เพื่อนส่วนใหญ่จะอยู่คณะประมง มีเธอคนเดียวที่เรียนด้านพืช จึงต้องปรับตัวเยอะมาก เพราะไม่มีความรู้เรื่องปูหรือหมึกเลย เธอจึงต้องพยายามเรียนรู้มากกว่าคนอื่น ถามเพื่อนบ้าง ชาวบ้านบ้าง บางครั้งก็ต้องสืบค้นข้อมูลเอง เรื่องการลงชุมชนก็ไม่เคยฝังตัวอยู่นานเป็นเดือนขนาดนี้ สิ่งที่ยากที่สุดสำหรับเธอคือการคุยกับคนอื่น ช่วงแรกเวลาเพื่อน ๆ แสดงความคิดเห็นกัน เราได้แต่นั่งเงียบอยู่คนเดียวเหมือนเอาเปรียบเพื่อน ทำตัวไม่มีประโยชน์ จึงเริ่มแสดงความคิดเห็นบ้าง พอได้พูดก็เริ่มรู้สึกดีขึ้น

แต่ความรู้ที่เราเรียนมา ก็ทำให้เราวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของชุมชนนี้ได้ และเห็นว่าชาวบ้านที่นี้เปิดกว้างและให้เกียรติเรา ทั้ง ๆ ที่เราเป็นเพียงนักศึกษา เขาก็ยอมรับฟังความคิดเห็นของพวกเรา สนใจให้ความร่วมมือดีมาก กล้าแสดงความคิดเห็นและบอกเรื่องราวที่เขารู้ เพราะบางเรื่องชาวบ้านก็รู้มากกว่านักศึกษาเสียอีก

บูรณาการความรู้สู่ชุมชน

อาจารย์ทิพย์สุตา ชังดเวช ประธานสาขาวิชาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า ช่วงแรกของการทำงาน เราลงพื้นที่เพื่อมารับฟังชุมชนก่อนว่าปัญหาของเขาคืออะไร แล้วเราจะสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาบูรณาการในการแก้ไขปัญหาให้ชุมชนได้อย่างไร และนักศึกษาจะนำความรู้หรือประสบการณ์ต่าง ๆ มาใช้ได้อย่างไร เพราะไม่ใช่แค่หลักวิชาการเรื่องการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำอย่างเดียว แต่ยังมีเรื่องการทำงานร่วมกับผู้อื่น การรับฟังความเห็นคนอื่นด้วย

“เป้าหมายของเราคือ อยากรู้นักศึกษาได้ลงพื้นที่จริง เพราะเห็นว่า ความรู้ที่เขาเรียนมาจะไม่เกิดประโยชน์เลยถ้าเขาไม่เอามาใช้ งานนี้เป็นงานเพื่อชุมชน เราได้เทคนิคจากค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” เรื่องวิธีการดึงความคิดของเด็ก โดยเฉพาะเด็กที่ไม่ค่อยพูด ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น เราได้เทคนิคดี ๆ กลับมา ทำให้ดึงความคิดของเด็กออกมาได้”

สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจนคือ จากเด็กที่อยู่แต่ในห้องเรียน ไม่รู้จักเข้าหาผู้ใหญ่ ก็เริ่มพูดคุยกับคนอื่นมากขึ้น รู้จักที่จะพูดถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการให้กับชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่เรารู้สึกภูมิใจมากที่สามารถนำพาพวกเขาเข้ามาถึงจุดนี้ได้

เชื่อว่าสิ่งที่นักศึกษากลุ่มนี้และชาวบ้านลงมือลงแรงทำจะไม่เสียเปล่าแน่ เพราะอย่างน้อยที่สุดก็มีก๊อตและเพื่อน ๆ ที่ยืนยันว่าอาชีพประมงจะเป็นอาชีพที่เขาเลือกที่จะทำต่อไปพร้อมกับการอนุรักษ์สัตว์ทะเล ที่สำคัญอีกไม่นานแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำชุมชนท่าเรือคลองบ้านบางกุฬาแห่งนี้ก็จะกลายเป็น “แหล่งเรียนรู้” เรื่องการอนุบาลสัตว์น้ำของชุมชน โดยชาวบ้านคิดที่จะต่อยอดปรับปรุงด้านหลังของโรงเรียนซึ่งมีพื้นที่ป่าชายเลนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

โครงการธนาคารสัตว์น้ำ... เพื่อน้อมนำพระราชดำริ

ที่ปรึกษาโครงการ

อาจารย์ทิพย์สุดา ชงัดเวช

ทีมทำงาน

แพรพรรณ สว่างพิภพ

ณัฐพงศ์ อัมพันทอง

ฐิติมา พันภักย์

ธนัชพร เสมเทียน

สารานุกรมกุฎีจีน ฉบับชาวบ้าน

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

โครงการเกียรติภูมิชุมชน
สารานุกรมกุฎีจีน ฉบับชาวบ้าน

175

เกียรติภูมิชุมชน สารานุกรมกุฎีจีน ฉบับชาวบ้าน

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร

โจทย์ปัญหา

บ้านกุฎีจีน เป็นชุมชนขนาดใหญ่กลางเมืองย่านธนบุรี นับเป็นอีกชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน แต่ที่ผ่านมามีการบันทึกเรื่องราวของชุมชน มักมาจากคนนอกชุมชน แต่ในขณะที่คนในชุมชนไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมมากนัก

ขั้นตอนการทำงาน

ออกแบบกำหนดหัวข้อเนื้อหา
รวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีชาวบ้าน

จัดทำข้อมูลตามหัวข้อเนื้อหา
ที่กำหนดร่วมกับชุมชน

ตรวจสอบข้อมูลร่วมกับชาวบ้าน
และบันทึกประวัติศาสตร์

ออกแบบรูปเล่ม จัดพิมพ์สารานุกรม
จัดทำ แอปพลิเคชัน บนโทรศัพท์มือถือ
(แอนดรอยด์)

พลที่ใต้

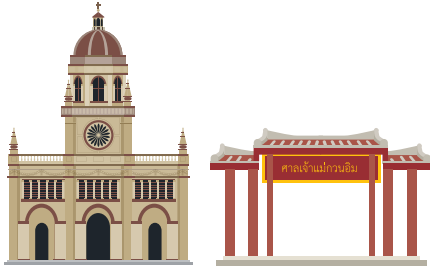

- ประวัติศาสตร์
- ประเพณีและวัฒนธรรม
- บุคคลสำคัญ
- สถานที่สำคัญ
- อาหารและขนม

“กระบวนการออกแบบโครงการ ทำให้เขาเรียนรู้ทฤษฎีการคิดเชิงระบบ รวมถึงได้พิสูจน์ทฤษฎีที่เรียนมาว่าใช้ได้จริงหรือไม่ ไม่ใช่แค่เรียนรู้ในห้องเรียน แล้วนำไปเก็บที่บ้าน ไม่เกิดประโยชน์กับชุมชนสังคม หรือแม้แต่ตัวเอง ที่สำคัญการทำโครงการนี้ ยังช่วยให้เข้าใจเพื่อนร่วมงาน เพราะเป็นทีมจิตอาสา บางคนอาจติดธุระส่วนตัวบ้าง แต่ก็ยังอาสาทำงาน”

บางที...เรื่องราวของชุมชนบางชุมชนที่เขียนขึ้นโดย “คนนอก” อาจให้รายละเอียดไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งหมดอาจศึกษาจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ เอกสารอ้างอิงทางวิชาการที่เขียนโดยนักวิชาการ ซึ่งแม้จะถูกต้องสมบูรณ์ทั้งเหตุการณ์และสถานที่ ตลอดจนประวัติความเป็นมา

แต่ข้อจำกัด คือ “บางเรื่อง” เป็นเรื่องที่ “ชุมชนไม่ได้เล่า” และคนนอกเอง “ก็ไม่อยากรู้” เช่นเดียวกับที่ชุมชน “ปฏิเสธ”

เปิดบันทึกหน้าใหม่...ชุมชนกุฎิจีน

“กุฎิจีน” ชุมชนเก่าแก่ของชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกส ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ชุมชนแห่งนี้อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยา ช่วงกรุงแตกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 แต่ปัจจุบันแทบไม่เหลือเค้าโครงรูปร่างหน้าตาแบบคนตะวันตกให้เห็น แต่ยังเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมค่อนข้างมาก

ในเชิงบันทึกทางประวัติศาสตร์ นี่คือการเล่าที่เล่าและส่งผ่านสืบต่อกันมาเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เรื่องที่ **พี่ปั้น-ปิ่นทอง วงษ์สกุล** ประธานชุมชนกุฎิจีนเล่าให้นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ที่เข้ามาชักชวนชาวบ้านจัดทำ “สารานุกรม” กลับเป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อย สำคัญว่านั่นคือ เป็นเรื่องที่คนนอกอยากรู้ หากพวกเขาเดินทางเข้าไปเยี่ยมเยือนชุมชนโบราณแห่งนี้

“ในช่วงหลังที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม บางครั้งอยากทราบข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ ที่บางเรื่องคนในชุมชนเองก็ไม่ทราบรายละเอียดแน่ชัด แค่ว่าเที่ยว พาชมนในสิ่งที่เข้าใจ แต่ลึกๆ ก็ไม่สามารถให้ข้อมูลอย่างละเอียดและแน่ชัดได้”

นี่คือข้อจำกัดของชาวบ้านกุฎิจีน โดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ที่มีไม่ค่อย “รู้สึก” ถึง “รากเหง้า” ของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ดังนั้นเรื่องราวของชุมชนจึงถูกถ่ายทอดจาก “ความทรงจำ” ไม่ใช่จาก “ความรู้” และ “ความเข้าใจ” อย่างแท้จริง

“การที่นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีเข้ามา เพื่อรวบรวมสิ่งดี ๆ ในพื้นที่ โดยสอบถามจากผู้รู้ จึงเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทั้งในแง่ของการรู้จักรากเหง้าตนเองแล้ว ยังเป็นการขยายความ

สิ่งดีๆ ที่เคยมีในชุมชน ไม่ให้สูญหายไป เพราะเด็ก รุ่นใหม่ไม่ค่อยได้คลุกคลีกับผู้ใหญ่ จึงไม่รู้ความเป็นมาที่สำคัญของชุมชน” พิธีนี้ให้เห็นข้อดีของการเข้ามาศึกษา และรวบรวมข้อมูล

พิธีนี้เล่าต่อว่า ทีมนักศึกษาเข้ามาเดินสำรวจอย่างละเอียด สะกิดใจอะไรก็ถาม ทำให้คนในชุมชนคิดต่อยอดได้ เช่น เรื่องราวของระฆังชุด 16 ใบ หรือระฆังการียงที่มาจากฝรั่งเศส ซึ่งในประเทศไทยมีแค่ 2 แห่ง และ 1 ใน 2 อยู่ที่โบสถ์ข้างตาคูรัฐ ศูนย์กลางของชุมชนกุฎิเงิน ระฆังชุดนี้จะเป็นตีในวาระสำคัญทางศาสนา เช่น คริสต์มาส หรือตีเป็นเพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงพระราชนิพนธ์ ให้กังวาลไปทั่วคુંน้ำเจ้าพระยา เมื่อมีกระบวนการพยุหยาตราชลมารค แต่ในชุมชนมีคนที่ตีระฆังการียงได้เพียง 2 คน เมื่อข้อมูลเกี่ยวกับระฆังชุดนี้ถูกเผยแพร่ อาจมีเด็กรุ่นใหม่เข้ามาฝึกหัด มีคนตีระฆังได้เพิ่มขึ้น

รวมพลคนอยากเรียนรู้นอกห้อง

ศิ-ศิริพงษ์ สังข์ขาว นักศึกษาสาขาวิชาวิชาการจัดการชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เล่าว่า เขาชอบทำกิจกรรมอยู่แล้ว เห็นประกาศรับสมัครโครงการ **“กล้าใหม่...ใฝ่รู้”** รู้สึกสนใจ ชักชวนเพื่อนร่วมห้องอีก 3 คนเข้าร่วมด้วย แม้บางคนจะไม่เคยทำโครงการมาก่อน แต่เมื่อเรียนสาขาวิชาการจัดการชุมชน จึงอยากรนำสิ่งที่เรียนมาใช้ประโยชน์ ประกอบกับกุฎิเงินเป็นชุมชนที่เพื่อนในกลุ่มเข้ามาทำกิจกรรมอยู่บ่อยๆ และชุมชนมีแผนที่จะทำพิพิธภัณฑ์ จึงสนใจพื้นที่นี้ ยิ่งชุมชนกับมหาวิทยาลัยอยู่ใกล้กัน ความสะดวกในการทำโครงการยิ่งมีมากขึ้น

ศิเล่าต่อว่า ทีมงานเป็นการผสมทีมระหว่างเพื่อนฯ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ และน้องๆ สาขาวิชาการจัดการชุมชน ซึ่งเหตุผลที่ชวนรุ่นน้องมาทำโครงการ เพราะเขาเป็นรุ่นแรกในสาขาวิชาการจัดการชุมชน จึงอยากให้รุ่นน้องได้เรียนรู้วิธีการทำงานเพื่อชุมชนไปด้วยพร้อมกัน เหตุผลอีกข้อ คือ **“ทุกคนอยากเรียนรู้นอกห้อง ไม่ใช่เรียนแค่ทฤษฎีในห้องเท่านั้น”**

เมื่อทีมงานครบ จึงเริ่มต้นระดมความคิดหาโจทย์โครงการ กระทั่งเข้าไปในห้องสมุดเห็น **“สารานุกรม”** จึงคิดว่าน่าจะเหมาะสมกับความถนัดของกลุ่มที่ชอบบลองพื้นที่สอบถามข้อมูล ซึ่งเมื่อเข้ามาพูดคุยกับแกนนำชุมชนที่บอกว่า อยากรเก็บประวัติศาสตร์ชุมชนไว้ในพิพิธภัณฑ์แห่งใหม่ที่กำลังจะสร้างขึ้น สำหรับเผยแพร่ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ข้อมูลชุมชนกุฎิเงินอย่างถูกต้อง ขณะเดียวกันก็อยากให้เป็นชุมชนต้นแบบด้านประวัติศาสตร์ เพราะชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเน้นด้านเศรษฐกิจ มองเรื่องปากท้องเป็นหลัก จนลืมมองถึงรากเหง้าของตนเอง นับวันคนที่สนใจประวัติศาสตร์ลดน้อยลงเรื่อย ๆ จึงคิดว่าถ้าทำที่นี่สำเร็จ ที่อื่นก็อาจจะทำได้เช่นกัน และนี่คือจุดเริ่มต้นของ**โครงการเกียรติภูมิชุมชน สารานุกรมกุฎิเงิน ฉบับชาวบ้าน**

และเมื่อได้เข้ามาทำจริง ๆ ก็ไม่ผิดหวัง... แม้จะเครียดบ้าง ทะเลาะกันบ้าง เพราะมีกรอบระยะเวลาทำงานที่ชัดเจน ทั้งการนำเสนอข้อมูล กระบวนการคัดเลือก กระบวนการอบรม รวมถึงการลงมือทำงานจริงกับชาวบ้าน ล้วนเพิ่มรสชาติชีวิตให้พวกเขามากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากการทำงานชมรม ที่พูดคุยกับชาวบ้านแล้วก็เข้าไปทำเลย เสร็จงานก็กลับ แต่โครงการนี้มีความต่อเนื่อง ต้องลงชุมชนเรื่อย ๆ และที่สำคัญต้องมีความร่วมมือกับชุมชน ถือเป็นความท้าทายมาก ไม่ว่าจะได้รับการรางวัลหรือไม่ ก็จะทำต่อให้สำเร็จ

หลากหลาย “เครื่องมือ” สืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชน

เมื่อทีมพร้อม โจทย์พร้อม จึงแบ่งทีมทำงาน ศึกษารูปร่างหน้าตาทีมออกแบบกระบวนการและวางแผนการทำงาน แบ่งงานให้เพื่อน ๆ น้อง ๆ รับผิดชอบตามความถนัด มี**หม่อม-จริยา ช่อนกลิ่น คอยช่วยงาน และกระตุ้นหัวหน้าทีมให้ทำงานตามแผนที่วางไว้** เพราะเมื่อไม่มีเรียน ดิที่ชอบเกมเป็นชีวิตจิตใจ จึงมักอดใจไม่ไหว ต้องแวะเข้าร้านเกมอยู่บ่อยครั้ง จึงต้องมีเพื่อนคอยดึงมาทำงานกับชุมชน

ยูย-นุชรีย์ สุขนันทศักดิ์ รับหน้าที่ประสานงาน ส่วนที่ปี 3 ทุกคนรับผิดชอบดูแลเรื่องการเก็บข้อมูล 5 หมวด ได้แก่ หมวดประวัติศาสตร์ หมวดประเพณี วัฒนธรรม หมวดบุคคลสำคัญ หมวดสถานที่สำคัญ หมวดอาหารและขนม โดยได้รับคำแนะนำจาก อาจารย์ที่ปรึกษาให้แยกหมวดหมู่ข้อมูลให้ชัดเจน เพื่อง่ายต่อการทำงานในลำดับต่อไป โดยเป้าหมายสุดท้ายที่ทีมงานวางไว้คือ “สารานุกรมฉบับชาวบ้าน” ขนาดประมาณ 100 หน้า ที่มีรูปเล่มขนาด A5 จำนวน 7 เล่ม เมื่อจัดพิมพ์แล้วจะวางในโรงเรียน โบสถ์ ชุมชน พิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี หากคนในชุมชน อยากได้มากกว่านี้ ต้องดูปัจจัยที่เป็นตัวแปรทั้งด้าน งบประมาณ และอื่นๆ อีกครั้ง

หม่อม เล่าต่อว่า ในกระบวนการทำงาน พวกเขานำ “เครื่องมือประวัติศาสตร์ชุมชน” มาใช้เรียบเรียง ประวัติศาสตร์ชุมชน และนำกระบวนการอื่นมาเสริม อาทิ การออกแบบหนังสือ การถ่ายรูป การสืบค้นข้อมูล นอกจากนี้ยังมีการนำ “แผนที่เดินดิน” มาใช้ในการเดินสำรวจชุมชน

สำหรับขั้นตอนการทำสารานุกรมฉบับชาวบ้าน ทีมงานนำวิธีการของนักพัฒนาชุมชนมาใช้ออกแบบกระบวนการ เริ่มจากศึกษาข้อมูลในอินเทอร์เน็ตและหนังสือเพื่อดูว่าพื้นที่แต่ละแห่งอยู่ตรงไหน มีความเป็นมาอย่างไร จากนั้นจึงนัดลงพื้นที่พูดคุยกับแกนนำชุมชน และให้แกนนำชุมชนประสานงานกับชาวบ้านให้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นว่า เห็นด้วยหรือไม่ที่นักศึกษาจะเข้ามาทำโครงการนี้ ปรากฏว่าชาวบ้านเห็นด้วย และเมื่อพิจารณาจากข้อมูลแล้วพบว่า กุฎีจีนเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีความน่าสนใจหลายด้าน ทำให้ทีมงานเกิดอาการ “ล้าลึกข้อมูล” กันเลยทีเดียว

ศิเล่าต่อว่า ก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ทีมงานจะส่งหัวข้อคำถามให้คนที่จะถูกสัมภาษณ์ล่วงหน้า เมื่อสัมภาษณ์แล้ว ต้องนำข้อมูลที่ถอดเทปสัมภาษณ์มาพิมพ์ส่งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง หากพบว่า ข้อมูลที่สัมภาษณ์จากคนหลายคนไม่ตรงกัน หรือแม้กระทั่งข้อมูลเอกสารที่ค้นได้แตกต่างกัน ทีมงานจะรวบรวมส่งให้ผู้รู้ หรือผู้ถูกสัมภาษณ์ช่วยตรวจสอบซ้ำอีกครั้ง ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ชัดเจนกว่าเดิม

เมื่อเห็นความตั้งใจของนักศึกษาเช่นนี้ คนในชุมชนจึงแนะนำให้ทีมงานไปคุยกับอาจารย์ธีรนนท์ ช่วงพิชิต นักวิชาการประวัติศาสตร์ เนื่องจากอาจารย์มีข้อมูลเกี่ยวกับย่านนี้เป็นอย่างดี อาจารย์ธีรนนท์ให้คำแนะนำเรื่องการทำสารานุกรมแบบชาวบ้านว่า เนื้อหาต้องอ่านง่าย ส่วนรูปเล่มต้องดูน่าอ่าน ไม่ดูเป็นวิชาการเกินไป ทั้งยังช่วยตรวจสอบข้อมูล และปรับแก้ไขบางจุดให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อไม่ให้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

หนังสือ และ Application สารานุกรมกุฎีจีน

เนื่องจากกุฎีจีนเป็นชุมชนเก่าแก่ถึง 200 กว่าปี เรื่องประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา อาหาร และขนมจึงเกี่ยวพันกัน การเก็บข้อมูลแต่ละครั้งจึงเป็นเรื่องยาก ศิเล่าว่า บางครั้งเขาไปสัมภาษณ์เรื่องสถานที่สำคัญก็ได้เรื่องอาหารและขนมเพิ่มเข้ามาด้วย เพื่อไม่ให้เสียเวลา เขาจึงต้องเก็บข้อมูลมาหมดก่อน แล้วนำข้อมูลที่ได้ไป

“พวกเขา นำ “เครื่องมือประวัติศาสตร์ชุมชน” มาใช้เรียบเรียง ประวัติศาสตร์ชุมชน และนำกระบวนการอื่นมาเสริม อาทิ การออกแบบหนังสือ การถ่ายรูป การสืบค้นข้อมูล นอกจากนี้ยังมีการนำ “แผนที่ดินดิน” มาใช้ในการเดินสำรวจชุมชน”

เปรียบเทียบกับข้อมูลที่เพื่อนมีอยู่แล้ว หากพบว่าตรงกันก็เป็นการยืนยัน
ความถูกต้องได้อีกทางหนึ่ง ถ้าไม่ตรงก็จะมีกรส่งข้อมูลย้อนกลับให้ผู้นำชุมชน
และผู้รู้ในชุมชนช่วยตรวจสอบอีกครั้ง

สำหรับข้อมูลแต่ละหมวดหมู่ที่ทีมงานเก็บได้ เมื่อนำมาจัดเรียงตามพุทธศักราชแล้ว
พบว่า หมวดประวัติศาสตร์ แบ่งได้เป็น 4 ยุค ได้แก่ ยุคธนบุรี ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น
ยุคปฏิรูป ยุคสมัยใหม่ ส่วนหมวดประเพณี-วัฒนธรรม มี 3 หัวข้อย่อย คือ วันสำคัญ
ทางศาสนา พิธีกรรม กิจกรรม ขณะที่หมวดบุคคลสำคัญ มี 7 คน หมวดสถานที่สำคัญ
มี 15 แห่ง และหมวดอาหาร-ขนม มี 10 ชนิด ซึ่งหลังจากถกเถียง และทดลองออกแบบ
ด้วยการลองผิดลองถูกอยู่หลายครั้ง ทีมงานจึงตัดสินใจเรียบเรียงแต่ละหัวข้อตาม
ตัวอักษร เพื่อความเป็นระเบียบ และง่ายต่อการค้นหา

ทีมงานวางแผนว่า หากสารานุกรมจัดพิมพ์แล้วเสร็จ จะนำไปวางไว้ตามสถานที่
สำคัญในชุมชน และนำเสนอต่อสำนักงานเขตกรุงเทพมหานครด้วย เพื่อประชาสัมพันธ์
ข้อมูลชุมชนในวงกว้างต่อไป และเพื่อให้ข้อมูลความรู้ที่ทีมงานจัดทำแพร่หลาย
ยิ่งขึ้น ทีมงานจึงได้จัดทำ Application สารานุกรมกุฎิจีน ฉบับชาวบ้าน บนระบบ
ปฏิบัติการแอนดรอยด์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้บริโภครุ่นใหม่สามารถเข้าถึงข้อมูล
ได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

กุฎิจีน...ชุมชนแห่งการเรียนรู้

ศิบอกว่า กระบวนการออกแบบโครงงาน ทำให้เขาเรียนรู้ทฤษฎีการคิดเชิง
ระบบ เห็นภาพชัดขึ้นว่าเรามีอะไรบ้าง เช่น มีทรัพยากรมนุษย์ หรือบุคคลที่ให้ข้อมูล มี
งบประมาณ วัสดุ (Input) ได้ออกแบบกระบวนการทำงาน ได้ผลผลิต (Output) คือ
หนังสือสารานุกรมฉบับชาวบ้าน และ Application รวมถึงได้พิสูจน์ทฤษฎีที่เรียนมาว่า
ใช้ได้จริงหรือไม่ ไม่ใช่แค่เรียนรู้ในห้องเรียนแล้วนำไปเก็บที่บ้าน ไม่เกิดประโยชน์กับ
ชุมชนสังคม หรือแม้แต่ตัวเอง ที่สำคัญการทำโครงงานนี้ ยังช่วยให้เขาเข้าใจเพื่อน
ร่วมงาน เพราะเป็นทีมจิตอาสา บางคนอาจติดธุระส่วนตัวบ้าง แต่ก็ยังอาสาทำงาน

ส่วนหม่อมบอกว่า เธอเป็นชาวพุทธ เมื่อต้องมาทำงานในชุมชนคาทอลิก ทำให้
ได้เห็นประเพณีวัฒนธรรมของเขา เช่น พิธีมิสซา คัมพระกุมารแห่ไปอวยพรตามบ้าน
ก่อให้เกิดความรู้สึกที่แปลกใหม่ ประทับใจ ได้เปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น และยังได้
ประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชน รู้ว่าต้องเข้าหาชุมชนอย่างไร พูดจา วางตัว
อย่างไร เพื่อให้เกิดความร่วมมือและประทับใจกันทั้ง 2 ฝ่าย

สำหรับยูเอชไอได้นำสิ่งที่เรียนมาใช้ในการทำงานจริง เช่น การลงพื้นที่ การเข้าหาชุมชน การทำงานกับชุมชน และยังเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่จากความแตกต่างทางศาสนา ถือเป็นความท้าทาย แต่รู้สึกสนุกมาก

“วันนั้นไปยื่นคู่มือทำพิธีที่โบสถ์ด้วยอาการเกร็ง ๆ กลัวผิดกาลเทศะ กลัวผิดต่อหลักศาสนาของเขา แต่คนในชุมชนกลับเปิดโอกาส ชวนเข้าไปเรียนรู้ในโบสถ์ หรือช่วงที่ลงพื้นที่สัมภาษณ์ก็ได้รับการต้อนรับขับสู้ และความไม่เป็นกันเอง เป็นบทเรียนให้เราเห็นว่าต้องทำการบ้านให้ดี และควรใช้วิธี คำพูด อย่างไรบ้าง”

ประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง

อาจารย์สรณา อนุสรณ์ทรงกูร รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประธานหลักสูตรการจัดการชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ในฐานะที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า กำชับนักศึกษาที่เข้ามาทำโครงการว่า ถ้าจะต้องมีความพร้อมทั้งร่างกาย และจิตใจ แพ้ชนะไม่สำคัญ เพราะสิ่งที่ได้ คือ ประสบการณ์ที่หาซื้อไม่ได้

“ผมให้นักศึกษาทำเองทั้งหมด ตั้งแต่ลงพื้นที่ เขียนสคริปต์ ประสานงาน ผมนั่งคอยติดตามดูห่าง ๆ พานักศึกษาไปแนะนำกับประธานชุมชนแค่ครั้งแรกเท่านั้น จากนั้นก็ไม่ได้ลงพื้นที่อีกเลย ให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยตนเอง”

สิ่งที่กังวล คือ การทำเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน มีความยากพอสมควรเกรงว่านักศึกษาจะไม่เข้าใจ กลัวเขาเข้าใจไม่ถึงชุมชน จึงพยายามชวนนักศึกษาประชุมตลอด สกัดดีให้พวกเขาจะนำสิ่งที่เรียนมาใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างไร ทฤษฎีกับการปฏิบัติมีความแตกต่างกัน การลงพื้นที่ต้องมีน้ำใจ มีสัมมาคารวะ มีกาลเทศะ มีเจตนาชาวบ้านอาจปฏิเสธเราได้ ก่อนลงพื้นที่จึงควรพร้อมทั้งกายและใจ เรียนรู้เข้าใจชุมชนก่อน คิดบวกให้มาก และแก้สถานการณ์เฉพาะหน้าให้ได้

อาจารย์สรณาบอกว่า ตั้งแต่เริ่มทำโครงการเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของนักศึกษามาก ตั้งแต่วิธีคิด บุคลิก คำพูด วิธีเข้าหาชุมชน กระบวนการทำงานที่ต้องคลุกคลีกับชุมชน ให้นักเรียนกับพวกเขาว่าเมื่อไหร่ที่เขาให้เกียรติชุมชน ชุมชนก็จะให้เกียรติเขา ขณะเดียวกันในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาที่ปล่อยให้เรียนรู้ร่วมกับนักศึกษาตลอดเวลา แม้จะไม่ได้ลงพื้นที่ในช่วงหลัง ๆ แต่นักศึกษาจะสรุปข้อมูลทั้งหมดให้ฟังตลอด

วันนี้หนังสือ และ Application สารานุกรมภูมิถิ่น ฉบับชาวบ้าน ที่นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีลงแรง ลงใจทำสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ และพร้อมส่งต่อข้อมูลเหล่านี้ให้คนในชุมชนภูมิถิ่นสานต่อ โดยที่ป็นยืนยันว่า จะนำข้อมูลดังกล่าวมาต่อยอดสอนเด็กในชุมชนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ให้เรียนรู้การเป็นมัคคุเทศก์น้อย คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาเยี่ยมชมชุมชนต่อไป

**โครงการเกียรติภูมิชุมชน
สารานุกรมกุ๊กจีน ฉบับชาวบ้าน**

ที่ปรึกษาโครงการ

อาจารย์สรณา อนุสรณ์ทรงกูร

ทีมทำงาน

ศิริพงษ์ สังข์ขาว

จริยา ช่อนกลิ่น

ณัฐพล สมเดช

ทยากร ศรีจา

พรนภา ภาวจันทิก

บุษรีย์ สุขนันท์ศักดิ์

ธัญเรศ ทองสรรค์

ธวัชชัย สุขประดิษฐ์

ครองคำ สุพล

วิราพร สีสาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

โครงการแก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์
พลังงานประหยัดเพื่อชุมชน

แก๊สชีวภาพ จากมูลวัว

แก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์ พลังงานประหยัดเพื่อชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
จังหวัดสกลนคร

โจทย์ปัญหา

บ้านท่าเยี่ยม ตำบลโนนหอม ส่วนมากเลี้ยงโคขุน
ซึ่งมีมูลวัวเหลือเป็นจำนวนมาก และส่งกลิ่นเหม็น
ขณะเดียวกันเกษตรกรก็มีภาระค่าใช้จ่ายเรื่องแก๊สหุงต้ม
มากกว่า 4,000 บาท/ปี/ครัวเรือน

นักศึกษาจึงร่วมกับชาวบ้าน จัดทำบ่อแก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์
เพื่อลดภาระค่าแก๊สหุงต้ม และลดมูลวัวที่สะสมอยู่ในชุมชน

ขั้นตอนการทำงาน

1

จัดอบรมเชิงปฏิบัติ
แบบมีส่วนร่วม

2

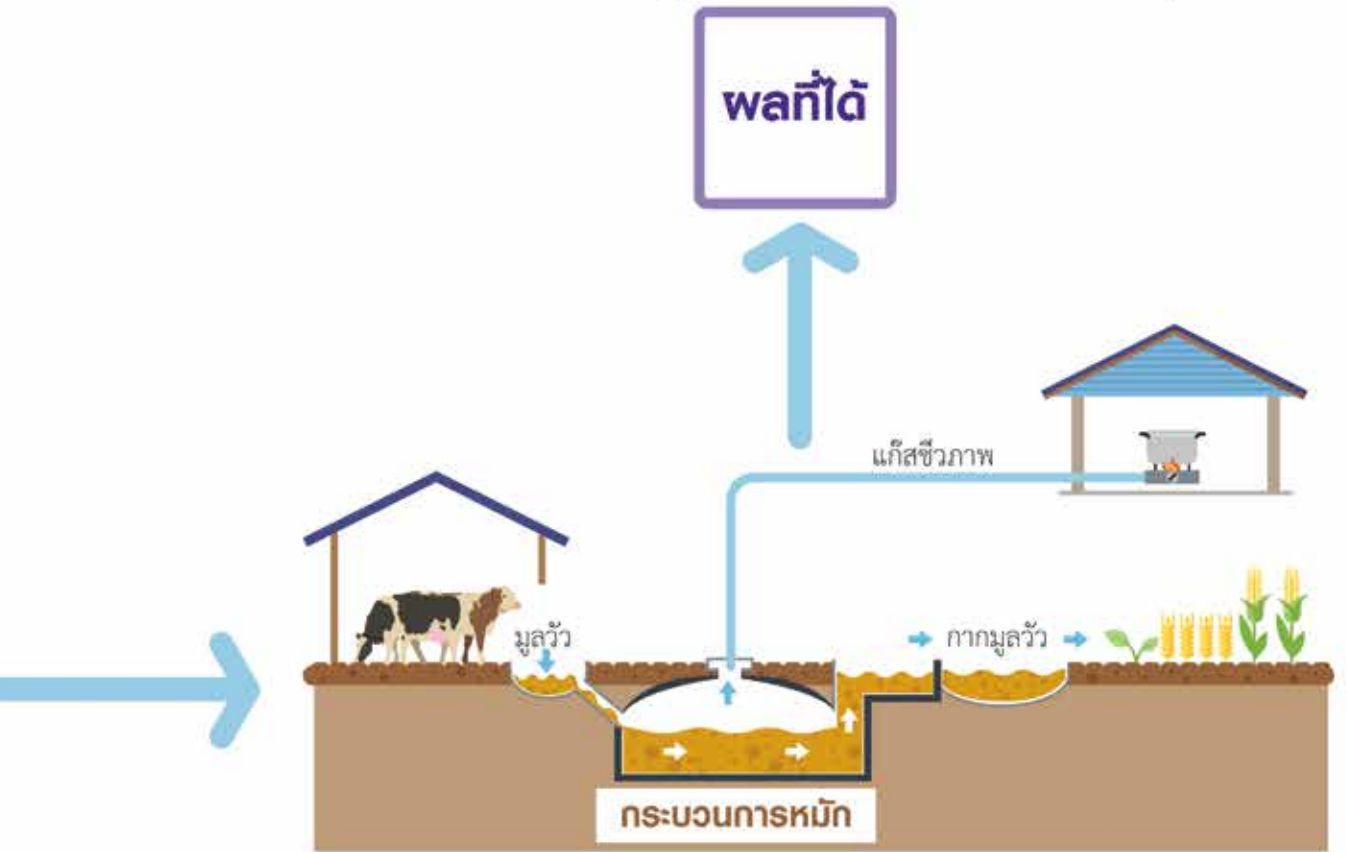
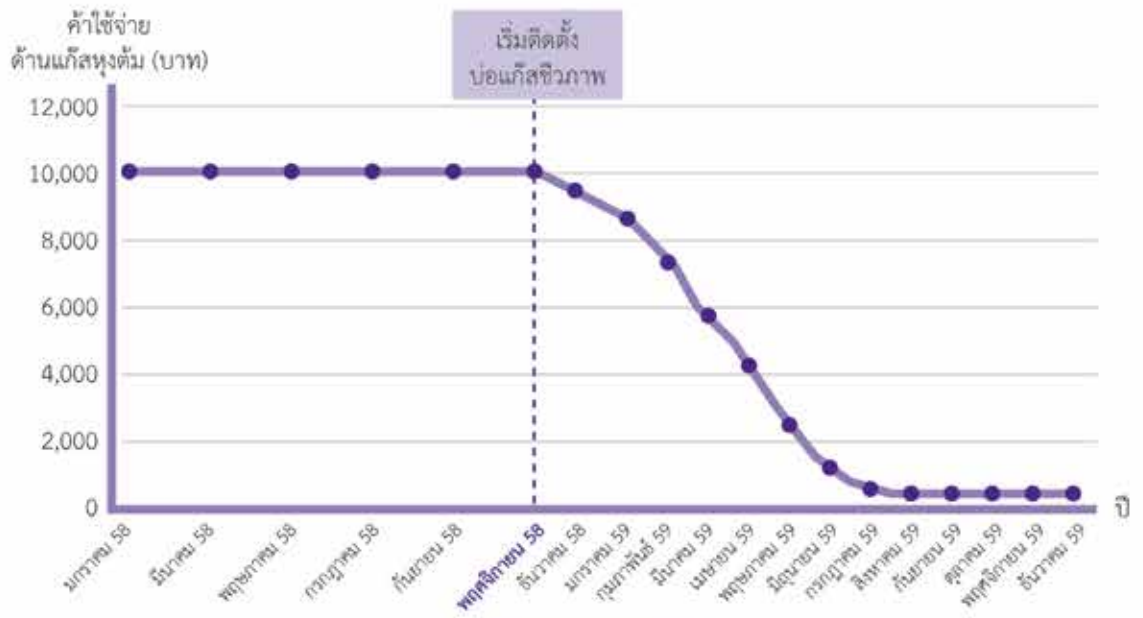
คัดเลือกเกษตรกร
เข้าร่วมโครงการ

3

ร่วมมือกับเกษตรกร
สร้างบ่อแก๊สต้นแบบ

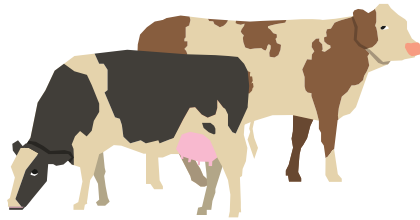
กราฟแสดงแนวโน้มค่าใช้จ่ายแก๊สหุงต้มของกลุ่มเป้าหมาย 20ครัวเรือน (ปี 2558-2559)

พลาโต้

“ประโยชน์ที่เกิดแก่เกษตรกรมีมากกว่าการได้แก๊สไว้ใช้ในครัวเรือน เพราะการทำบ่อแก๊สเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการของเสียในฟาร์ม ลดผลกระทบต่อกลิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานฟาร์ม ที่กรมปศุสัตว์ พยายามส่งเสริมมานานแล้ว... ถ้าชาวบ้านผ่านมาตรฐานฟาร์ม เนื้อวัวของเขาก็จะได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคมากขึ้น รายได้ก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย”

เพราะเห็นการทำงานของรุ่นพี่ที่ทำโครงการมันหมักยีสต์เมื่อปีก่อน ประกอบกับเมื่อลงพื้นที่ชุมชนร่วมกับอาจารย์เพื่อบริการฉีดวัคซีนวัว ได้เห็นสภาพพื้นที่ฟาร์มเลี้ยงวัวที่มีมูลวัวเหลือเฟือเพื่อ จึงคิดว่าน่าจะนำมาทำอะไรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน มากกว่านำไปทำปุ๋ยเพียงอย่างเดียว นักศึกษาสาขาวิชาเทคนิคการสัตวแพทย์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งประกอบด้วย ไร่-ภาคภูมิ ต้นคำใบ ตา-ชลันดา แก้วมณี ทราย-สุปราณี สุวรรณไตร อิกคิว-สิทธิศักดิ์ ลีนาลาด ตอง-อดิศักดิ์ ช่วยกายตุม และ เอี้ยง-ไวพจน์ มอญปาก รวมตัวกันทำโครงการแก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์ พลังงานประหยัดเพื่อชุมชน เพราะคิดว่าเป็นช่วงเวลาที่ดียิ่งที่สุดที่จะได้ทำงานเพื่อชุมชน โดยไม่ลืมชวน ไร่-จักรี ดากะวงค์ เพื่อนร่วมชั้นเรียนที่ติดเกมงอมแงมออกมาเรียนรู้ร่วมกัน

เป้าหมายของโครงการคือ ลดต้นทุนการใช้แก๊สหุงต้มในครัวเรือน ในพื้นที่ตำบลโนนหอม อำเภอโพนยางคำ จังหวัดสกลนคร ซึ่งทีมงานช่วยกันแปลงเป้าหมายสู่การออกแบบกิจกรรม โดยเริ่มจากร่วมกันสำรวจการใช้แก๊สหุงต้มในครัวเรือน เก็บข้อมูลค่าใช้จ่ายจากแก๊สหุงต้ม โดยหวังใช้ประโยชน์จากตัวเลขค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป เป็น “แรงจูงใจ” ให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากต้องมีการร่วมลงทุนสร้างบ่อแก๊สในบ้านของตนเอง

“ตอนเริ่มทำโครงการแก๊สราคาถังละ 400 บาท แต่ที่บ้านโนนหอมราคาพุ่งสูงถึง 500 บาท เพราะต้องบวกค่าขนส่งเพิ่ม โดยบ้านแต่ละหลังใช้แก๊สทั้งหนึ่งชั่วโมง ทำกับข้าว 3 เวลาเฉลี่ยเดือนละ 1 ถัง แต่ที่สำคัญคือ ในชุมชนกลับไม่มีร้านขายแก๊ส” ทีมงานเล่า

เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้น ทีมงานได้จัดประชุมเพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่ โดยไ้รับผิดชอบการประสานงาน ดาและทรายทำหน้าที่เกี่ยวกับเอกสารต่าง ๆ อิกคิว เอี้ยง ตอง ไร่ เป็นหัวแรงใหญ่ในการขุดบ่อ และติดตั้งชุดอุปกรณ์ถังแก๊ส ซึ่งการทำงานต้องจัดสรรหน้าที่และมีการประสานงานระหว่างกันให้ดี เพราะแต่ละคนเรียนไม่ตรงกัน ดังนั้นเมื่อลงพื้นที่ทำงานเสร็จในแต่ละครั้ง ต้องมีการส่งงานต่อให้เพื่อนรับรู้อย่างเป็นระบบ

ทีมงานได้จัดประชุมชี้แจงรายละเอียดและรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ พร้อมชี้แจงเงื่อนไขและเกณฑ์การคัดเลือกคือ ต้องเป็นเกษตรกรที่เลี้ยงวัว ที่บ้านมีพื้นที่ที่จะสร้างบ่อแก๊สไม่น้อยกว่า 15 ตารางเมตร (กว้าง 3 เมตร ยาว 5 เมตร) โดยมีระยะห่างจากบ่อแก๊สถึงห้องครัวไม่เกิน 15 เมตร และเงื่อนไขสำคัญคือ เจ้าของบ้านต้องร่วมลงทุนกับนักศึกษาในการทำโครงการนี้

ใช้ “ข้อมูล” ดึงชาวบ้านร่วมทุน

เพื่อ “สร้างแรงจูงใจ” ให้เกษตรกรสนใจร่วมลงทุนด้วย ทีมงานจึงใช้ “ข้อมูล” ที่อ้างอิงค่าใช้จ่ายเรื่องแก๊สหุงต้มที่ได้ศึกษามาก่อนหน้านี้ ทำให้เกษตรกรยอมนำมาลงทุนทำแก๊ส แม้จะต้องมีการจัดการเพิ่มขึ้นและต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นก็ตาม

“ชาวบ้านขายปุ๋ยซีวีวกระสอบละ 50 บาท ไม่ต้องมีการจัดการ เก็บใส่กระสอบไว้รอคนมารับซื้อถึงบ้าน แต่คนที่เข้าร่วมโครงการยินดีลงทุนเพิ่มอีก 2,500-3,000 บาท เพราะเราคำนวณให้เขาเห็นถึงความคุ้มค่า แบ่งซีวีวมานิดหน่อยจะช่วยลดค่าใช้จ่ายเรื่องแก๊สได้ แต่ก็ยังได้ซีวีวไปเป็นปุ๋ยเหมือนเดิม **วิธีการชักชวนก็ใช้การตั้งคำถามชวนชาวบ้านคิด เช่น ถามว่าแก๊สถึงจะเท่าไร แล้วเขาต้องลำบากแค่ไหนกับการหาซื้อแก๊ส คิดคร่าว ๆ ว่าแก๊สถึงละ 500 บาท ขณะที่ค่าแก๊สอยู่ที่ 7,000 บาท ภายใน 14 เดือนก็คุ้มทุนแล้ว ที่สำคัญคืออายุการใช้งานบ่อแก๊ส**

ที่ทีมงานสำรวจสามารถใช้งานได้ยาวนานถึง 7 ปี หากดูแลรักษาดี ๆ” ดาเล่าเทคนิคการสร้างแรงจูงใจ

ขณะที่ไอ้เสริมว่า พวกเขาต้องพูดคุยเรื่องเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการให้ชัดเจนก่อน เพราะมีเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง จากนั้นจึงให้กรอกแบบสอบถามได้เป็นหลักฐาน ซึ่งเป้าหมายที่ตั้งไว้คือต้องการเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 20 คน แต่เมื่อประชุมเสร็จสิ้นพบว่า มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการถึง 30 คน จึงต้องจัดลำดับตามเกณฑ์ที่วางไว้ ส่วนจำนวนคนที่เกินมานั้น ทีมงานได้หาหรืออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อหาทุนมาช่วยสนับสนุนต่อไป

ใช้ทฤษฎีผสมผสานภูมิปัญญา

เมื่อได้กลุ่มเป้าหมายตามที่กำหนดแล้ว ทีมงานได้นัดหมายจัดอบรมเกษตรกรอาสาทั้ง 30 ราย เกี่ยวกับวิธีการทำและการดูแลรักษาบ่อแก๊สชีวภาพ โดยมอบหมาย

บ่อสำหรับเติมมูลวัว

“ก่อนลงมือทำทีมงานได้ทบทวนความรู้เรื่องการทำบ่อแก๊สชีวภาพอีกครั้ง เพราะแม้จะเคยเรียนมาแล้วแต่ไม่เคยลงมือทำจริง การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม จึงเป็นสิ่งที่ทีมงานให้ความสำคัญ”

ให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการเตรียมบ่อขนาด 3 x 5 เมตร พร้อมวางบริเวณรอบบ่อให้เรียบร้อย และเตรียมอุปกรณ์ เช่น ปูน ทราชย์ ถัง ท่อพีวีซีขนาด 4 นิ้ว ยาว 80 เซนติเมตร และ 1 เมตร และท่อส่งแก๊สขนาด 25 มิลลิเมตร โดยนักศึกษารับหน้าที่ซื้อถุงแก๊สและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง แต่ก่อนลงมือทำทีมงานได้ทบทวนความรู้เรื่องการทำบ่อแก๊สชีวภาพอีกครั้ง เพราะแม้จะเคยเรียนมาแล้วแต่ไม่เคยลงมือทำจริง การแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจึงเป็นสิ่งที่ทีมงานให้ความสำคัญ

ไฉยย้ำว่า พวกเขาต้องหาความรู้เพิ่มด้วยการลงพื้นที่ศึกษากับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำบ่อแก๊สชีวภาพ ซึ่งพบว่า เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงเทคนิคเล็กน้อยในการติดตั้งอุปกรณ์คือ เปลี่ยนจุดต่อวาล์วมาไว้ด้านข้าง เพื่อป้องกันไม่ให้วาล์วแห้งและอุดตันเมื่อตกลงไปจุ่มกับมูลวัวข้างใน ซึ่งจะแก้ปัญหานี้ได้ยากมาก เพราะมันอยู่ด้านใน และการวางถุงแก๊สเป็นแนวระนาบแต่เดิมจะวางถุงแบบเอียงลงท้าย เพื่อให้การระบายมูลที่ล้นทำได้สะดวก

ระหว่างทยอยติดตั้งถุงแก๊สตามบ้านเกษตรกรอาสาสมัคร ทีมงานก็ปรับปรุงเทคนิคเพิ่มเติม เช่น เจาะช่องใส่มูลวัวให้กว้างขึ้น เพื่อความสะดวกในการใส่มูล การต่อท่อระบายน้ำบริเวณที่ท่อแก๊สตกท้องข้าง ตกแต่งขอบบ่อไม่ให้มีคมหรือรากไม้เสียดสีถุงแก๊สให้ขาด บ้านไหนติดตั้งเสร็จแล้วก็ขยายท่อเพิ่มเพื่อแยกใช้แก๊สได้ 2 ครั้งเรือน ความรู้เก่าและความรู้ใหม่จากการปฏิบัติจริง จึงถูกผสมผสานเป็นผลงานการติดตั้งที่เกือบครบทุกหลังคาเรือน

“ก่อนทำโครงการนี้ผมไม่ค่อยใส่ใจอะไรเท่าไร ไม่รู้จักการจัดการจัดสรรเวลา
เอาแต่เล่นอย่างเดียว พอได้มาเรียนรู้ในการทำโครงการ
ก็ได้จัดสรรชีวิตของตนเอง เอาเวลามาสร้างประโยชน์แก่คนอื่น
และสร้างประโยชน์แก่ตนเอง รู้สึกชอบการทำงานแบบนี้”

โครงการจบ...งานไม่จบ

ในขณะที่การทำงานคืบหน้าไปเรื่อยๆ และใกล้จะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ อาจารย์ที่ปรึกษาได้นำผลการทำโครงการแก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์ พลังงานประหยัดเพื่อชุมชน นำเสนอในงานจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัย เมื่ออธิการบดีรับทราบจึงแนะนำให้ประสานงานกับศูนย์วิจัยเทอร์โมอิเล็กทริกส์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อแปลงไฟฟ้าจากมูลสัตว์

“จริงๆ งานในโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ที่พวกเขาทำสิ้นสุดที่บ่อแก๊ส แต่เรื่องไฟฟ้าเป็นการต่อยอด เพราะนอกจากได้แก๊สแล้ว ยังจะได้ไฟฟ้าใช้อีก ทางศูนย์วิจัยเทอร์โมฯ เขาก็หาแหล่งเชื้อเพลิงบริสุทธิ์ที่จะมาแปลงเป็นไฟฟ้า” อ้ออธิบาย

ทีมงานจึงร่วมกับเพื่อนจากศูนย์วิจัยเทอร์โมอิเล็กทริกส์ทดลองนำเครื่องแปลงไฟฟ้าซึ่งมีหลักการคือ เผาให้ความร้อนกับแผงเทอร์โมอิเล็กทริกส์มาต่อกับเตาแก๊สที่ใช้แก๊สชีวภาพ พบว่า สามารถเก็บไฟได้เต็มแบตเตอรี่ขนาด 12 โวลต์ ซึ่งนำไปใช้กับหลอดไฟ LED 5 วัตต์ จำนวน 4 หลอด ให้แสงสว่างได้ประมาณ 2 ชั่วโมง ถ้าเป็นหลอดฟลูออเรสเซนต์หรือหลอดไส้จะใช้ได้ 2 หลอดในระยะเวลาเท่ากัน กระบวนการพัฒนาอุปกรณ์เพื่อให้สามารถเก็บไฟได้มากขึ้น และใช้งานกับอุปกรณ์ไฟฟ้าหลายชนิดมากขึ้น จึงเป็นโจทย์ใหม่ที่ทีมงานยังคงรู้สึกสนุกที่จะทำต่อแม้สิ้นสุดโครงการแล้วก็ตาม

จัดวางระบบชีวิตใหม่

การทำงานที่ดูเหมือนจะราบรื่น ช่วยให้ทีมงานค่อยๆ ปรับตัว ปรับพฤติกรรมโดยไม่รู้ตัว การจัดการเวลาเป็นประเด็นร่วมของทีมงานที่รู้สึกว่าจะทำได้ดีขึ้น จากเดิมที่เรียนเสร็จ กลับหอนมีเวลาพัก เวลาเล่น ถูกจัดสรรใหม่เอาเวลาเล่นมาทำโครงการ และย้อนกลับไปสู่การปรับตัว เร่งทำงานที่ได้รับมอบหมายในวิชาเรียนให้เสร็จเร็วขึ้น เพราะรู้ว่า ต้องแบ่งเวลามาทำโครงการ

ทรายบอกว่า เพราะแบ่งเวลาเป็นระบบมากขึ้น ทำให้ผลการเรียนดีขึ้น เกรดดีขึ้น และแม้กระทั่งไอดีซึ่งเป็นเด็กติดเกม ก็ยังลดเวลาเล่น เพิ่มเวลาเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับเพื่อนโดยปริยาย

เมื่อประเมินผลการทำงานของตนเอง ไร่บอกว่ารู้สึกพอใจอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อมาเห็นบ้านของพี่เจลา เปาโพธิ์ ซึ่งเป็นบ้านหลังแรกที่ทำการติดตั้งบ่อแก๊ส มีแก๊สใช้อย่างสม่ำเสมอก็รู้สึกว่าจะสิ่งที่ทำมาไม่สูญเปล่า เมื่อทฤษฎีที่เรียนมาใช้ได้จริง จึงกลายเป็นความปลื้มปิติ

“ก่อนทำโครงการนี้ผมไม่ค่อยใส่ใจอะไรเท่าไร ไม่รู้จักจัดสรรเวลา เอาแต่เล่นอย่างเดียว พอได้มาเรียนรู้ในการทำโครงการ ก็ได้จัดสรรชีวิตของตนเอง เอาเวลามาสร้างประโยชน์แก่คนอื่น และสร้างประโยชน์แก่ตนเอง รู้สึกชอบการทำงานแบบนี้”

สำหรับอีกคิวบอกว่า การได้เข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตในฟาร์มวัว กลายเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้เขาเลือกเส้นทางชีวิต ด้วยการกลับไปเป็นเกษตรกรเลี้ยงวัวเป็นอาชีพหลังเรียนจบ

ส่วนเอี้ยง การนำความรู้ที่มีอยู่มาลงพื้นที่จริง ได้มีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้าน จึงรู้สึกว่า การได้ทำประโยชน์

เพื่อผู้อื่น กลายเป็นความรู้สึกสุขใจที่หล่อเลี้ยงให้อยากมาชุมชน อยากร่วมงานเพื่อชุมชนอีก ด้านต้องสะท้อนมุมมองว่า สิ่งที่ได้เรียนรู้คือ การเชื่อมโยงระบบการทำงานของทั้งตัวเองกับชาวบ้าน ซึ่งมีการผสมผสานระหว่างทฤษฎีกับปฏิบัติ ชาวบ้านช่วยคลี่คลายจุดอ่อนของความรู้ ทำให้การทำงานง่ายขึ้น เร็วขึ้น จนเกิดความเชื่อมั่นในแนวทางการผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านกับวิชาการว่า เป็นสิ่งที่เติมเต็มกันและกันได้อย่างดี

อย่างไรก็ตามหลังติดตั้งบ่อแก๊สครบทั้ง 20 จุด ทีมงานยังรอคอยวันที่จะได้งบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมจากมหาวิทยาลัย ศูนย์วิจัยเทอริโมอีเล็กทริกส์ สหกรณ์ โพนยางคำ และปศุสัตว์ เพื่อนำมาติดตั้งบ่อแก๊สอีก 10 บ่อให้แก่เกษตรกรที่ลงชื่อไว้ตั้งแต่ต้น ดั่งคำสัญญาที่ได้มีการตักปากรับคำกันไว้ ด้วยตระหนักดีกว่า สิ่งที่ทำเป็นการสร้างประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

เรียนรู้เคียงคู่ศิษย์

น.สพ.จักรพรรดิ ประชาชาติ ที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า เขารับเป็นที่ปรึกษาแก่นักศึกษาที่ทำโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ต่อเนื่องเป็นปีที่ 2 ด้วยเห็นประโยชน์ว่าการเรียนรู้ผ่านการทำโครงการตอบสนองต่อการพัฒนาทักษะ 4 ด้าน คือ Critical Thinking คิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหา Creative Thinking มีความคิดสร้างสรรค์ Communication สื่อสารเป็น ใช้ความรู้ทางวิชาการมาพูดคุยกับชาวบ้านให้เข้าใจได้

Collaborative รู้จักการประสานความร่วมมือ “ผมมีความคิดว่าโครงการนี้น่าจะตอบโจทย์ 4C นี้ได้ครบ เลยพยายามให้นักศึกษาส่งโครงการ”

อาจารย์จักรพรรดิสะท้อนว่า สัมผัสได้ถึงทักษะที่ถูกเติมเต็มของลูกศิษย์ตั้งแต่การคิดโครงการ ที่ต้องใช้ความเป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ไว้ในข้อเสนอโครงการ เมื่อได้เข้ารอบ 40 ทีม นักศึกษาได้รับโอกาสไปเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ ต่างมหาวิทยาลัย ถูกเติมเต็มแนวความคิดการทำโครงการ เป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียน เมื่อได้เข้ารอบ 20 ทีม ก็จะได้ฝึกฝนครบทุกเรื่องตั้งแต่การบริหารจัดการ การลงมือปฏิบัติ ทักษะการทำงานเป็นทีม การทำงานร่วมกับชุมชน การบริหารเวลา ทักษะการนำเสนอ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นแต้มต่อสำคัญที่จะทำให้ผู้รับบัณฑิตที่เรียนจบออกไปเกิดความประทับใจ

ด้านตัวที่ปรึกษาเอง การเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับเด็กรุ่นใหม่คือ หัวใจสำคัญของการเป็นโค้ช จึงเปิดกว้างให้ลูกศิษย์ได้ลองทำในสิ่งที่คิด เติมเต็มในสิ่งที่ขาด โดยมีจังหวะเวลาของการติดตามผลการทำางานร่วมกันทุกวันศุกร์

“ผมมีแนวคิดกับนักศึกษาว่า เราน่าจะเรียนรู้ร่วมกัน บางอย่างเราอาจจะมีความคิดไม่ครอบคลุม ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ของเด็ก Generation ใหม่ๆ Gen Y Gen Z เขาอาจจะมีความคิดเด็ดๆ เราก็เรียนรู้ไปกับเขา ผมไม่คิดว่าอาจารย์จะเป็นคนถูกเสมอ เด็กอาจจะมีแนวคิดที่สร้างสรรค์ และคิดต่อยอดได้ดีกว่า เราต้องเรียนรู้ไปกับเด็ก เปิดโอกาสให้เขา เพราะเขาอาจจะมีมุมมองที่เรามองไม่เห็น ก็นำมาเรียนรู้ร่วมกัน”

นอกจากนี้อาจารย์ยังชี้ถึงประโยชน์ที่เกิดแก่เกษตรกรว่า ประโยชน์มีมากกว่าการได้แก๊สไว้ใช้ในครัวเรือน เพราะการทำบ่อแก๊สเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการของเสียในฟาร์ม ลดผลกระทบต่อกลิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานฟาร์ม ที่กรมปศุสัตว์พยายามส่งเสริมมานานแล้วว่า ของเสียจากการผลิตต้องผ่านการบำบัดด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมจึงจะผ่านมาตรฐานฟาร์ม ถ้าชาวบ้านผ่านมาตรฐานฟาร์ม เนื้อวัวของเขาก็จะได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคมากขึ้น รายได้ก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

ส่วนประโยชน์ที่มหาวิทยาลัยได้รับก็มีหลายส่วน ทั้งชื่อเสียง คุณภาพการเรียนการสอนที่เน้นให้เด็กได้ทำจริง ปฏิบัติจริง จนได้รับการยอมรับจากองค์กรภายนอก

เป็นการนำความรู้ลงสู่ชุมชน ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในครัวเรือนดีขึ้น แต่ที่ได้ยิ่งกว่าคือ การที่นักศึกษามีประสบการณ์ด้านวิชาชีพ ได้ฝึกปฏิบัติเป็นคนดี มีจิตสาธารณะ มีวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะ ที่ต้องการให้นักศึกษาได้ออกไปทำงานรับใช้ชุมชน

ขณะที่ ผศ. ชุมพล ทรงวิชา คณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร บอกว่า การที่นักศึกษาได้ลงไปทำงานแบบนี้ เป็นการเรียนรู้ที่ดี ที่เขาได้นำความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติจริง อย่างไรก็ตามการนำแก๊สชีวภาพนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องการผลิตสัตว์และการจัดการ

ของเสีย เป็นการนำความรู้ลงสู่ชุมชน ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในครัวเรือนดีขึ้น แต่ที่
ได้ยิ่งกว่าคือ การที่นักศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านวิชาชีพ ได้ฝึกปฏิบัติ เป็นคนดี
มีจิตสาธารณะ มีวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะที่ต้องการให้นักศึกษา
ได้ออกไปทำงานรับใช้ชุมชนที่ตรงตามบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่แล้ว

เสียงตอบรับจากผู้ใจ

“พอใจเป็นที่สุด” คือคำบอกเล่าด้วยใบหน้าเปื้อนยิ้มของป้ารัตน ใยวังหน้า
เกษตรกรอาสาสมัคร เพราะชีวิตสบายขึ้น ไม่ต้องหาเก็บพืชมตามป่าที่นับวันจะหายาก
ขึ้นทุกวัน การร่วมลงทุนครั้งเดียวเพียง 3,000 บาท จึงเป็นทางเลือกที่เต็มใจ เพราะแค่
15 วันหลังเติมมูลวัวครั้งแรก ก็มีแก๊สไว้ใช้หุงต้มอาหารในครัวเรือน และหลังจากใช้งาน
เต็มที่เป็นเวลา 1 เดือน ป้ารัตนตัดสินใจขอเพิ่มจุดต่อท่อแบ่งปันแก๊สให้ลูกสาว
ที่มีบ้านอยู่ติดกันได้ใช้ด้วย เพราะการหาซื้อแก๊สมาไว้ใช้ในชุมชนไม่ใช่เรื่องง่าย
ต้องเอาถังไปเติมถึงในเมือง ค่าแก๊ส 400 บาท บวกค่าเดินทางไปกลับอีกไม่น้อย ถ้าให้
ร้านค้ามาส่งแก๊สเขาก็ไม่ค่อยอยากมาเพราะมันไกล แม้จะบวกค่าเดินทางให้แล้วก็ตาม

“ดีจริง ๆ ใช้งานมา 1 เดือน ทั้งนั่งข้าว หุงข้าว ยกเว้นบั้งย่างที่ทำไม่ได้ แล้วก็แบ่ง
ให้บ้านของลูกสาวที่อยู่ข้าง ๆ ด้วย เวลาทำกับข้าว 2 บ้านก็ทำได้พร้อมกัน ความร้อน
ที่ได้ก็สม่ำเสมอ ๆ กัน ไม่คิดไม่ฝันเลยว่าจะทำได้ เพราะที่บ้านเราไม่เคยมีมาก่อน
นักศึกษาให้คำแนะนำเรื่องการดูแลรักษา วิธีป้องกันไม่ให้เด็กเล็กเข้ามา ป้องกันไม่ให้
วัวเข้ามาเหยียบ ต้องใส่มูลวัวทุกวัน ๆ ละ 2 ถัง ถ้ามีเยอะก็ใส่เยอะ จากที่มีค่าใช้จ่าย
รายเดือน ๆ ละ 500 บาท ตอนนี้ได้ใช้ของฟรี เพียงเติมมูลวัวอย่างเดียว มูลวัวที่เคย
ตกเกลื่อนกลาดเต็มถนนเวลาถูกต้อนไปทิ้งอะไรที่ท้องนา เริ่มไม่มีให้เห็น ถนนหนทางใน
หมู่บ้านก็สะอาดขึ้น”

โครงการแก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์ พลังงานประหยัดเพื่อชุมชน

ที่ปรึกษาโครงการ

น.สพ. จักรพรรดิ ประชาชาติ

ทีมทำงาน

ภาคภูมิ ต้นคำใบ	ไวยพจน์ มอญปาก
ชลินดา แก้วมณี	หนึ่งฤทัย ชัยชุมพร
โสภิตา วงศ์อินอยู่	กมลชนก สิงห์สี้อ
สุปราณี สุวรรณไตร	สิทธศักดิ์ สีนาลาด
อดิศักดิ์ ช่วยกายตุ้ม	ไวยพจน์ มอญปาก
จักรี ดาเกะวงศ์	

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

โครงการเข้าใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์
เข้าถึงช่องทางการตลาด พัฒนาเกษตรกร
ให้เป็นผู้ประกอบการทางการเกษตร

ข้าวไรซ์เบอรี่
RICEBERRY RICE 100%

“ข้าวคหฺรุ ควฺร...”

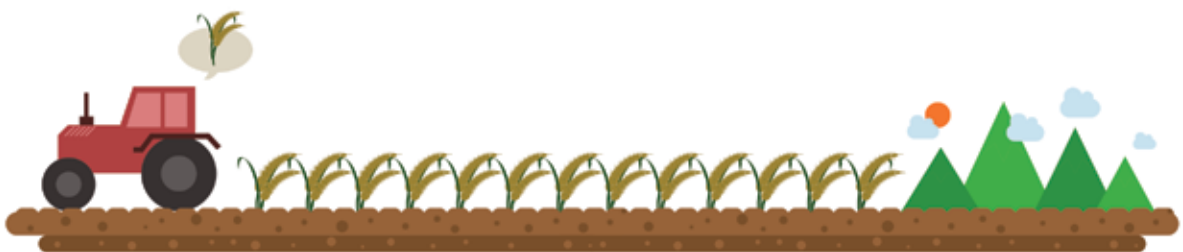
บรรจุภัณฑ์
บุทเบ็ทตลาด
ข้าวชุมชน

เข้าใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เข้าถึงช่องทางการตลาด พัฒนาเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการทางการเกษตร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา

โจทย์ปัญหา

ชาวบ้านควนรู อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา
มีความสามารถในการผลิตข้าวที่มีคุณภาพ
แต่ขาดความรู้การตลาดและการจัดจำหน่าย

ขั้นตอนการทำงาน

1

ศึกษาปัญหาของกลุ่มเกษตรกร บ้านควนรู
และหาข้อมูลสรุปเรื่องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

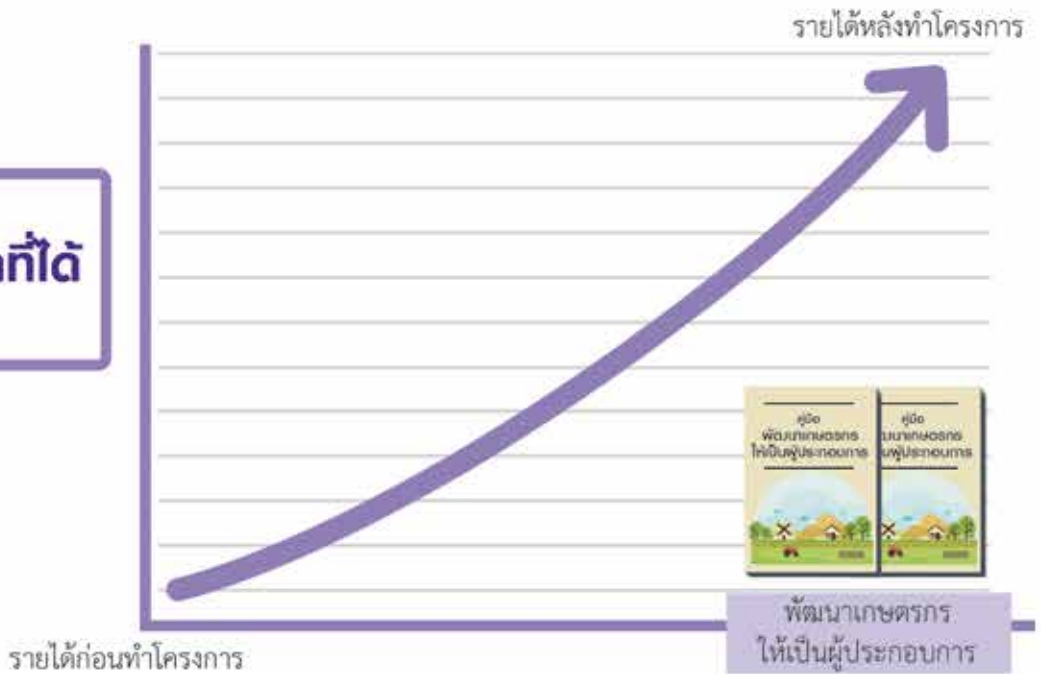
2

ออกแบบและพัฒนา
บรรจุภัณฑ์

พัฒนาบรรจุภัณฑ์

ผลที่ได้

3

ทดสอบตลาด

4

หาช่องทางการตลาดเพิ่มเติม

“การเข้ามาของนักศึกษาในกลุ่มนี้ ทำให้สมาชิกในกลุ่มได้รับความรู้หลายอย่าง โดยเฉพาะเรื่องบรรพบุรุษและตราสินค้า ที่ไม่ควรเปลี่ยนแปลงๆ เพื่อสร้างการจดจำให้แก่ผู้บริโภค ขณะเดียวกันการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้เรื่องต้นทุน กำไร ที่จะช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้กลุ่มยิ่งขึ้น”

ทำนาแล้วขาดทุน เพราะขายข้าวไม่ได้ราคา คือ ปัญหาใหญ่ที่ชาวบ้านหนองโอน หมู่ 6 ตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา ประสบมาตลอด กลุ่มเกษตรกร 32 คน จึงรวมตัวกันแปรรูปข้าวสารขาย หากก็ขาดตลาดรับซื้อที่แน่นอน อาศัยขายตามงานเทศกาล หรืองาน OTOP เป็นหลัก ความเข้มแข็งของกลุ่มจึงลดทอนลงเรื่อย ๆ เหลือเพียงผู้นำที่ยังคงทำงานเพียงลำพัง

ลงชุมชน...ค้นหาโจทย์โครงการ

ผู้ช่วยฯ เอียด-ไพบลีย์ หนูราช ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 และประธานกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโอน บอกว่า ชาวบ้านในพื้นที่นิยมปลูกข้าวสังข์หยด และข้าวไรซ์เบอร์รี่ เดิมส่วนราชการในจังหวัดเคยเข้ามาดู และอุดหนุนงบประมาณช่วยเหลือด้านบรรจุภัณฑ์ให้ โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบผลิตภัณฑ์และตราสินค้าไปเรื่อย ๆ ขึ้นอยู่กับว่าหน่วยงานไหนเข้ามาทำ เช่น พัฒนาชุมชน สหกรณ์จังหวัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ใครเข้ามาก็จะติดสติ๊กเกอร์โลโก้ของหน่วยงานนั้น

“มันก็ไม่ยั่งยืน เพราะไม่ได้เป็นของชุมชนเอง ทำให้สินค้าไม่ติดตลาด คนรู้จักน้อย” ผู้ช่วยฯ เอียดวิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้ข้าวไรซ์เบอร์รี่และข้าวสังข์หยดจากควนรูขายสู้ข้าวแบรนด์อื่นไม่ได้

แต่หนทางที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องควนรูเริ่มมีที่ท่าสดใสขึ้น เมื่อกลุ่มนักศึกษา คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เข้ามาที่หมู่บ้าน เพื่อเก็บข้อมูลสำหรับการเขียนโครงการส่งเข้าแข่งขันในโครงการ “กล้าใหม่...ไผ่รู้”

“นักศึกษามาถามว่าในหมู่บ้านมีกลุ่มอะไรบ้าง และกลุ่มไหนอยากให้ช่วยเหลือ จึงแนะนำกลุ่มโรงสีข้าวที่ทำมาระดับหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง จึงถามองว่า ถ้าได้รับการต่อยอดด้านวิชาการ และการตลาด ก็น่าจะไปได้อีกไกล” ผู้ช่วยฯ เอียดอธิบาย

ทราย-ณัฐนันท์ ชำนาญประดิษฐ์กุล ในฐานะหัวหน้าทีม เล่าว่า **นุ่น-วรินุช สุจริต** นักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ ปี 2 สาขาเศรษฐศาสตร์การเกษตร เป็นคนนำไปสเตอร์ประกาศรับสมัครนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ **“กล้าใหม่...ใฝ่รู้”** มาให้ทุกคนดู แต่ยังไม่คิดทำอะไร เพราะไม่รู้จะทำเรื่องอะไร กระทั่งเหลือเวลาอีกแค่ 2 สัปดาห์จะปิดรับสมัคร ถามนุ่นว่าจะทำไหม นุ่นตอบว่าทำ เนื่องจากอาจารย์ที่คณะพานักศึกษาลงพื้นที่ตำบลควนรู อยู่บ่อยครั้ง

เมื่อปรึกษาอาจารย์**อัศพรพล ทองพูน** เกี่ยวกับข้อมูลในพื้นที่เบื้องต้นแล้ว ทีมงานพากันลงพื้นที่ เพื่อดูว่าแต่ละหมู่บ้านในตำบลควนรูมีอะไรดีบ้าง และพบว่าที่นี่มีการจัดตั้งกลุ่มอยู่บ้างแล้ว เช่น กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มทำน้ำพริก กลุ่มทำขนมจีน ขนมหวาน และกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน จึงเข้าไปพูดคุย เห็นว่ากลุ่มโรงสีข้าวชุมชนเป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง มีกรรมการบริหารกลุ่ม จึงกลับมาเขียนโครงการ**เข้าใจการเงิน เข้าถึงการตลาด พัฒนาศักยภาพการผลิต และคุณภาพชีวิตชุมชนชนบทอย่างยั่งยืน**

“นอนตี 5 ตีตกัน 3-4 คืน เพื่อแก้โครงการ สุดท้ายก็ยังไม่ชัดเจน ต้องขอให้อาจารย์มาช่วยแก้ไข ชัดเกลากันจนถึงตี 2 แบ่งกันดูเป็นหัวข้อ จนเสร็จทันส่งคืนสุดท้ายก่อนปิดรับสมัคร ซึ่งเมื่อกลับมาคิดก็รู้ว่าเราควรแบ่งเวลาให้ดีกว่านี้ ทุกคนรู้ว่าไม่มีโครงการนานแล้ว แต่มาตัดสินใจทำกัน 2 สัปดาห์สุดท้าย นัดช่วงเวลาที่ทุกคนว่างพร้อมกันคือ 4 ทุ่ม ถ้าเริ่มสำรวจและเขียนโครงการตั้งแต่ต้น ก็จะมีเวลาชัดเจนแก้ไข ไม่ต้องอยู่ทำจนดึกดื่นให้เสียสุขภาพ ข้ายังเครียดจัดอีกด้วย” ทราย เล่าจุดเริ่มต้นการทำโครงการ

Project Management พาชัด

เมื่อผ่านเข้ารอบ 40 ทีม ทีมงานมีโอกาสนำเข้าค่ายการเรียนรู้เรื่อง **“การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน”** ที่พี่ ๆ วิทยากรจะชวนทีมงานทบทวนเป้าหมายโครงการว่า จะทำอะไร ด้วยวิธีการแบบไหน โครงการจะประสบความสำเร็จ และตอบใจത്യความต้องการของชุมชน

“เรามั่นใจมากกว่า โครงการของเราดี เพราะเก็บข้อมูลเยอะมาก วิเคราะห์กันมาเต็มที่ แคมอาจารย์ที่ปรึกษาช่วยดูให้อีก” ทรายอธิบายอย่างมั่นใจ

แต่...พอพี่ ๆ วิทยากรตั้งคำถาม เท่านั้นแหละรู้สึกเหมือนถูกทำทนายด้วยคำถามที่ตอบไม่ได้ เพราะแผนกว้างเกินไป เป้าหมายก็ไม่ชัดเจน ต้องรู้โครงการใหม่หมด ลดวัตถุประสงค์จาก 8 ข้อ เหลือ 3 ข้อ เน้นพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้กับชุมชนหาช่องทางการตลาดสำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมทั้งพัฒนาเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการ จากที่เขียนโครงการครอบคลุมทั้งตำบล 8 หมู่บ้าน ถ้าทำจริงไม่มีทางเสร็จในระยะเวลา 3-4 เดือน จึงลดพื้นที่ลงเหลือแค่กลุ่มโรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโสน หมู่ 6 เท่านั้น

ทราย บอกว่า กระบวนการ Project Management ทำให้สมาชิกในทีมได้กลับไปตั้งหลักใหม่ เน้นความยั่งยืน เกิดผลจริง กลับจากค่ายจึงมาเล่าให้เพื่อนฟังว่า **“โครงการเราไม่เหมือนเดิมแล้วนะ แต่ก็ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะเป้าหมายของโครงการ”** จึงเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น **โครงการเข้าใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เข้าถึงช่องทางการตลาด พัฒนาเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการทางการเกษตร**

ทรายบอกว่า กระบวนการกลุ่มให้บทเรียนที่สำคัญกับพวกเธอ ทำให้รู้ว่า การเขียนโครงการต้องเรียงลำดับความสำคัญ ไม่ใช่ยืดทุกอย่าง จนตอบอะไรไม่ได้ ขณะเดียวกันเมื่อเน้นการยกระดับผู้ประกอบการทั้งด้านการผลิตและการจำหน่าย ก็ต้องมองด้วยว่าผู้ประกอบการเข้าใจหรือไม่ เพราะตอนลงพื้นที่พบว่าสมาชิกกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนแค่ส่งวัตถุดิบ คือข้าวเปลือกมาสีขายให้แก่โรงสี แล้วรับเงินค่าตอบแทนไปในอัตราที่สูงกว่าขายตามท้องตลาดหรือพ่อค้าคนกลางเพียงเล็กน้อย ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนจัดการ และกระบวนการหลังจากนั้น

“คำถาม” กระตุกต่อมคิด

เมื่อโครงการผ่านเข้ารอบ 20 ทีม กลุ่มนักศึกษาลงพื้นที่ทำความเข้าใจกับชุมชนอีกครั้ง พร้อมชี้แจงเป้าหมายว่า ยังมุ่งไปที่การพัฒนาคุณภาพสินค้า และออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ ตามความต้องการของคนในชุมชนเหมือนเดิม

“ชาวบ้านบอกว่าปัญหาที่ขายข้าวไม่ได้ เพราะบรรจุภัณฑ์สวยสู้ที่อื่นไม่ได้ อยากให้พวกเราช่วยกันออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ ทำเป็นกล่องให้สวยงาม พวกเราจึงนำข้อมูลที่พูดคุยกับชาวบ้านไปให้ทีมออกแบบช่วยออกแบบกล่องใส่ข้าวให้” ทนายยิ้ม

หลังจากให้ทีมออกแบบบรรจุภัณฑ์ช่วยคิดช่วยทำแล้ว ทีมงานที่เหลือก็เดินหน้า “หาลาด” ด้วยการนำข้าวสังข์หยดออกตระเวนหาลูกค้า เช่น ทดลองฝากขาย ซึ่งร้านค้าส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ปฏิเสธ เพราะเห็นว่าเป็นนักศึกษาที่ตั้งใจทำงานเพื่อชุมชน

แต่ทีมงานต้อง “อึ้ง” อีกรอบ เมื่อพี่ๆ โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” มาเยี่ยมเยียน “พวกเราตอบคำถามอย่างชัดเจนไม่ได้สักข้อ” จำได้แม่นว่า คำถามแรกที่ถูกถามคือ “รู้ได้อย่างไรว่าขายข้าวไม่ได้ เพราะบรรจุภัณฑ์” ก็อธิบายว่า ชาวบ้านบอกมาแบบนี้ พี่เขาก็ถามต่อว่า “แล้วเราเชื่อชาวบ้าน” สิ่งที่เจ็บปวดที่สุดคือ พอเราเล่าขั้นตอนการทำงานตั้งแต่การลงไปพูดคุยกับชาวบ้าน ตระเวนหาลาดรับซื้อข้าว และออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ พี่ๆ บอกว่า “งานที่เราทำมันเหมือนกับเซลล์ขายข้าว มากกว่าการทำงานแบบนักเศรษฐศาสตร์”

ประโยคนี้ทำให้ทุกคนย้อนกลับไปทบทวนกิจกรรมตั้งแต่เริ่มแรก และพบว่าพวกเขาใช้ข้อมูลกันน้อยมาก โดยเฉพาะสาเหตุที่ทำให้ขายข้าวไม่ได้นั้น แท้ที่จริงแล้วมาจากอะไร ขณะที่ข้อมูล “ตลาดข้าว” ก็ไม่มีการเก็บแบบบันทึกการตลาดว่า ในตลาดค้าข้าวยังมีพื้นที่เหลือมากพอที่จะให้ “ข้าวควนรู” เข้าไปขอส่วนแบ่งได้หรือไม่

“การทำงานกับชุมชนต้องใช้ความอดทนสูงมาก ต้องควบคุมความหงุดหงิดให้ได้ อย่าพูดหรือแสดงอารมณ์โกรธเกรี้ยว ไม่งั้นมันจะทำให้เสียงาน แต่ที่ได้มากที่สุดคือ การได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เธอเข้าใจในสิ่งที่เรียนมากยิ่งขึ้น เหมือนได้ทบทวนทฤษฎีไปในตัว”

“นี่จึงเป็นอีกหนึ่งบทเรียนที่สำคัญ เราเก็บข้อมูล ก็จริง แต่เราไม่เคยเอาข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อหาปัจจัย เชื้อโรค และหาช่องทางให้กับข้าวควบรูเลย” ทนาย บอกเล่าความรู้สึก

ปรับกระบวนการทำงานใหม่

การลงพื้นที่ทำงานจริง ทำให้ทีมนักศึกษาต้องปรับ กระบวนการทำงานกันใหม่ เนื่องจากหลายคนติดเรียน บางคนไม่ว่าง หาเวลาว่างตรงกันค่อนข้างยาก จึงแบ่งเป็น 3 ทีม คือ ทีมชุมชน 6 คน จับคู่เป็น 3 ชุด คือ เยี่ยม-กิตติพิศ ชุมปรางค์ จับคู่กับ แป้ง-อภิสร่า จันเพชร ส่วน นุ่น-วรินทร์ สุจริต คู่กับ แต้ม-วานิสสา เสนามิตร และทนาย คู่กับ ก๊อ-อนุชา ขุนทองสวัสดิ์ เพื่อให้สามารถเดินทางโดยรถจักรยานยนต์ และช่วยเหลือ กันได้

แต่การปรับแผน ปรับทีมใช้ว่าจะราบรื่น เพราะต่าง คนต่างทำงาน ไม่มีการสื่อสารกันระหว่างทีม

“ถึงจุดหนึ่งคิดว่าไม่ไหวแล้ว” ทนายซึ่งเป็นแกนนำ หลักเห็นว่า หากปล่อยให้สถานการณ์เป็นเช่นนี้ งานคง ไม่บรรลุวัตถุประสงค์แน่ เธอจึงนัดเพื่อนทุกคนมาประชุม ร่วมกัน เพื่อถามความคืบหน้าของแต่ละทีมว่า ใครทำอะไร ไปแล้วบ้าง อะไรที่ยังไม่ได้ทำ ใครมีปัญหาจุดไหนอย่างไร จนทำให้รู้ว่าปัญหาใหญ่ที่สุดคือ การไม่ประสานงานกัน จึงตั้ง Page กลุ่มผ่าน Facebook เพราะสมาชิกมี เพื่อนต่างกลุ่ม ต่างคณะด้วย ใครทำอะไรต้อง Post และ Tag ถึงทุกคน ขณะเดียวกันก็เปลี่ยนกระบวนการ

ทำงาน เปลี่ยนรูปแบบทีม อาทิ งานชุมชนเสร็จต้อง มาช่วยงานด้านตลาดแทน และถ้ามีการประชุมต้อง ระบุชื่อคน ระบุชื่องานที่รับผิดชอบ ลดความเกรงใจลง เพื่อให้งานเดินหน้า

ทนาย ยอมรับว่า กัดดันเพื่อนหนักมาก จนแพรว ร้องให้ด้วยความอัดอั้นที่ต้องทำทั้งงานที่บ้าน งานชมรม และโครงการไปพร้อมกับการสอบ ทำให้เธอต้องเข้าไป ช่วยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จึงรู้ว่า เพื่อนทำงานจริง แต่ที่ งานไม่คืบหน้า เพราะได้รับข้อมูลไม่ชัดเจน เช่น ถามว่า มีข้าวเท่าไร ผู้ช่วยฯ เียดบอกว่ามีเป็นตันๆ เลย ด้าน การตลาดก็มีคนมาซื้อข้าวไปขายเรื่อย ๆ แต่รวมแล้ว เท่าไรไม่รู้ เมื่อเพื่อนโทรไปถามย้ำบ่อย ๆ เพื่อให้ได้ ข้อมูลตัวเลข ก็ยังไม่ได้ สุดท้ายต้องโทรศัพท์สอบถาม ผู้ช่วยฯ เียดอีกครั้ง ค่อย ๆ ถามไล่เรียงทีละเรื่อง ตั้งแต่ การขาย ขายที่ไหนบ้าง อย่างไร ใครเป็นคนซื้อบ้าง ชื่อในปริมาณไหน ขายราคาเท่าไร เป็นต้น

ออกแบบบรรจุภัณฑ์เพิ่มมูลค่าสินค้า

เมื่อเห็นว่า ปัญหาใหญ่อยู่ที่การสื่อสาร ทีมงานจึงวางระบบสื่อสารใหม่ ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดไปได้ระดับหนึ่ง ส่วนการลงพื้นที่ก็แก้ปัญหาด้วยการ “ไปพร้อมกัน” และให้ทีมที่รับผิดชอบดึงข้อมูลที่ต้องการ นำเครื่องมือใหม่ไลน์กับปฏิทินฤดูกาลที่ได้จากค่ายการเรียนรู้ เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” มาใช้เพื่อกำหนดระยะเวลาทำงานให้เหมาะสม รวมทั้งหารือชาวบ้านว่า ทีมงานจะทำบรรจุภัณฑ์ข้าวให้

ในการพบปะครั้งที่ 4 ทีมนักศึกษาได้เชิญ อบต.ควนรู และผู้ช่วยฯ เอียด เข้ามาพูดคุยเรื่องต้นทุนในการทำนา และจำหน่ายข้าวสาร โดยเขียนขึ้นกระดาษฟลิปชาร์ตให้เห็นชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน เช่น ค่าไถ ค่าหว่าน เมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่าจ้างเก็บเกี่ยว ค่าสีข้าว ค่าบรรจุภัณฑ์ สรุปได้ว่า ต้นทุนข้าวไรซ์เบอร์รี่ อยู่ที่กิโลกรัมละ 47 บาท ส่วนข้าวสังข์หยดอยู่ที่ 45 บาท ส่วนผลผลิตรวมของกลุ่มไม่แน่นอน อยู่ระหว่าง 818 ตัน/ปี ขณะเดียวกันก็เล็งถึงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบว่า เป็นลักษณะไหน อย่างไร และทำข้อตกลงกับชาวบ้านให้ปลูกข้าวเพิ่ม โดยนักศึกษาจะทำบรรจุภัณฑ์ กับช่วยหาตลาด

สำหรับการออกแบบบรรจุภัณฑ์มีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง แรก ๆ มีเข็มขัดคาดกล่องสีม่วง ก่อนเปลี่ยนเป็นสีเขียว ลักษณะเป็นแบบกระสอบ จนมาลงตัวที่กล่องสีขาว เพราะในตอนแรกทีมงานออกแบบนำความต้องการของชุมชนและนักศึกษามารวมกัน ไม่ได้ดูความต้องการของผู้บริโภค แต่ระยะหลังที่ทีมงานออกไปสำรวจข้อมูล ผู้บริโภคพบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับตรารับรองผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่อยากพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้สะอาดตาถูกค่า

“ล่าสุดได้เข้าไปคุยกับทางศูนย์บริการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (DPAC) อุทยานวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ให้ช่วยออกแบบในเบื้องต้นว่า ควรใช้รูปแบบ ขนาด และกระดาษอย่างไร จึงจะเหมาะสม ทาง DPAC จึงทำตัวอย่างให้เลือกและโหวตว่าจะใช้แบบไหน ก่อนนำมาปรับให้ตรงกับความต้องการของทุกฝ่าย โดยได้รับคำแนะนำว่าสีของบรรจุภัณฑ์ต้องเสริมให้สีขาวโดดเด่นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ต้องดูว่าชุมชนต้องการใส่ข้อมูลอะไรบ้าง ที่สำคัญต้องมีการเจาะด้านหน้าเพื่อโชว์ข้าวด้วย” ทราวย กล่าว

บรรจุภัณฑ์ที่ทำครั้งล่าสุดมี 2 แบบ คือ แบบกล่องใส่ข้าวสังข์หยด มีต้นทุนบรรจุภัณฑ์อยู่ที่ 10 บาท กับแบบถุงบรรจุข้าวไรซ์เบอร์รี่ มีต้นทุน 7 บาท ซึ่งเป็นที่พอใจของทั้งชาวบ้านและทีมงาน เพราะแม้ว่าต้นทุนในการทำบรรจุภัณฑ์จะเพิ่มขึ้น หากมูลค่าผลิตภัณฑ์ก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย จากเดิมที่เคยขายกิโลกรัมละ 60 บาท จะปรับเป็น 90 บาท ซึ่งเป็นราคาที่ใกล้เคียงกับราคาขายในท้องตลาด

แต่ทั้งนี้ข้าวทั้ง 2 ชนิด จากตำบลควนรู จะเน้นขายในช่วงเทศกาลเป็นหลัก พร้อมทั้งยกระดับลูกค้าชาวจีนให้เป็นขาประจำ มีการตกลงร่วมกับทางกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนว่า ถ้าทีมงานลงพื้นที่หาตลาด ต้องส่งคนไปด้วยทุกครั้งเพื่อจะได้เรียนรู้และสานต่องานได้เองโดยไม่สะดุดเมื่อจบโครงการแล้ว

เรียนรู้และเข้าใจชีวิต

“เก่งแต่ทฤษฎี” คำพูดนี้เป็นจริงสำหรับทราย เธอบอกว่า เรียนทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์มามาก แต่พอถึงเวลากลับไม่สามารถนำมาใช้ได้เลย **“เรียกว่าเก่งแต่ทฤษฎี”** นั่นแหละ จริง ๆ ควรคิดถึงความเป็นจริงแล้วนำมาปรับใช้ตามความเหมาะสม **โครงการนี้ทำให้เธอรู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และใจเย็นขึ้น**

ขณะที่แพรวบอกว่า งานบางอย่างต้องใช้ความคิด แต่เพื่อนไม่เข้าใจ กัดดันจะเอาผลงานให้ได้ภายในเวลาจำกัด จนเธอเกิดความเครียด ถึงขั้นร้องไห้หลายครั้ง ถูกกดดันทั้งจากตัวเองและกลุ่มเพื่อน แต่ต้องกัดฟันทำงานต่อ เพราะความรับผิดชอบ อยากทำให้ดี ไม่ใช่แค่ให้งานเสร็จ ดังนั้นในการทำงานต้องช่วยกันเต็มที่ **อะไรที่ต้องการความช่วยเหลือ ก็ต้องขอให้เพื่อนช่วยอย่ามัวแต่เกรงใจ และเกิดความเสียตายภายหลังว่าถ้าช่วยกันผลงานน่าจะดีกว่านี้**

สำหรับแนน ด้วยความที่เป็นคนเหนือ จึงสื่อสารกับชาวบ้านยาก เธอรู้สึกเป็นส่วนเกินเมื่อลงพื้นที่ รู้สึกว่าตัวเองไม่เหมาะกับงานนี้ ประกอบกับที่ผ่านมามีต้องทำ

กิจกรรมอื่น เล่นกีฬาด้วย ไม่ได้ช่วยเพื่อนเต็มที่ จึงรู้สึกเครียดและล้มเหลว แต่พอปรับมาอยู่ที่มีบรรจุภัณฑ์ทำให้เธอช่วยเพื่อนได้มากขึ้น และรู้สึกดีขึ้น

ส่วนเดียร์ก็ได้เรียนรู้ว่า การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าสื่อสารไม่ตรง เป้าหมายจะเปลี่ยนทันที การพูดคุยกับชาวบ้าน และเพื่อนมีความแตกต่างกัน ทั้งภาษาและท่าทางที่ต้องใช้ให้เหมาะสม การทำงานกับชุมชนต้องใช้ความอดทนสูงมาก ต้องควบคุมความหงุดหงิดให้ได้ อย่าพูดหรือแสดงอารมณ์โกรธเกรี้ยว ไมเช่นนั้นจะทำให้เสียงาน แต่ที่ได้มากที่สุดคือ **การได้ลงมือปฏิบัติจริงทำให้เธอเข้าใจในสิ่งที่เรียนมากยิ่งขึ้น เหมือนได้ทบทวนทฤษฎีไปในตัว**

แต่เมบอกว่า ทำโครงการนี้มา 5 เดือน แต่กระจายงานไม่ดี งานเลยเดินหน้าช้า ข้างหลังทางหลายครั้ง แม้จะมีพี่ ๆ ต่างคณะเข้ามาช่วย ก็ยังเกิดปัญหาเรื่องการสื่อสารที่ไม่ละเอียดชัดเจน ทำให้ทีมงานเข้าใจไม่ตรงกัน งานจึงออกมาไม่ตรงตามความต้องการ ประสบการณ์เหล่านี้ ทำให้ได้เรียนรู้ว่า **ในการทำงานควรจะเดินไปพร้อม ๆ กัน**

สำหรับแป้งบอกว่า โครงการนี้ทำให้เธอได้มุมมองและความรู้ใหม่ๆ แม้จะเรียน เศรษฐศาสตร์ แต่พอทำโครงการจริง ๆ เธอกลับลิ้มใช้สิ่งที่เรียนมา เมื่อถูกท้วงติงก็ทำให้ คิดรอบคอบมากขึ้น พยายามมองทุกมุม ไม่ใช่มองด้านเดียว ไม่เชื่อใครคนใดคน หนึ่งมากเกินไป แต่ต้องหาข้อมูลให้รอบด้าน

เรียนรู้ร่วมกันบนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง

อาจารย์อัครพล ทองพูน คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ในฐานะที่ปรึกษาโครงการ เล่าว่า ตอนที่นักศึกษากลุ่มนี้เข้ามา บอกว่าอยากทำโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” อาจารย์ก็ตอบไปว่า ถ้าตั้งใจจริงจะรับเป็นที่ปรึกษาให้ เพราะช่วงอายุที่ไม่ห่างกันมาก ทำให้คุยกันได้ เมื่อมีปัญหาเขาก็กล้าเข้ามา ปรึกษา และพบว่าเมื่อเด็กทำโครงการแล้ว เกิดการเรียนรู้หลายด้าน มีการบูรณาการ ระหว่างศาสตร์เยอะมาก ส่วนเกษตรกรเองก็ได้เรียนรู้เรื่องอื่นๆ โดยเฉพาะการวิเคราะห์ รายรับ-รายจ่าย ทำให้ตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และวางแผนทางการเงินได้

“การมีโอกาสเข้าค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” ร่วมกับตัวแทนนักศึกษา ทำให้ผมเปลี่ยนแปลงตัวเอง จากเดิมถ้านักศึกษามีปัญหา เข้ามาถาม ผมให้คำตอบในทันที แต่หลังกลับจากค่าย ผมใช้วิธี “ถามมา ถามกลับ” ช่วยให้นักศึกษามีหลักคิดได้ดีกว่าการตอบไปตรงๆ นอกจากนี้ยังต้องคอยให้ กำลังใจในยามที่เขาท้อด้วย”

“โครงการนี้ทำให้นักศึกษาได้เห็นมุมมองจริงจากชาวบ้าน
ได้เห็นปัญหาจริง จนเกิดการเรียนรู้ ขณะที่ตัวอาจารย์เอง
ก็ได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่แตกต่างจากการเรียน
การสอนในห้อง รวมถึงเรียนรู้การควบคุมดูแลนักศึกษา
ที่มาจากหลายคณะให้ทำงานร่วมกันได้”

อาจารย์อัศวพล ย้ำว่า โครงการนี้ทำให้นักศึกษาได้เห็นมุมมองจริงจากชาวบ้าน
ได้เห็นปัญหาจริง จนเกิดการเรียนรู้ ขณะที่ตัวอาจารย์เองก็ได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ
ที่แตกต่างจากการเรียนการสอนในห้อง รวมถึงเรียนรู้การควบคุมดูแลนักศึกษาที่มาจาก
หลายคณะให้ทำงานร่วมกันได้

ได้มากกว่าการได้ขายข้าว

แม้จะปรับขบวน เปลี่ยนแผนหลายครั้ง ความสำเร็จก็มาถึง โครงการที่
พวกเขาฝันได้เดินไปถึง “เป้าหมาย” ที่วางไว้ นั่นคือ บรรรจภัณฑ์ที่สวยงาม ดึงดูดใจ
ผู้บริโภค ซึ่งตอบโจทย์ความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง

ผู้ช่วยฯ เอียดบอกว่า การเข้ามาของนักศึกษาในกลุ่มนี้ ทำให้สมาชิกในกลุ่มได้รับความ
ความรู้หลายอย่าง โดยเฉพาะเรื่องบรรรจภัณฑ์และตราสินค้า ที่ไม่ควรเปลี่ยนแปลง
ตามการสนับสนุนขององค์กร ควรทำเป็นมาตรฐานเดียว เพื่อสร้างการจดจำให้แก่
ผู้บริโภค ขณะเดียวกันการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายที่นักศึกษาเข้ามาให้ความรู้คือ ปัจจัย
สำคัญที่ทำให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้เรื่องต้นทุน กำไร ที่จะช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์และ
เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้กลุ่มยิ่งขึ้น

“เชื่อว่าในอนาคตกลุ่มจะสามารถบุกเบิกตลาดใหม่ให้กว้างขวางขึ้น เพราะทุกครั้ง
ที่หาตลาดใหม่ ไม่ว่าจะ เป็นห้างสรรพสินค้า ร้านค้า กลุ่มนักศึกษาจะพาสมาชิกกลุ่ม
โรงสีข้าวไปด้วย เพื่อให้กิจกรรมดำเนินต่อไปอย่างยั่งยืน เมื่อนักศึกษาจบโครงการ”

นั่นหมายความว่า หลังจากนั้น “ข้าวควนรู” จะมีเพียงบรรรจภัณฑ์เดียวที่จะ
ไม่มีการปรับเปลี่ยนอีกต่อไป เพราะทั้งหมดเป็นความต้องการของชาวบ้าน ผ่านการ
ทำงานบนฐานข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างถูกต้องและแม่นยำ

โครงการเข้าใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์
เข้าถึงช่องทางการตลาด พัฒนาเกษตรกร
ให้เป็นผู้ประกอบการทางการเกษตร

ที่ปรึกษาโครงการ

อาจารย์อัศวลา ทองพูน

ทีมทำงาน

นิชาภา กิตติศักดิ์ดากุล
วรีนุช สุจริต
อนุชา ขุนทองสวัสดิ์
วานิสสา เสนานิตร
พกายพรรณ บุญสาร
นฤมล เต็มยอด
อภิรญา จำริญญสมบัติ
ศิวะริษณ์ ศาธิสุข

เมธานูช จันทรี่แสง
ณัฐนันท์ ชำนาญประดิษฐ์กุล
กนกกมล ทิศทอง
อภิสร่า จันเพ็ชร
เมธานูช จันทรี่แสง
กิตติพิศ ชุมปรานค์
รุจิภาส กาฬสุวรรณ

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

โครงการศูนย์การเรียนรู้
และอนุรักษ์หีดแครง

—
“**เห็นแดง**”
เรียนรู้คู่อนุรักษ์
—

ศูนย์การเรียนรู้และอนุรักษ์หัตถกรรม

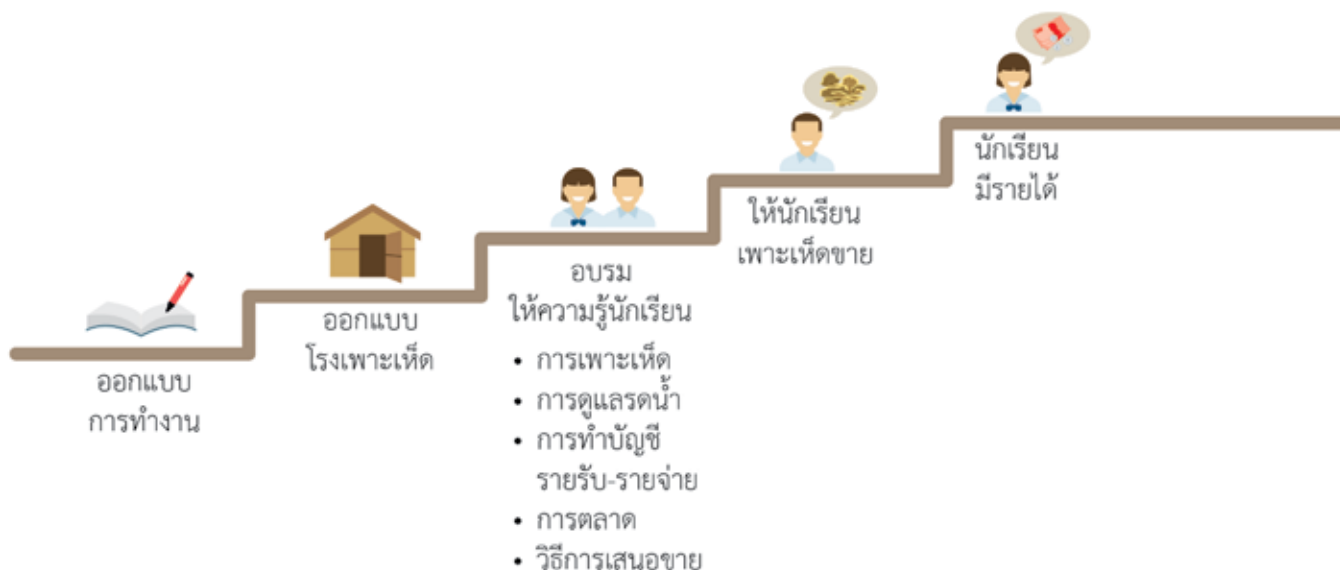
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โจทย์ปัญหา

อยากสร้างศูนย์อนุรักษ์หัตถกรรม
เพราะปัจจุบันหัตถกรรมมีน้อย
จึงอยากให้นักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5
(วัดหาดใหญ่) ได้เรียนรู้เพื่อปูพื้นฐานสู่อาชีพ
ที่สร้างรายได้ต่อไป นักศึกษามหาวิทยาลัยหาดใหญ่
จึงรวมตัวกันสร้างศูนย์เรียนรู้และอนุรักษ์หัตถกรรม

ขั้นตอนการทำงาน

พริกใต้

→ นักศึกษาได้ทักษะ
การพัฒนาชุมชน

→ ได้ศูนย์เรียนรู้และอนุรักษ์เห็ดแครง
ในโรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหาดใหญ่)

→ **ด้านการเกษตร**
เด็กๆ ได้เรียนรู้ขั้นตอนการเพาะเห็ดแครง
ตั้งแต่เริ่มเพาะเชื้อเห็ด การดูแล ไปจนถึงการเก็บเห็ดขาย

→ **ฟิกระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ**

- การบริหารจัดการเวลาทั้งการเรียนและการทำโครงการ
- จัดแบ่งเวรดูแลโรงเพาะเห็ด ตั้งแต่รดน้ำ เก็บเห็ด ไปจนถึงการขาย

→ **ด้านการบัญชีและการตลาด**
เด็กๆ ได้ฝึกทักษะด้านการทำบัญชี ต้นทุน-กำไร
และได้ฝึกทักษะการขาย ด้วยการเก็บเห็ด
ที่ตัวเองปลูกไปขายหน้าโรงเรียน

“ประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับเมื่อมีศูนย์การเรียนรู้ คือ เด็กได้เรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการเพาะเห็ดแครงอย่างครบวงจร ได้รับการเสริมทักษะด้านอาชีพ ในกรณีที่ทางบ้านมีฐานะยากจน การเพาะเห็ดแครงอาจช่วยสร้างรายได้ให้เด็กได้ ขณะที่ชุมชนก็สามารถเข้ามาเรียนรู้ได้เช่นกัน...หลังจบโครงการแล้ว ทางโรงเรียนมีแผนจะขยายผลศูนย์การเรียนรู้และอนุรักษ์เห็ดแครง ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและโรงเรียนมากที่สุด”

“เห็ดแครง” เป็นเห็ดขนาดเล็ก รูปร่างคล้ายพัด ฐานมีก้านสั้นประมาณ 0.1-0.5 เซนติเมตร ดอกเห็ดกว้างประมาณ 3 เซนติเมตร ผิวด้านบนมีสีขาวปนเทา ลักษณะดอกเหนียว และแข็งแรง ขึ้นตามวัสดุหลายชนิด เช่น ท่อนไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ มีคุณค่าทางโภชนาการสูง มีประโยชน์ในการป้องกันโรคหลายชนิด อาทิ มีสารต้านมะเร็ง สารกระตุ้นการทำงานของระบบภูมิคุ้มกัน รวมถึงลดความเสี่ยงต่อโรคหลอดเลือดหัวใจ

แต่ปัจจุบันกลับหาเห็ดแครงในท้องตลาดยากขึ้น และยังมีราคาแพง !!!

อาจเป็นเพราะเห็ดแครง **“เพาะยาก”** ต้องใช้การดูแล และใส่ใจค่อนข้างสูง จึงมีเกษตรกรเพียงไม่กี่รายที่ลงทุนลงแรงเพาะเห็ดชนิดนี้ เพราะนอกจากจะสร้างรายได้ให้เป็นกอบเป็นกำแล้ว ยังเป็นการช่วยอนุรักษ์เห็ดแครงอีกทางหนึ่ง แต่ผลผลิตก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด

อนุรักษ์+รายได้ = ความยั่งยืน

ในฐานะศิษย์เก่าโครงการ “กล้าใหม่...ไฝรู้” ปีที่แล้ว **คิวิ-พศวัต เกตศรัทธา** นักศึกษา ชั้นปีที่ 3 สาขาการจัดการอุตสาหกรรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ยังไม่ลืมเลืกความตั้งใจในการทำงานเพื่อชุมชน ปีนี้คิวิจึงชวนเพื่อนๆ และน้องๆ ในคณะทำ**โครงการศูนย์การเรียนรู้และอนุรักษ์เห็ดแครง** ประจวบเหมาะกับต้องทำรายงานส่งอาจารย์เรื่องการทำงานกับชุมชนพอดี เมื่อเห็นโรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหาดใหญ่) จึงเกิดความสนใจ และเข้ามาพูดคุยกับ**อาจารย์สุภาวดี ดินสกุล ผู้อำนวยการโรงเรียน** ว่าอยากทำอะไร หรือมีโครงการอะไรอยู่บ้าง ผอ. บอกว่า **อยากสร้างศูนย์อนุรักษ์เห็ดแครง เพราะปัจจุบันเห็ดแครงมีน้อย จึงอยากให้เด็กได้เรียนรู้ เพื่อปูพื้นฐานสู่อาชีพที่สร้างรายได้ต่อไป** คิวิจึงนำมาเป็นโจทย์ร่วมแข่งขันในโครงการ “กล้าใหม่...ไฝรู้” ด้วยเหตุผลคือ **“เห็ดเริ่มหายาก และมีราคาแพง”** หากน้องๆ ในโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ ก็จะช่วยอนุรักษ์เห็ดแครงอีกทางหนึ่ง...ขณะเดียวกันน้องๆ ก็จะมีรายได้จากการเพาะเห็ดอีกด้วย

หน้าที่ต้องชัดเจน...

คิดว่าก่อนเริ่มกิจกรรม อาจารย์แนะนำให้พวกเขาแบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงาน คิดรับผิดชอบเป็นหัวหน้าทีม คอยประสานงานติดต่อระหว่างผู้อำนวยการโรงเรียนกับทีมงาน ส่วน**บม-ปิยะ สมบุญ กับ นนทธีรภัทร ถิ่นท่าเรือ** เป็นฝ่ายสถานที่ **ควบคุมการสร้างโรงเรียน คอยจัดหา วัสดุ อุปกรณ์ และชักชวนเพื่อน** ในสาขาการจัดการอุตสาหกรรม 10 คน กับเพื่อนต่างสาขาอีก 10 คน มาช่วยกันสร้าง โดยมีนักเรียนช่วยขนปูน หวาย และภาวโรงเตรียมปรับพื้นที่ไว้ให้ล่วงหน้า เมื่อการสร้างโรงเรียนเสร็จ ก็เปลี่ยนหน้าที่มาดูแลเห็ด เก็บเห็ด

จ๊อบ-ชวิต เนติสุนทรชัย รับผิดชอบด้านการตลาด คำนวณหัวเชื้อที่ต้องเพาะให้เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้า และให้เพื่อนผู้หญิงช่วยสอนน้องๆ ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ซึ่งในการทำงาน นอกจากจะสอนให้รู้จักเชื้อเห็ดแครง ขั้นตอนการเพาะ และดูแลแล้ว ยังอบรมเรื่องการตลาด วิธีการเสนอขายตามร้านอาหาร และสำรวจว่า เห็ดแครงในท้องตลาดขายที่ไหนกำไรจะเยอะกว่า เห็ดแครงในท้องตลาดขายที่ไหนกำไรจะเยอะกว่า จะได้คำนวณปริมาณการเพาะเห็ดให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

“เรานำเครื่องมือ “รอยรั้วของไหม” ที่ได้จากการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” มาใช้ เช่น เมื่อพบว่าเกิดรอยรั้วในจุดไหนก็ต้องอุดในจุดนั้น รวมทั้งวิธีการทำงานร่วมกันเป็นทีม”

จากเครื่องมือดังกล่าว ทำให้พบว่า ทีมงานไม่มีความรู้เรื่องเห็ดเลย จึงศึกษาไปเรียนรู้ที่ฟาร์มลุงนิยม และที่จະนะฟาร์มเห็ด จนรู้ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเพาะและผลิตเห็ดแครง จนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ขณะเดียวกันก็เกิดผลพลอยได้จากโครงการ คือ ทั้งน้องๆ และทีมงานได้ฝึกระเบียบวินัยเรื่องการบริหารจัดการเวลา ทั้งเรื่องเรียนและการทำโครงการ ส่วนของเสียจากก้อนเชื้อจะถูกนำไปแปรรูปเป็นปุ๋ยหมัก หรือน้ำหมักชีวภาพได้อีก

พี่สาริต น้องเรียนรู

บม เล่าว่า หลังเรียนรู้เรื่องการเพาะเห็ดแครงจนมีความเข้าใจระดับที่สามารถแนะนำน้องๆ ในโรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหาดใหญ่) ได้ ก็เข้าสู่ขั้นตอนการสร้างโรงเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้และอนุรักษ์เห็ดแครง

“มาตรฐานของโรงเรียน มีขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 5 เมตร สูง 3 เมตร ปลูกด้วยทราย เพื่อให้เก็บความชื้นได้นาน หลังคาใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ตับจาก เพราะหาได้ง่าย ราคาไม่แพง และยังช่วยให้อากาศถ่ายเทได้ดี”

ส่วนฝาโรงเรียน ใช้สแลนสีดำหรือฟ้า ความละเอียด 80 เปอร์เซ็นต์ปิดล้อม เพื่อความโปร่งและช่วยกรองแสงไปในตัว ใช้เหล็กแบบหนาวางพาดไว้บนคานโครงสร้างโรงเรียน ให้สามารถรับน้ำหนักของก้อนเชื้อเห็ดที่จะนำมาแขวนได้ ส่วนเชือกแขวนใช้เชือกไนลอน ผูกติดกับเหล็กขนานไปกับแนวฝาโรงเรียน โดยปมที่ใช้แขวนก้อนเชื้อต้องมีระยะห่างกันอย่างน้อย 15 เซนติเมตร เพื่อไม่ให้ก้อนเชื้อเห็ดทับซ้อนกัน

ช่วงแรกพวกเราเดินทางไปโรงเรียนแทบทุกวันพาน้องๆ ทำความรู้จักก้อนเชื้อเห็ดแครง และขั้นตอนวิธีการต่างๆ ตั้งแต่การเพาะไปจนถึงเก็บผลผลิต โดยสอดแทรกไปในกิจกรรมชมรมทุกบ่ายวันอังคาร รวมทั้งในรายวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ จากนั้นจึงลงก้อนเชื้อจำนวน 500 ก้อน ซึ่งระหว่างทำงานที่ทีมงานจะอธิบายให้น้องทราบอย่างละเอียดทุกขั้นตอน ทั้งการกรีดถุง การแขวน วิธีการดูแลรักษาเห็ดแครงควรรดน้ำมากน้อยแค่ไหน ให้น้องได้เห็นตัวอย่างจริง เมื่อลงมือทำเองจะได้ทำด้วยความระมัดระวัง เพราะเป็นเห็ดที่ขึ้นเร็ว แต่บอบบาง เสียหายได้ง่าย

โรงเรียนที่ทีมงานสร้างขึ้น สามารถรองรับก้อนเชื้อเห็ดได้มากถึง 1,500 ก้อน แต่ในช่วงเริ่มต้นลงก้อนเชื้อเห็ดแค่ 500 ก้อน เนื่องจากทีมงานได้สำรวจความต้องการของตลาดไว้แล้ว

“เหตุที่เพาะใช้เวลา 7 วันจึงเก็บผลผลิตได้ โดยช่วง 1-2 วันแรกต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ฉีดน้ำเฉพาะที่พื้น และฝางผนังโรงเรือนด้านนอกเท่านั้น เพื่อให้ภายในโรงเรือนมีความชื้นที่เหมาะสมต่อการออกดอก เพราะในระยะแรกบริเวณรอยกรีดเส้นใยจะขาด ต้องรอให้เส้นใยประสานกันก่อน ถ้าน้ำไปถูกก่อนเชื้อจะทำให้น้ำเข้าไปตามรอยกรีด ก่อนเชื้อเห็ดอาจจะเน่าเสียได้” บুম กล่าว

พอวันที่ 3-6 ดอกเห็ดจะเริ่มปรากฏตุ่มดอกออกมา ให้ปรับระดับหัวฉีดให้เป็นแบบฝอยก่อน แล้วจึงฉีดน้ำไปที่บริเวณใต้หลังคาต่บจากด้านในโรงเรือน ให้น้ำกระทบกับใต้หลังคา แล้วแตกออกมาเป็นละอองน้ำไปโดนดอกเห็ด ช่วงนี้ควรฉีดน้ำอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง ถ้าอากาศแห้งสามารถเพิ่มรอบการฉีดน้ำได้ จะได้รับการความชื้นในโรงเรือนให้นานที่สุด ประมาณ 7 วัน ดอกเห็ดจะสีขาวนวล ต้องเก็บก่อนเห็ดจะสร้างสปอร์ มิฉะนั้นเห็ดจะเป็นสีน้ำตาลคล้ำ

การเก็บดอกเห็ดแครง ควรใช้มือดึงดอกเห็ดเบา ๆ ดอกเห็ดก็จะหลุดง่าย รุ่นแรกให้ผลผลิตเฉลี่ย 70-80 กรัม/ก้อนเชื้อ หลังจากเก็บรุ่นแรกแล้ว อีก 5-7 วันถัดมา ก็เก็บเห็ดรุ่น 2 ได้ จะให้ผลผลิตราว 20-30 กรัม/ก้อนเชื้อ ดังนั้นเห็ดแครง 1 ก้อน เก็บได้ 2 รุ่น จะให้ผลผลิตรวมประมาณ 90-110 กรัม ผลผลิตรวมของการเพาะเห็ดรอบนี้ จึงเก็บได้ประมาณ 40 กิโลกรัม โดยดอกเห็ดสามารถแช่ในตู้เย็นได้นาน 7-10 วัน ระหว่างนั้นจะทยอยนำออกขายตามท้องตลาด หรือจำหน่ายให้ร้านอาหารที่สั่งไว้ ส่วนหนึ่งใช้ทำอาหารกลางวันในโรงเรียน ส่วนก้อนเชื้อเห็ดที่หมดอายุ จะถูกนำไปหมักให้ย่อยสลายเป็นปุ๋ย หรือน้ำหมักชีวภาพ ตามกรรมวิธีที่โรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหาดใหญ่) ทำมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ประโยชน์ในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ ต่อไป

นุ้ม บอกว่า ระหว่างการดูแลจนถึงเก็บผลผลิตทั้ง 2 รุ่นนั้น ทีมงานจะเข้ามาอบรมน้อง ๆ ให้หัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และสอนเรื่องการตลาด โดยพาน้อง ๆ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ลงพื้นที่ขายจริงด้วย ที่เลือกน้องระดับชั้นนี้เพราะเด็กโต และคาดหวังว่า ปีต่อไปน้อง ๆ ที่อยู่ชั้น ป.5 จะขึ้น ป.6 เป็นพี่ใหญ่จะสามารถสอนน้อง ๆ ชั้นที่เล็กกว่าแบบรุ่นต่อรุ่นได้

กล่าวได้ว่า ทุกขั้นตอนการเพาะเห็ด น้อง ๆ ในโรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหาดใหญ่) จะมาเรียนรู้ร่วมกับพี่ ๆ นักศึกษา ด้วยทีมงานวางแผนไว้ว่า เมื่อถึงเวลาเพาะเห็ดรุ่นสอง น้อง ๆ ต้องดำเนินงานเองทั้งหมด

น้องลงมือ พี่แนะนำ

และแล้วการเพาะเห็ดรุ่นที่ 2 ก็มาถึง งานนี้พี่ ๆ นักศึกษาเปิดโอกาสให้น้องลงมือทำด้วยตัวเองเต็มที่ แต่คราวนี้ลดจำนวนก้อนเชื้อเห็ดลงเหลือ 200 ก้อน เพื่อลดความเสี่ยง เกรงว่าถ้าให้เพาะเห็ด 500 ก้อน จะหนักเกินไปสำหรับน้อง ๆ 30 คน ที่ต้องเรียนและเพาะเห็ดไปพร้อมกัน ซึ่งในการลงมือทำงานของน้อง ๆ จะมีทีมงานเป็นที่เลี้ยงคอยประกบ และให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

“โรงเรียนคิดต่อยอดแปรรูปเป็นน้ำพริกเห็ดแครงจำหน่ายอีกทางหนึ่ง โดยใช้ Brand “เห็ดแครงทวีลักษณ์” ตามเอกลักษณ์ของโรงเรียน ที่มี 2 วัฒนธรรม 2 ศาสนาอยู่ร่วมกันทั้งไทยพุทธ และมุสลิม”

หลังเพาะเห็ดเสร็จแล้ว น้องๆ จะจัดเวรคอยดูแล แต่ช่วงนั้นอุณหภูมิสูงเกินไป ทำให้เห็ดงอกไม่ได้คุณภาพ และน้องๆ เองก็ดูแลเห็ดไม่ได้ บางครั้งน้ำที่โรงเรียนก็ไม่ไหล ฉีดพ่นน้ำไม่ได้ บางวันมีฝนตกบ่อยและมากเกินไป จากที่กรีดก้อนเชื้อไว้ 4 รอย จึงงอกเพียงรอยเดียว ทำให้น้องๆ รู้สึกผิดหวังเล็กน้อย แต่ทุกคนก็ยังอยากทำต่อ เห็นเช่นนี้ทีมงานจึงพาน้องๆ ถอดบทเรียนเพื่อทบทวนการทำงานที่ผ่านมา ซึ่งน้องๆ ต่างยอมรับว่าพวกเขาดูแลเห็ดไม่ดีพอ และบอกว่า ถ้าอากาศร้อนมาก ๆ พวกเขาต้องรดน้ำถี่ขึ้น อาจถึงวันละ 4 ครั้ง แต่ถ้าอากาศเย็นก็รดเพียง 2 ครั้ง นอกจากนี้น้องๆ ยังเกิดการเรียนรู้ตามพี่ๆ ทีมงานแทบทุก ๆ ด้าน เช่น ความรับผิดชอบที่ต้องหมั่นรดน้ำ เรียนรู้กระบวนการเพาะเห็ดแครง วัฏจักรเห็ดแครง วิธีการดูแลรักษา การแปรรูป ทุกครั้งที่เก็บเห็ดน้องๆ จะกันไว้ 3 กิโลกรัม เพื่อให้แม่บ้านทำอาหารกลางวัน และให้ครูนำไปเป็นสื่อการเรียนการสอน ที่สำคัญคือได้เรียนรู้การทำบัญชี การบริหารจัดการ วางแผนการทำงาน เรื่องการตลาด โดยมีตลาดประจำ คือร้านอาหาร บัณฑิต ร้านอาหารเพื่อสุขภาพ และช่วยกันเดินขายในตลาด รายได้จากการขายทั้งหมดมอบให้โรงเรียนใช้เป็นทุนการศึกษาของนักเรียนต่อไป

คิวบอกว่า ผลจากการสำรวจผลกำไรขาดทุนจากการเพาะเห็ดแครงต่อการอบการผลิตจะอยู่ที่ประมาณ 9,000 บาท หักค่าใช้จ่ายทั้งหมด 5,500 บาท ที่เหลือ 3,500 บาทเป็นกำไร

นอกจากนี้โรงเรียนยังคิดต่อยอดแปรรูปเป็นน้ำพริกเห็ดแครงจำหน่ายอีกทางหนึ่ง โดยใช้ Brand “เห็ดแครงทวีลักษณ์” ตามเอกลักษณ์ของโรงเรียน ที่มี 2 วัฒนธรรม 2 ศาสนาอยู่ร่วมกันทั้งไทยพุทธ และ

มุสลิม ซึ่งน้ำพริกเห็ดแครงที่ทำขึ้นมี 2 แบบคือแบบปลากับแบบกุ้ง ราคากระปุกละ 35 บาท ปริมาณเห็ดแครง 4 กิโลกรัม ทำน้ำพริกได้ 200 กระปุกๆ ละ 35 บาท คิดเป็นเงิน 7,000 บาท หักต้นทุนการทำน้ำพริก 4,750 บาท คิดเป็นกำไร 2,250 บาท

รู้จักและเข้าใจตนเอง

คิวบอกว่า โครงการนี้ทำให้เขาได้เรียนรู้เรื่องการเข้าสังคมที่แตกต่าง เช่น เด็กต้องทำให้เขามีความสุขในการทำกิจกรรม ส่วนผู้ใหญ่ เช่น ครู อาจารย์ ก็ต้องเข้าหาด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน และเมื่อลงชุมชนต้องไม่ยึดเยียดอะไรให้เขา ไม่ควรนำสิ่งที่เขาไม่ต้องการไปให้ แต่ควรหนุนเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งได้ด้วยตนเอง ส่วนตัวเองก็รู้สึกว่ามีพลังกล้าเป็นผู้นำ มั่นใจในตัวเองมากขึ้น รู้จักและเข้าใจเพื่อนมากขึ้น ได้ทักษะการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น จากเดิมที่ไม่มีความรู้

ด้านนี้เลย ที่สำคัญคือได้ฝึกความรับผิดชอบ การบริหารจัดการเวลาเรียนกับการทำงาน ให้งานตัว รวมถึงการจัดการอารมณ์ส่วนตัว เมื่อมีปัญหาต้องควบคุมตัวเองให้ได้

บูนบอกว่า การทำงานชุมชนสิ่งสำคัญคือ **ต้องรู้ว่าชุมชนต้องการอะไร เมื่อเรารู้และทำตามความต้องการของเขาแล้ว ความร่วมมือจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก และท้ายสุดความยั่งยืนก็จะเกิดขึ้นตามมา นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้ว่า ไม่มีอะไรที่ทำไม่ได้** “ตอนสอนน้อง ๆ เพาะเห็ด เราก็กังวลว่าเด็กจะทำได้ไหม ยากเกินไปหรือเปล่า แต่เมื่อให้เด็กได้ทดลองทำ กลับพบว่าเด็กมีแต่ความสุขและสนุกสนานที่ได้เรียนรู้”

ขณะที่จับได้เรียนรู้ว่า การทำงานเป็นทีม หากมีการวางแผน การแบ่งงาน และประสานงานกันดี งานจะเดินหน้าไปอย่างราบรื่น ถ้าผิดพลาดตั้งแต่ต้นน้ำ ปลายน้ำก็จะแฉกตาม โครงการนี้ทำให้เรามีโอกาสนำความรู้ด้านการตลาดมาใช้อย่างเต็มที่ ถือเป็นสนามฝึกฝีมือก่อนออกสู่โลกของการทำงานในอนาคต

“การทำงานเป็นทีม หากมีการวางแผน การแบ่งงาน และประสานงานกันดี งานจะเดินหน้าไปอย่างราบรื่น ถ้าผิดพลาดตั้งแต่ต้นน้ำ ปลายน้ำก็จะแฉกตาม”

เรียนรู้จาก “ความผิดพลาด”

อาจารย์จุฑามาศ พรหมมนตรี อาจารย์ประจำสาขาการจัดการอุตสาหกรรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ปรึกษาโครงการ เล่าถึงบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาว่า เนื่องจากนักศึกษาในกลุ่มนี้เรียนวิชาโครงการของอาจารย์อยู่แล้ว เห็นข่าวโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” จึงให้ไปดูว่า ชุมชนไหนมีความต้องการ หรือปัญหาอะไร อยากให้ช่วยเหลือ ให้เข้าไปทำโครงการนี้ได้ โดยเน้นที่ชุมชนสนใจและต้องการเป็นหลัก เพราะถ้าชุมชนไม่ต้องการ นักศึกษาจะเหนื่อย แต่ถ้าเริ่มจากชุมชนต้องการ เขาจะทำงานง่ายขึ้น ตอนแรกนักศึกษาสนใจเพาะเห็ดนางฟ้า แต่ผู้อำนวยการโรงเรียนสนใจเห็ดแครงมากกว่า จึงตกลงทำเห็ดแครง แม้จะไม่รู้จักเห็ดชนิดนี้มาก่อน แต่นักศึกษามีทักษะด้านช่าง สร้างโรงเรือนได้ ส่วนความรู้เรื่องเห็ดแครงก็สามารถหาเพิ่มเติมได้

“เมื่อนักศึกษาเขียนหัวข้อมาให้ดู อาจารย์จะช่วยตรวจสอบข้อมูลว่าครบถ้วนหรือไม่ ถ้าไม่เรียบร้อยก็จะให้ลงชุมชนซ้ำอีกครั้ง เป็นคนช่วยรีวิวโครงการให้ พอผ่านเข้ารอบ 20 ทีม นักศึกษาต้องเข้าไปพูดคุยกับผู้บริหารโรงเรียนและทำความเข้าใจร่วมกันว่า ทำอย่างไรให้งบประมาณที่ได้รับเกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมวางแผนการทำงานอย่างละเอียด เพราะเวลาปกตินักเรียนยังเรียนหนังสืออยู่ก็ทำเสียงดังไม่ได้ ขณะเดียวกัน

กลุ่มนักศึกษาเองก็ใกล้สอบกลางภาค จึงแนะนำให้เขาทำตารางว่าทั้งเดือนธันวาคมจะทำอะไรบ้าง ซึ่งพลาดไม่ได้เลย ต้องทำให้เสร็จก่อนสอบ โชคดีที่มีช่วงวันหยุดค่อนข้างมาก เด็กนักเรียนหยุดเรียนหลายวัน ทีมงานจึงเข้ามาทำตามแผนได้”

ด้วยความเป็นเด็กผู้ชาย จึงไม่ค่อยตรงเวลากันมากนัก ในฐานะอาจารย์ต้องจัดติดอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ทุกอย่างเป็นไปตามแผนที่วางไว้ และแก้ปัญหาด้วยการแบ่งงานให้ตามความถนัดของแต่ละคน พอแบ่งหน้าที่แล้วก็พบว่าพวกเขามีความรับผิดชอบมากขึ้น จากที่ต้องโทรตาม เขาสามารถบริหารจัดการเวลาในการทำงานเองเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ รู้ว่าถ้าทำไม่เสร็จตามกำหนด จะเป็นปัญหาให้เพื่อนในรอบถัดไป ช่วงนี้อาจารย์จึงแค่ติดตามงานทุกสัปดาห์ เพื่อให้รู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจะได้ช่วยกันแก้ไขได้ ถือได้ว่าการทำโครงการของนักศึกษาครั้งนี้ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งตัวอาจารย์และนักศึกษาไปพร้อมกัน

“เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้และอนุรักษ์หัตถ์เครื่อง
เกิดความยั่งยืน ทางโรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหาดใหญ่)
ได้นำกระบวนการเรียนรู้เรื่องการเพาะหัตถ์เครื่อง
บรรจุไว้ในวิชาเกษตร รายวิชาการงานอาชีพ
และจัดตั้งชมรมหัตถ์เครื่องขึ้น”

สานต่อก่อนขยายผล

อาจารย์สุภาวดี ตีนสกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหาดใหญ่) เล่าว่า ที่ให้โอกาสนักศึกษาวิชามหาวิทยาลัยหาดใหญ่ทำโครงการในโรงเรียน เพราะเห็นว่า นักศึกษาจะได้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยในส่วนของโรงเรียนเองก็สนใจเรียนรู้ เรื่องหัตถ์เครื่องเป็นพิเศษ เมื่อคุยกับนักศึกษาแล้วมีทิศทางที่ตรงกัน จึงเกิดศูนย์การเรียนรู้ และอนุรักษ์หัตถ์เครื่องขึ้น

“ประโยชน์ที่ทางโรงเรียนได้รับเมื่อมีศูนย์การเรียนรู้ คือ เด็กได้เรียนรู้ขั้นตอน กระบวนการเพาะหัตถ์เครื่องอย่างครบวงจร ได้รับการเสริมทักษะด้านอาชีพ เพราะบาง คนนัดเรียนรู้วิชาการ แต่บางคนอาจสนใจด้านวิชาชีพ หรือในกรณีที่ทางบ้านมีฐานะ ยากจน การเพาะหัตถ์เครื่องอาจช่วยสร้างรายได้ให้เด็กได้บ้าง ซึ่งการชวนเด็กเข้ามาทำ กิจกรรมนี้จะดูที่ความสมัครใจของเด็กเป็นหลัก สังเกตเห็นว่าเด็กมีความสุขที่ได้ใช้เวลา ว่างให้เป็นประโยชน์ ขณะที่ชุมชนก็ได้สามารถเข้ามาเรียนรู้อาชีพเสริมได้เช่นกัน”

ด้าน กรวรรณ นวลละออง ครูผู้ดูแล บอกว่า หากเด็กยังไม่เข้าใจเรื่องไหน ครู จะช่วยอธิบายตามเอกสาร หรือค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตมาเล่าให้ฟัง อย่างไรก็ตาม หลังจบโครงการแล้ว ทางโรงเรียนจะรับช่วงต่อ และมีแผนจะขยายผลต่อไปให้ยั่งยืน โดยให้ศูนย์การเรียนรู้และอนุรักษ์หัตถ์เครื่องให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและโรงเรียนมากที่สุด

และเพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้และอนุรักษ์หัตถ์เครื่องเกิดความยั่งยืน ทางโรงเรียน เทศบาล 5 ได้นำกระบวนการเรียนรู้เรื่องการเพาะหัตถ์เครื่องบรรจุไว้ในวิชาเกษตร รายวิชาการงานอาชีพ และจัดตั้งชมรมหัตถ์เครื่องขึ้น โดยมีคู่มือการปฏิบัติงานการ เพาะหัตถ์เครื่องที่ทีมนักศึกษาทำไว้เป็น “เครื่องมือ” ในการเรียนรู้

โครงการศูนย์การเรียนรู้และอนุรักษ์หัตถ์เครื่อง

ที่ปรึกษาโครงการ

อาจารย์จตุมาศ พรหมมนตรี
อาจารย์บุตรี บุญวิโรจน์
อาจารย์วาริพร ชูศรี

อาจารย์ดุยา ศรีโยม
อาจารย์สวย หล้าเมือง
อาจารย์วารุณี ธรรมเจริญศักดิ์

ทีมทำงาน

ปิยะ สมบุญ
ธีรภัทร ถิ่นท่าเรือ
อรสา จิมอินทร์
สยาม แดงเจย์
สราวุร เนื้ออ่อน
ชวิศ เนติสุนทรชัย
ฉัตรศิริ แผ้วกลืนธิ์

ธนัชกรณ พลายเพ็ชร
ธนบัตร เชาว์เฉลิมพงศ์
อัมฤกษ์ ปรีประสาธ
รังสิมันต์ นวลปราง
พศวัต เกตศรีภรา
อันนีย์ แวหะยี

—
**เพิ่มมูลค่า
เลือกถก...
บ้านนกกชะบา**
—

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

โครงการทอเสื่อ สานความรู้
สู่เศรษฐกิจ นำพาชีวิตชุมชนนักษะบา

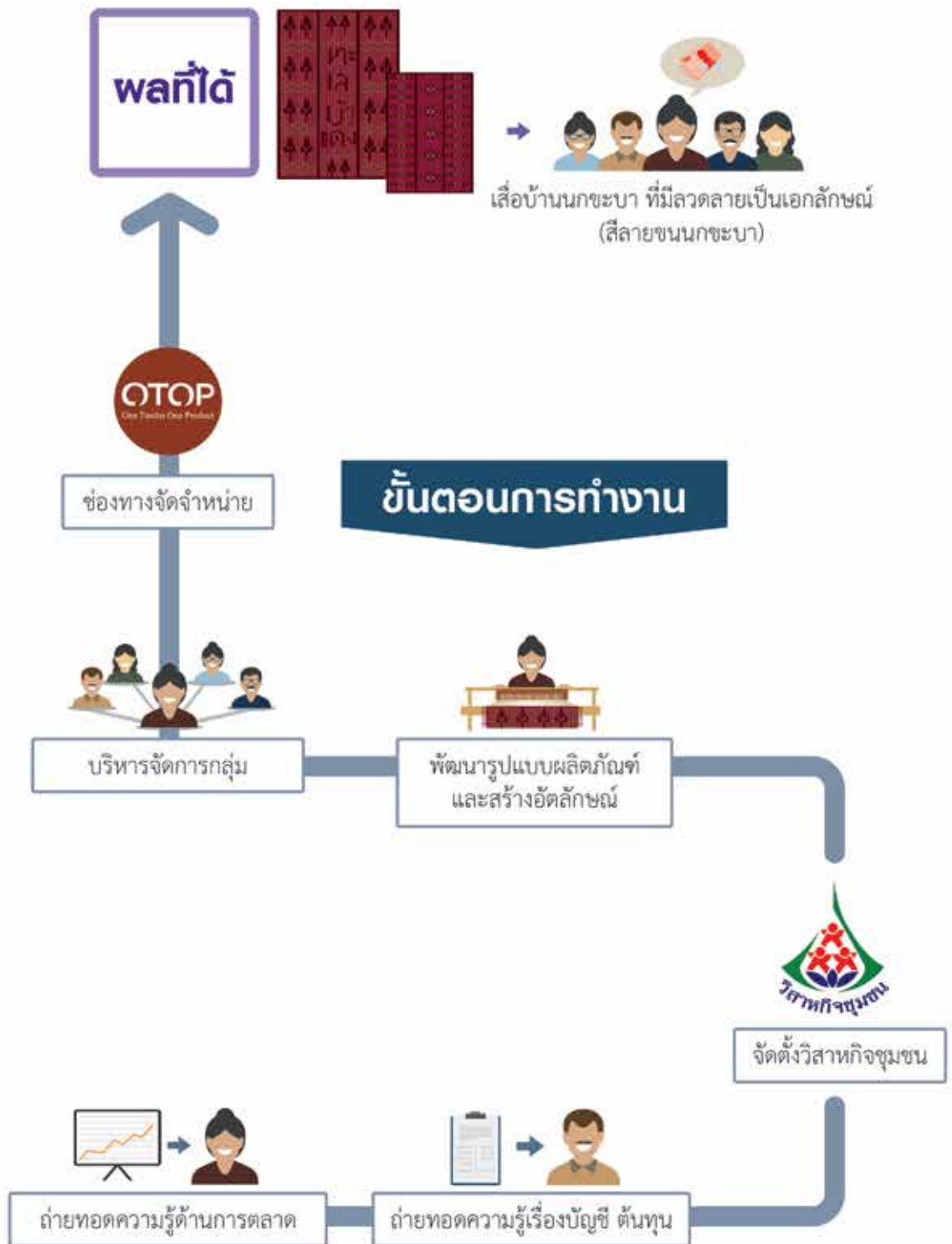
ทอเสื่อ สานความรู้ สู่เศรษฐกิจ นำพาชีวิตชุมชนนกกะบา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
จังหวัดอุดรธานี

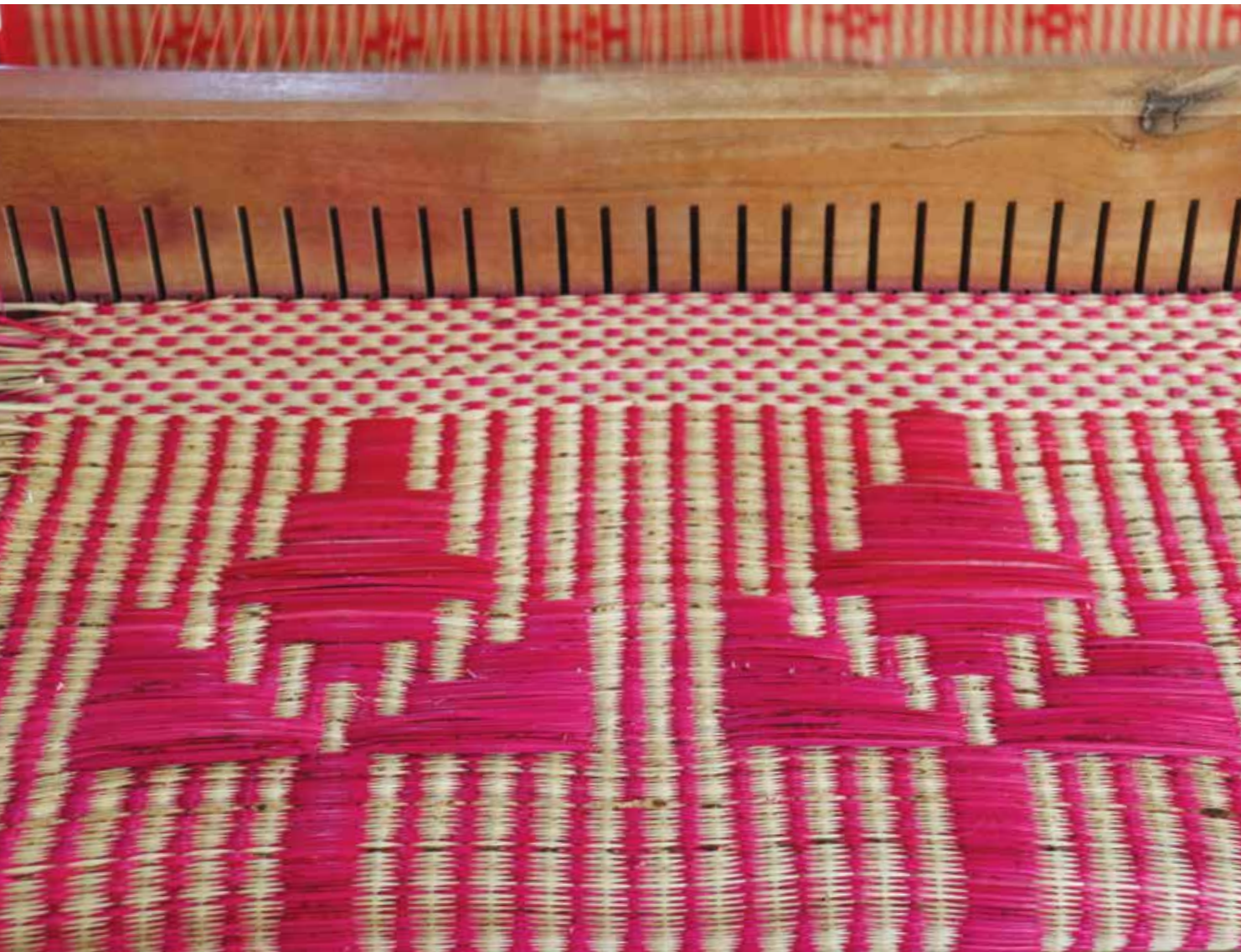
โจทย์ปัญหา

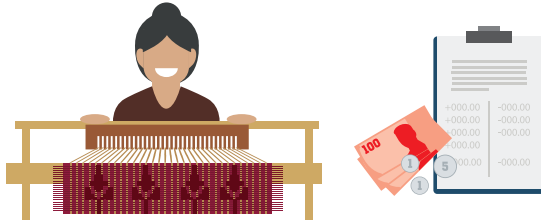
บ้านนกกะบา ตำบลเชียงแหง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี
ประกอบอาชีพทอเสื่อขาย แต่ประสบปัญหาเรื่องการขาย
ที่เป็นการตลาดแบบชาวบ้าน และผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบเดิมๆ

“เมื่อผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน ทีมงานสามารถสรุปคุณสมบัติ
ของนักการตลาดเพื่อชุมชนว่า สิ่งที่ต้องมีคือ ความมีจิตอาสา
ต้องทุ่มเทอย่างแท้จริง ซึ่งพิสูจน์ได้จากการพูดแล้วทำ
และต้องมีความรักในเส้นทางการทำงานร่วมกับชุมชนจริงๆ”

ความสนใจที่ถูกจุดประกายจากอาจารย์กมลทิพย์ ชูประทีป ทำให้บอย-ปริญญา ไชยสุวรรณ เป็นตัวตั้งตัวตีชวนเพื่อน รุ่นพี่ และรุ่นน้องจากสาขาวิชาการตลาดและการเงิน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ซึ่งประกอบด้วย หิน-อนันตพร เอี่ยมแจ่มพันธุ์ เต๋-ธนวัฒน์ ขำภูเขียว หนูม-บุรัสกร สกุลพานิช แดน-ทีปกร พิมพ์ตา และ บาส-ณัฐพล คำมาวงษ์ มาทำโครงการงานทอเสื่อ สานความรู้ สู่เศรษฐกิจ นำพาชีวิต ชุมชนนักษะบา โดยมีเป้าหมายเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการตลาด ต้นทุน บัญชี แก่กลุ่มวิสาหกิจผลิตเสื่อกกบ้านนักษะบา ตำบลเชียงแหง อำเภอกุมภวาปี จังหวัด อุดรธานี

จากแผนงาน...สู่ปฏิบัติการจริง

บอยเล่าว่า ก่อนประเด็นการทำงานจะลงตัวที่การถ่ายทอดความรู้ พวกเขาได้ศึกษา ข้อมูลการทำโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” จากหนังสือถอดบทเรียนปีที่ผ่านมา พบว่า โครงการส่วนใหญ่เป็นเรื่องการคิดค้นนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ จึงไม่แน่ใจว่า ทีมงานจะมี ทักษะเพียงพอหรือไม่ แต่เมื่อทบทวนความถนัดของตนเองและสมาชิกในกลุ่ม จึงถอน ความคิดจากการสร้างนวัตกรรม และเลือกทำในสิ่งที่ตนถนัดคือ การตลาด การบัญชี โดยมองว่า ยังมีคนจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้และใช้ประโยชน์จากเรื่องนี้

“สาขาที่ผมเรียนมีการประกวดแผนการตลาด แต่เราสนใจทำโครงการที่ลงชุมชน เพราะคิดว่า น่าจะได้ประสบการณ์จากการลงมือทำงานจริงมากกว่า” บอยเล่าเบื้องหลัง ความสนใจ

เมื่อทีมงานทุกคนเห็นตรงกัน จึงเริ่มมองหาพื้นที่ทำงาน อินเทอร์เน็ตคือช่องทาง การสืบค้นหาหมู่บ้านที่มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่น่าสนใจในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ทีมงานตระเวน ทำความรู้จักกับหมู่บ้านหลายแห่ง แต่ปฏิกิริยาที่ได้รับจากแต่ละชุมชนแตกต่างกันไป บางแห่งไม่ตอบรับ บางแห่งถามเลยว่า “จะเอาอะไรมาให้” เมื่อเจอสถานการณ์เช่นนี้ ทีมงานจึงตัดพื้นที่นั้นออกโดยไม่ลังเล

“ทีมงานวางแผนการทำงาน โดยเริ่มจากกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมแรกๆ ของการทำงานร่วมกัน เพื่อละลายพฤติกรรม และสร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน ก่อนที่จะเพิ่มกิจกรรม ที่ต้องระดมความคิดร่วมกันในภายหลังเมื่อต่างคุ้นเคยกันดีแล้ว”

บทต่อ...พิสูจน์ความตั้งใจ

กระทั่งวันหนึ่งมาลงพื้นที่บ้านนกชะบา เมื่อแนะนำตัวกับผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้รับการต้อนรับที่ดี ผู้ใหญ่บ้านพาเรียนรู้ชุมชน พร้อมแนะนำให้ผู้รู้จักกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในชุมชน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน และกลุ่มทอเสื่อ ทีมงานสนใจกลุ่มทอเสื่อ จึงชวนทำงานโดยยังไม่รู้เบื้องหลังว่า แม่ๆ สมาชิกในกลุ่มเพิ่งมีบทเรียนให้หลายจำกับการส่งเสริมของหน่วยงานบางแห่ง จึงไม่เปิดใจให้กับนักศึกษา

ด้วยความที่ปักใจชอบตั้งแต่ผู้นำชุมชนที่ให้การต้อนรับที่ดี แถมผลิตภัณฑ์ชุมชนยังน่าสนใจ และกลุ่มอาชีพที่ยังไม่เข้มแข็ง มีช่องทางให้พัฒนาอีกมาก ทีมนักศึกษาเที่ยวไปเที่ยวมา เข้ามาพูดคุยได้ถาม จนรู้ว่า กลุ่มทอเสื่อเคยได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานแห่งหนึ่งให้แปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นกล่องทิชชู แต่เมื่อนำไปขายในงานที่เมืองทองธานี กลับขายได้เพียง 5 ชิ้นเท่านั้น ชาวบ้านขนกล่องทิชชูกลับมาอย่างชอกช้ำ และระบายความเศร้าโศกด้วยการฝากกล่องทิชชูทิ้งทั้งหมด

ประสบการณ์ความผิดหวังที่ชวนเศร้าใจ ทำให้สมาชิกในกลุ่มกลับเข้ามาดมตนเอง ต่างคนต่างทอเสื่อไว้ขายตามอู่ตาพ แม้มันยังไม่ถึงกับล้ม แต่การรวมกลุ่มค่อยๆ ห่างหาย สถานการณ์ที่ได้รับฟังยังเป็นแรงผลักดันให้นักศึกษาอยากทำงานด้วย **โจทย์เรื่องการตลาด** จึงเป็นโจทย์การทำงานที่เหมาะสมกับกลุ่มทอเสื่ออย่างมาก เพราะประสบการณ์การผลิตสินค้าโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภค และขาดช่องทางการจัดจำหน่ายจึงเป็นโจทย์ที่สอดคล้องกับความตั้งใจ จึงยังคงตามดื่องพื้นที่เข้ามาหาแม่ๆ ในหมู่บ้านจนถึงครั้งที่ 5 แม่ๆ จึงเริ่มเปิดใจ

“เรามาค้นหาใจทยไครงงานของหมู่บ้าน แต่กับอกแม่ๆ ว่ากระบวนการคัดเลือกจะต้องเข้ารอบ 40 ทีม และ 20 ทีมก่อนจึงจะได้งบประมาณ พอรู้ว่าเข้ารอบ 40 ทีมแม่ๆ เขาก็ดีใจ และเริ่มมีท่าทีที่เปิดใจให้เราขึ้นขึ้นมาหน่อย แต่เราก็บอกแม่ๆ เพื่อไว้ว่า ถึงแม้จะไม่เข้ารอบ 20 ทีม แต่พวกเราก็จะมาทำงานวิจัยที่นี่ ไม่ทิ้งแม่ๆ แน่นนอน” หินเล่า

เมื่อต้องไปนำเสนอโครงการกับคณะกรรมการรอบ 20 ทีม พวกเขาขอยืมเสื่อจากกลุ่มไปเป็นส่วนประกอบในการนำเสนอโครงการ พร้อมทั้งขอพรจากแม่ๆ คนในชุมชนหลายคนตั้งคำถามกับแม่ๆ ในกลุ่มว่า พวกเรามาหลอกหรือเปล่า ถ้าให้เสื่อไปได้อย่างไร เพราะเสื่อหลายผืนมูลค่ารวมกันหลายพันบาท จึงเป็นเหมือนสิ่งวัดใจกันในวันที่ยังไม่เปิดใจเต็มร้อย

แต่เมื่อนักศึกษานำเสื่อกลับมาคืน พร้อมข่าวดีว่าเข้ารอบ 20 ทีม เป็นบทพิสูจน์ความตั้งใจจริง ที่ทำให้เกิดความร่วมมือ ทีมงานวางแผนการทำงาน โดยเริ่มจากกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์เป็นกิจกรรมแรกๆ ของการทำงานร่วมกัน เพื่อละลายพฤติกรรมและสร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน ก่อนที่จะเพิ่มกิจกรรมที่ต้องระดมความคิดร่วมกันในภายหลังเมื่อต่างคุ้นเคยกันดีแล้ว ซึ่ง**ทีมงานเลือกใช้กระบวนการถอดบทเรียนที่ได้เรียนรู้จากค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน”** มาใช้สร้างสัมพันธ์และเก็บข้อมูลของกลุ่ม

เรียนรู้ร่วมกัน

เพราะตระหนักว่า ทีมงานเป็นเพียงนักศึกษา ยังไม่สามารถสอนใครได้ ทีมงานจึงวางบทบาทโดยใช้คำว่า **“มาเรียนรู้ร่วมกันกับพวกแม่ๆ”** โดยมีอาจารย์เป็นผู้ให้โจทย์ในการทำงาน เพื่อให้ทีมงานกับแม่ๆ ช่วยกันคิด เช่น ให้โจทย์การออกแบบลายเสื้อแบบใหม่ พร้อมตั้งราคาขาย กำหนดกลุ่มเป้าหมายลูกค้า หาช่องทางจำหน่าย ซึ่งล้วนแต่เป็นโจทย์ทางการตลาดให้ได้ฝึกคิดฝึกทำ เป็นการให้ความรู้ที่ไม่ใช่การบรรยาย

“แม่ๆ เขาจะรู้อยู่บ้างเรื่อง *Product* และ *Promotion* แต่ความรู้เขาก็ยังฟุ้งอยู่ พวกผมก็มาจัดหมวดหมู่ และเพิ่มเติมในส่วนที่เขายังไม่รู้ เช่น ปัญหาสินค้าที่ขายไม่ได้ รวมถึงเรื่องราคา ใช้วิธีพูดคุยทีละเรื่องเพื่อให้เข้าใจชัดเจนจนกว่าแม่ๆ จะพูดคำว่า “อ้อ” ซึ่งแม่ๆ เขาดีอยู่อย่างหนึ่งคือ ถ้าเข้าใจเขาก็จะบอกว่าเข้าใจ ถ้าไม่เข้าใจเขาก็จะบอกว่าไม่เข้าใจ” บอยเล่าถึงบรรยากาศการทำงานร่วมกัน

เมื่อคลุกคลีจนคุ้นเคย ทีมงานจึงค่อยๆ เติมเต็มความรู้ทีละเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการคำนวณต้นทุนที่นักศึกษาช่วยให้กลุ่มแม่ๆ มีหลักในการใช้กลยุทธ์ด้านราคาเพื่อการจำหน่ายมากขึ้น เพราะก่อนหน้านี้ไม่มีการบันทึกบัญชี ไม่มีการแจกแจงอย่างชัดเจนว่า ต้นทุนการผลิตประกอบด้วยอะไรบ้าง ปริมาณด้วยจำนวนเท่านี้ กักจำนวนเท่านี้สามารถทำเสื้อได้กี่ผืน หรือแยกย่อยแจกแจงออกมาเป็นต้นทุนต่อผืนได้เท่าไร ที่สำคัญคือไม่เคยคิดค่าแรงของตนเองเลย

“ต้นทุนเสื้อสีฟ้าขายราคา 350 บาท ต้นทุนอยู่ที่ 160 บาท หากคำนวณจากปริมาณกก 3 กิโลกรัม ราคา 100 บาท ทำเสื้อได้ประมาณ 2 ผืนนิดๆ แม่เขาก็เลยคิดว่าได้เสื้อ 2 ผืน นอกจากนี้ยังมีฟาง สีย้อม และเรื่องค่าแรงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย วันหนึ่งทำงานประมาณ 8 ชั่วโมงเมื่อคำนวณต่อชั่วโมงออกมาเป็นเงินค่าแรง 75 บาทต่อผืน ผ้าเย็บม้วนใหญ่ราคา 2,500 บาท เฉลี่ยออกมาต่อผืนๆ ละ 6.25 บาท รวมทั้งมีค่าจักรเย็บผ้าที่คิดเป็น

ค่าเสื่อมราคา 10 ปี เหลือแล้วตกเดือนละ 125 บาท จากนั้นนำมาหารเฉลี่ยว่า แม่ ๆ ทำเสื้อได้ประมาณกี่ผืนต่อเดือน มีค่าเสื่อมของจักร 3.25 บาท รวมเบ็ดเสร็จทั้งหมดเป็นต้นทุนของเสื้อที่ไม่มีลายเท่ากับ 160 บาท ก่อนหน้านี้แม่ ๆ เขาไม่มีการบันทึกต้นทุนหรือคำนวณต้นทุนได้เลย ใช้การตั้งราคาขายอิงกับราคาตลาดทั่วไป” แดนซึ่งเป็นฝ่ายคิดต้นทุนแจกแจงวิธีคิดคำนวณ

นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาสินค้า ตั้งแต่การออกแบบลายใหม่ การย้อมสีธรรมชาติ การคิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ ที่ยังคงคุณสมบัติพื้นฐานของเสื้อ คือ ใช้ร่อนนั่งหรือนอน แต่ใช้ว่าการคิดค้นแนวทางใหม่เพื่อสร้างความโดดเด่นให้กับสินค้าจะสำเร็จทุกเรื่อง บทเรียนเรื่องการย้อมสีธรรมชาติที่ยังไม่สำเร็จคือเรื่องที่มีนักศึกษาแย้งคำจําใจ เพราะสีที่ได้ไม่ติดทนนาน ส่วนการออกแบบลายใหม่ที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน ก็ยังพัฒนาความสวยงามได้ไม่ถึงขั้น เมื่อเรียนรู้ว่าทำไมได้ ทีมงานก็ยอมถอย ยอมพับโครงการย้อมสีธรรมชาติและเรื่องการออกแบบลายไว้ก่อน กลับมาให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่จะตอบสนองเรื่องการตลาด และช่องทางการจำหน่ายซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของโครงการงานแทน โดยเน้นลดลายที่เป็นอัตลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นอุดรธานี เช่น พิมพ์ลายบ้านเชียงลงไปบนเสื้อ และเสริมเรื่องความคงทนของเส้นกักเพิ่มขึ้น

“ตั้งความหวังกับการย้อมเสื้อด้วยสีธรรมชาติไว้ถึง 80 เปอร์เซ็นต์ พอทำไม่ได้ก็รู้สึกใจแป้วทั้งพวกเราและชาวบ้าน ก็ชวนแม่ ๆ คิดกันว่า ทำยังไงต่อดี แต่แม่ ๆ เขาไม่ท้อ ไม่อ่อนแอให้เราเห็น เขาบอกว่าเดี๋ยวก็ทำได้ ซึ่งยังเป็นโจทย์ที่พวกเราต้องร่วมกันค้นหาต่อไป” บอยเล่า

เพราะเป้าหมายของการทำงานคือ ให้กลุ่มมีความรู้ด้านการตลาด สามารถขายเสื้อได้มากขึ้น มีรายได้มากขึ้น ทีมงานจึงมุ่งเน้นเรื่องช่องทางการจำหน่าย เพราะที่ผ่านมาช่องทางการจำหน่ายของกลุ่มคือ การขายในหมู่บ้าน หรือตามงานเทศกาลในพื้นที่ เช่น งานทะเลบัวแดง งานทุ่งศรีเมือง งานบ้านเชียง วนเวียนขายอย่างนี้ทุกปี แต่ยังไม่เคยคิดที่จะนำสินค้าไปฝากขายที่มหาวิทยาลัยจึงเข้าไปประสานงานกับห้างสรรพสินค้า เพื่อนำสินค้าไปวางจำหน่าย ซึ่งในเบื้องต้นห้างบิ๊กซี

อุดรธานีก็ให้การตอบรับที่จะนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปวางขาย นอกจากนี้ทีมงานได้สร้างสรรค์ช่องทางประชาสัมพันธ์ ด้วยการตั้ง Page ใน Facebook เพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนรู้จักชุมชน ซึ่งจะเป็นช่องทางที่จะเชื่อมโยงให้คนสนใจผลิตภัณฑ์ของชุมชนมากขึ้น

“บทเรียน” สร้างความรู้

แม้จะได้รับความไว้วางใจจากแม่ ๆ แต่ปัญหาอุปสรรคในการทำงานอื่นๆ ยังคงมีอยู่ เรื่องหลักๆ คือ การจัดการเวลาว่างให้ตรงกันของนักศึกษา ซึ่งยากมากเพราะต่างเรียนคนละสาขา คนละชั้นปี การคุยงานจึงต้องนัดหมายในตอนเย็นถึงดึก ส่วนการลงพื้นที่ทีมงานมีแผนงานที่รับรู้กันทุกคนว่า ต้องทำอะไรเมื่อไร ดังนั้นเมื่อใครมีเวลาว่างก็จะสลัดกันลงชุมชน เมื่อกลับไปแล้วก็ต้องส่งต่อข้อมูลให้เพื่อนร่วมทีมรู้ว่า ทำอะไรไปถึงไหนอย่างไร

“นอกจากนี้ก็มีเรื่องของความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน แต่กลุ่มพวกเราจะไม่ค่อยเลือกว่า ความคิดนี้ดี ความคิดนี้ไม่ดี จะไม่ใช้การตัดซ้ายเลือกขวา แต่จะพยายามทำอย่างไรที่ซ้ายกับขวาจะไปกันได้ ไม่เช่นนั้นจะทำงานร่วมกันยาก” บอยเล่าถึงเทคนิคการตัดสินใจในกลุ่ม

ผลลัพธ์จากการใช้ “ความรู้” ปรากฏให้เห็นจากรอยยิ้มบนใบหน้าของแม่ ๆ ทำให้ทีมงานชื่นใจเสมอ การใช้เวลาร่วมกันเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้อื่นและต่อตนเอง เป็นสิ่งที่ทีมงานตระหนักและให้ความสำคัญมากขึ้น การใช้ความรู้จากห้องเรียนสู่การใช้ประโยชน์จริงในสภาพความเป็นจริงของชุมชน ทำให้วิธีคิดในการทำงานของทีมงานเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ความผูกพันที่ก่อร่างรอยใจกันคือ มิตรภาพที่เหนียวแน่น และเมื่อได้สัมผัสวิถีชีวิตในชุมชนที่พ่อแม่แก่เฒ่าต้องอยู่กันเพียงลำพัง ในขณะที่ลูกหลานต้องไปทำงานในเมืองใหญ่ ทำให้พวกเขาสะท้อนใจ การเข้ามาของนักศึกษาจึงเป็นส่วนที่เติมเต็มความอบอุ่นให้กับผู้สูงวัยในชุมชนโดยไม่ได้ตั้งใจ

“ผมได้เห็นอะไรที่เป็นความจริงหลายอย่าง เช่น การเสียสละแบบไม่เห็นแก่ตัว ในบางมุมเขามองว่า นักการตลาดเห็นแก่ตัว เอะอะก็เงิน ๆ ทำให้ผมเห็นว่า เราต้องเสียสละบ้าง เอาใจเขามาใส่ใจเรา ทำเพื่อคนอื่นบ้าง ไม่ใช่ทำเพื่อตนเอง ไม่ใช่ทำเพื่อเงิน หรือเพื่อประโยชน์ของตนเอง คนที่เขาไม่มีเท่าเรา คนที่เขาดีน้อยกว่าเรา เมื่อก่อนผมก็คิดว่า ทำไมต้องทำเพื่อคนอื่น ก็ต่างคนต่างอยู่สิ ใครทำใครได้ ผมเป็นคนไม่ยุ่งกับใคร แต่พอ

“การใช้ความรู้จากห้องเรียน สู่การใช้ประโยชน์จริงบนสภาพความเป็นจริงของชุมชน ทำให้วิธีคิดในการทำงานของทีมงานเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ความผูกพันที่ก่อร่างรอยใจกันคือ มิตรภาพที่เหนียวแน่น... การเข้ามาของนักศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งที่เติมเต็มความอบอุ่นให้กับผู้สูงวัยในชุมชนโดยไม่ได้ตั้งใจ”

“ขณะเดียวกันการได้นำความรู้มาใช้ในสถานการณ์จริง ยิ่งทำให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงความรู้มาสู่การใช้ประโยชน์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น”

ผมมาทำตรงนี้แล้วได้ทำอะไรเพื่อคนอื่นบ้างก็รู้สึกดี ผมเห็นแม่ ๆ เขาตำล้มน้ำคนเดียวแล้วเรียกมากินทั้ง หมู่บ้าน แสดงว่าเขามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน แล้วทำไม เราจะทำไม่ได้ ทำไมเรากลัวคนนั้นคนนี้ได้ เราต้องรู้จัก เสียสละบ้าง” บอวยย้ำถึงความสำคัญของการเสียสละเพื่อ คนอื่น

เมื่อผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน ทีมงานสามารถสรุป คุณสมบัติของนักการตลาดเพื่อชุมชนว่า สิ่งที่ต้องมี คือ ความมีจิตอาสา ต้องทุ่มเทอย่างแท้จริง ซึ่งพิสูจน์ ได้จากการพูดแล้วทำ และต้องมีความรักในเส้นทาง การทำงานร่วมกับชุมชนจริงๆ

ในท้ายที่สุด ทีมงานประเมินผลการทำงานของ ตนเองว่า บรรลุเป้าหมายแล้ว 70 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งส่วนหนึ่ง เป็นผลจากการดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา ที่พร้อมจะอยู่ เคียงข้างนักศึกษา คอยคลี่คลายปัญหาข้อข้องใจ กระตุ้น เตือนให้คิดวิเคราะห์ พร้อมทั้งสร้างแรงบันดาลใจผ่าน อาหารการกินที่สมบุรณ์พูนสุข ซึ่งทีมงานบอกว่า นี่เป็น กำลังใจหลักที่ทำให้ทีมงานสามารถยืนหยัดได้อย่างมั่นคง

โอกาสแทนคุณแผ่นดิน

อาจารย์กมลทิพย์ ชูประทีป ที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า เธอเห็นถึงช่องว่างของประสบการณ์ที่นักศึกษา วิชาการตลาดคุ้นชินกับการเขียนแผนการตลาด แผนธุรกิจ ส่งประกวด แต่แผนเหล่านั้นแทบจะไม่เคยถูกใช้ในการ ทำงานจริง เมื่อเห็นชาวประชาสัมพันธ์โครงการ “กล้า ใหม่...ใฝ่รู้” จึงสนับสนุนให้ลูกศิษย์ทำโครงการ

“เราเห็นว่าแผนการตลาดมันเป็นแค่แผน ส่งประกวด แล้วก็จบที่กระดาษ แต่โครงการนี้มันเห็นอะไรที่เป็น

รูปธรรม เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อชุมชน คิดว่า ถ้าทำแล้วเกิด ผลลัพธ์ที่ดีแก่ชุมชนก็อยากทำ นี่เป็นปัจจัยที่ทำให้ เราอยากทำโครงการนี้ เพื่อตอบแทนแผ่นดินที่เรา อาศัยอยู่ ได้นำความรู้ด้านการตลาดมารับใช้ชุมชน ถามว่าชาวบ้านรู้เรื่องการตลาดไหม รู้ แต่เขารู้ไม่ละเอียด เขารู้แค่ซื้อมาขายไป ไม่ได้รู้ต้นทุนกำไร เลยคิดต่อยอด ให้ชาวบ้านรู้มากขึ้น”

ยิ่งเมื่อเห็นลูกศิษย์ตั้งใจทุ่มเท เสียสละในการ ทำงานร่วมกับชุมชน อาจารย์ยิ่งตระหนักในคุณค่า ของการทำงานที่สร้างสำนึกจิตสาธารณะให้เกิดขึ้น ในตัวตนคนรุ่นใหม่ จากเด็กที่ไม่สนใจว่าโลกใบนี้มี อะไรอยู่บ้าง ก็เริ่มเสียสละเป็น ขณะเดียวกันการได้นำความรู้มาใช้ในสถานการณ์จริง ยิ่งทำให้นักศึกษา สามารถเชื่อมโยงความรู้มาสู่การใช้ประโยชน์ได้ชัดเจน ยิ่งขึ้น

“มันย้อนไปเต็มเต็มวิชาการมาก อย่างเราสังเกต คำพูดแม่ ๆ เช่น แม่บอกว่าเสียสิ ๆ ขายไม่ได้เลย ขายได้ แต่เสียสิธรรมชาติ เราก็บอกแม่ว่า แม่รู้ไหม ตอนนั้นแม่ กำลังวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้บริโภค แม่รู้แล้วว่าอะไร

เป็นสิ่งที่จะตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค บางครั้งเรามานั่งยิ้มสิ ถ้ามีเพิ่มต้นทุนใหม่ เพิ่ม แล้วขายไม่ได้ด้วย เราควรหันไปทำในสิ่งที่ตลาดต้องการใช้หรือไม่ แม่ๆ ก็บอกว่าใช่ เพราะผู้บริโภคต้องการเชื้อธรรมชาติมากกว่า เราก็บอกว่า นี่แหละคือการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้บริโภคโดยใช้วิธีการสังเกต แล้วเราก็จะรู้ว่า ผู้บริโภคต้องการอะไร แม่ก็ร้องอ้อ...เลยทีเดียวนะ แสดงว่าแม่จบการตลาดแล้วใช่ไหม เราก็บอกใช่” อาจารย์เล่าถึงผลลัพธ์ของการติดตั้งความรู้ด้านการตลาดแก่แม่ๆ

สำหรับตัวอาจารย์เอง เมื่อได้เข้ามาสัมผัสชุมชนนั้นก็ได้ตระหนักว่า ยังมีสิ่งที่ยังไม่รู้ อีกมากมาย การได้เห็นความยากลำบากในการทำเชื้อแต่ละผืน ทำให้รู้ถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ของชุมชน เชื่อมโยงไปสู่ความตั้งใจที่จะสนับสนุนสินค้า OTOP ของชุมชน ต่างๆ โดยไม่เกี่ยงราคา

ไฟสร้างสรรค์ที่ถูกเติมเต็ม

สุนตา ชุนทุม ประธานกลุ่มทอเสื่อกกแปรรูปบ้านนกะเขา สะท้อนความรู้สึกว่าการที่นักศึกษาเข้ามาทำงานกับชุมชนมีประโยชน์คือ ทำให้กลุ่มฯ มีรายได้และมีความรู้เพิ่มขึ้น มีช่องทางการจำหน่ายสินค้าใหม่ๆ อย่างที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อน การเรียนรู้พฤติกรรมผู้บริโภค ทำให้ได้กลับมาทบทวนกระบวนการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้องมากขึ้น

“ที่ผ่านมาระหว่างเราทอเสื่อกกกันมาอย่างไรก็ทำตามกันแบบนั้น ตั้งแต่สมัยโบราณแล้วใช้สีเคมีย้อมเพราะเห็นว่าสวยดี ลงทุนค่าสีไปก็เยอะ แต่พอนำไปขายคนอื่นเขาไม่คิดว่าสวยเหมือนเรา พอนักศึกษามาชวนทำเสื่อกกสีธรรมชาติไปขายบ้าง ปรากฏว่าขายดี จึงสนุกที่ได้ทำงานกับลูกๆ หลานๆ”

“การลงมือ ลงแรงทำงานด้วยใจ ประสบการณ์ในการทำงาน ได้ย้อนคืนกลับไปเติมเต็มความสมบูรณ์ของการเรียน “ความรู้” ที่ถูกใช้เป็นการหลาความคิดให้เจียบแหลม ช่วยเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในอนาคต”

การคิดต้นทุนสินค้าที่นักศึกษาจะมาช่วยแจกแจง จัดหมวดหมู่ เป็นอีกความรู้หนึ่งที่ทำให้กลุ่มรู้ถึงต้นทุนการผลิตสินค้าแต่ละแบบ ซึ่งการรู้ต้นทุนของสินค้านี้เอง ทำให้กลุ่มสามารถตั้งหลักเรื่องการจัดโปรโมชั่นลดราคาได้โดยไม่ขาดทุน นอกจากนี้การได้ร่วมกันออกแบบลายใหม่ ๆ และผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ๆ ช่วยเติมเต็มให้กระบวนการผลิตของกลุ่มพัฒนาขึ้น เช่น การย้อมสีธรรมชาติ การย้อมสีเสื้อที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดอุดรธานี หรือลายดินเผาบ้านเชียง การผลิตเสื้อเป็นเบาะรองนั่ง และการพัฒนาความคงทนของเสื้อ ที่มาจากการคิดร่วมกันระหว่างนักศึกษา กับชาวบ้าน แม้จะตั้งราคาไว้สูงกว่าเสื้ออื่น ๆ แต่ได้ผลตอบรับอย่างดีจากลูกค้าเมื่อนำไปวางขายในงานทะเลบัวแดง ทำให้กลุ่มมีกำลังใจที่จะสร้างสรรค์ลายใหม่ ๆ ต่อไป

“เมื่อก่อนมีแต่คนแก่ ก็คิดกันไม่เป็น พอ นักศึกษามาชวนคิด ชวนทำ แล้วยังช่วยลงทุนค่าวัสดุอุปกรณ์ให้ทุกอย่าง ข้าวปลาอาหารเขาก็เอามากินเอง ไม่เหมือนเวลาหน่วยงานมาแนะนำ เขาพูดเฉย ๆ แต่เราต้องลงทุนเองทั้งหมด” แม่สุนตาเปรียบเทียบประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงานร่วมกับนักศึกษาย่างชื่นชม

3-4 เดือนของการลงมือ ลงแรงทำงานด้วยใจ ประสบการณ์ในการทำงาน ได้ย้อนคืนกลับไปเติมเต็มความสมบูรณ์ของการเรียน “ความรู้” ที่ถูกใช้เป็นการหลาความคิดให้เจียบแหลม ช่วยเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในอนาคต แต่เหนือสิ่งอื่นใดประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน เป็นผลลัพธ์ที่แต่งแต้มให้ทีมงานต่างภาคภูมิใจในศักยภาพของตนเอง

โครงการทอเสื่อ สานความรู้ สู่เศรษฐกิจ นำพาชีวิตชุมชนนักษะบา

ที่ปรึกษาโครงการ

อาจารย์กมลทิพย์ ชูประทีป

อาจารย์อนุศักดิ์ รัตนกนกกาญจน์

ทีมทำงาน

ปริญญา ไชยสุวรรณ อนันตพร เอี่ยมแจ่มพันธุ์

ธนวัฒน์ ขำภูเขียว บุรสร สฤลพานิช

ทีปกร พิมพ์ดา

ณัฐพา คำมาวงษ์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

โครงการหมอนขิดจากน้ำยางพารา
ต่อยอดภูมิปัญญาบ้านศรีฐาน

—
**หมอนขีด
ไร่ฝูบ**
—

หมอนิจดจากน้ำยางพารา ต่อยอดภูมิปัญญาบ้านศรีฐาน

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
จังหวัดอุบลราชธานี

โจทย์ปัญหา

บ้านศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร
เลื่องชื่อในการผลิตหมอนิจดในภาคอีสาน
แต่เนื่องจากนุ่นซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักเริ่มหายาก
ชาวบ้านจึงมองหาวัตถุดิบใหม่ที่ใช้ทดแทนนุ่น

ปัญหาด้านการขาดแคลนนุ่น

ภาครัฐให้ต้นกล้ามาปลูก

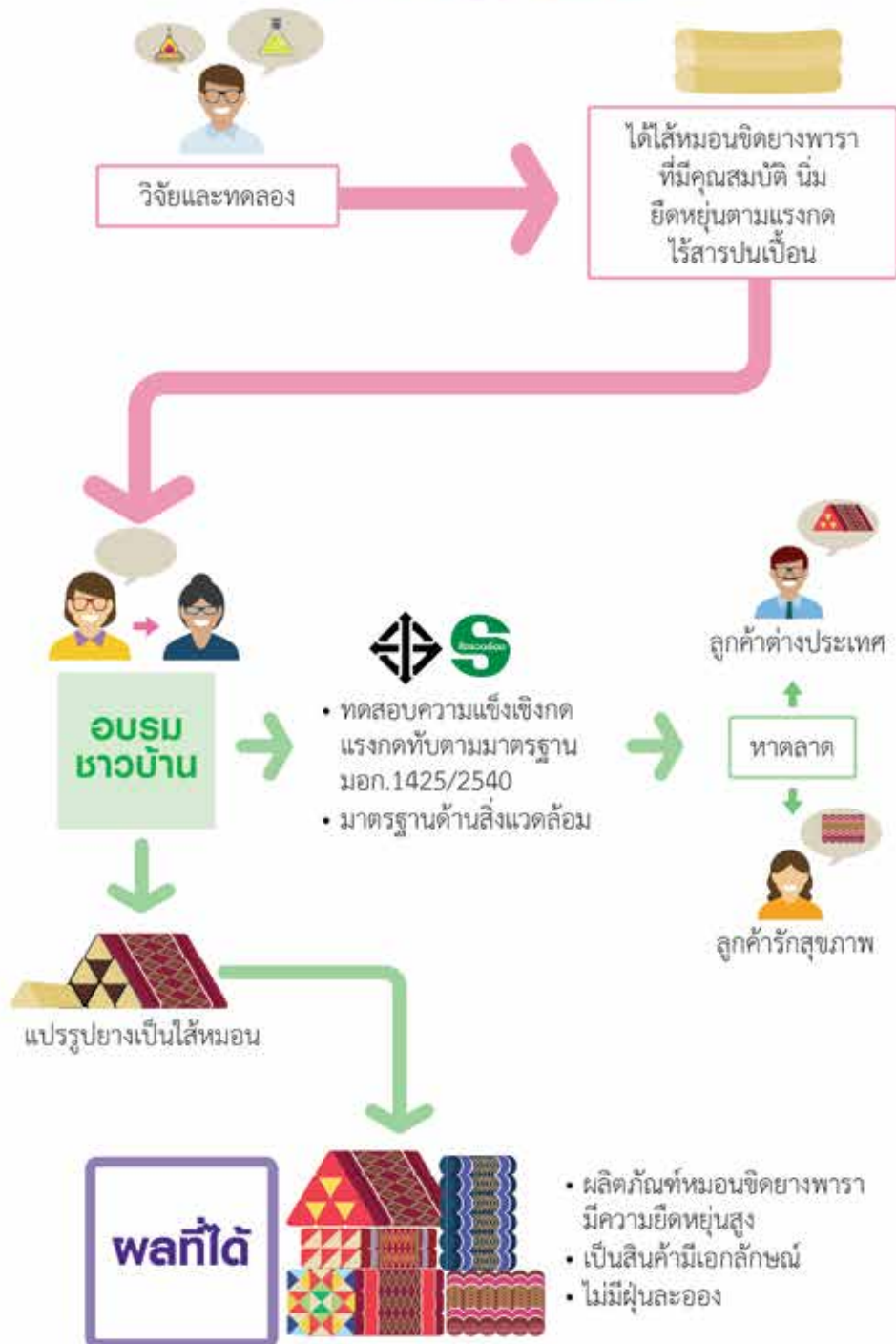

ชาวบ้านผลิตนุ่นไม่ทัน
นุ่นไม่มีเหลือเก็บ

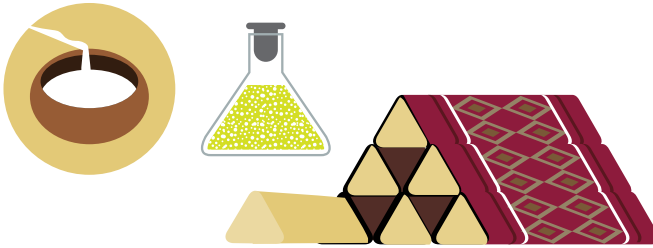
ต้องสั่งซื้อจากที่อื่น
ต้นทุนสูง

ขั้นตอนการทำงาน

“ถ้านักศึกษาไม่ได้เข้ามาช่วยคิด ช่วยทำ ไล่หมอนxidจากยางพาราคงเป็นเพียง
ความหวังลมๆ แล้งๆ ที่ไม่เป็นจริง ซึ่งไล่หมอนxidจากยางพาราที่นักศึกษา
พัฒนาจนได้คุณสมบัติที่ดีคือ ไร้ฝุ่น ยืดหยุ่น สปริงตัว ได้รูปทรง และทนทาน
จึงเป็นการเติมเต็มความหวังของชุมชนให้สมบูรณ์”

เพราะเห็นรุ่นพี่ที่เคยทำโครงการส่งเข้าแข่งขันในปีที่ผ่านมา จนได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 และเมื่อโอกาสมาถึง อาร์ม-โยธิน ศรีไทย คิม-ธนากร คำสอน และเชียด-พรทิวา นามบุญ นักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการยาง คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จึงฉวยโอกาสนี้รวบรวมเพื่อน ๆ ในสาขาวิชาทำโครงการเพื่อหาประสบการณ์เพิ่ม เพราะธรรมชาติของนักศึกษาสาขานี้มีประสบการณ์และสนใจทำกิจกรรมเพื่อสังคมอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าที่ผ่านมาส่วนใหญ่ทำกิจกรรมร่วมกับมหาวิทยาลัยเป็นหลัก

เริ่มที่ “ใจ”

แม้จะสนใจ แต่ใจหทัยยังไม่มี ทีมนักศึกษาจึงขอคำปรึกษาจากอาจารย์ชัยวุฒิ วัตจิง ซึ่งเคยเป็นวิทยากรสอนการแปรรูปให้เกษตรกรชาวสวนยางพารา ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) จังหวัดขอนแก่น อาจารย์แนะนำว่ามีแม่บ้านกลุ่มหนึ่งที่อยากทำให้หมอนจากยางพารา รู้แค่ว่าเป็นหมู่บ้านที่ทำหมอนชนิดในจังหวัดยโสธร แต่ไม่รู้ชื่อหมู่บ้าน ไม่รู้ที่ตั้งชุมชนว่าอยู่แห่งหนตำบลใด ไม่รู้กระทั่งเบอร์โทรศัพท์ที่จะสามารถติดต่อประสานงาน มีคำไปแคยโสธรกับหมู่บ้านที่ทำหมอนชนิด คือ คีร์เวิร์ดสำคัญที่อาร์มใช้สืบค้นหากลุ่มเป้าหมาย พบชื่อ บ้านศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ว่าเป็นแหล่งผลิตหมอนชนิดขึ้นชื่อ จึงโทรศัพท์สอบถามข้อมูลกับองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน จนได้ชื่อแม่นุ่ม จันท์เหลือง หนึ่งในสมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่ทำหมอนชนิด

“ขอเบอร์จาก อบต. โทรมาหาแม่นุ่ม ถามว่าแม่ใช้ไหมที่ไปอบรมที่ขอนแก่น แล้วบอกกับอาจารย์ว่าอยากทำให้หมอนจากยางพารา” อาร์มเล่าถึงการสืบค้น

และนี่คือจุดเริ่มต้นของการทำโครงการ ทีมนักศึกษาพากันมาเยี่ยมเยียนแม่นุ่มถึงพื้นที่ เพื่อสอบถามความต้องการของชุมชน จึงทราบว่า คนในชุมชนบ้านศรีฐานมีอาชีพหลักคือ การทำนา อาชีพเสริมคือทำหมอนชนิด และสวนยางพารา เมื่อราคายางตกต่ำชาวบ้านจึงเริ่มคิดหาช่องทางใหม่ ๆ ในการใช้ประโยชน์จากยางพารา แทนการขายยางด้วย

ที่ราคาลดลงเหลือเพียงกิโลกรัมละ 17 บาท เมื่อมีตัวแทนเกษตรกรชาวสวนยางไปอบรมเรื่องการแปรรูปยางพาราที่สภ.จังหวัดขอนแก่น ได้เห็นการทำหมอนจากยางพารา จึงเกิดความสนใจ เพราะสอดคล้องกับอาชีพเสริมที่ทำกันอยู่ในชุมชน

เมื่อรู้ว่าสิ่งที่แม่ๆ สนใจคือ เทคนิคการตีฟองเพื่อแปรรูปยางพารา เพื่อใช้เป็นไส้หมอนทดแทนหุ่นที่นักศึกษาจึงอาสาหาช่องทางพัฒนาไส้หมอนจากยางพาราที่มีคุณสมบัตินุ่ม ยืดหยุ่น ยึดตามแรงกด และคืนรูปเมื่อปล่อย ด้วยการทำโครงการหมอนชนิดจากน้ำยางพาราต่อยอดภูมิปัญญาบ้านศรีฐาน

จากห้องแล็บสู่ชุมชน

เมื่อโครงการผ่านเข้ารอบ 20 ทีม จึงวางแผนการทำงานโดยแบ่งกลุ่มย่อยในทีมเป็นแผนกทำน้ำยางครีม แผนกตีฟอง และแผนกอุปกรณ์ เพื่อส่งต่องานเป็นทอดๆ

“ฝ่ายน้ำยางครีม มีคิมเป็นหัวหน้าที่จะต้องหาสูตรที่ดีที่สุดในการทำน้ำยางครีมจากน้ำยางพาราสด เมื่อได้แล้วส่งต่อให้ฝ่ายตีฟอง เมื่อตีฟองได้แล้วต้องหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการขึ้นรูป ที่แรกจะใช้ท่ออลูมิเนียม แต่ใช้ไม่ได้เพราะมันบาง จึงเปลี่ยนมาใช้ท่อ PVC แทน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ดัดแปลงจากข้อเสนอของแม่ๆ ที่บอกว่าให้ใช้กระบอกลูกโป่ง แม่ๆ เขามีส่วนช่วยให้พวกเราทำงานง่ายขึ้น คำพูดบางคำของแม่ๆ จุดประกายความคิดให้เราสามารถปรับแผนได้” เขียดเล่า

แม้ว่าเรื่องการทำน้ำยางครีม และการตีฟองจะเป็นความรู้ที่ร่ำเรียนมา และเคยทดลองทำในห้อง Lab มาแล้ว แต่เมื่อต้องทำในพื้นที่จริง สิ่งทีที่นักศึกษาต้องคิดเพิ่มขึ้นคือ การออกแบบอุปกรณ์ให้สอดคล้องกับการใช้งานของชุมชน การออกแบบเตาหนึ่งจึงเป็นการปรับประยุกต์องค์ความรู้ เพราะในห้อง Lab สามารถใช้เครื่องอบ แต่หากให้ชุมชนลงทุนซื้อเครื่องอบราคาสูงก็คิดว่ายังไม่เหมาะสม เมื่อหลักการของการอบคือการใช้ความร้อน เพื่อนในแผนกอุปกรณ์จึงออกแบบถังนี้ที่ทำจากถังน้ำมัน 200 ลิตร เชื่อมต่อกับเตาแก๊สควบคุมอุณหภูมิให้อยู่ที่ 70 องศาเซลเซียสด้วย

เทอร์โมมิเตอร์ ที่ใช้อบได้ยางพาราที่ขึ้นรูปแล้ว บนพื้นฐานความคิดว่า เป็นอุปกรณ์ที่ชุมชนสามารถดูแลและทำเองได้

ระหว่างที่เพื่อนออกแบบอุปกรณ์ คิมและเพื่อนในฝ่ายน้ำยางครีม ต่างคร่ำเคร่งหาสูตรที่เหมาะสมที่จะทำให้น้ำยางสดแยกชั้นเป็นน้ำยางครีม เนื่องจากกระยะทางระหว่างมหาวิทยาลัยและบ้านศรีฐานไกลกัน นักศึกษาขอทดลองขั้นตอนนี้ในมหาวิทยาลัยก่อน หากได้ผลจึงนำมาถ่ายทอดให้แก่แม่ๆ ในชุมชนต่อไป

“ใช้เวลาทดลองอยู่นานมาก ตอนแรกใช้สูตรเหมือนที่เรียนมา แต่ยังไม่ได้ ปรับสูตรอยู่นานเป็นเดือนๆ กว่าที่จะได้น้ำยางครีมอย่างที่ต้องการ แต่พอสูตรหนึ่งได้ทีแล้ว ส่งให้เพื่อนตีฟองไปดำเนินการต่อบางครั้งก็ได้ผล บางครั้งก็ไม่ได้ผล” คิมเล่า

“ผลลัพธ์ที่ได้แปรปรวนตลอด เราก็ทบทวนว่าเพราะอะไร พบว่าเปอร์เซ็นต์เนื้อยางที่ได้ไม่ถึงเกณฑ์ พอใช้วิธีให้ยางแยกตัวออกมาเอง ก็ยังมีน้ำปนอยู่ พอเอาไปตีฟองมันก็ไม่ขึ้น ซึ่งอาจจะเกี่ยวกับเรื่องอากาศ เวลาตีฟองห้ามเปิดพัดลมเพราะฟองจะยุบทันที และระยะเวลาในการตีฟองที่ต้องปั่นให้นานพอที่จะให้สารเคมีที่ใส่ไปแตกตัว” เขียดเล่าเปรียบเทียบกับความรู้จากทฤษฎีที่ถูกเติมเต็มด้วยการปฏิบัติ

คิมเสริมต่อว่า น้ำยางสดตอนทดลองเราซื้อจากสวนใกล้มหาวิทยาลัย เพราะต้องการประหยัดเรื่องค่าเดินทาง ซื้อในราคาเหมาจ่าย 10 กิโลกรัม 250 บาท ใช้วิธีโทรบอกเจ้าของสวนให้เก็บน้ำยางสดไว้ให้ เมื่อได้มาแล้วก็ต้องทำให้ยางตกตะกอน เนื่องจากมีโลหะหนักอยู่ จึงต้องกวนให้ตกตะกอนทิ้งไว้ 1 คืน แล้วใส่สารเพื่อให้ยางแยกชั้น ทิ้งไว้อีก 1 คืน พอได้น้ำยางครีมจึงส่งไปตีฟอง ซึ่งใช้เวลา 3 ถึง 4 วันกว่าจะรู้ว่าได้ผลหรือไม่

ความไม่สำเร็จส่งผลให้เกิดอาการยอมแพ้ไปไม่เป็น คิดอะไรไม่ออก เพราะทุ่มเทเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน จนจะหมดปี ระยะเวลาในการส่งความก้าวหน้าของโครงการกระชั้นชิดเข้ามา ทีมงานบางคนตัดสินใจไม่กลับบ้านช่วงหยุดปีใหม่ เพื่อนบางคนท้อจนแทบจะขอลาออก จนต้องปลอบโยนกันไป

ทดลองหลายครั้งจนหมดน้ำยางสดไปหลายลิบ กิโลกรัม ทีมงานเที่ยวไปขอซื้อน้ำยางสดจากสวนยางพารา ใกล้มหาวิทยาลัยจนคุ้นเคยกับเจ้าของสวน **เมื่อไม่ได้ผล จึงต้องยอมแพ้ในที่สุด เลิกคิดที่จะทำน้ำยางครีมเอง** เสาะหาวิธีการใหม่ที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ บทเรียนจากการปฏิบัติครั้งนี้ทำให้ทีมได้เรียนรู้ว่า เทคนิคการทำน้ำยางครีมไม่เหมาะกับการตีฟอง แต่อาจจะเหมาะกับการนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์แบบอื่น เช่น ลูกโป่ง ถุงมือ ฯลฯ

ตอนนั้นก็ยังคงคิดว่า มันต้องมีสักทางที่ทำได้ แต่เรายังหาไม่เจอ ไม่เช่นนั้นอาจารย์คงไม่แนะนำให้เราใช้วิธีการนี้ เลยเข้าไปปรึกษาอาจารย์ อาจารย์ก็กระตุกว่า **“ลองหรือยัง”** อาจารย์คงอยากให้เราให้เห็นด้วยตัวเอง เลยลองเอาน้ำยางข้นที่อยู่ในห้อง Lab ของมหาวิทยาลัย มาลองตีฟอง ซึ่งก็ได้คำตอบที่ต้องการ

สร้างการเรียนรู้ สู่การตัดสินใจร่วม

ระหว่างการรอคอยของแม่ๆ ที่บ้านศรีฐาน ทีมงานโทรศัพท์ส่งข่าวผลการทดลองเป็นระยะๆ พร้อมทั้งแวะเวียนเข้าไปเก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ประวัติความเป็นมา และวิธีการทำหมอนชนิด เมื่อทดลองใช้น้ำยางข้นตีฟองแล้วพบว่า ฟองขึ้นได้ดีกว่า ใช้ปริมาณน้ำยางน้อยกว่า เมื่อนำไปให้ความร้อนด้วยการนึ่ง ได้หมอนคงรูปสวยงามกว่า

“เราบอกอาจารย์ว่าน่าจะเลือกน้ำยางข้น แต่เราจะไม่สรุปเลย ลงพื้นที่ 4 วัน มากินมานอนที่นี่ แยกกันไปบ้านละ 3-4 คน ตั้งใจมาสอนแม่ๆ ทำน้ำยางทั้งสองประเภทให้เขารู้ว่าทำไมมันถึงไม่ได้ ใช้วิธีเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เหมือนที่อาจารย์สอนเรา ทำให้เขาเห็นมากกว่าที่เราจะสรุปแล้วมาบอกเขา เพราะเขาจะไม่เชื่อ การที่เราจะทำให้เขาเชื่อ เราต้องทดลองให้เขาเห็นก่อน” เชียดเล่าถึงเทคนิคการทำงานร่วมกับชุมชน

“เวลา 1 เดือน ตั้งแต่วันที่ 5 ก.พ.- 5 มี.ค. 2559 ไล่หมอดูดจากยางพาราของพวกเราสามารถผลิตสินค้ารูปแบบต่างๆ...สร้างรายได้ให้กลุ่มได้สูงถึง 7,849 บาท โดยเป็นกำไรสูงถึง 4,438 บาท”

ข้อสรุปร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับนักศึกษาคือ การใช้น้ำยางข้นได้ผลดีกว่า แม้ยังไม่ตอบโจทย์เรื่องการเพิ่มมูลค่าน้ำยางพารา แต่ก็ตอบโจทย์การทำไล่หมอนไรฝุ่น แม่ ๆ พอใจกับไล่หมอนที่ได้ และเรียนรู้จนทำเป็นทุกขั้นตอน ในอนาคตหากหมอนได้ยางพาราที่ผลิตสามารถจำหน่ายได้ดี ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันลงทุนเพิ่มเพื่อซื้อเครื่องทำน้ำยางสดเป็นน้ำยางข้นได้

“น้ำยางข้น เราต้องไปขอซื้อจากโรงงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ การติดต่อขอซื้อไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องทำเรื่องขอซื้อในนามวิสาหกิจชุมชนของแม่ ๆ เท่านั้น เขาไม่ได้ขายทั่วไป แต่พวกเราทำเรื่องขอซื้อในนามวิสาหกิจชุมชนของแม่ ๆ ไว้แล้ว ต่อไปคงไม่มีปัญหา” อาร์มเล่าถึงเส้นทางวัตถุดิบที่ได้สานเตรียมไว้ให้ชาวบ้าน

และระหว่างที่นักศึกษากำลังถ่ายทอดความรู้นั้น เจ้าหน้าที่พัฒนากรในพื้นที่ได้ให้ความสนใจติดตามดูเมื่อพัฒนากรนำเรื่องโครงการไปเล่าให้นายอำเภอด้านขุนทดฟัง นายอำเภอจึงเดินทางมาดูถึงในพื้นที่และเชิญนักศึกษาเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธรเพื่อเล่าความเป็นมาของโครงการ

“เขาอยากรู้ว่าพวกเราทำอะไร จริง ๆ พวกเราไม่ได้ตั้งใจที่จะไปเอง แต่เขาอยากรู้ให้เราไปเล่าให้เขาฟัง เพราะช่วงนี้รัฐบาลสนับสนุนให้ใช้ยางพาราในประเทศ เขาได้เห็นประโยชน์ เราจึงนำผลิตภัณฑ์ไปโชว์ด้วย เขาก็บอกให้เราเขียนแผนงานนำเสนอ เพราะงบประมาณสถานที่ มีพร้อมแล้ว แต่ติดตรงที่พวกเรายังทำโครงการนี้อยู่ ยังไม่สามารถรับทุนจากที่อื่นได้ ต้องรอให้เสร็จโครงการนี้ เลยขอทำเฉพาะกลุ่มนี้ให้สำเร็จก่อน” เขียดเล่าถึงการตอบรับและสานต่อจากหน่วยงานในพื้นที่

พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพ

เมื่อได้ไล่หมอนจากยางพาราที่มีคุณสมบัติตามต้องการ นิ้ม ยึดหยุ่นตามแรงกด และคืนรูปเมื่อปล่อยแม่ ๆ ลองนำไปยัดในหมอนชนิด เอาถักซ์เอาชัยตั้งใจนำไปถวายพระสงฆ์ที่วัด ในขณะที่เดียวกัน ลูกค้าชาจรแวะเวียนมาซื้อหมอนในชุมชน เห็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่กำลังพัฒนาอยู่ก็ถูกอกถูกใจ ขอซื้อไปใช้ แม้ว่าแม่ ๆ จะบอกว่าจะไม่ได้ประเมินเรื่องมาตรฐานอุตสาหกรรมก็ตาม ทิศทางการตลาดของหมอนชนิดได้ยางพาราจึงดูสดใส

ทั้งนี้การทำงานของนักศึกษายังไม่สิ้นสุด ด้วยตั้งใจว่า จะต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานทั้งด้านอุตสาหกรรมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ให้แก่ชุมชน จึงส่งไล่หมอนไปทดสอบความแข็งแรง ทนแรงกด ทบตามมาตรฐาน มอก.1425/2540 (มาตรฐานของที่นอนยางพารา) ที่ศูนย์วิจัยยาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ด้วยมองว่าหากผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองมาตรฐานก็จะเป็นประโยชน์ต่อการจำหน่ายสินค้าของชุมชนต่อไป

ส่วนการสร้างมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ทีมงานได้ประสานงานกับเพื่อนๆ จากสาขาอาชีวอนามัยให้มาช่วยประเมินกระบวนการผลิตว่า สามารถลดฝุ่นได้มากน้อยเพียงใด รวมทั้งเก็บตัวอย่างน้ำที่ใช้ล้างไล่หมอนยางพาราไปตรวจค่ามลพิษ เพื่อเป็นการป้องกันผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีเพื่อนในสาขาอาชีวอนามัยมาช่วยวัดค่าฝุ่นละออง ใช้เวลาวัดเกือบ 8 ชั่วโมงคือวัดทั้งแบบการฟุ้งกระจายในบริเวณ (area) และแบบการฟุ้งกระจายติดตัว (personal) ผลที่ได้คือ แบบ area วัดปริมาณฝุ่นได้ 1.36 mg/m3 ขณะที่หมอนชนิดจากนุ่นวัดได้ 1.66 mg/m3 ส่วนแบบ personal หมอนชนิดจาก

ยางพาราวัดได้ 1.40 mg/m³ ขณะที่หมอนชนิดจากนุ่น วัดได้ 1.65 mg/m³ (ค่ามาตรฐานฝุ่นที่กำหนดไว้ ปริมาณ ฝุ่นขนาดเล็ก ขนาดน้อยกว่า 4 ไมครอน OSHA : 5mg/m³ ACGIH : 3 mg/m³)

สำหรับกิจกรรมด้านการตลาด นักศึกษาคิดราคา ต้นทุน ซึ่งคำนวณจากค่าน้ำยางพาราชั้น สารเคมี ค่าแรง ค่าปลอกหมอนบวกกำไร 50 เปอร์เซ็นต์ กำหนดราคา หมอนขวานใหญ่ไว้ที่ใบละ 699 บาท แต่เนื่องจาก ทีมนักศึกษาประเมินตนเองแล้ว คิดว่าไม่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ จึงหารือกับอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ ช่วยประสานงานกับอาจารย์สาขาการตลาดขอให้ นักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาดังกล่าวร่วมพัฒนา ช่องทางการตลาดให้กับโครงการ

“โจทย์ที่รับมาจากพี่ๆ คือ ทำอย่างไรให้ขายได้ เราก็คิดก่อนเลย เรื่องราคา แต่ฟังแล้วก็อึ้ง เพราะหมอน ขวานใหญ่จากยางพาราราคา 699 บาท ขณะที่หมอน ขวานใหญ่ที่ทำจากนุ่นราคาประมาณ 300-400 บาท ซึ่ง ต่างกันค่อนข้างมาก แต่เมื่อศึกษาถึงคุณสมบัติของ สินค้าก็รับได้ แต่ก็ต้องวางแผนกันว่าจะจะกลุ่มผู้บริโภค กลุ่มไหน” เม-ลัดดาว เมื่อนาโพธิ์ เล่าถึงบทบาทที่ได้รับมอบหมาย

การสำรวจพฤติกรรมของผู้บริโภคคือ เครื่องมือ สำคัญในการวางแผนการตลาด ใช้โอกาสช่วงที่ทีมงาน เกษตรอีสานใต้ภายในมหาวิทยาลัยนำผลิตภัณฑ์ หมอนชนิดไส้ยางพาราไปโชว์ โดยมีทีมนักศึกษา การตลาดทำแบบสอบถามผู้บริโภคถึงความเห็น ต่อผลิตภัณฑ์และราคาที่กำหนด

“ในแบบสอบถาม เราถามกับเกษตรกร คนทำงาน ผู้สูงอายุ ช่างราชการ ว่าเมื่อเห็นผลิตภัณฑ์แล้วเขายอมรับ สินค้าของเราหรือไม่ อย่างไร อยากซื้อไหม ถ้าซื้อจะซื้อ ในราคาเท่าไร และราคาที่ตั้งไว้รับได้ไหม ผลที่ได้รับคือ คนที่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่บอกว่า ยอมรับสินค้าของเรา แต่ยังไม่ซื้อ เพราะราคาแพงเกินไปสำหรับรายได้ของเขา แต่ถ้าเป็นผู้สูงอายุ หรือคนที่ดูแลสุขภาพ เมื่อได้ทดลอง ใช้สินค้า เขาพอใจคุณภาพของสินค้า สนใจที่จะซื้อ และ ยอมรับได้กับราคาที่เรที่ตั้งไว้” ตี-สมพิศ บุญค้อม เล่าถึง ผลการสำรวจ

ผลการสำรวจที่ได้ ประกอบกับบุคลิกของ ผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นไทยอีสาน ทีมการตลาดได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายคือ ชาวต่างชาติ และคนที่รักสุขภาพ และวางแผนการสื่อสารการตลาด ผ่านช่องทาง Viral Marketing ที่เผยแพร่ผ่าน Social Media เช่น เว็บไซต์ Facebook และประชาสัมพันธ์ ผ่านเว็บไซต์สินค้า OTOP รวมทั้งแสวงหาโอกาส นำเสนอผลิตภัณฑ์ผ่านการออกงานแสดงสินค้าต่างๆ ที่จัดขึ้นในจังหวัดยโสธร จังหวัดอุบลราชธานี และ จังหวัดใกล้เคียง

“หลังจากคุยกับน้องเรื่องการตลาด แล้วน้องรับทำ เหมือนยกภูเขาออกจากอก คือ พวกเราเครียดเรื่องสูตร มากแล้ว ถ้าต้องมาเครียดเรื่องการตลาดอีกมันก็หนัก พอคุยกับน้อง น้องเขาเสนอความคิดมาไอเดียบรรเจิดมาก จึงรู้สึกสบายใจ เราก็มีการทำงานร่วมกัน ปรึกษากันในกลุ่ม ตั้งกลุ่มใน Facebook มีงานก็อัปเดตให้น้องรู้ จะได้ช่วย กันคิด” เขียดเล่าถึงการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข

และแล้วผลของการลงแรงลงใจของนักศึกษาที่ไม่สูญเปล่า เมื่อพบว่าระยะเวลา 1 เดือน ตั้งแต่วันที่ 5 ก.พ.- 5 มี.ค. 2559 ใ้หมอดชิดจากยางพาราของพวกเขาสามารถผลิตสินค้ารูปแบบต่างๆ ทั้งเบาะรองนั่ง หมอนขวานสามเหลี่ยม หมอนหนุน เบาะระนาดเล็ก และหมอนขวานเล็ก สร้างรายได้ให้กลุ่มได้สูงถึง 7,849 บาท โดยเป็นกำไรสูงถึง 4,438 บาท (ขาย 2 แห่งคือ งานเกษตรอีสานใต้ที่จัดขึ้นในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และที่ Facebook หมอนชิดยางพารา)

ส่วนกลยุทธ์ทางการตลาดที่คิดทำต่อในอนาคตมี 4 ส่วนหลัก ๆ คือ สร้างตราสินค้า “หมอนชิดยางพาราบ้านศรีฐาน” ขยายฐานการผลิตโดยขอความร่วมมือจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดยโสธร พัฒนารูปแบบและลดรายผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายยิ่งขึ้น และท้ายสุดคือทำการตลาดกับพ่อค้าคนกลางให้มากขึ้น

“ความสุข” จากการลงมือทำเพื่อผู้อื่น

ความสัมพันธ์ที่ก่อเกิดระหว่างนักศึกษา กับแม่ๆ ในกลุ่มหมอนชิดของชุมชนเป็นมิตรภาพที่ให้นักศึกษาซาบซึ้งใจ เพราะการทำงานร่วมกัน จึงได้เห็น แม่ๆ พุ่มเทให้กับโครงการมากเพียงใด

“แรก ๆ คิดว่าจะลำบากนิดหนึ่ง เพราะกลัวว่าแม่ๆ เขาจะไม่เป็น แต่พอมาทำจริง ด้วยระยะทางที่ไกล งบประมาณก็น้อย เวลาเราต้องมาค้าง มากัน 10 กว่าคน แล้วแบ่งกันไปนอนตามบ้าน แม่ๆ เขาดูแลดีมาก คิดถูกแล้วที่มาเจอแม่กลุ่มนี้ เขาเสียสละให้เรามาก ตอนกลางคืนเขาต้องตื่นไปกรีดยาง แล้วกลับมานอน ชั่วโมงสองชั่วโมง แล้วอยู่กับพวกหนูตลอดทั้งวัน มานั่งอดหลับอดนอนทนฟังที่พวกหนูสอน ทำให้พวกหนูภูมิใจว่า การได้ทำงานร่วมกับคนอื่นทำให้เกิดความสุข”

ความสุขจากการทำงานจึงเป็นกำไรของชีวิตที่ยืดที่บอกว่า เธอก็เป็นลูกหลานคนธรรมดา พ่อแม่ก็เป็นชาวบ้าน แต่ไม่เคยทำงานร่วมกับชุมชนมาก่อน เคยเห็นแต่ในทีวีที่คนอื่นทำงานเพื่อส่วนรวม เสียสละตัวเองเพื่อส่วนรวม แล้วบอกว่า เขามีความสุข วันนี้การทำงานโครงการนี้ทำให้เขียดสัมผัสความรู้สึกเช่นนั้น พร้อม ๆ กับประสบการณ์ที่ดีที่ได้ทำงานเป็นทีม ได้ฝึกฝนการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น รู้จักรอคอบความอดทนซึ่งทำให้ปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ง่ายขึ้น ซึ่งเขียด คิม และอาร์มเห็นตรงกันว่า นี่เป็นประสบการณ์ที่จะสามารถปรับใช้ในการดำเนินชีวิตการทำงานต่อไปในอนาคต

ส่วนดีและเม สองสาวฝ่ายการตลาดสะท้อนว่าการได้เข้าร่วมโครงการกับพี่ ๆ เป็นโอกาสที่ดีของตนเอง เพราะที่ผ่านมา แม้จะเคยส่งโครงการหรือแผนการตลาดเข้าประกวดมาหลายเวที แต่ก็ยังไม่เคยเข้ารอบถึงจุดนี้เลยสักครั้ง จึงเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้นำความรู้ที่เรียนมาทำให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

ดูแลกันและรับประโยชน์ร่วมกัน

อาจารย์ชัยวุฒิ วัตจิง ที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า ตอนแรกตั้งใจว่าปีนี้จะวางมือจากภารกิจต่าง ๆ เพื่อเตรียมตัวไปเรียนต่อ เมื่ออาจารย์ประธานหลักสูตรขอให้ช่วยเป็นที่ปรึกษาโครงการอีกปีหนึ่ง เพราะเห็นว่ามีประสบการณ์จากปีที่ผ่านมา อาจารย์ตอบรับอย่างยินดีด้วยมองถึงประโยชน์ที่มีต่อเด็ก

“เห็นได้ชัดเจนเลยว่าเด็กที่ทำโครงการที่จบไปมีความคิดมากขึ้น ไม่ใช่คิดแค่งานวิจัยแล้วจบ เขาจะต้องคิดให้มากขึ้นว่า มีวิจัยแล้วจะขายได้ไหม มีต้นทุนเป็นอย่างไร ต้องคิดต่อให้รอบคอบ แต่รุ่นนี้ เขาจะได้เรื่องความรอบคอบและมีพัฒนาการเรื่องความกล้าแสดงออกมากขึ้น เพราะเมื่อก่อนเขาจะไม่กล้าตอบ ไม่กล้าพูด เพราะกลัวผิด แต่ตอนนี้กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น”

นอกจากทักษะส่วนตัวของนักศึกษาแล้ว อาจารย์มองว่า การทำงานโครงการได้เชื่อมโยงสู่ความรู้ในเชิง

วิชาการ เช่น อุปกรณ์ต่าง ๆ ตัวกระบอก PVC หม้อหนึ่งเทคนิคเล็กๆ น้อยๆ ที่นักศึกษาต้องค้ความรู้มาจากการปฏิบัติจริง เป็นสิ่งที่ย้อนกลับมาเติมเต็มความรู้ที่ยังขาดหายไปในเชิงวิชาการ เพราะความรู้บางอย่างเทคนิคบางอย่างยังไม่ถูกทดลองห้องปฏิบัติการซึ่งเมื่อเกิดองค์ความรู้ที่นักศึกษาค้นพบ เมื่อเห็นว่าเป็นความรู้ที่เหมาะสมสำหรับชุมชน อาจารย์ก็สามารถนำไปเผยแพร่ต่อไปได้

“ประธานหลักสูตรเห็นว่า เด็กได้รับการพัฒนาจากปีที่แล้ว เด็กเขาได้ลงมือทำจริง ๆ ได้องค์ความรู้เข้ามาได้เทคนิคที่เรายังไม่เคยทำในห้องทดลองมาก่อน เราก็สามารถนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกรเหมือนที่เราไปเป็นวิทยากรให้ สกย. เราก็เอาเทคนิคของเด็กปีที่แล้วไปเผยแพร่ ดีตรงที่ได้ทั้งพัฒนาเด็ก และพัฒนาอาจารย์ไปพร้อมกัน ที่สำคัญเกษตรกรก็ได้ประโยชน์ ถ้าปีนี้เราได้อะไรใหม่ๆ เรานำไปปรับใช้กับการอบรม ไปถ่ายทอดเป็นไอเดียให้กับเกษตรกรต่อไปเมื่อเขาเห็นว่ามีความทำได้ เขาจะได้อยากทำ องค์ความรู้ก็จะถูกถ่ายทอดต่อไปเรื่อยๆ” อาจารย์เล่าถึงประโยชน์ที่ได้รับ

เพราะทำงานอยู่ในแวดวงวิชาการมานาน อาจารย์ชัยวุฒิจึงจับกระแสของเทคโนโลยีและความรู้ได้เร็ว เมื่อเห็นสิ่งที่นักศึกษาและชาวบ้านทำร่วมกัน จึงเห็นว่าเป็นคือ **“องค์ความรู้ใหม่”** ที่จะประโยชน์เชิงธุรกิจในอนาคต และเพื่อป้องกันไม่ให้ใครมาฉกฉวยประโยชน์จากความคิดของลูกศิษย์และชาวบ้าน อาจารย์จึงเดินเรื่องขอจดอนุสิทธิบัตรให้หมอนชนิดจากยางพาราไว้เป็นสิทธิของชุมชน

“ผมเกรงว่าถ้าไม่รีบจดเอาไว้ก่อน หากโรงงานหรือนักธุรกิจเขาไปแกะสูตรนิดเดียว ก็เอาไปได้แล้ว ชาวบ้านก็ไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะจดในนามของมหาวิทยาลัย แต่เรา รักษาสิทธิไว้ให้กับชาวบ้าน ให้เขาได้ผลิตโดยไม่ต้องกังวลว่า ใครจะขโมยสิทธิของเขาไป เพราะเคยมีปัญหาว่ามีคนมาเอาลายผ้าของเขาไปจดลิขสิทธิ์แล้วครั้งหนึ่ง สำหรับการจด อนุสิทธิบัตรมีกรอบครอบคลุมเรื่องให้เหมือนจากยางพารา ซึ่งให้เหมือนสามารถทำได้ หลายวิธีการ แต่ถ้าใครจะให้เป็นให้เหมือนขิดจากยางพารา ไม่สามารถทำได้”

เมื่อ “ฝืน” เป็นจริง

แม่หนุ่ม จันท์เหลือง สมาชิกกลุ่มสวนยางพาราและกลุ่มหมอนขิด เล่าว่า ช่วงกลางปี 2558 พี่สาวแม่หนุ่มเป็นชาวสวนยางพาราที่ไปอบรมที่ขอนแก่น เขามีการ แปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เมื่อเห็นว่าสามารถทำให้เหมือนขิดจากยางพาราได้ จึงโทร มาเล่าให้ฟัง เพราะที่ผ่านมามีลูกค้าที่แพ้ฝืนบางรายอยากได้ พี่สาวจึงได้แจ้งความจำนง ไว้กับเจ้าหน้าที่ สกย. ช่วงเดือนตุลาคม แม่หนุ่มได้รับโทรศัพท์จากนักศึกษา สอบถามเรื่อง ความต้องการพัฒนาให้เหมือนขิดจากยางพารา จึงเป็นที่มาของการทำงานร่วมกัน

“ที่ผ่านมายางพาราเราไม่ได้แปรรูป ได้แต่ขายให้พ่อค้าเป็นยางถ้วย 4 ปีก่อนราคา ก็โลกรัมละ 40-50 บาท แต่ 2-3 ปีมานี้ราคาลดลงเคยต่ำสุดก็โลกรัมละ 13 บาท ตอนนี้ ประมาณ 17 บาท ทำให้ชาวสวนยางกดดันมาก แล้วบ้านเรามีอาชีพเสริมคือทำหมอนขิด ผู้ผลิตแต่ละรายใช้นุ่นเดือนละ 2 ตัน ทั้งหมู่บ้านมีทั้งหมด 40 ราย ถ้าตัดแปลงมาใช้ ยางพาราได้น่าจะดี”

แม่หนุ่มเล่าว่า ถ้านักศึกษาไม่ได้เข้ามาช่วยคิด ช่วยทำ ให้เหมือนขิดจากยางพาราคงเป็น เพียงความหวังลม ๆ แด้ง ๆ ที่ไม่เป็นจริง ซึ่งให้เหมือนขิดจากยางพาราที่นักศึกษาพัฒนา จนได้คุณสมบัติที่ดีคือ ไรฝุ่น ยืดหยุ่น สปริงตัว ได้รูปทรง และทนทาน จึงเป็นการ เติมเต็มความหวังของชุมชนให้สมบูรณ์ แม้ว่าหมอนยางพาราที่ได้จะมีน้ำหนักมากกว่า หมอนนุ่นถึง 2 เท่า แต่ถ้าเทียบต้นทุนแล้วยางพาราจะแพงกว่านุ่น 2-4 เท่า แต่ชดเชย ด้วยคุณสมบัติคือ ความยืดหยุ่น และสปริงตัวดี ลูกค้ายกข้อข้อไปก็บอกว่าคุ้มค่า เพราะ ใช้ได้นานกว่า หมอนนุ่นใช้ไปนาน ๆ จะยุบตัว และที่สำคัญคือไม่มีไรฝุ่น ในส่วนการผลิต ได้ยางพาราสามารถทำได้เร็วกว่าใส่นุ่น ซึ่งทางกลุ่มก็จะผลิตหมอนขิดทั้งสองแบบเพื่อ สร้างทางเลือกให้กับผู้ซื้อ

“เวลานักศึกษา อาจารย์ มาช่วยงานในชุมชนก็รู้สึกดีใจ เหมือนมีคนนำร่อง นำทำ เขาเป็นคนช่วยคิดทุกอย่าง มีคนนำทางว่าคืออย่างไร สิ่งที่นักศึกษาทำไม่ได้ช่วยแค่เป็น หมอนไรฝุ่น แต่ยังช่วยชาวสวนยางด้วย ยางที่ไม่มีราคา เอามาทำแบบนี้ก็จะขายได้ราคา ดีกว่าเดิม” แม่หนุ่มทิ้งท้ายอย่างมีความหวัง

โครงการหมอนขิดจากน้ำยางพารา ต่อยอดภูมิปัญญาบ้านศรีฐาน

ที่ปรึกษาโครงการ

อาจารย์ชัยวุฒิ วัดจ้ง

ทีมทำงาน

โยธิน ศรีไทย

ศศิวงษ์ บุญสิงห์

จิราวรรณ สุมาลย์

ปิฎกวีกรณ ดิษเจริญ

วุฒิไกร วงศ์กลาง

ธีระยุทธ งามศิริ

สิทธิชัย ศรีพันธ์

พัชรินทร์ ดุ่มอ่อน

สมพิศ บุญค้อม

พรทิภา นามบุญ

ชุตินถน จันทรตรี

สุพัตรา วนาพันธ์

อ้อมทอง พงษ์วิเศษ

พาริตา แสนศรี

ชินวัฒน์ วงศ์นายโกฏ

ธนากร คำสอน

ลัดดาว เพ็อกนาโพธิ์

สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

โครงการชุมชนบ้านครัวรุ่นใหม่
ห่างไกลไฟฟ้าลัดวงจร

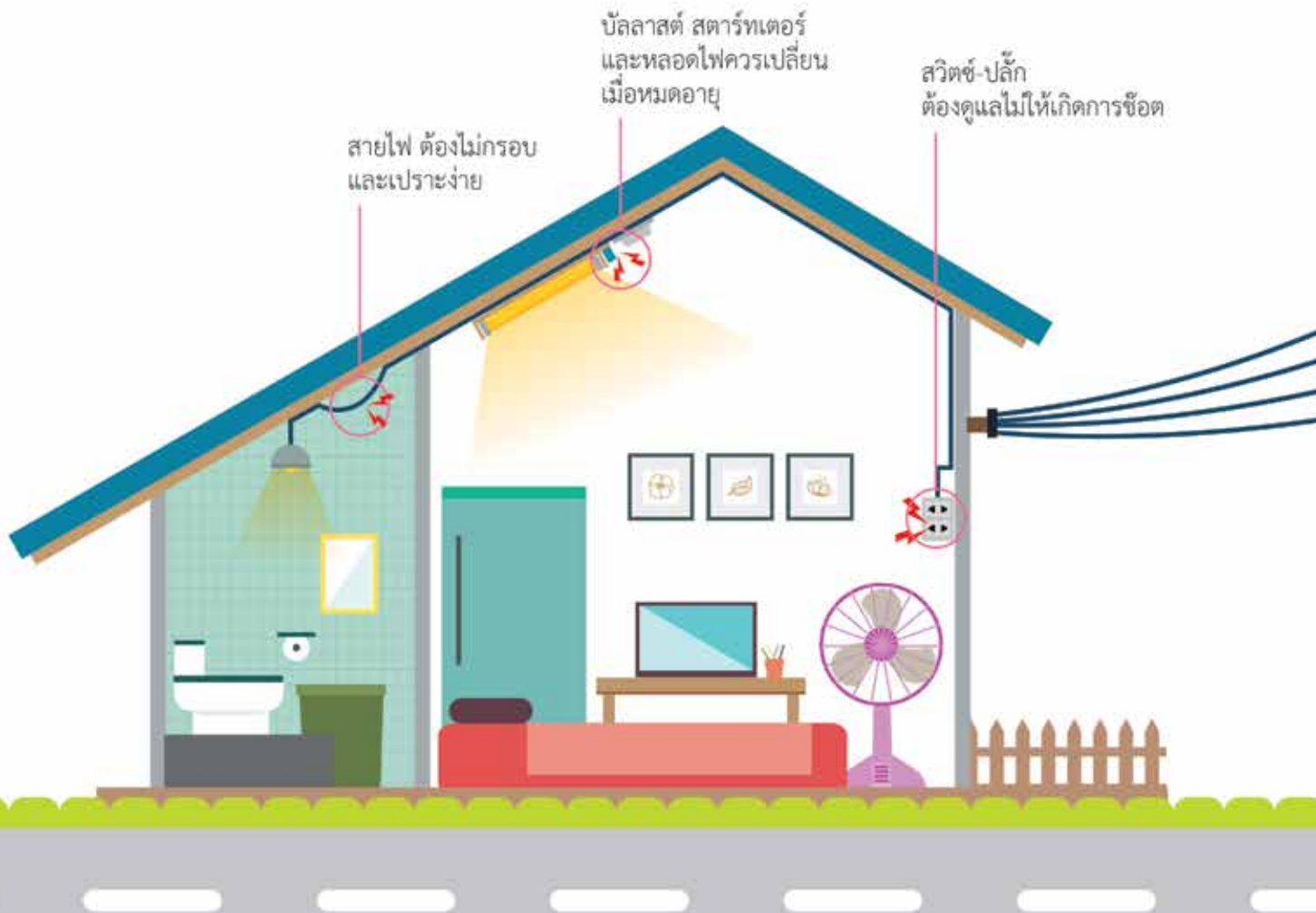
ช่างกลปทุมวันรุ่นใหม่
ช่วยชุมชน
ห่างไกลไฟฟ้า
ลัดวงจร

ชุมชนบ้านครัวรุ่นใหม่ ห่างไกลไฟฟ้าลัดวงจร

สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน
กรุงเทพมหานคร

โจทย์ปัญหา

ชุมชนบ้านครัว เป็นชุมชนเก่าแก่กว่า 200 ปี ระบบไฟฟ้าภายในชุมชนจึงมีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดไฟฟ้าลัดวงจร นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวันจึงร่วมมือกับชาวบ้านจิตอาสาหมอบไฟช่วยซ่อมบำรุงไฟฟ้าในชุมชน

ขั้นตอนการทำงาน

1

รับสมัครอาสาสมัคร
“หมอไฟ”

2

อบรมให้ความรู้
เรื่องระบบไฟฟ้า
ให้กับอาสาสมัคร “หมอไฟ”

จัดกิจกรรมซ่อมบำรุงไฟฟ้า
ให้บ้านเป้าหมายร่วมกัน
ระหว่างนักศึกษา กับอาสาสมัคร “หมอไฟ”

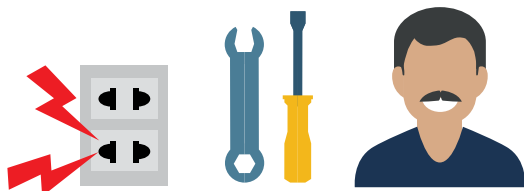
ผลที่ได้

- สายไฟหมดอายุไม่ได้มาตรฐาน
- อุปกรณ์ไฟฟ้าขาดการซ่อมบำรุง
- ชาวบ้านขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบไฟฟ้า
- ขาดผู้เชี่ยวชาญในการบำรุงรักษาระบบไฟฟ้า

“ความยากของโครงการนี้คือ “การเปลี่ยนความคิดชาวบ้าน” เพราะเมื่อก่อนสถาบันเข้าไปทำให้ชาวบ้านฟรีๆ แต่วันนี้เปลี่ยนรูปแบบใหม่ จากการ “ให้” เป็นการ “สอน” ให้เขาทำเป็น เพื่อที่ต่อไปเขาจะได้ทำเอง ไม่ง่ายเลยที่จะทำให้ชาวบ้านยอมรับ เพราะคนเคยได้มาตลอด ดังนั้นเราจึงต้องเอาเรื่องความตระหนักเรื่องอันตรายจากไฟฟ้าเข้าไปสอดแทรกด้วย ”

เป็นระยะเวลากว่า 8 ปีแล้ว ที่นักศึกษาช่างไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน มีโครงการจิตอาสาเข้าไปช่วยชาวบ้านซ่อมบำรุงระบบไฟฟ้าในชุมชนบ้านครัว ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ริมคลองแสนแสบ ระบบไฟฟ้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปกรณ์ไฟฟ้าหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นสวิตช์หรือปลั๊กเริ่มชำรุดตามกาลเวลา ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดไฟฟ้าลัดวงจร

แม้จะดำเนินมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลากว่า 8 ปี แต่ เอ-ธนากร อาหารมองว่า ยังไม่ยั่งยืน เพราะชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องไฟฟ้าเลย จึงคิดว่า ถ้าชาวบ้านซ่อมเป็นบ้าง อย่างน้อยในสิ่งที่สามารถทำได้ น่าจะเป็นเรื่องที่ดี

จุดเริ่มต้นที่ต้องเปลี่ยนแปลง

ตั้งที่เอให้ข้อมูล การเข้าไป “ซ่อมให้” กับ “ให้ความรู้” เพื่อให้ชาวบ้าน “ซ่อมเองเป็น” นัยยะต่างกันโดยสิ้นเชิง

ซ่อมให้ คือการเข้าไปปีละครั้ง ซึ่งก็มีบางกรณีที่เกิดเหตุสุดวิสัย ชาวบ้านก็จะมาตามนักศึกษาไปช่วยซ่อม ซึ่งจะต่างกับ “ซ่อมเองเป็น” ที่ชาวบ้านจะมีความรู้พื้นฐานด้านการซ่อมบำรุงติดตั้ง และสามารถ “ทำได้ด้วยตัวเอง” โดยไม่ต้องพึ่งพานักศึกษา นอกจากเกิดเหตุสุดวิสัยจริง ๆ

แต่เอบอกว่า ถ้าชาวบ้านซ่อมเองเป็น ไม่ได้หมายความว่านักศึกษาจะไม่เข้าไปช่วยดูแล เพราะพวกเขาทำกิจกรรมจิตอาสาทุกปีอยู่แล้ว

และแนวคิดที่จะสนับสนุนให้ชาวบ้านซ่อมไฟฟ้าด้วยตัวเองเริ่มต้นเป็นจริงได้ในจังหวะที่อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าไปพูดคุยเรื่องโครงการ “กล้าใหม่...ไฟรู้” ซึ่งเป็นโครงการเพื่อชุมชน (Community Project) โดยให้นักศึกษาและชาวบ้านทำงานร่วมกัน

เอบอกว่า ปีนี้เป็นครั้งแรกที่เขารู้จักโครงการ “กล้าใหม่...ไฟรู้” เลยตัดสินใจส่งโครงการเข้าร่วมแข่งขัน โดยรวบรวมสมาชิกได้ประมาณ 10 คน และพี่ ๆ นักศึกษาภาคพิเศษเสาร์-อาทิตย์จำนวนหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่เคยทำค่ายอาสาด้วยกันมา ระดมความคิดเห็นโจทย์

“ได้เห็นความแตกต่างระหว่างในห้องเรียน และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงหน้างาน เพราะตอนเรียนในห้องอุปกรณ์ต่างๆ เป็นของใหม่ แต่ของจริงมันผ่านการใช้งาน มาไม่รู้เท่าไร ไม่ได้แก้ไขง่ายๆ เหมือนที่เรียนมา ต้องอาศัยการตัดสินใจ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ต้องพลิกแพลงจากบทเรียนเยอะมาก”

อยู่นาน จนได้ข้อสรุปว่าจะทำเรื่องใกล้ตัวที่ทีมงาน มีประสบการณ์แล้ว เพื่อลดทอนความยากของงาน ออกไป และไม่ต้องเริ่มจากศูนย์ นั่นก็คือการเข้าไปที่ ชุมชนบ้านครัวตะวันตกเพื่อจัดการกับเรื่องไฟฟ้า เหมือนที่เคยทำมา

สร้างหมอไฟอาสา

ตาล-บุญทริกา จิตละมุน เล่าต่อว่า แม้โครงการ จะผ่านเข้ารอบ 20 ทีม แต่ทั้งแนวคิด วิธีการทำงาน รวมทั้งเป้าหมายของโครงการชุมชนบ้านครัวรุ่นใหม่ ทั่วไกลไฟฟ้าลัดวงจร ถูกปรับเปลี่ยนเกือบทั้งหมดตอนที่เข้าค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการ เพื่อชุมชน”

“ตอนเขียนโครงการครั้งแรก เราตั้งใจแค่อบรม ความรู้และสร้างความตระหนักเรื่องอันตรายจากไฟฟ้า ให้ชาวบ้านเฉย ๆ ไม่ได้มองเรื่องความยั่งยืนว่า หลังจากที่เราถอนตัวออกมา ชาวบ้านจะจัดการกันเองได้หรือไม่ เราจึงเปลี่ยนเป้าหมายไปเป็นการสร้างคนที่มีความรู้ เรื่องไฟฟ้าแทน โดยเรียกว่า “หมอไฟ” โดยคนที่จะเป็น หมอไฟได้นั้นต้องผ่านการประเมินจากพวกเรา เพราะหลังจากนี้ถ้าโครงการของเราเสร็จแล้ว กลุ่มหมอไฟ นี้แหละที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนขึ้นมาได้ด้วยการ พึ่งพากันเองของคนในชุมชน”

แนวคิดเรื่อง “หมอไฟอาสา” คือ เปิดรับชาวบ้าน 15 คนที่มีคุณสมบัติไม่มาก เช่น อ่านออกเขียนได้ (เพราะ อุปกรณ์ไฟฟ้าหลายชนิดต้องอ่านคู่มือประกอบ) มีเวลา อบรมอย่างต่อเนื่อง ถ้าเป็นไปได้ขอเป็นผู้ชาย

นักศึกษากำหนดหลักสูตรการอบรมเป็นรายสัปดาห์ โดยสัปดาห์แรกเรียนเรื่องพื้นฐานไฟฟ้า สัปดาห์ต่อมา ว่าด้วยการรู้จักอุปกรณ์ไฟฟ้า ส่วนสัปดาห์ถัดไปเป็นเรื่อง ของการถอด ประกอบ และลงมือซ่อมบำรุง ไปจนถึง ออกไปซ่อมไฟฟ้าให้แก่บ้านเป้าหมาย

และเมื่อจบหลักสูตร หน้าที่ของหมอไฟอาสา คือสามารถช่วยซ่อมบำรุงไฟฟ้าให้ชาวบ้านในชุมชน นี้คือ “แนวคิด” แต่เมื่อลงมือปฏิบัติ สถานการณ์ ที่ไม่คาดคิดมักเกิดขึ้นเสมอกับคนทำงานชุมชนมือใหม่ นั่นคือ “การประสานงานกับแกนนำชุมชน”

“ตอนลงพื้นที่ครั้งแรก เราประสานงานกับพี่ที่เป็น ประธานชุมชนโดยตรง ขอให้ช่วยเรื่องนัดประชุมชาวบ้าน เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการของเรา คิดว่าไม่มีอะไรที่ น่าเป็นห่วง แต่พอเอาเข้าจริง ๆ ประธานชุมชนขอถอนตัว เนื่องจากมีงานหลายด้าน จากมั่นใจเต็มร้อยกลายเป็น ความรู้สึกเคือง และสับสน เพราะไม่รู้ว่าจะเข้าถึงชาวบ้าน ได้อย่างไร จนอาจารย์แนะนำว่า บ้านครัวเป็นชุมชน มุสลิม มีมัสยิดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ทางออกของเราคือ เข้าไปหากรรมการมัสยิดที่มีอยู่ 4-5 คน เพื่อแจ้งจุดประสงค์การทำโครงการ พร้อม ขอให้ช่วยแจ้งข่าวสารนี้ให้ชาวบ้านในชุมชนรับรู้ ซึ่งกรรมการมัสยิดก็เห็นด้วยและยินดีสนับสนุน”

อนวัตร บาสา กรรมการมัสยิดและหมอไฟอาสา บอกว่า ที่ตกลงเข้าร่วมโครงการและให้การสนับสนุน นักศึกษาเต็มที่ เพราะชุมชนบ้านครัวตะวันตกส่วนใหญ่ เป็นบ้านชุมชน ที่บ้านแต่ละหลังก็อยู่ติดกันหนาแน่น ไม่รู้ก็รู้ยหลัง สิ่งที่ชาวบ้านกลัวที่สุดคือไฟไหม้ เพราะ เคยเกิดมาแล้วหลายครั้ง และสาเหตุส่วนใหญ่คือไฟฟ้า ลัดวงจร อีกอย่างธรรมชาติของชุมชนบ้านครัวคือ ผู้ชาย

วัยกลางคนมักออกทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ไม่ค่อยอยู่บ้าน คนที่อยู่ในชุมชนตลอดคือ คนแก่ เด็ก แม่บ้าน เวลาเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นจึงช่วยเหลือกันลำบาก จึงไม่แปลกที่ ชาวบ้านที่สนใจมาเข้าร่วมอบรมเป็นหม้อไฟอาสาจะมีแต่คนแก่ และแม่บ้าน เพราะเขาก็คาดหวังที่จะนำความรู้จากโครงการนี้ไปใช้ในยามจำเป็น

“บางบ้านต่อไฟใช้เองก็ต่อแบบไม่ถูกต้อง บางทีไฟเกินขนาดมันก็ช็อต หรือบางที สายไฟขาดก็ยังดันทุรังใช้กันอยู่ แต่ที่เห็นบ่อยคือความประมาทเดินเลื้อย ออกไปทำงาน ก็เสียบปลั๊กเครื่องใช้ไฟฟ้าทิ้งไว้ สิ่งนี้นักศึกษากลุ่มนี้ทำจึงตรงกับความต้องการของชุมชน นั่นคือช่วยสร้างความตระหนักให้ชาวบ้าน เพราะคนกันเองเดือนกันก็ไม่ฟังหรอก มีนักศึกษาามาช่วยพูด ช่วยทำให้ชาวบ้านเข้าใจ และให้ความรู้ด้วย ก็ขอบคุณมาก ๆ ตอนแรกที่ชาวบ้านเขาไม่ยอมมาฟัง เพราะเขายังไม่รู้ว่าจะมีประโยชน์ต่อพวกเขาอย่างไร แต่พอเขามาเรียน มาฟัง เขาก็เริ่มเปิดใจเรียนรู้ เราไม่อยากจะให้นักศึกษาหยุดแค่นี้ อยากให้นำความรู้มาถ่ายทอดให้ชาวบ้านต่อไปเรื่อย ๆ”

ปรับ...เปลี่ยน...เพื่อเรียนรู้

ผ่านไปกว่าหนึ่งสัปดาห์ บুম-ภาคภูมิ จำปาหอม เล่าว่า ไม่มีใครมาลงชื่อเลย แม้แต่คนเดียว

“เราค่อนข้างแปลกใจว่าทำไมถึงไม่มีใครมาลงชื่ออบรม แต่หลังจากช่วยกันวิเคราะห์ ถึงปัญหาคิดว่า สาเหตุน่าจะเป็นเพราะชาวบ้านยังไม่รู้จักเรา ไม่รู้ว่ารายละเอียดว่า พวกเรา เข้ามาทำอะไร และเขาจะได้อะไรจากโครงการนี้ จึงแก้ปัญหาโดยขอให้กรรมการมัสยิด ทั้ง 4-5 คน มาเป็นหม้อไฟก่อน หลังจากนั้นจึงขอให้กรรมการมัสยิดช่วยบอกต่อกับ ชาวบ้านถึงข้อดีของโครงการ พอถึงวันอบรมครั้งแรกปรากฏว่า มีชาวบ้านเข้าร่วมอบรม

ด้วยอีก 3-4 คน เพราะชาวบ้านเชื่อใจผู้นำในชุมชนมากกว่าคนนอกอย่างพวกเรา”

ครั้งแรกของการฝึกอบรม นักศึกษาเริ่มต้นอธิบายอันตรายจากไฟฟ้าลัดวงจร เพื่อสร้างความตระหนัก และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นอีก 4-5 สัปดาห์ต่อจากนี้

หลังจบภารกิจ นักศึกษากลับไปทบทวนสรุปบทเรียนการฝึกอบรม ทุกคนต่างสังเกตและรับรู้ได้เหมือนกันว่า บรรยากาศในวันนี้ออกไปทางแข็งๆ เก่งๆ พวกเขายังไม่สามารถสร้างความเป็นกันเองกับชาวบ้านได้เท่าที่ควร ครั้งต่อไปพวกเขาจึงปรับเปลี่ยนรูปแบบการอบรมให้ผ่อนคลายมากขึ้น

และเพื่อให้ชาวบ้านรู้สึกสนุกกับการเรียนรู้ การอบรมครั้งที่ 2 เรื่องอันตรายจากไฟฟ้าและวิธีป้องกัน พวกเขาจึงนำเสนอในรูปแบบรายการทีวี อย่างรายการนาทิจุกเงิน แสดงให้เห็นถึงอันตรายจากการละเลยในเรื่องไฟฟ้าลัดวงจร เพื่อไม่ให้ชาวบ้านเบื่อหน่ายและเข้าใจง่าย

“การลงพื้นที่อบรมแต่ละครั้งพวกเราใช้เวลาในช่วงสี่โมงเย็นของวันอาทิตย์ เพราะวันอาทิตย์เป็นวันที่มีคนอยู่ในชุมชนมาก และเป็นช่วงที่คนกลับจากทำงานแล้ว

ใช้เวลา 1-2 ชั่วโมงขึ้นอยู่กับแต่ละหัวข้อ ซึ่งครั้งที่ 2 นี้เราคาดหวังว่า จะมีชาวบ้านคนเดิมมาร่วมอบรม แต่ผลกลับดีเกินคาด มีชาวบ้านมาร่วมอบรมมากถึง 15 คน กำลังใจมาเต็มที่แล้วครับ” นูมบอกเล่าความรู้สึก

ตาล เสริมว่า การอบรมในครั้งที่ 3 ชาวบ้านจะได้ลงมือปฏิบัติจริง ที่น่าดีใจคือ ครั้งนี้มีชาวบ้านเข้าอบรมมากกว่าสองครั้งที่ผ่านมา ซึ่งครั้งนี้พวกเขานำชุดทดลองไปให้ชาวบ้านได้ลงมือปฏิบัติ 3 ชุด เรื่องการเดินสายไฟ เข้ากับสวิตช์ไฟ การเดินสายไฟเข้าปลั๊ก การต่อสวิตช์เข้ากับหลอดไฟ สอนหลักการทำงานของสวิตช์ เรียกว่าเป็นการสอนต่อวงจรไฟฟ้าทั่วไปในบ้าน

“หลังจบกิจกรรมชาวบ้านมาบอกว่า ชุดทดลองที่เราใช้สอนเป็นหลอดแบบใหม่ที่ชุมชนยังไม่มีใช้ ถึงเรียนไปก็ซ่อมไม่ได้อยู่ดี ทำให้พวกเราถูกคิดได้ว่า ครั้งต่อไปต้องคิดให้รอบคอบกว่านี้ แต่บรรยากาศในวันนั้นสนุกสนานมาก สัมผัสได้ว่าคนในชุมชนเริ่มเปิดใจยอมรับเรามากขึ้น ดูได้จากแววตา รอยยิ้ม และน้ำเสียง” ตาลอธิบาย

เมื่อถึงการอบรมครั้งที่ 4 ทีมงานนำข้อแนะนำที่ได้รับมาปรับใช้ นำหลอดไฟ บัลลัสต์ สตาร์ทเตอร์ แบบพื้นฐานเหมือนที่บ้านให้ชาวบ้านเรียนรู้และ

ลงมือทำอีกครั้ง และครั้งนี้ดูเหมือนชาวบ้านเข้าใจง่ายขึ้น หลังจากนั้นจะให้ชาวบ้านเข้าไปแก้ปัญหาคง โดยมึนนักศึกษาเป็นที่เลี้ยง พร้อมกับใช้ช่วงเวลานี้สังเกตดูว่ามีใครผ่านเกณฑ์การเป็น “หมอไฟอาสา” บ้าง

ตาลเล่าต่อว่า บ้าน 40 หลังคือเป้าหมายที่ชาวบ้านต้องลงมือปฏิบัติ โดยเริ่มจากบ้านกรรมการมัสยิดก่อน แล้วขยายไปยังบ้านของผู้ร่วมอบรมคนอื่น ๆ ส่วนที่เหลือก็ให้กรรมการมัสยิดช่วยแนะนำบ้านที่มีปัญหามาก ๆ จนครบ วางแผนว่าจะใช้เวลาประมาณ 6 สัปดาห์ ๆ ละ 10 หลัง ส่วนอีก 2 สัปดาห์ที่เหลือไว้สำหรับบ้านที่มีปัญหาหนักและซับซ้อนจริง ๆ รูปแบบการซ่อมบำรุงเริ่มจากที่ทีมงานจะสำรวจว่าบ้านแต่ละหลังมีจุดเสี่ยงตรงไหนบ้าง เช่น สายไฟ ปลั๊กไฟ เมนหลัก ดูว่ามีอะไรที่เก่าและชำรุด และแจ้งให้เจ้าของบ้านรับทราบ โดยชาวบ้านต้องออกค่าใช้จ่ายเอง

เอ อธิบายต่อถึงการประเมินการเป็นหมอไฟว่า ช่วงที่เข้าไปตามบ้านพวกเขาจะเริ่มจากการให้ผู้อบรมลองวิเคราะห์ว่าปัญหาคืออะไร หากต้องเปลี่ยนอุปกรณ์หรือซ่อมก็จะให้ผู้อบรมเป็นคนทำเอง ทีมนักศึกษาคอยดูเป็นที่เลี้ยงและประเมินไปด้วยว่าเขาจะผ่านการเป็นหมอไฟได้หรือไม่ ซึ่งคุณสมบัติของหมอไฟคือ ต้องดูหน้างานเป็นว่าจุดไหนที่มีปัญหา ชำรุดตรงไหน และสามารถแก้ไขได้ วิเคราะห์ปัญหาเป็น รวมถึงทักษะในการใช้อุปกรณ์ช่าง ความถูกต้องในการหยิบจับอุปกรณ์ โดยประเมินจากหน้างาน คาดว่าจากผู้เข้าอบรมประมาณ 17-19 คน อย่างน้อยน่าจะมี 10 คนที่ผ่านเป็นหมอไฟได้ หลังจบโครงการนี้แล้วก็อยากผลักดันให้หมอไฟรุ่นแรกประชาสัมพันธ์ต่อเพื่อสร้างหมอไฟชุดต่อไป ซึ่งทีมงานได้ทำคู่มือความรู้จากทั้งหมดมาให้ทีมหมอไฟอาสาไว้ใช้งานอีกด้วย

เมื่อ “ไฟ” แห่งการเรียนรู้ลุกโช

4 เดือนของการทำโครงการ ทีมงานบอกว่าเป็นเวลาที่มีค่ามาก เป็น 4 เดือนแห่งการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างแท้จริง

บুম บอกว่า เมื่อก่อนทำค่ายอาสาเป็นทีมงาน จึงทำงานไปเรื่อย ๆ เห็นตรงไหนขาดตกบกพร่องก็ทำไป แต่โครงการนี้รับหน้าที่หัวหน้าโครงการ ต้องดูภาพรวมทั้งหมด สิ่งที่เรียนรู้อย่างแรกคือ ต้องทำงานเป็นระบบ จึงจะสามารถดูแลและเห็นปัญหาทุกจุดได้ชัดเจน การเป็นหัวหน้าไม่ใช่ว่าจะทำอะไรก็ได้ ทุกอย่างต้องผ่านการยอมรับความคิดเห็นจากคนในทีมก่อน จะเอาตัวเองเป็นหลักของทุกเรื่องไม่ได้ และได้รู้ว่าความสามัคคีเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเเร็จ นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้เรื่องการสื่อสารกับผู้ใหญ่ ว่าต้องพูดคุยกันอย่างไร จึงจะเข้าใจ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในห้องเรียนในเวลาที่ต้องสื่อสารกับอาจารย์ได้

ขณะที่ เอ บอกว่า เมื่อก่อนเขาเป็นคนไม่ค่อยพูดพูดไม่เก่งเลย แต่พอต้องมารับหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง จึงต้องฝึกพูด และต้องพูดให้สนุกและรู้เรื่องด้วย เพราะต้องไปสอนชาวบ้าน “ผมแก้ปัญหาด้วยการฝึกพูดหน้ากระຈ

บ่่อย ๆ ใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ เปิดดู Youtube ว่าการพูดในที่สาธารณะอย่างไรให้คนฟังสนุกและรู้เรื่อง จนถึงวันนี้เพื่อน ๆ ชมว่าพูดดีขึ้น แต่สำหรับตัวผมเองก็คิดว่ายังไม่เท่าไร ยังต้องฝึกเพิ่มอีก”

สิ่งที่คิดว่าเป็นประโยชน์มากที่สุดในการทำโครงการนี้คือ การทำงานเป็นทีม เพราะมันเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตการทำงาน เรากำลังจะเรียนจบแล้ว ถ้าเราไปเริ่มทำงาน ก็ต้องทำเป็นทีมร่วมกับคนอื่น ถ้าเราไม่มีความรับผิดชอบ ไม่รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น งานก็ไม่สำเเร็จ และอีกสิ่งสำคัญที่ได้เรียนรู้คือ ความมีวินัยนำมาซึ่งความสำเเร็จทุกอย่างจริง ๆ

ส่วนตาล บอกว่า เธอได้เรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางศาสนา เนื่องจากบ้านครัวเป็นชุมชนมุสลิม ดังนั้นการนำอาหารหรือของว่างไปแจกผู้ร่วมอบรมจึงต้องมีการคัดเลือกเป็นพิเศษ เพราะหากพลาดขึ้นมาเรารับผิดชอบไม่ไหว ทำให้เธอกลายเป็นคนรอบคอบมากขึ้นในทุก ๆ เรื่อง เมื่อก่อนมีเวลาว่างจากการเรียนก็ไปดูหนัง หรืออ่านการ์ตูน แต่ตอนนี้ว่างเมื่อไรต้องมานั่งดูงาน เตรียมงานก่อนลงพื้นที่ ดูว่ามีตรงไหนที่ยังไม่ได้ทำ หรือทำอะไรเตรียมไว้ก่อนได้บ้าง

“สิ่งที่เป็ประโยชน์มากที่สุดในการทำโครงการนี้คือ การทำงานเป็นทีม เพราะมันเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตการทำงาน ถ้าเราไปเริ่มทำงาน เราก็ต้องทำงานเป็นทีมร่วมกับคนอื่น ถ้าเราไม่มีความรับผิดชอบ ไม่รับฟังความคิดเห็นคนอื่น งานก็ไม่สำเร็จ”

โครงการนี้สอนให้เราทำงานเป็นทีม ไม่เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ต้องรับฟังความเห็นของคนอื่น เรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ ได้เห็นความแตกต่างระหว่างในห้องเรียนและปัญหาที่เกิดขึ้นจริงหน้างาน เพราะตอนเรียนในห้อง อุปกรณ์ต่างๆ เป็นของใหม่ สายไฟก็ดี แก๊สปัญหาได้ง่าย แต่ของจริงมันผ่านการใช้งานมาไม่รู้เท่าไร ไม่ได้แก้ง่ายๆ เหมือนที่เรียนมา ต้องอาศัยการตัดสินใจ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ต้องพลิกแพลงจากบทเรียนเยอะมาก

เปลี่ยนความคิดชาวบ้าน...เปลี่ยนความคิดอาจารย์

เส้นทางการสร้างหม้อไฟในชุมชนบ้านครัวไม่ได้อยู่ที่ทีมนักศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีหลายคนที่มีส่วนผลักดันให้พวกเขาลุกขึ้นสู้กับปัญหานานับประการ และหนึ่งในนั้นคือ **พีเจ-เหมรัฐ ลีเผ่าพันธุ์** ตัวแทนของพีเจ นักศึกษาภาคพิเศษเสารออาทิตย์ ที่บอกว่า เขาคอยเป็นที่ปรึกษาให้น้องๆ ตลอด โดยเฉพาะการลงชุมชน เพราะเคยมีประสบการณ์มาบ้าง ความยากของโครงการนี้คือ “การเปลี่ยนความคิดชาวบ้าน” เพราะเมื่อก่อนสถาบันเข้าไปทำให้ชาวบ้านฟรีๆ แต่วันนี้เปลี่ยนรูปแบบใหม่ จากการ “ให้” เป็นการ “สอน” ให้เขาทำเป็น เพื่อที่ต่อไปเขาจะได้ทำเอง

“ไม่ง่ายเลยที่จะทำให้ชาวบ้านยอมรับ เพราะคนเคยได้มาตลอด อยู่ดี ๆ จะให้เสียทั้งแรง เสียทั้งเงิน ใครจะยินดี ดังนั้นเราจึงต้องเอาเรื่องความตระหนักเรื่องอันตรายจากไฟฟ้าเข้าไปสอดแทรกด้วย ซึ่งสิ่งที่น้องๆ ทำมาทั้งหมดก็เริ่มได้ผล ชาวบ้านตอบรับดีขึ้นเรื่อยๆ เริ่มกลัวมากขึ้น บางคนถามว่าชาร์ตแบตเตอรี่ทิ้งไว้กลางคืนจะระเบิดไหม ไฟจะช็อตหรือเปล่า ซึ่งคำถามเหล่านี้เป็นสัญญาณที่ดีว่า ชาวบ้านเริ่ม “ตระหนัก” มากขึ้น”

อาจารย์สันต์ อู่ยายโสม ที่ปรึกษาโครงการ บอกว่า เขาเข้ามาทำงานช่วยเหลือชุมชนบ้านครัวตะวันตกตั้งแต 7 ปีที่แล้ว สิ่งที่เห็นคือ มันไม่ยั่งยืน ทำอีก 10 ปี ก็ไม่เกิดผลอะไร แต่พอเริ่มทำโครงการนี้เราให้เด็กคิดและแสดงออกเต็มที่ คอยให้คำปรึกษาเมื่อเขาต้องการ

“ผมว่าผมเป็นที่ปรึกษาที่ไม่ดีนัก เพราะไม่ค่อยมีเวลาลงชุมชนกับเขา แต่เราคุยและวางแผนร่วมกันก่อนแล้ว ผมมั่นใจว่า ถึงผมไม่มาที่ชุมชนด้วย ลูกศิษย์ผมก็ทำได้ เพราะมันเกิดจากความคิดของเขาเอง ไม่ใช่จากคำสั่งเรา”

“อาจจะต้องเปลี่ยนเป้าหมายอีกรอบ ถ้ากลับไปทำใหม่อีกครั้ง พวกเขาจะเริ่มหากกลุ่มเป้าหมายเพื่อที่จะ “เผื่อระวัง” อีกกลุ่ม เพิ่มจากกลุ่ม “หมอไฟอาสา” ”

อาจารย์วันดี บอกว่า สิ่งที่เขาได้จากโครงการนี้คือ เรื่องการวิเคราะห์โครงการ ก่อนหน้านั้นในฐานะอาจารย์มองว่า เป็นเรื่องยากมากที่จะสื่อสารการวิเคราะห์โครงการ ต่างๆ ในวิชาเรียนให้นักศึกษาเข้าใจและมีส่วนร่วมไปกับเราได้ แต่พอมาทำโครงการนี้ ทำให้ได้เรียนรู้หลักการเทคนิคที่ทำให้ง่ายขึ้นจากนักศึกษากลุ่มนี้ บางครั้งก็แอบอ่านชาร์ตที่พวกเขาเขียนตอนไปเข้าค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” ก็ลองเอามาปรับใช้กับวิชาที่สอนในห้องเรียนด้วย

จบโครงการ...แต่งานไม่จบ

“งานสร้างหมอไฟอาสาจะต้องเดินหน้าต่อไป...ผมไม่หยุดตรงนี้แน่นอน”
เอกกล่าวปิดการนำเสนอโครงการรอบ 20 ทีมสุดท้าย

ถ้ามองในเชิง “ความสำเร็จ” ตามเป้าหมาย หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงาน สมาชิกทุกคนในทีมพูดออกมาในลักษณะเดียวกันคือ “ยังไม่เป็นไปตามเป้า” เพราะเป้าหมายของทีม คือการสร้าง “หมอไฟอาสา” ที่มีคุณสมบัติซ่อมไฟได้จำนวน 30 คน

แต่หากกวาดสายตาเข้าไปดูในมัสยิดของชุมชนในวันที่มีการฝึกอบรม จะเห็นภาพผู้หญิง เด็ก และผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้ชายรวมๆ กันประมาณ 15 คน ที่มาด้วยใจ และความมุ่งมั่น

ถึงตรงนี้ น้องๆ นักศึกษาบอกว่า อาจจะต้องเปลี่ยนเป้าหมายอีกรอบ ถ้ากลับไปทำใหม่อีกครั้ง พวกเขาจะเริ่มหากกลุ่มเป้าหมายเพื่อที่จะ “เผื่อระวัง” อีกกลุ่ม เพิ่มจากกลุ่ม “หมอไฟอาสา”

“การทำงานที่ผ่านมาเห็นชัดว่าหลายคนสนใจจริง ๆ เพราะมันเป็นเรื่องใกล้ตัวเขา ผมเลยคุยกันว่า เราจะทำต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งอาจจะพัฒนากลุ่มคนที่สนใจให้ความรู้ในเรื่อง การสังเกต เผื่อระวัง ซึ่งถ้าสนใจเพิ่มขึ้นก็จะยกระดับไปเป็นหมอไฟ ที่จะต้องผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่เรากำหนดขึ้นมา” แอ้ย้าความคิดที่จะสานต่อโครงการ

ดังนั้น...งานของเราจึงยังไม่จบ

โครงการชุมชนบ้านครัวรุ่นใหม่ ห้องโกลไฟฟ้าลัดวงจร

ที่ปรึกษาโครงการ

อาจารย์สันต์ อุ้ยยาโยสม
อาจารย์จันทร์ อัญญาโพธิ์
แสนศักดิ์ ดีอ่อน
อาจารย์มีนเรศน์ เตชะวงศ์

ทีมทำงาน

ภาคภูมิ จำปาหอม
บุญทริกา จิตละมุน
วัชรระ แสงเพ็ญ
ชัยวัฒน์ เล็งดี
อัจฉิมา จำปาแก้ว
กฤษณพงษ์ จุลาวลร์

ว่าที่ ร.ต.รณกร อาจหา
จรัสย์สี เอกอำนวยการ
บลพรรณ พรหมสวัสดิ์
วัชรเนตร์ อุรักษ์
พีรชาติ กรองมาลัย
ปพิชญา ศรีเสริม

“คุณค่า” ของโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้”

เป็นระยะเวลาที่หนึ่งทศวรรษที่ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ร่วมกับหลายๆ หน่วยงานหว่าน “เมล็ดพันธุ์” จนกระทั่งพวกเขาเหล่านั้น เติบโตเป็น “กล้าใหม่” ที่เจริญงอกงามในสถานที่ต่างๆ

ซึ่งหากดูเจตนารมณ์แรกเริ่มของ โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ความหวังแรกคือ การพัฒนานิสิต นักศึกษาให้มี “จิตอาสา” ที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ความคาดหวังต่อมาก็คือ เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้ใช้ความรู้ที่ร่ำเรียนมาทำประโยชน์กับชุมชนสังคม และสุดท้ายเป็นการเตรียมความพร้อม ก่อนที่พวกเขาจะออกไปเผชิญโลกของการทำงานที่แท้จริง

ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา “คุณค่า” ของโครงการเกิดขึ้นมากมายหลายระดับ...ทั้งที่เกิดขึ้นกับตัวนักศึกษาเอง เกิดขึ้นกับชุมชนที่นักศึกษาลงไปทำโครงการ และที่เกิดขึ้นกับอาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งสถาบันศึกษา

เป็นหลักสูตรฝึกการปรับตัว

รศ.ดร. บรรณโศภิษฐ์ เมฆวิชัย ผู้อำนวยการวิทยาลัยพัฒนา มหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช ในฐานะประธานกรรมการคัดเลือก บอกว่า โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” เป็นเสมือนหลักสูตรฝึก “การปรับตัวของนิสิตนักศึกษา” ก่อนที่พวกเขาจะออกไปเผชิญโลกแห่งความเป็นจริง...นั่นคือการทำงาน อีกประการคือ ให้พวกเขาได้ฝึกการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากในห้องเรียนกับการทำงานจริงๆ

“เหมือนเราเป็นเด็ก พอจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ามหาวิทยาลัย เราก็คิดว่าเราเป็นผู้ใหญ่แล้ว แต่พอจบมหาวิทยาลัยออกไปทำงาน...เราก็คิดว่าเราเป็นผู้ใหญ่...แต่ความจริงเรากลับไปเป็นเด็กอีกแล้ว เพราะฉะนั้นกระบวนการจากโครงการนี้จึงเป็นการเตรียมความพร้อมให้เขาก้าวสู่โลกของชีวิตจริงได้ง่ายขึ้น”

ทั้งนี้ จากประสบการณ์ที่ได้เป็นกรรมการโครงการมาตลอดระยะเวลา 10 ปี รศ.ดร. บรรณโคภิชรุ มีข้อสังเกตว่า นักศึกษาในเมืองมีความอดทนน้อยที่จะทำงานให้เสร็จ อาจเป็นเพราะมีสิ่งเร้าเยอะ ซึ่งจะแตกต่างจากนักศึกษาต่างจังหวัดที่มีความพยายามสูง และพยายามทำโครงการของเขาให้สำเร็จ

“ปีนี้มีโอกาสได้เห็นนักศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน ซึ่งที่ผ่านมาเราอาจจะไม่เคยรู้จักพวกเขาว่า จริง ๆ แล้วเขามีศักยภาพในการพัฒนาตัวเองในเรื่องการเรียนรู้พยายามทำความเข้าใจชุมชน สังคม พวกเขาเป็นคนซื่อตรงมาก กล้ายอมรับว่า **“ทำงานไม่เสร็จ”** ซึ่งความจริงตรงนี้เป็นสิ่งที่น่าชื่นชมมาก เป็นเพราะเขาได้เรียนรู้จากการลงมือทำงาน”

อีกข้อสังเกตจากการเป็นกรรมการตลอด 10 ปี คือ **“ฐานความรู้”** ของนักศึกษาแต่ละคนไม่เท่ากัน ทำอย่างไรจึงจะปรับฐานความรู้ให้นักศึกษาทุกคนได้ ซึ่งหากทำได้โครงการนี้จะมี **“คุณค่า”** ต่อวงการศึกษามาก

“มีหลายโครงการที่นักศึกษารู้แต่ทฤษฎีที่บางครั้งอาจถูกหรืออาจจะเข้าใจไม่หมด แต่ถ้าเขาก็ได้รับการเติมความรู้ จะทำให้เขาสามารถปรับตัวไปสู่โลกแห่งความเป็นจริงได้ คือรู้ว่า การนำทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติทำได้อย่างไร และรู้ว่าตัวเองอยู่ส่วนไหนของสังคม”

ซึ่งข้อเสนอของ รศ.ดร. บรรณโคภิชรุ คือ ให้เขาได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกับชุมชน ทั้งรู้จักชุมชน รู้จักสมาชิกในชุมชน วิถีของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เพื่อทำความเข้าใจ ทั้งนี้หากเตรียมนักศึกษาตรงนี้ได้ เขาก็จะเข้าใจวิธีการลงชุมชนในเบื้องต้น

ดังนั้น โจทย์ต่อไปของโครงการ **“กล้าใหม่...ใฝ่รู้”** คือ ทำอย่างไรให้นักศึกษามีศักยภาพที่จะไปทำงานในสังคมได้ทัดเทียมกัน ถึงแม้จะมาจากต่างที่กันก็ตาม เพราะโครงการจะประสบผลสำเร็จได้ นักศึกษาต้องเข้าใจกระบวนการเรียนรู้กับชุมชน มีความใฝ่รู้ พร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับชุมชนสังคมที่แตกต่างหลากหลาย

เป็นที่ “บ่มเพาะ” นักศึกษาให้เป็น “กล้าใหม่

คุณธাত্রี ลิขนะพิชิตกุล ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบันมันพัฒนา มูลนิธิมันพัฒนา กรรมการคัดเลือก บอกว่า ตลอดระยะเวลา 10 ปีของโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” สามารถเติมเต็มทักษะต่าง ๆ ให้นักศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเรื่องการเรียนรู้อะไรและการลงมือปฏิบัติผ่านประสบการณ์ตรง ทำให้เขามีพัฒนาการเพิ่มขึ้น เพราะบางครั้งนักศึกษามองได้ไม่ไกล แต่เมื่อเขาได้รับการบ่มเพาะและปลูกฝังจากโครงการไป จะทำให้เขามองได้ไกลมากขึ้น

“สิ่งที่เราอยากได้จากโครงการนี้คือ การที่เยาวชนมองเห็นสังคม มองว่าเขาจะนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ไปช่วยเหลือชุมชนหรือสังคมอย่างไร ซึ่ง 10 ปีที่ผ่านมา เราได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่ที่ได้มากกว่าคือ ชุมชนหรือสังคมที่น้อง ๆ นักศึกษาเข้าไปทำงานด้วย เพราะยังมีหลายโครงการที่ยังดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้”

โดยส่วนตัวมองว่า สิ่งที่โครงการนี้ทำได้ดีคือการ “บ่มเพาะ” นักศึกษาให้เป็น “กล้าใหม่” ของสังคม ส่วนชุมชนจะได้รับประโยชน์อย่างน้อยแค่ไหน ถือเป็นผลพลอยได้ เพราะ “เป้าหมาย” ของโครงการอยู่ที่ตัวนักศึกษา โดยในระยะยาวเราอยากให้นักศึกษาได้กลไกในการทำงาน ซึ่งระหว่างทางจะมีวิทยากรจากมูลนิธิสยามกัมมาจล มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิคอยให้คำแนะนำ อยากให้สิ่งเหล่านี้ติดตัวเขาไปเพื่อใช้เป็น “ทุน” ในการทำงานต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้จากการที่มีโอกาสติดต่อนักศึกษาที่เคยร่วมโครงการหลายปีที่ผ่านมา เห็นว่าน้อง ๆ หลายคนนำความรู้ที่ได้รับจากโครงการนี้ไปปรับใช้ โดยน้อง ๆ บางคนก็ผันตัวไปเป็นนักพัฒนาจริง ๆ ไปทำงานกับมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ บางคนก็ผันตัวเองไป

ทำเรื่องข่าว เป็นวิสาทกิจชุมชนกับมูลนิธิสยามกัมมาจล เป็นต้น และนี่คือผลที่เกิดจากการที่เขาเห็นประโยชน์จากการทำโครงการนี้

อย่างไรก็ตามหากต้องการให้โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” สามารถพัฒนานักศึกษาให้เป็น “กล้าใหม่” ของสังคมได้อย่างแท้จริง มหาวิทยาลัยอาจต้องเข้ามาช่วยเรื่องการเขียน Proposal โครงการให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ใช้ความรู้ที่เรียน...

สำหรับ คุณพิชญา รัตนพล ผู้จัดการมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ หนึ่งในกรรมการคัดเลือก ชี้ว่า คุณค่าของโครงการนี้อยู่ที่นักศึกษาได้ใช้วิชาความรู้ที่เรียนมาเข้าไปปรับใช้ชุมชน ทำให้นักศึกษาได้ประสบการณ์ ได้เรียนรู้ว่าทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงแตกต่างกันอย่างไร และที่สำคัญคือได้เรียนรู้ว่า ในชีวิตจริงพวกเขาต้องเจอปัญหาอุปสรรคอะไร ซึ่งถือว่ามี “คุณค่า” มาก เพราะเด็กในปัจจุบันไม่รู้หรอกว่าการเรียนในห้องเรียน กับการลงพื้นที่จริง ๆ พวกเขาจะต้องเจออะไรบ้าง นี่คือ “บทเรียนบทแรก” ที่เขาจะ

“โครงการนี้ไม่ได้เป็นแค่การแข่งขันเท่านั้น แต่มีกระบวนการการอบรม การให้แนวคิด และกระบวนการติดตาม ที่ทำให้โครงการแน่นขึ้นเรื่อยๆ และคิดว่ามันประสบความสำเร็จตรงที่มีการ “เปิดโอกาส” และ “พัฒนา” นักศึกษาไปพร้อมกัน ทำให้โครงการนี้แตกต่างจากโครงการอื่นๆ”

ได้เรียนรู้ โดยที่เขาไม่ต้องลงทุนอะไรเลย แคล้งแรงเท่านั้น ขณะที่ในชีวิตจริงถ้าเขาไปทำงานผิดพลาด นั่นหมายถึง รัฐและองค์กรต้องสูญเสียงบประมาณไป

“สิ่งที่ดีมาก ๆ คือ เมื่อนักศึกษาลงไปทำงานแล้ว ชุมชน ชาวบ้านได้ประโยชน์ ไม่ใช่แค่ตัวนักศึกษาเท่านั้นที่ได้ประโยชน์”

10 ปีที่ผ่านมา โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ได้สะสม “ต้นทุน” ไว้มาก ทั้งตัวนักศึกษา มหาวิทยาลัย และที่สำคัญที่สุดคือ “ทุนชุมชน” จึงนำคิดต่อว่า ทำอย่างไรให้ “ต้นทุน” ดีๆ เหล่านี้มีการ “สานต่อ” โดยเฉพาะการสานต่อในชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นการลงพื้นที่หรือลงชุมชนเพื่อคืนข้อมูลกลับไปให้ชุมชน จะเห็นได้ว่า มีหลายโครงการที่นักศึกษาเก่งมาก สามารถทำโครงการจนประสบผลสำเร็จ ขณะที่บางโครงการก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เขาก็ยอมรับความผิดพลาดเป็นบทเรียนของเขา แต่เราในฐานะกรรมการมองว่า “ข้อมูล” ที่ได้มาเป็นข้อมูลชุมชน จึงควรส่งคืนให้ชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินงานต่อไปได้

เป็นการสร้าง Platform ที่ดีให้กับคนรุ่นใหม่

คุณวิศิษฐ์อร รัชตะนาวิน ผู้จัดการส่วนจัดการองค์ความรู้ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในฐานะกรรมการคัดเลือก บอกว่า โครงการนี้เป็นการสร้าง Platform ที่ดีให้กับคนรุ่นใหม่ที่มีใจเอื้อออยากจะทำงานเพื่อชุมชน สิ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือ ทุกทีมีความตั้งใจ และมีความคิดที่ดี อยากใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่มาทำประโยชน์ให้ชุมชน ซึ่งโดยส่วนตัวเชื่อว่า ยังมีคนรุ่นใหม่อีกหลายคนที่มีความคิดเช่นนี้

“โครงการนี้ไม่ได้เป็นแค่การแข่งขันเท่านั้น แต่มีกระบวนการการอบรม การให้แนวคิด และกระบวนการติดตาม ที่ทำให้โครงการแน่นขึ้นเรื่อยๆ และคิดว่าโครงการประสบผลสำเร็จตรงที่มีการ “เปิดโอกาส” และ “พัฒนา” นักศึกษาไปพร้อมกัน ทำให้โครงการนี้แตกต่างจากโครงการอื่นๆ”

อาจกล่าวได้ว่า โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” คือ โครงการที่ทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสในการเรียนรู้และได้ลงมือทำจริง ด้วยการมีโค้ชลงไปแนะนำ มีข้อเสนอแนะจากกรรมการ และมีงบประมาณตั้งต้นให้บางส่วนที่ไม่มากนักน้อยเกินไปให้ได้ลงทำจริงๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมาก แต่ที่สำคัญ

คือโครงการนี้ทำให้นักศึกษาได้ประสบการณ์ตรงจากการลงชุมชน เพราะแนวคิดโครงการชัดเจนในตัวอยู่แล้วว่า ต้องเกิดประโยชน์ต่อตัวชุมชน ไม่ใช่การสร้างนวัตกรรมที่คิดเอาเองในห้องเรียน แต่ต้องลงไปทำให้ชุมชนได้ประโยชน์จากความรู้ที่นักศึกษามีอยู่ ทั้งยังช่วยปิดช่องว่างระหว่างวัยของเด็กรุ่นใหม่กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

เป็นพื้นที่ให้นักศึกษาได้แสดงศักยภาพของตัวเอง

คุณนเรศ หาญพันธ์พงษ์ Producer บริษัท ทีวีบูรพา จำกัด ได้ร่วมทำหน้าที่กรรมการคัดเลือกมาหลายปีแล้ว บอกว่ารู้สึกประทับใจที่เห็นน้อง ๆ คิดทำโครงการดี ๆ ได้เช่นนี้ เมื่อเทียบกับตัวเองสมัยเรียนหนังสือ เรายังไม่ค่อยสนใจเรื่องพวกนี้เลย แต่พวกเขานำความรู้จากในมหาวิทยาลัยมาฝึกใช้ มาแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มาทำงานกับชุมชนด้วยความมุ่งมั่นอยากให้งานประสบผลสำเร็จ เลยรู้สึกประทับใจ เพราะเรื่องที่เราทำไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ใช้เวลาทำวันสองวันเสร็จ แต่ต้องใส่ใจทำจริง ๆ

“ถือเป็นโอกาสดีที่ทำให้น้อง ๆ ได้ฝึกทำงาน ได้พบเจอปัญหาก่อนที่จะไปเจอปัญหาจริง ๆ อย่างผมหรือใครก็ตามที่ไม่ได้ทำโครงการแบบนี้ ต้องเรียนจบก่อนถึงจะไปเริ่มต้นนับหนึ่งในการพบปัญหา ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีคิดและความสามารถที่ต่างกันของเพื่อน ๆ พี่ ๆ และน้อง การทำโครงการเช่นนี้ทำให้น้องได้ฝึกรู้จักตัวเอง เจอบททดสอบต่างๆ ที่เขาไม่คาดคิด และไม่ได้เจอในมหาวิทยาลัย ทำให้ได้เปรียบคนอื่น ขณะที่บางคนอาจได้รู้จักตัวเองว่า จริง ๆ แล้วเขาชอบงานแบบนี้จริง ๆ หรือไม่ เป็นโอกาสที่เขาจะได้ค้นพบสิ่งใหม่ๆ ทำอะไรเพื่อชุมชนที่เขาอยู่ ได้เห็นคุณค่าของตัวเอง จากเดิมก็แค่เรียนหนังสือให้จบ แต่พอมาทำโครงการนี้ เขาสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาทำสิ่งดี ๆ ที่มีคุณค่ากับคนในชุมชน”

สำหรับชุมชนก็ได้โอกาสที่จะย้อนมองดูชุมชนของตัวเองว่า ความจริงแล้วชุมชนมีสิ่งดี ๆ อะไรอยู่ในชุมชนบ้าง ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าในตัวเอง และหากโครงการที่ทำนั้นประสบผลสำเร็จก็เป็นผลดีต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป เป็นการเชื่อมต่อระหว่างนักศึกษากับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

เป็นที่ปลุกจิตสำนึกเรื่องจิตอาสา

คุณภาวดี พงศ์พานางาม ผู้จัดการโครงการ Collection Debt Management System ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ในฐานะกรรมการคัดเลือก บอกว่า คุณค่าของโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” อยู่ที่การปลุกฝังนักศึกษาให้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในการพบปะชุมชน ได้ใช้ความรู้จากห้องเรียนมาช่วยพัฒนาชุมชนทำงานร่วมกับชุมชน

จริงๆ แล้วการทำงานทุกอย่าง ทุกคนต้องอยากเห็นความสำเร็จ แต่สิ่งที่สำคัญกว่าความสำเร็จคือ “กระบวนการเรียนรู้” ที่นักศึกษาได้รับ ซึ่งตรงนี้จะมีคุณค่ากับการดำเนินชีวิตของเขา มากกว่าการที่เขาชนะ หรือว่าได้รางวัล จะเห็นว่าหลาย ๆ โครงการ ณ วันแรกที่เขาแนะนำเสนอ เขานำเสนอเหมือนตอนที่เขารอบมา แต่พอเขาได้ไปทำงานจริง แล้วกลับมาเล่าให้ฟังว่า เขาได้เรียนรู้อะไร ได้รับบทเรียนอะไร แล้วเขาควรจะปรับปรุงอะไร นี่คือ “คุณค่า” ของการทำงานที่เขาจะนำไปปรับใช้กับการทำงานในอนาคต รวมทั้งยังปลุกฝังจิตสำนึกเรื่องจิตอาสาในการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยชุมชนสังคมที่เขาอาศัยอยู่ เหล่านี้คือ “คุณค่า” ที่เหล่านักศึกษาได้รับจากโครงการนี้

จริงๆ แล้วการทำงานทุกอย่าง ทุกคนต้องอยากเห็นความสำเร็จ แต่สิ่งที่สำคัญกว่าความสำเร็จคือ “กระบวนการเรียนรู้” ที่นักศึกษาได้รับ ซึ่งตรงนี้จะมีคุณค่ากับการดำเนินชีวิตของเขา มากกว่าการที่เขาชนะ หรือว่าได้รางวัล

เป็นพื้นที่ที่ทำให้นักศึกษา “ค้นพบตัวเอง”

คุณปิยาภรณ์ มั่นทะจาริตร์ ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรรมการคัดเลือก บอกว่า โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” เป็นการ “เปิดโอกาส” ให้นักศึกษา 3 ส่วน คือ 1.โอกาสรู้จักชุมชน ด้วยการนำความรู้ทางทฤษฎีต่าง ๆ ไปใช้ปฏิบัติจริง ให้นักศึกษาได้เห็นเจตย์ชุมชนจากการตั้งคำถามว่า “คุณเห็นชุมชนเป็นอย่างไร ปัญหาชุมชนคืออะไร และต้นทุนเดิมของชุมชนเป็นอย่างไร” ซึ่งนักศึกษาที่เข้ามาในรอบฝึก ๆ มักจะตอบคำถามนี้ได้ชัด สามารถบอกได้ว่า ทุกข์ของชุมชนคืออะไร และต้นทุนของชุมชนมีอะไร และตัวเองมีต้นทุนอะไร ซึ่งแน่นอนว่าต้นทุนของนักศึกษาคือ “ความรู้” แต่ประเด็นคือเขาสามารถเชื่อมโยงความรู้นั้นเข้าไปช่วยสนับสนุนชุมชนได้อย่างไร ถ้าตอบได้ก็รู้ว่าเขาจะใช้ศักยภาพนั้นไปทำอะไรเพื่อตอบเจตย์ชุมชน นั่นหมายความว่า เขารู้เนื้อรู้ตัวว่าเขาเก่งอะไร แล้วจะไปช่วยคนอื่นอย่างไร

จากนั้นนักศึกษาจะได้งบประมาณในการทำงาน ที่ทำให้เขาได้มีโอกาสที่ 2 นั่นคือ โอกาสในการรู้จักตัวเอง และ 3.โอกาสในการลงมือทำ โครงการเกี่ยวกับชุมชน หรือ Community Project ซึ่งประสบการณ์จากชีวิตจริงจะเกิดขึ้นที่ตรงนี้ นั่นคือนักศึกษาได้ความรู้ ทักษะ จากการไปทำงานกับชุมชน เพราะฉะนั้นโครงการนี้เป็นเพียง “อุบาย” ที่จะทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ว่า โลกแห่งความเป็นจริงเป็นอย่างไร ได้เรียนรู้ว่าการทำงานกับชุมชนเป็นอย่างไร บางทีเข้ามายุ่งชุมชนผิดทางเจอของแข็งออกมา ก็ต้องกลับมาทบทวนใหม่ว่าที่ไปต่อกับชุมชนไม่สำเร็จเพราะอะไร ต่อผิดคน ผิดกลุ่มก็ต้องมาวิเคราะห์ใหม่ กลับไปต่อใหม่

นักศึกษาต้องการ
โค้ชที่ดีในการ
ตั้งคำถามคมๆ
พยายามไม่ชี้หน้า
แต่พยายามตั้ง
คำถาม เพื่อให้เขา
ได้จุดประกายเอง

“จากเดิมที่เคยคิดว่าชีวิตนี้รวยด้วยกสิกรรมหลาย แต่พอไปทำงานจริง ๆ เจออุปสรรคมากมายก็ต้องหาวิธีแก้ปัญหา มันคือการทำงานจริง ๆ โดยเฉพาะตอนแก้ปัญหาและลงมือทำ เพราะถ้านักศึกษาหิบบใจหทัยที่เป็นโจทย์ชุมชนจริง ๆ เขาย่อมได้รับความร่วมมือจากชุมชน แต่ถ้าเขาหิบบใจหทัยที่เป็นของเขา หรือของอาจารย์ เขาจะพบว่าเป็นการทำงานที่ยากลำบาก และทั้งหมดที่เขาทำคือ **“ประสบการณ์ชีวิต”** ที่เขาจะได้เรียนรู้จากตัวเอง จากเพื่อนร่วมงาน จากชุมชน สุดท้ายแล้วชุมชนจะเป็นคนที่ให้บทเรียนเขา และเขาก็ได้ทดลองนำความรู้จากห้องเรียนมาทดลองทำ เขาจะเกิดความตระหนักเองว่า ชุดความรู้ที่เขามีอยู่พอหรือไม่พอ หรือต้องหาเพิ่มเติมอย่างไร”

หากถามว่าการทำโครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” ส่งผลต่อการเรียนการสอนอย่างไร โดยส่วนตัวคิดว่า นักศึกษาจะตระหนักได้ว่า สิ่งที่เขาเรียนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ทำให้เขาเห็นคุณค่าของวิชาต่างๆ มากขึ้น ยิ่งนักศึกษาเลือกทำโครงการที่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียน เขาจะได้เรียนรู้มากกว่า ในชีวิตจริงที่เขาจะนำความรู้ไปปรับใช้ เขาต้องเจออะไรบ้าง และจะต้องปรับใช้อย่างไร ซึ่งห้องเรียนไม่ได้สอนไว้ เพราะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ ต้องเรียนรู้จากการลงมือทำ หากได้อาจารย์ที่ปรึกษาที่ดี กลับมาควรมีการถอดบทเรียนกันว่า สิ่งที่เขาลงมือทำพบเจออุปสรรคอะไร แล้วความรู้ที่ใช้ตรงไหนนำไปใช้ได้จริงบ้าง ตรงไหนที่ต้องปรับ และถ้าเจอสถานการณ์แบบนี้ก็จะตั้งรับอย่างไร ถ้าอาจารย์ที่ปรึกษาช่วยโอกาสสร้างการเรียนรู้ได้เก่ง ก็จะเป็นคนที่สร้างการเรียนรู้ให้นักศึกษาได้อย่างยอดเยี่ยม แต่ถ้าปล่อยโอกาสนั้นไป นักศึกษาก็จะทำแต่โครงการ ได้เรียนรู้ระดับหนึ่ง แต่นักศึกษาต้องการโค้ชที่ดีในการตั้งคำถามคมๆ พยายามไม่ชี้หน้า แต่พยายามตั้งคำถาม เพื่อให้เขาได้จุดประกายเอง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก

ดังนั้นโอกาสที่โครงการ “กล้าใหม่...ใฝ่รู้” มอบให้จึงขึ้นอยู่กับแต่ละมหาวิทยาลัยว่าจะอำนวยความสะดวกและนำไปสร้างการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาได้มากน้อยต่างกันอย่างไร แต่เห็นว่าเป็นแนวทางที่มหาวิทยาลัยจะต้องปรับตัว **“เปิดโอกาส”** ให้นักศึกษาได้ทดลองนำความรู้ที่เรียนมาในห้องเรียนไปปรับใช้ แล้วนำกลับมาทบทวน กลับมาเรียนรู้ร่วมกันว่า สิ่งที่เราเรียนมาใช้ได้จริงมากน้อยแค่ไหน หรือถ้าไม่ได้จะต้องเอาความรู้ประสบการณ์ และตัวช่วยอะไรบ้าง นี่คือการเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่ **“สร้างคน”** ให้ถึงพร้อมทั้งความสามารถ เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาที่จบออกไปแล้วสามารถทำงานได้จริง

โครงการ “กล้าใหม่...ไว้รู้”

เป็นหนึ่งในกิจกรรมเพื่อสังคมที่ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนไทยทุกระดับการศึกษาทั่วประเทศได้มีโอกาสแสดงความรู้ ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้การทำงานเป็นทีมและทำประโยชน์ให้กับสังคมผ่านกิจกรรมการแข่งขันที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงชั้นเรียนและช่วงวัย

เป็นกิจกรรมเพื่อสังคมที่ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนไทยทุกระดับการศึกษาทั่วประเทศได้มีโอกาสแสดงความรู้ ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้การทำงานเป็นทีมและทำประโยชน์ให้กับสังคมผ่านกิจกรรมการแข่งขันที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงชั้นเรียนและช่วงวัย ได้แก่ 1) การแข่งขันวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา 2) การแข่งขันตอบคำถาม ระดับมัธยมศึกษา 3) การแข่งขันโครงการเพื่อชุมชน ที่เรียกว่า “กล้าใหม่...สร้างสรรค์ชุมชน” ระดับอุดมศึกษา

**การแข่งขัน
วาดภาพระบายสี
ระดับประถมศึกษา**

เป็นการแข่งขันที่เปิดโอกาสให้น้องๆ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 รวมกัน 4 คน (ไม่ซ้ำชั้นปี) ร่วมแสดงฝีมือวาดภาพระบายสีบนแผ่นเฟรมผ้าใบขนาดใหญ่ 2 คูณ 3 เมตร ตามโจทย์ที่กำหนด ด้วยอุปกรณ์วาดภาพที่โครงการจัดเตรียมให้ โดยมีเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน 2 ชั่วโมง

รางวัล

รางวัลชนะเลิศ

- ถ้วยรางวัลจากกรรมการผู้จัดการใหญ่ บมจ. ธนาคารไทยพาณิชย์ และ เงินรางวัลมูลค่า 100,000 บาท สำหรับสถาบันการศึกษา
- ทุนการศึกษา 20,000 บาท/คน และประกาศนียบัตร สำหรับนักเรียน
- เงินรางวัลมูลค่า 20,000 บาท สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา

รางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่ง

- เงินรางวัลมูลค่า 50,000 บาท สำหรับสถาบันการศึกษา
- ทุนการศึกษา 10,000 บาท/คน และประกาศนียบัตร สำหรับนักเรียน
- เงินรางวัลมูลค่า 15,000 บาท สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา

รางวัลรองชนะเลิศอันดับสอง

- เงินรางวัลมูลค่า 20,000 บาท สำหรับสถาบันการศึกษา
- ทุนการศึกษา 5,000 บาท/คน และประกาศนียบัตร สำหรับนักเรียน
- เงินรางวัลมูลค่า 10,000 บาท สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา

**การแข่งขัน
ตอบคำถาม
ระดับมัธยมศึกษา**

เป็นการประลองความรู้ความสามารถในเชิงวิชาการ และความรู้รอบตัว
ของทีมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาารวมกัน 3 คน ในหมวดวิชาคณิตศาสตร์
วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และความรู้ทั่วไป

รางวัล

รางวัลชนะเลิศ

- ด้วยรางวัลจากประธานกรรมการบริหาร บมจ. ธนาคารไทยพาณิชย์ และ
เงินรางวัลมูลค่า 150,000 บาท สำหรับสถาบันการศึกษา
- ทุนการศึกษา 30,000 บาท/คน และประกาศนียบัตร สำหรับนักเรียน
- เงินรางวัลมูลค่า 20,000 บาท สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา

รางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่ง

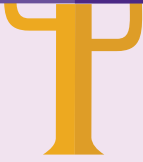
- เงินรางวัลมูลค่า 70,000 บาท สำหรับสถาบันการศึกษา
- ทุนการศึกษา 15,000 บาท/คน และประกาศนียบัตร สำหรับนักเรียน
- เงินรางวัลมูลค่า 15,000 บาท สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา

รางวัลรองชนะเลิศอันดับสอง

- เงินรางวัลมูลค่า 30,000 บาท สำหรับสถาบันการศึกษา
- ทุนการศึกษา 10,000 บาท/คน และประกาศนียบัตร สำหรับนักเรียน
- เงินรางวัลมูลค่า 10,000 บาท สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา

**การแข่งขัน
โครงการเพื่อชุมชน
ระดับอุดมศึกษา**

เป็นการแข่งขันที่ธนาคารมุ่งหวังให้นักศึกษานำความรู้ที่เป็นทฤษฎีและประสบการณ์จากการศึกษาในสถาบันการศึกษามาคิดสร้างสรรค์ จัดทำเป็นแผนการดำเนินงานและกิจกรรม เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนที่อยู่ไม่ไกลจากสถาบันการศึกษาของตน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และสามารถบูรณาการการเรียนรู้ประสบการณ์จากการเข้าร่วมโครงการไปประยุกต์ใช้ในวิถีการทำงานจริงของตนเอง ตลอดจนได้มีโอกาสสร้างสัมพันธ์ภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างเพื่อนนิสิตนักศึกษา ทั้งจากสถาบันการศึกษาเดียวกันและต่างสถาบันการศึกษา ก่อให้เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อการทำดีร่วมกันในอนาคต และสร้างประโยชน์ให้กับสังคมในระยะยาว

รอบคัดเลือกรอบที่ 1

คณะกรรมการจะพิจารณาโครงการที่ส่งเข้าร่วมแข่งขันจากทั่วประเทศ และคัดเลือก 40 โครงการเข้าสู่รอบคัดเลือกรอบที่ 2 โดยเกณฑ์การให้คะแนนรอบคัดเลือกรอบที่ 1 ได้แก่ ความสมบูรณ์ และความเป็นไปได้ของแผนโครงการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประโยชน์ต่อชุมชน/กลุ่มเป้าหมาย แผนการเพื่อความยั่งยืนของโครงการ การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณ

รอบคัดเลือกรอบที่ 2

ทีมนิสิต นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่รอบคัดเลือกรอบที่ 2 จำนวน 40 ทีม จะต้องส่งตัวแทนมาเข้าร่วมค่ายการเรียนรู้เรื่อง “การบริหารจัดการโครงการเพื่อชุมชน” ที่ธนาคารจัดให้ เพื่อนำความรู้จากค่ายฯ ไปปรับปรุงโครงการเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมค่ายฯ ประมาณ 2 สัปดาห์ ทีมนิสิต นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่รอบคัดเลือกรอบที่ 2 ทั้ง 40 ทีม จะต้องส่งตัวแทนมานำเสนอโครงการต่อคณะกรรมการ โดยคณะกรรมการจะคัดเลือก 20 โครงการเข้าสู่รอบคัดเลือกรอบที่ 3

รอบคัดเลือกรอบที่ 3

ทีมนิสิต นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่รอบคัดเลือกรอบที่ 3 จำนวน 20 ทีม จะได้รับงบประมาณทีมละ 75,000 บาท เพื่อนำไปดำเนินการตามโครงการที่นำเสนอ โดยคณะกรรมการจะกำหนดระยะเวลาการติดตามผลการดำเนินงานโครงการให้แต่ละทีมทราบ และในที่สุดคณะกรรมการจะพิจารณาคัดเลือก 5 ทีม เพื่อเข้าสู่การแข่งขันรอบชิงชนะเลิศ

รอบชิงชนะเลิศ

ทีมนิสิต นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่รอบชิงชนะเลิศจำนวน 5 ทีม จะต้องส่งตัวแทนมาเสนอโครงการต่อหน้าคณะกรรมการ เพื่อชิงรางวัลชนะเลิศ รองชนะเลิศอันดับที่ 1 รองชนะเลิศอันดับที่ 2 และรางวัลชมเชย (2 รางวัล)

รางวัล

รางวัลชนะเลิศ

- ถ้วยรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- เงินรางวัลมูลค่า 300,000 บาท สำหรับสถาบันการศึกษา
- ทุนการศึกษาสำหรับทีมนิสิต นักศึกษา 300,000 บาท และใบประกาศเกียรติคุณ
- เงินรางวัลมูลค่า 50,000 บาท สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา
- รางวัลทัศนศึกษาโครงการในพระราชดำริ จำนวน 3 วัน 3 คืน สำหรับทีมนิสิต นักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา

รางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่ง

- เงินรางวัลมูลค่า 150,000 บาท สำหรับสถาบันการศึกษา
- ทุนการศึกษาสำหรับทีมนิสิต นักศึกษา 150,000 บาท และใบประกาศเกียรติคุณ
- เงินรางวัลมูลค่า 30,000 บาท สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา
- รางวัลทัศนศึกษาโครงการในพระราชดำริ จำนวน 3 วัน 3 คืน สำหรับทีมนิสิต นักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา

รางวัลรองชนะเลิศอันดับสอง

- เงินรางวัลมูลค่า 75,000 บาท สำหรับสถาบันการศึกษา
- ทุนการศึกษาสำหรับทีมนิสิต นักศึกษา 75,000 บาท และใบประกาศเกียรติคุณ
- เงินรางวัลมูลค่า 15,000 บาท สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา
- รางวัลทัศนศึกษาโครงการในพระราชดำริ จำนวน 3 วัน 3 คืน สำหรับทีมนิสิต นักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา

รางวัลชมเชย 2 รางวัล

- เงินรางวัลมูลค่ารางวัลละ 50,000 บาท สำหรับสถาบันการศึกษา
- ทุนการศึกษาสำหรับทีมนิสิต นักศึกษา 50,000 บาท และใบประกาศเกียรติคุณ
- เงินรางวัลมูลค่ารางวัลละ 10,000 บาท สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา
- รางวัลทัศนศึกษาโครงการในพระราชดำริ จำนวน 3 วัน 3 คืน สำหรับทีมนิสิต นักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา

“
แม้ว่านิสิต นักศึกษาจะเปลี่ยนแปลงโลกไม่ได้
แต่เปลี่ยนแปลงชุมชนเล็กๆ ที่นักศึกษาทำงานด้วยได้
”

โครงการ "กล้าใหม่...ไฟรู้"

ตู้ ปณ. 1117 ปณฝ. เพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ 10311
โทรศัพท์: 02-652-1128 โทรสาร: 02-652-1159
e-mail address: scbchallenge@scb.co.th
Website: www.scbchallenge.com
Facebook: www.facebook.com/scbchallenge